

Patrycja Żegleń, Jarosław Herbert

Raport z inwentaryzacji obiektów w kategoriach: turystyka, zdrowie, ekotechnologie, w pięciu powiatach Województwa Podkarpackiego

(lubaczowskim, przemyskim, ropczycko-sędziszowskim,
rzeszowskim i strzyżowskim)

Narodowe Centrum
Badań i Rozwoju

**RAPORT Z INWENTARYZACJI OBIEKTÓW
W KATEGORIACH:
TURYSTYKA, ZDROWIE, EKOTECHNOLOGIE
W PIĘCIU POWIATACH
WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO
(LUBACZOWSKIM, PRZEMYSKIM,
ROPCZYCKO-SĘDZISZOWSKIM, RZESZOWSKIM
I STRYŻÓWSKIM)**

**PATRYCJA ŻEGLEŃ
JAROSŁAW HERBERT**

Rzeszów 2016

KlasterPro.pl

Raport z badań przeprowadzonych w ramach Projektu dofinansowanego przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju w ramach Programu Innowacje Społeczne pt.: „Model aktywizacji społeczności lokalnych oraz narzędzia IT poprzez Co-design” o akronimie MASIT_COD.

Wydawca:

Uniwersytet Rzeszowski
Al. T. Rejtana 16c
35-959 Rzeszów

Redakcja naukowa:

Patrycja Żegleń
Jarosław Herbert

Konsultacje naukowe:

Rafał Darecki
Jan Gałkowski
Hubert Kotarski
Andrzej Rybka

Recenzja naukowa:

prof. Bogusław Sawicki

Redakcja merytoryczna:

Janusz Halik

Projekt graficzny, skład, łamanie:

Andrzej Kucharczyk
Agencja Wydawnicza PAJ-Press www.pajpress.com.pl

ISBN:

978-83-945957-3-9

Publikacja nieodpłatna, wydana na licencji Creative Commons CC-BY-NC

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE.....	5
1. METODOLOGIA PRZEPROWADZONYCH BADAŃ.....	8
2. POWIAT LUBACZOWSKI.....	10
3. POWIAT PRZEMYSKI.....	41
4. POWIAT ROPCZYCKO-SĘDZISZOWSKI.....	93
5. POWIAT RZESZOWSKI.....	131
6. POWIAT STRYŻOWSKI.....	225
PODSUMOWANIE.....	254
BIBLIOGRAFIA:.....	259
SPIS TABEL.....	262
SPIS FOTOGRAFII.....	262

WPROWADZENIE

Niniejszy dokument ma charakter raportu, który prezentuje wyniki badań przeprowadzonych w ramach projektu pt. „Model aktywizacji społeczności lokalnych oraz narzędzia IT poprzez Co-design MASiT_COD”, dofinansowanego przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju w ramach Programu Innowacje Społeczne. Raport stanowi podsumowanie inwentaryzacji obiektów podzielonych na trzy kategorie: turystyka, zdrowie, eko-technologie. W przedmiotowym raporcie zinwentaryzowano około 1550 obiektów zlokalizowanych na terenie pięciu powiatów województwa podkarpackiego, tj. powiatu lubaczowskiego, przemyskiego, ropczycko-sędziszowskiego, rzeszowskiego i strzyżowskiego. O wyborze ww. powiatów zdecydowały znaczne walory turystyczne i atrakcyjność turystyczna tychże obszarów. Analizowane powiaty charakteryzują się między innymi licznymi terenami podgóorskimi, dużymi kompleksami leśnymi, bogatą florą i fauną, unikatowymi zabytkami kulturowymi, źródłami wód mineralnych i leczniczych oraz szeroką gamą walorów turystycznych.

W niniejszym opracowaniu ukazano wybrane obiekty stanowiące atrakcje turystyczne w poszczególnych powiatach, objętych badaniami. Podkreślono obiekty ważne dla potencjału turystyki regionu, produkty turystyczne, które można uznać za sztandarowe. Obiekty te, według autorów raportu, stanowią swego rodzaju wizytówkę regionu i mogą stanowić spoiwo dla przedstawienia gminy/powiatu pod kątem turystyki dla odwiedzających dany region lub też dla mieszkańców, którzy jeszcze nie w pełni poznali swój region. Autorzy zdają sobie sprawę z faktu, iż takie charakterystyczne obiekty są promowane przez gminy i powiaty, czy też przez instytucje odpowiedzialne za promocję turystyki w regionie. Jednak po analizie zauważyć można, iż informacje te są często rozbieżne i nieaktualne, co niekorzystnie wpływa na wizerunek regionu.

W poniższym opisie znajduje się charakterystyka wybranych obiektów miasta Przemyśl oraz Rzeszów, mimo iż miasta te nie zostały objęte badaniami. Uzasadnieniem tego wyboru jest fakt, iż miasta te są siedzibami administracyjnymi ww. powiatów. Inwentaryzacja i analiza kapitału kulturowego miasta Przemyśl i Rzeszów została wykonana bez ponoszenia nakładów finansowych i przez autorów raportu jest traktowana jako wartość dodana projektu. Ponadto, należy podkreślić, że pewne obiekty zlokalizowane w dużych miastach (na przykład Pomnik Czynu Rewolucyjnego w Rzeszowie czy specyficzny rynek w Przemyślu – bez ratusza) są łatwo rozpoznawalne przez większość społeczeństwa z regionu i spoza regionu. Są to tzw. *obiekty magnesy*, które przyciągają turystów (tzw. *pull factors*), przy okazji których odwiedzający mogą chcieć poznać i eksplorować bliższe i dalsze rejony (gminę, powiat).

Dodatkowo, miasta Przemyśl i Rzeszów nie zostały pominięte w badaniach inwentaryzacji kapitału kulturowego ze względu na fakt, iż przeprowadzone badania są projektem pilotażowym, który ma za zadanie wyznaczać kierunki dalszych badań województw/powiatów/gmin z całej Polski i stanowić wzór dla dalszych działań. Jest to bowiem wska-

zówka dla badaczy, by w swych badaniach nie pomijali miast-wizytówek poszczególnych regionów.

Teren realizacji badań został dobrany ze względu na jego charakterystykę społeczno-gospodarczą typową dla słabo rozwiniętych, peryferyjnych obszarów Polski – brak rozwiniętych ośrodków przemysłowych, wysoka stopa bezrobocia rejestrowanego (sięgającą na przykład 17,5% w powiecie strzyżowskim, 16,5% w powiecie ropczycko-sędziszowskim wobec 11,7% dla Podkarpacia i 8,8% dla Polski¹), znaczące, ale szerzej nieznane i niewykorzystane walory przyrodnicze (m.in. czyste środowisko, malownicze ukształtowanie terenu) i kulturowe (m.in. bogate tradycje lokalne, zabytki).

Na potrzeby inwentaryzacji przyjęto definicje i podział **walorów turystycznych** za O. Rogalewskim² oraz J. Warszyńską i A. Jackowskim³. Podział ten przedstawia się w następujący sposób:

- walory turystyczne wypoczynkowe,
- walory turystyczne krajoznawcze,
- walory turystyczne specjalistyczne.

Walory wypoczynkowe umożliwiają regenerację sił i odpoczynek, a więc bezpośrednio wiążą się z terenami mało przekształconymi przez człowieka, o harmonijnym krajobrazie i korzystnych warunkach bioklimatycznych. Według A. Nowakowskiej⁴ są to tereny o rekreacyjnych zasobach środowiska, ośrodki życia kulturalnego, miejscowości będące modnymi centrami rozrywkowo-wypoczynkowymi oraz miejscowości uzdrowiskowe.

Walory krajoznawcze stanowią obiekty materialne lub niematerialne, naturalne lub antropogeniczne będące przedmiotem zainteresowania turystów⁵. Dzielą się na dwie podstawowe grupy: walory przyrodnicze i pozaprzyrodnicze (antropogeniczne lub kulturowe).

Walory specjalistyczne to cechy środowiska naturalnego umożliwiające uprawianie turystyki kwalifikowanej, a także różne formy lecznictwa uzdrowiskowego i balneoterapii, w wypadku występowania wód mineralnych i korzystnego klimatu. Do walorów specjalistycznych zalicza się: kajakowe i żeglarskie, wędkarskie, myśliwskie, jeździeckie, taternicze, speleologiczne oraz kolarskie, motorowe i nurkowe.

W **kategorii zdrowie** wymieniono następujące obiekty:

- *ośrodki medyczne, kliniki* (operacje plastyczne, zabiegi stomatologiczne, kardiologiczne oraz rehabilitację, laserowe zabiegi okulistyczne, laryngologia, bariatryka, ortopedia i neurologia itd.),
- *uzdrowiska, SPA, wellness, odnowa biologiczna,*

¹ Dane WUP w Rzeszowie, stan na czerwiec 2016, na podstawie: www.wup-rzeszow.pl (dostęp: 30.07.2016).

² O. Rogalewski, Zagospodarowanie turystyczne, WSiP, Warszawa 1974.

³ J. Warszyńska, A. Jackowski, Podstawy geografii turystyki, PWN, Warszawa 1978.

⁴ A. Nowakowska, Produkt turystyczny [w:] Kompendium wiedzy o turystyce, G. Gołembski (red.), PWN, Warszawa-Poznań 2002.

⁵ T. Lijewski, B. Mikułowski, J. Wyrzykowski, Geografia turystyki Polski, PWE, Warszawa 2002.

- *opieka nad ludźmi starszymi* (domy pomocy społecznej, miejskie dzienne domy pomocy społecznej, ośrodki wsparcia dla osób starszych oraz opieki domowej, zakłady opiekuńczo-lecznicze).
- **żywność ekologiczna** (produkcja, przetwórstwo - produkty zawierające co najmniej 95% składników pochodzenia naturalnego).
- Natomiast w **kategorii eko-technologie** dokonano następującego podziału:
- *budownictwo ekologiczne* - zrównoważone budownictwo, budownictwo energooszczędne, zielony dom,
- *infrastruktura ekologiczna* - systemy i urządzenia infrastruktury, których zadaniem jest zapobieganie powstawaniu i rozprzestrzenianiu się negatywnych dla środowiska naturalnego następstw działalności ludzkiej – np. urządzenia do monitoringu środowiska, filtry przemysłowe i laboratoryjne, oczyszczalnie ścieków,
- „*zielona*” *energia* - (energia pozyskana z wiatru, wody słońca, źródeł geotermalnych, bioenergia - np. mikroelektrownie słoneczne, kolektory słoneczne, farmy wiatrowe, elektrownie wodne, eko-energetyka, pompy ciepła,
- *technologie dla turystyki i zdrowia* - aplikacje mobilne ułatwiające organizację spotkań, konferencji, rezerwację miejsc hotelowych, biletów lotniczych i samochodów, mobilne radiowe systemy audio dla przewodników, systemy informacji turystycznej,
- *recykling* - odzysk i przetwarzanie odpadów i surowców wtórnych.

1. METODOLOGIA PRZEPROWADZONYCH BADAŃ

Metodologia badawcza opierała się na zastosowaniu metody sondażu diagnostycznego, a w tym techniki analizy dokumentów, bibliografii oraz Internetu (wyniki wtórne) oraz techniki ankietowej (wyniki pierwotne). Innymi słowy, zastosowano metodę *desk research*, obejmującą weryfikację danych pozyskanych ze źródeł ogólnodostępnych (np. przewodniki, literatura fachowa, Internet, broszury, ulotki, zestawienia danych statystycznych wraz z ich weryfikacją i scaleniem itp.). Badania *desk research* (inna stosowana nazwa to badania źródeł zastanych) mogą stanowić samodzielną technikę badawczą lub być wstępną fazą projektu poprzedzającą fazę zbierania danych pierwotnych⁶.

Dane zastane w poniższych badaniach miały charakter ilościowy i jakościowy, głównie formę danych opracowanych i rzadziej surowych. Dane charakteryzował wtórny sposób powstawania. Posiadały dynamikę rejestracji jednorazowej, a źródła pochodzenia danych były przeważnie publiczne, rzadziej prywatne. Korzystanie z danych zastanych jest przykładem badań niereaktywnych - metod badań zachowań społecznych, które nie wpływają na te zachowania⁷.

Badania zostały podzielone na dwa etapy. Pierwszy etap obejmował badania pilotażowe, podczas których ukazano potencjał turystyczny reprezentatywnej gminy z każdego powiatu objętego projektem badawczym. Drugi etap badań to badania właściwe, polegające na ukazaniu potencjału turystycznego wszystkich gmin każdego powiatu objętego projektem badawczym. Dane zgromadzone zostały przez wyszkolonych w tym celu ankieterów.

W doborze ankieterów brano pod uwagę posiadane predyspozycje do wykonywania tego rodzaju pracy. Rekrutacja ankieterów odbywała się m. in. na stronie internetowej Uniwersytetu Rzeszowskiego.

Każdy kandydat na ankietera przed przystąpieniem do realizacji badań miał obowiązek uczestniczenia w szkoleniach, podczas których dokładnie poznał założenia metodologiczne badania i przeszedł gruntowne szkolenie wstępne, które dało mu teoretyczne i praktyczne przygotowanie do przeprowadzenia badań. Często byli to studenci kierunków pokrewnych z tematyką badań, np. turystyka i rekreacja.

Szkolenia prowadzone były pracowników naukowych Uniwersytetu Rzeszowskiego. Rzetelność pracy ankieterów w badaniach weryfikowana była przez kontrole prowadzone metodami terenowymi (kontrola telefoniczna 10-100% zrealizowanych wywiadów). Nadzór nad przebiegiem badania przeprowadzany był przez pracowników Uniwersytetu Rzeszowskiego zaangażowanych w realizację projektu. Byli oni ponadto odpowiedzialni za dobór ankieterów, dostarczenie im narzędzi oraz odpowiednie przeszkolenie ankieterów. Bieżące kontakty utrzymywane były drogą telefoniczną, poprzez pocztę e-mail oraz osobiście.

⁶ M. Makowska (red.), *Analiza danych zastanych. Przewodnik dla studentów*. Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2013.

⁷ E. Babbie, *Badania społeczne w praktyce*, PWN, Warszawa 2006.

Ankieterzy pracowali w swoim miejscu zamieszkania. Mieli wyznaczoną ilość czasu na realizację postawionych im zadań. Po zrealizowaniu wszystkich ankiet ankieter dostarczał wypełnione kwestionariusze do koordynatorów w celu przeprowadzenia analizy wstępnej.

Podstawowym zadaniem ankietera statystycznego była realizacja badań w losowo wybranych pięciu powiatach, sprawne przeprowadzenie oraz zebranie kompletnych i rzetelnych informacji.

Wytyczne dla ankietera, dotyczące wypełniania karty ewidencyjnej, były następujące:

1. Ankieter miał za zadanie zebranie informacji nt.
 - a) walorów turystycznych:
 - wypoczynkowych,
 - krajoznawczych,
 - specjalistycznych, a także
 - b) zdrowia,
 - c) eko-technologii.
2. Ankieter otrzymał 5 rodzajów kart ewidencyjnych dotyczących:
 - a) walorów turystycznych wypoczynkowych,
 - b) walorów turystycznych krajoznawczych,
 - c) walorów turystycznych specjalistycznych,
 - d) zdrowia,
 - e) eko-technologii.
3. Każda karta zawierała wyjaśnienie jakiego rodzaju obiekt należy na niej zamieścić.
4. Po sporządzeniu inwentaryzacji i analizy ww. obiektów, Ankieter przyporządkowywał poszczególne obiekty do rubryk, czyli uzupełniał dane wskazane w tabeli.
5. Ankieter otrzymał informację na wskazany w formularzu zgłoszeniowym adres e-mail z danymi teleadresowymi osób (pracownicy gmin), z którymi zobowiązany był umówić się na spotkanie w celu przeprowadzenia badania.
6. Po zebraniu danych zastanych Ankieterzy udali się z kartami ewidencyjnymi do urzędów gmin w wyznaczonym terminie w celu weryfikacji/uzupełnienia tych danych. Weryfikacja zebranego materiału odbywała się przy pomocy osób z poszczególnych powiatów, zajmujących się kwestiami rozwoju/promocji gminy/powiatu.
7. Złożenie przez Ankietera 5 kompletnych opisów obiektów stanowiło podstawę do wypłacenia wynagrodzenia za przeprowadzenie 1 ankiety.
8. W przypadku wystąpienia problemów z wypełnieniem ankiet ankieter kontaktował się z jednym z koordynatorów/ekspertów nadzorujących przebieg badania.

Zakres czasowy badań obejmował okres od listopada 2015 do stycznia 2016 roku.

W celu usystematyzowania zadań dla pracowników terenowych zastała opracowana karta inwentaryzacji, która zawierała następujące informacje:

1. nazwa obiektu/szlaku/waloru turystycznego/atrakcji,

2. opis obiektu/szlaku/waloru turystycznego/atrakcji (przeznaczenie),
3. adres obiektu/szlaku/waloru turystycznego/atrakcji,
4. dane kontaktowe (telefon, e-mail, strona www),
5. administrator/zarządca obiektu,
6. uwagi,
7. zdjęcie.

Poniżej scharakteryzowano obiekty o walorach krajoznawczych, wypoczynkowych i specjalistycznych oraz w kategorii zdrowie i eko-technologie. Autorzy raportu zaregowali poszczególne obiekty od najważniejszych, z punktu widzenia potencjału turystycznego poszczególnych gmin w ramach powiatów, do najmniej istotnych. Autorzy chcą jednocześnie podkreślić, że jest to subiektywne uporządkowanie obiektów, ponieważ to, czy dany walor turystyczny jest postrzegany jako bardzo ważny czy mniej ważny, zależy od motywacji turystycznych osób odwiedzających dany region.

W każdej z kategorii sporządzono dokumentację fotograficzną najważniejszych obiektów, tzn. umieszczono zdjęcia najbardziej rozpoznawalnych obiektów turystycznych i najbardziej istotnych z punktu widzenia potencjału turystycznego, które w zamyśle autorów raportu, mogą stanowić zachętę dla potencjalnych turystów do odwiedzenia danego powiatu czy gminy.

1. POWIAT LUBACZOWSKI

W powiecie lubaczowskim, do którego należą gminy: Cieszanów, Horyniec Zdrój, Lubaczów – gmina, Narol, Oleszyce, Stary Dzików, Wielkie Oczy, Lubaczów – miasto znajduje się 214 zinwentaryzowanych obiektów.

Tabela 1. Liczba skategoryzowanych obiektów w powiecie lubaczowskim

Gmina	Liczba obiektów
Cieszanów	34
Horyniec Zdrój	34
Lubaczów – gmina	7
Narol	35
Oleszyce	22
Stary Dzików	9
Wielkie Oczy	24
Lubaczów – miasto	49

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

W gminie Cieszanów znajduje się 21 obiektów o walorach krajoznawczych, 6 o walorach specjalistycznych, 3 o walorach wypoczynkowych, 1 obiekt w kategorii zdrowie, 3 obiekty w kategorii eko-technologie.

GMINA CIESZANÓW

Wybrane obiekty o walorach krajoznawczych, specjalistycznych i wypoczynkowych

Fotografia 1. Cerkiew pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny we wsi Gorajec
Źródło: portal internetowy: www.podkarpackie.fotopolska.eu z dnia 27 czerwca 2016 roku

W gminie Cieszanów do najważniejszych obiektów o walorach krajoznawczych należy zaliczyć cerkwie, które w większości przypadków są drewniane. Obecnie adaptowane na potrzeby kościoła rzymskokatolickiego. Do najważniejszych należą:

- Cerkiew pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Gorajcu z XVI w. Należy do najstarszych obiektów drewnianego budownictwa cerkiewnego w Polsce. Została zbudowana w 1586 r., ma konstrukcję zrębową i posadowiona jest na kamiennej podmurówce.

- Cerkiew Pokrow Najświętszej Marii Panny w Chotylubiu. Drewniana cerkiew, zbudowana w latach 1886-1888, położona jest na nieznacznym wzniesieniu pośrodku wsi, przy drodze z Cieszanowa do Brusna. Świątynia jest orientowana, trójdzielna, konstrukcji zrębowej. Węgly łączone na rybi ogon z rysiami podpierającymi okap osłaniający zrub. Wewnątrz zachowało się wyposażenie z XVII–XIX w., m.in. ikonostas. W pobliżu cerkwi znajduje się trójarkadowa dzwonnica parawanowa. Po wysiedleniu ludności ukraińskiej cerkiew wykorzystywana była od 1947 r. jako kościół filialny parafii w Cieszanowie pw. Opieki NMP. Była remontowana na przełomie lat 60-tych.
- Cerkiew św. Jerzego w Cieszanowie. Murowana filialna cerkiew greckokatolicka, znajdująca się w Cieszanowie. Wzniesiona w 1900 r. na miejscu starszej, drewnianej cerkwi z 1804 r. Należała do greckokatolickiej parafii w Nowym Siole.
- Cerkiew Podwyższenia Krzyża Świętego w Dachnowie. Drewniana parafialna cerkiew greckokatolicka, znajdująca się w Dachnowie. Zbudowana została w 1929 roku, w miejscu starszej, drewnianej cerkwi z 1735 r. Po wojnie cerkiew została przejęta przez kościół rzymskokatolicki. Do 1992 r. pełniła rolę kościoła parafialnego parafii Podwyższenia Krzyża Świętego w Dachnowie.
- Cerkiew Narodzenia NMP w Kowalówce. Drewniana cerkiew greckokatolicka pw. Narodzenia Przenajświętszej Bogurodzicy. Drewniana, wzniesiona w 1767 r. na planie krzyża, jednokopułowa. Po 1947 r. nieczynna, obecnie użytkowana przez kościół rzymskokatolicki pw. Narodzenia NMP.
- Cerkiew Narodzenia NMP w Niemstowie. W Niemstowie była cerkiew drewniana greckokatolicka już w 1696 r., potem nowo zbudowana w 1822 r., z pięknym ikonostasem przedstawiającym tajemnice Różańca św. Cerkiew drewniana już nie istnieje. Ikonostas został przekazany do cerkwi w Jarosławiu. W latach 1910 - 1912 zbudowana została okazała murowana cerkiew, która jest obecnie kościołem parafialnym pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny.
- Cerkiew św. Eliasza Proroka w Nowym Siole. Murowana parafialna cerkiew greckokatolicka. Zbudowana została w 1907 r. w miejscu starszej, drewnianej cerkwi, remontowano ją w 1930 r. Po wojnie cerkiew została przejęta przez kościół rzymskokatolicki.
- Cerkiew Przemienienia Pańskiego w Starym Lublińcu. Murowana filialna cerkiew greckokatolicka. Wzniesiona w 1927 r., zbudowana w miejscu starszej, drewnianej cerkwi z 1607 r., remontowanej w 1700 r. Należała do greckokatolickiej parafii w Nowym Lublińcu. Po wojnie przejęta przez kościół rzymskokatolicki.
- Do pozostałych walorów turystycznych gminy Cieszanów zaliczono następujące obiekty:
- Synagoga w Cieszanowie. Synagoga znajdująca się w Cieszanowie została zbudowana w 1889 r. Podczas II wojny światowej hitlerowcy zdewastowali synagogę. Po wyzwoleniu miasta w 1944 r. synagoga została przeznaczona na magazyn. Od początku lat 90 XX wieku budynek stoi opuszczony w stanie zamkniętej ruiny. Murowany budynek synagogi wzniesiono na planie kwadratu. Z dwóch stron dobudowane są dobudówki, w których znajdował się babiniec oraz instytucje gminy żydowskiej. W środku zacho-

wała się jednoprzestrzenna sala modlitewna, obecnie bez śladów po dawnym wyposażeniu oraz malowidłach naściennych. Pierwotne wysokie półokrągłe zakończone okna zostały po wojnie zamurwane, a w ich dolnej części przekuto mniejsze kwadratowe otwory okienne. Od 2013 r. przy synagodze prowadzone są prace remontowe mające na celu przywrócenie budynku do użyteczności.

- Cmentarz greckokatolicki w miejscowości Chotyłub. Dawny cmentarz greckokatolicki z zabytkowymi nagrobkami bruśnieńskimi.
- Pomnik Jana III Sobieskiego, Cieszanów. Pomnik został ufundowany przez mieszkańców gminy Cieszanów w hołdzie królowi Janowi III Sobieskiemu. Ma kształt cokołu zwężającego się ku górze. Zwieńczony jest krzyżem stojącym na półksiężycu. Pomnik zbudowano w miejscu mogiły poległych w bitwie z Tatarami pod Cieszanowem w 6 października 1672 r.
- Pomnik w Kobylance. Pomnik upamiętniający walki, jakie rozegrały się w tym miejscu w dniach od 1 do 6 maja 1863 r. pomiędzy powstańcami a oddziałami armii rosyjskiej.
- Pomnik w Cieszanowie. Pomnik ofiar faszyzmu jako obiekt małej architektury o znaczeniu lokalnym.
- Pałac Avenariusów. Budowę pałacu rozpoczęto w 1937 r. Właścicielem Niemstowa był wówczas Zdzisław Avenarius. Budynek miał pełnić funkcję reprezentacyjno - mieszkalną, a planowane zakończenie prac przy pałacu przewidziano na wrzesień 1939 r. Ze względu na wybuch wojny nie został niestety ukończony. Prowadzi do niego aleja grabowa. Został zbudowany na planie prostokąta z ośmioboczną wieżą. Jeszcze w 1939 r. pałac wyposażony był już w instalacje: wodną, kanalizacyjną i centralnego ogrzewania. Obecnie pałac jest odrestaurowany i znajduje się w nim Niepubliczny Zakład Opiekuńczo - Leczniczy.
- Centrum Edukacji Ekologicznej w Cieszanowie. Przedmiotem projektu było utworzenie Centrum Edukacji Ekologicznej w Cieszanowie. Inwestycja polegała na dostosowaniu i wyposażeniu w niezbędny sprzęt edukacyjny budynku po byłym kinie znajdującym się w Cieszanowie. Projekt przyczynił się do zwiększenia świadomości realnych problemów dotyczących środowiska naturalnego oraz ukształtowania trwałych postaw ekologicznych w społeczeństwie, co w konsekwencji przyczyni się do realizacji zadań inwestycyjnych związanych z ochroną środowiska.
- Rezerwat przyrody Jedlina. Powierzchnia wg aktu powołującego - 66,97 ha. Rezerwat leśny. Przedmiotem ochrony jest starodrzew jodłowy - powstał w 1995 r.
- Ogród botaniczny w Cieszanowie - powstał w 2012 r. w ramach projektu „Centrum Edukacji Ekologicznej w Cieszanowie. Składa się z wydzielonych stref: dendrologicznej, ogrodu skalnego, różanego, wrzosowego, ogrodu traw i ziół. Na jego terenie można zobaczyć: 230 szt. drzew i krzewów iglastych, 14 szt. drzew liściastych, 614 szt. krzewów liściastych, 1322 szt. bylin; 466 szt. traw, 27 szt. ziół. Obszar ogrodu to 950 m² trawnika, 1651 m² – powierzchni zakorowanej. Istotnym elementem wyposażenia ogrodu botanicznego są umiejscowione na jego terenie 43 szt. figurek zwierząt w skali 1:1.

- Wioska Kozacka w miejscowości Cieszanów. Zlokalizowana jest na terenie kąpieliska „Wędrowiec”. Powstała podczas realizacji projektu „Wioska Kozacka jako produkt turystyczny”, realizowanego przez Stowarzyszenie Cieszanowskie Forum Gospodarcze.
- Kąpielisko „Wędrowiec”. Oferta 10 nowych domków letniskowych położonych przy kąpielisku „Wędrowiec” w Nowym Siole. Obiekty leżą na granicy miasta Cieszanów ze wsią Nowe Siolo.
- Zalew w Starym Lublińcu. Zalew został utworzony w 1970 r. na rzece Wirowa. Powierzchnia zalewu to ok. 40 ha. Jest stałym miejscem spędzania czasu dla wędkarzy. Swoje miejsce mają tu też liczne gatunki ptaków.
- Na uwagę zasługują również następujące ścieżki i szlaki turystyczne (rowerowe, nordic walking), które w znacznym stopniu podnoszą atrakcyjność gminy Cieszanów:
- Ścieżki nordic walking w Cieszanowie powstały w ramach projektu „Między marzeniem a wspomnieniem” Lokalnej Grupy Działania „Serce Roztocza”. TRASA NR 1 (czerwona) o długości 5,4 km; czas przejścia ok. 1 godz. TRASA NR 2 (zielona) o długości 3,5 km; czas przejścia ok. 40 min.
- Ścieżka rowerowa szlakiem fortyfikacji „Linia Mołotowa” - baza dla szlaku – teren kąpieliska „Wędrowiec” w Cieszanowie/Nowym Siole. Wypożyczalnia rowerów – 10 rowerów nowych dostępnych w wypożyczalni na terenie kąpieliska „Wędrowiec” Ścieżka ma długość 32 km. Oznaczone jest 5 schronów bojowych usytuowanych przy trasie. Przy dawnych bunkrach ustawiona jest tablica informacyjna z opisem. Oznaczone są również pozostałości rowów przeciwczołgowych.
- „Szlak Jana III Sobieskiego”. Projekt ma charakter Projektu Partnerskiego, polegającego na nawiązaniu sieci współpracy pomiędzy podmiotami uczestniczącymi w przedsięwzięciu. Zakres działania obejmuje regiony Polski Wschodniej, a konkretnie województwa: lubelskie, podkarpackie, świętokrzyskie. Partnerem projektu w powiecie lubaczowskim są: gmina Cieszanów i Horyniec Zdrój. Misją całego przedsięwzięcia jest przyczynianie się do zbudowania stałej platformy współpracy między regionami Polski Wschodniej.

Z kolei do inicjatyw lokalnych podejmowanych przez społeczność lokalną gminy zalicza się:

- Cieszanów Rock Festiwal odbył się już 6 razy w Cieszanowie. Ogólnopolski festiwal na trwałe wpisał się w kalendarz dużych imprez muzycznych w kraju i co roku gości ponad 20 tysięcy uczestników, nie tylko z Polski, ale również z zagranicy, w tym m.in. z Niemiec, Ukrainy, Czech i Słowacji.
- Folkowisko – impreza muzyczna w pierwszej połowie lipca. Odbyło się 6 edycji. Jedna z największych imprez folkowych w Polsce.
- Cieszanowska Dycha. Bieg na 10 km – początek lipca. Start i meta Cieszanów.
- Przegląd kulturalny miast partnerskich gminy Cieszanów. Przegląd kulturalny miast partnerskich gminy Cieszanów odbywa się początkiem lipca.

W gminie Horyniec Zdrój znajduje się 25 obiektów o walorach krajoznawczych, 6 o walorach wypoczynkowych, 3 obiekty w kategorii zdrowie. Obiekty o walorach specjalistycznych, jak i obiekty w kategorii eko-technologie w gminie w trakcie badań nie zostały stwierdzone.

GMINA HORYNIEC ZDRÓJ

Wybrane obiekty o walorach krajoznawczych, specjalistycznych i wypoczynkowych

Fotografia 2. Cerkiew we wsi Raduż

Źródło: portal internetowy: www.sobieski.lubaczow.com.pl z dnia: 27 czerwca 2016 roku

Podobnie jak w gminie Cieszanów, na pierwszy plan wśród krajoznawczych walorów turystycznych gminy Horyniec Zdrój, wysuwają się cerkwie. Świadczy to o specyfice regionu, który z historycznego punktu widzenia stanowi mieszankę kultur, religii i obyczajów. Na uwagę zasługują następujące obiekty:

- Cerkiew Narodzenia NMP w Horyńcu-Zdroju. Cerkiew jest obecnie kościołem zdrojowym pod wezwaniem bł. Jakuba Strzemię. Początkowo była to kaplica dworska wybudowana w 1818 r., która stanowi front obecnego kościoła. Jest to świątynia klasycystyczna, z czterokolumnowym portykiem, nad wejściem do niej znajduje się Szreniawa - herb Stadnickich, fundatorów kaplicy. Właściciele Horyńca przekazali obiekt unitom i aż do lat powojennych wykorzystywany był jako świątynia unicka. Po 1947 r. cerkiew została przejęta przez katolików. W 1984 r. do starego kościoła od strony prezbiterium dobudowano nową nawę, a także plebanię.
- Cerkiew św. Paraskewy w Nowym Bruśnie. Drewniana cerkiew powstała na początku wieku XVIII dokładnie w 1713 r. Była otoczona zadaszeniami i sobotami, które później zlikwidowano, pod koniec XIX wieku dobudowano zakrystię, a nieco później nowy babiniec. Po przebudowach sylwetka została znacznie zmieniona, mimo tego zachowała swoją trójkopułową bryłę. Po II wojnie światowej została przejęta przez państwo. Cerkiew jest orientowana, konstrukcji zrębowej, trójdzielna. Obecna bryła świątyni, jakkolwiek ustępuje poprzedniej, wyróżnia się swą malowniczą sylwetką spośród cerkwi istniejących w okolicach Lubaczowa.
- Cerkiew Pokrow NMP w Podemsczyźnie. Drewniana parafialna cerkiew greckokatolicka. Zbudowana została w 1882 r., w miejscu starszej, drewnianej cerkwi. Po wojnie cerkiew została przejęta przez kościół rzymskokatolicki.
- Cerkiew Narodzenia NMP w Prusiu. Drewniana cerkiew greckokatolicka. Została wybudowana w 1887 r. i konsekrowana rok później. Wewnątrz zachowała się część dawnego wyposażenia, m.in. ikonostas. Niektóre ikony zostały wyjęte z ikonostasu i rozwieszono na ścianach świątyni. Obecnie cerkiew wykorzystywana jest jako kościół filialny parafii rzymskokatolickiej w Werchracie. Obok cerkwi wolno stojąca drewniana dzwonnica, Po drugiej stronie drogi cmentarz, na którym zachowały się nagrobki bruśnieńskie.
- Cerkiew pod wezwaniem św. Paraskewy. Cerkiew ta należy do najstarszych i najlepiej zachowanych obiektów drewnianego budownictwa cerkiewnego w Polsce. Znalazła się na prestiżowej, międzynarodowej liście World Monuments Fund (WMF). Położona jest na owalnym wzgórzu nad potokiem Radrużka, i wraz z dzwonnica otoczona jest murem (obecny z 1825 r.), co nadaje jej charakter obronny). Polichromia z 1648 r. W czerwcu 2013 r. została wpisana na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. Od 2010 roku zespół zabudowań cerkiewnych stanowi oddział Muzeum Kresów w Lubaczowie.
- Cerkiew św. Jerzego w Werchracie. Kościół św. Józefa w Werchracie z 1910 r. to dawna cerkiew św. Jerzego. Świątynia w stylu neoklasycystycznym zbudowana jest na rzucie krzyża, z centralnie umieszczoną kopułą. Wewnątrz znajdują się cenne zabytki sztuki sakralnej – cztery XVIII-wieczne drewniane rzeźby.
- Cerkiew św. Mikołaja Cudotwórcy w Radrużu. Prawosławna cerkiew (obecnie kościół katolicki) z 1931 r. Cerkiew pw. św. Mikołaja Cudotwórcy została wybudowana na lewym brzegu potoku Radrużka w 1931 r. Świątynia posiada układ trójdzielny,

z dużą ośmioboczną kopułą nad nawą główną. Wszystkie ściany tej konstrukcji kryte są gontem. Cerkiew w dniu dzisiejszym jest wykorzystywana do celów religijnych jako kościół filialny w rzymskokatolickiej parafii Niepokalanego Poczęcia NMP w Horyńcu-Zdroju. We wnętrzu cerkwi znajduje się XVIII wieczny obraz Matki Bożej Śnieżnej.

- Ruiny zespołu cerkiewnego, Dziewięcierz. Cerkiew pw. Podwyższenia Krzyża Świętego powstała w latach 1837-1839. Cerkiew była drewniana, miała podpiwniczoną zakrytą i charakteryzowała się typowym trójdzielnym układem, gdzie każda część przykryta była kopułami. Została rozebrana ok. 1951 r., na skutek wcześniejszej dewastacji przez żołnierzy radzieckich, którzy jeszcze w latach 40-tych XX w. ściągnęli z cerkwi i dzwonnicy blachę. Materiały z rozebranej świątyni użyto do budowy mostu w Horyńcu. Niestety do dziś przetrwały jedynie fundamenty, piwnica, krzyż wystawiony na pamiątkę misji w 1927 r. oraz kamienny mur z dwoma przeciwległymi bramami. W pobliżu cerkiewiska znajduje się cmentarz greckokatolicki z zabytkowymi nagrobkami bruśnieńskimi.
- Do obiektów sakralnych w gminie należą również:
- Kościół Parafialny pw. Nawiedzenia NMP, Nowe Brusno. Kościół powstał w latach 1906-1910, poświęcony został przez bpa Władysława Bandurskiego, Świątynia została wybudowana z miejscowego kamienia, kryta jest blachą. W 1996 r. kościół przeszedł gruntowny remont. W ołtarzu głównym kościoła znajduje się XVII - wieczny obraz Matki Bożej Buskiej (przywieziony w 1945 r. z Ukrainy), poświęcony, 31 grudnia 1661 r., przez bpa Stefana Kazimierza Harbickiego, umieszczony w ołtarzu 10 sierpnia 1952 r. W 2004 r. zostało pomalowane wnętrze kościoła.
- Kościół i klasztor Franciszkanów w Horyńcu-Zdroju. Zespół o charakterze obronnym (grube na 2,5 m ściany, mur obronny i fosa) z XVIII w. Budowę rozpoczął w 1703 r. Piotr Felician Telefus, ukończył w 1759 r. Mikołaj Stadnicki. Barokowy kościół jest budowlą jednonawową, z węższym prezbiterium i sklepieniem kolebkowym z lunetami. W ołtarzu głównym pokryta złotem rokokowa rzeźba patronki kościoła – Matki Bożej Niepokalanego Poczęcia. Na łuku tarczy oryginalne freski z czasów budowy kościoła.
- Pozostałości klasztoru Bazylianów Monasterz. Piwnice w zespole klasztornym Bazylianów; ogrodzenie z bramami w zespole klasztornym Bazylianów; cmentarz wojenny z I wojny światowej w zespole klasztornym Bazylianów; cmentarz ukraiński w zespole klasztornym Bazylianów.
- Dzwonnica w miejscowości Krzywe. Drewniana dzwonnica we wsi Krzywe z 1 poł. XIX wieku.
- Ponadto, do zinventaryzowanych na terenie gminy, walorów turystycznych należą:
- Pałac Ponińskich w Horyńcu-Zdroju. Wzniesiony został w 1-szej połowie XIX w. przez Ponińskich jako okazała rezydencja magnacka, w miejsce dawnego dworu Telefusów z 2-giej połowy XVII w. W latach 1905-1912 pałac został b. gruntownie przebudowany. Po spaleniu w 1946 r. przez UPA pałac był ruiną do początku lat 50-

tych. Najpierw został odremontowany na siedzibę dyrekcji PGR, a w latach 60-tych zaadoptowany na sanatorium Związku Zawodowego Metalowców, w wyniku, których utracił całkowicie cechy stylowe. Budynek pałacowy zbudowany jest na rzucie litery H, na którą składają się: 1-piętrowy (z użytkowym poddaszem) korpus środkowy i 2-piętrowe skrzydła boczne (obecnie po sprywatyzowaniu pod nazwą „Bajka”).

- Teatr dworski w Horyńcu-Zdroju. Budynek późnoklasycystyczny, wzniesiony w latach 1843–1846 przez Leandra Piotra Ponińskiego na życzenie syna, Ludwika Nikodema – miłośnika teatru. Grały w nim zespoły, m.in. z Wiednia i Lwowa. Po zniszczeniach I wojny światowej odbudowany w 1935 r. Ponownie zniszczony w 1946 r. przez UPA i odbudowany dopiero w 1973 r. Obecnie mieści się tu Gminny Ośrodek Kultury oraz ośrodek informacji turystycznej.
- Pomnik w Horyńcu-Zdroju. Pomnik dłuta Grzegorza Kuźniewicza, poświęcony żołnierzom poległym w latach 1918-1919 w wojnie polsko-ukraińskiej.
- Bunkier w Horyniec Zdrój. Bunkier z umocnień Linii Mołotowa. Zachowana w niewielkiej części dostępna linia umocnień.
- Bunkier w Stare Brusno. Bunkier z umocnień Linii Mołotowa. Zachowana w niewielkiej części dostępna linia umocnień.
- Stary Kamieniołom, Nowe Brusno. Obecnie nieczynny, stanowi atrakcję turystyczną.
- Kopiec Piłsudskiego. „Kopiec Piłsudskiego” położony w pobliżu stacji przeładunkowej w Werchracie, usypany przez żołnierzy WP stacjonujących w Werchracie w 1927 r. Data powstania 1927 r.
- Walory turystyczne gminy o charakterze naturalnym to:
- Obszar SOO Natura 2000 – Horyniec. Obszar leży na wysokości 220–368 m n.p.m. W północnej części obszaru występuje urozmaicona rzeźba terenu i niewielkie zagospodarowanie. Ponad połowę powierzchni obszaru (51%) zajmują lasy (w tym 32% to lasy iglaste), znaczną część stanowią również grunty orne (34%). Powierzchnia 5 630,29 ha.
- Południowo-roztoczański park krajobrazowy. Ten przepiękny zakątek Polski liczy sobie 20,376 ha. Zlokalizowany na terenie Podkarpacia (gminy Horyniec, Narol), założony w 1989 r. Występuje tam wiele ostańców, różnice wysokości sięgają 80-200 m. Piękno tego terenu dopełniają zwarte kompleksy leśne oraz długie doliny rzek Tanwi i Raty.
- Rezerwat przyrody Sołokija. Rezerwat florystyczny. Powierzchnia wg aktu powołującego - 7,43 ha, naturalne skupiska jałowca pospolitego o zróżnicowanych, osobliwych formach.
- Jezioro Zaniemica - znajduje się w Południowo-Roztoczańskim Obszarze Chronionego Krajobrazu.
- Świątynia Słońca, Nowiny Horynieckie. Świątynia Słońca k. Niwek Horynieckich tworzy zespół prawdopodobnie najbardziej zagadkowych i owianych legendami głazów na Roztoczu. Na niewielkim płaskowyzu w środkowej części widzimy dwumetrowy spłaszczony kamień wapienny z otworem w środku. Cały pokryty jest

mchem i skierowany na wschód. Według legend w Świątyni Słońca odprawiano pogańskie obrzędy związane z przesileniem wiosennym. W pobliżu znajdują się również mniejsze głazy. Obrzędy miały rozpoczynać się wtedy, gdy promień słońca przeszedł przez dziwny otwór w największym z głazów.

Gmina Horyniec Zdrój jest znana z faktu, iż ma status uzdrowiska. W związku z tym w kategorii zdrowie nie można pominąć Centrum Rehabilitacji Rolników oraz P.P. „Uzdrowiska Horyniec”:

- Centrum Rehabilitacji Rolników Horyniec-Zdrój to nowoczesny ośrodek rehabilitacyjny położony na skraju malowniczego Roztocza Południowego w otoczeniu nieskażonej cywilizacją przyrody z własnym parkiem i krytą pływalnią „Wodny Świat”.
- P.P. „Uzdrowisko Horyniec” w ofercie posiada zabiegi lecznicze z wykorzystaniem, jednej z najlepszych borowin w Polsce. Kąpiele w wodzie siarczkowo-siarkowodorowej oraz ćwiczenia w unikalnym w Polsce basenie leczniczym z wodą siarczkowo-siarkowodorową.
- Na uwagę zasługuje również inicjatywa dt. teatrów amatorskich, która ma miejsce w Horyńcu Zdroju:
- Horyniecka biesiada teatralna Horyniec Zdrój. Horyniecka biesiada teatralna to impreza teatrów amatorskich z całej Polski. Event odbywa się w okresie ferii zimowych.

W gminie Lubaczów (gmina) znajdują się 3 obiekty o walorach krajoznawczych, 1 o walorach specjalistycznych, 3 w kategorii eko-technologie. Z punktu widzenia potencjału turystycznego regionu, obiekty o walorach wypoczynkowych i w kategorii zdrowie nie zostały stwierdzone podczas badań.

GMINA LUBACZÓW

Wybrane obiekty o walorach krajoznawczych, specjalistycznych i wypoczynkowych

Fotografia 3. Cerkiew we wsi Szczutków

Źródło: portal internetowy: www.sobieski.lubaczow.com.pl z dnia 27 czerwca 2016 roku

W gminie Lubaczów na uwagę zasługują następujące obiekty, stanowiące o atrakcyjności turystycznej regionu:

- Cerkiew św. Dymitra w Szczutkowie. Cerkiew greckokatolicka pw. św. Dymitra Męczennika, wzniesiona w 1904 r. w miejscu poprzedniej; po 1946 r. kaplica rzymskokatolicka pw. św. Wawrzyńca. W północno-zachodnim narożu zlokalizowana jest drewniana dzwonnica wzniesiona przed 1825 r. (przebudowana w 1895 r. i przed

1903 r.). Położenie zespołu cerkiewnego posiada obronny charakter. W sąsiedztwie zespołu cerkiewnego istnieje cmentarz parafialny z nagrobkami bruśnieńskimi.

- Drewniana dzwonnica-brama w Opaka. Wzniesiona około 1898 r. Przy dawnej cerkwi greckokatolickiej pw. Narodzenia NMP, wzniesionej w 1756 r. Doszczętnie spłonęła w 2003 r.
- Gorzelnia w miejscowości Huta Kryształowa. Zbudowana na początku XX wieku. Dawniej była częścią folwarku Gołuchowskich, ostatnich właścicieli m.in. Baszni. Prawdopodobnym jest, że na miejscu gorzelnicy stała dawnej huta kryształowa, gdyż tam właśnie znaleziono najwięcej szkła, pozostałych po działającej tu w XVIII w. manufakturze. Obecnie informacje o Hucie szkła można znaleźć kresowej osadzie w Baszni Dolnej.
- Rezerwat przyrody Kamienne. Powierzchnia według aktu powołującego - 8,27 ha. Rezerwat leśny. Zespół świetlistej dąbrowy z licznymi chronionymi i rzadkimi roślinami w runie.

W gminie Narol znajduje się 18 obiektów o walorach krajoznawczych, 11 o walorach specjalistycznych, 4 o walorach wypoczynkowych, 2 obiekty w kategorii zdrowie. Obiektów w kategorii eko-technologie nie stwierdzono podczas badań.

GMINA NAROL

Wybrane obiekty o walorach krajoznawczych, specjalistycznych i wypoczynkowych

Fotografia 4. Cerkiew św. Paraskewy w Łówczy

Źródło: portal internetowy: <https://pl.wikipedia.org> z dnia 27 czerwca 2016 roku

Gmina Narol, wzorem poprzednich gmin powiatu lubaczowskiego, charakteryzuje się występowaniem licznych obiektów sakralnych. Do najbardziej istotnych z punktu widzenia potencjału dla turystyki regionu zaliczono:

- Cerkiew św. Paraskewy w Łówczy. Drewniana parafialna cerkiew greckokatolicka. Obecnie kościół filialny pw. Matki Bożej Bolesnej należący do rzymskokatolickiej

parafii św. Michała Archaniola w Płazowie. Zbudowana została w latach 1796-1799, remontowano ją w 1905 r. Do parafii należała filialna cerkiew w Hucie Starej. Po wojnie cerkiew została przejęta przez kościół rzymskokatolicki.

- Cerkiw św. Mikołaja w Hucie Różanieckiej. Murowana filialna cerkiw greckokatolicka. Zbudowana została w latach 1853/1854, w miejscu starszej, drewnianej cerkwi. Cerkiw należała parafii greckokatolickiej w Płazowie. Została spalona wraz z drewnianą dzwonnica 26 czerwca 1943 r. Przy ruinach cerkwi znajduje się cmentarz greckokatolicki z krzyżami z XIX i początku XX wieku.
- Cerkiw Ofiarowania MB w Świątyni w Krupcu. Murowana parafialna cerkiw greckokatolicka, znajdująca się w Narolu, w przysiółku Krupiec. Zbudowana została w 1899 r., w miejscu starszej, drewnianej cerkwi Świętej Trójcy, zbudowanej w latach 1701-1711. Parafię utworzono w 1887 r. Po II wojnie światowej, eksploatowana jako magazyn, cerkiw popadła w ruinę. Gruntownie wyremontowana w 2011 r., służy obecnie jako świątynia, a także miejsce koncertów. Wokół cerkwi znajduje się cmentarz z nielicznymi zachowanymi zabytkowymi nagrobkami.
- Cerkiw Zaśnięcia Matki Bożej w Płazowie. Murowana parafialna cerkiw greckokatolicka. Zbudowana została w 1936 r., w miejscu starszej, drewnianej cerkwi z 1728 r. Po wojnie - opuszczona i nieużywana.
- Cerkiw greckokatolicka pw. Opieki NMP Wola Wielka. Wzniesiona w 1755 r. Około 1844 r. była rozbudowana (m.in. dobudowano zakrystię). Świątynię przebudowano w latach 90. XIX wieku (m.in. czworoboczną kopułę zrębową nad nawy zastąpiłono ośmiopłociową kopułą sferyczną, powiększono zakrystię). Od 1994 r. cerkiw jest nieużytkowana. Obok cerkwi usytuowana jest wolno stojąca dzwonnica z XVIII wieku. Budowla posiada typowy dla cerkwi ruskich plan trójdzielny z dominującą nawą i dwoma mniejszymi pomieszczeniami na osi podłużnej. Cerkiw po II wojnie światowej, do 1994 r., pełniła funkcję kościoła filialnego parafii Matki Bożej Śnieżnej w Łukawicy (obecnie taką rolę pełni nowo wybudowana kaplica).

W dalszej kolejności, o potencjale turystycznym gminy Narol decydują, według autorów raportu, następujące obiekty:

- Pałac Łosiów w Narolu. Wzniesiony został przez Antoniego Feliksa hr. Łosia w latach 1776 – 1781. Zbudowany jest w stylu barokowym, na rzucie podkowy, herbowego znaku Łosiów. Budynek główny jest dwukondygnacyjny, prostokątny, połączony arkadami z dwoma parterowymi pawilonami bocznymi. Dziedziniec poprzedza ozdobna brama, droga wjazdowa prowadzi przez aleję starych lip. Przez ok. 50 lat stał opuszczony. W roku 1995 zespół pałacowo-parkowy przeszedł w ręce prywatne.
- Pałac w Ruda Różaniecka. Pochodzi z ok. 1740 r. Ostatnim dziedzicem był baron Wattman. Pałac zbudowany jest na rzucie prostokąta, częściowo podpiwniczony, z tarasem wspartym na czterech słupach. Na frontowej fasadzie umieszczone są 2 tarcze herbowe. Park wokół pałacu aktualnie posiada nielicznie zachowany drzewostan. Pałac został znacznie zniszczony w czasie I wojny światowej. Obrabowały i podpaliły

go wojska rosyjskie. Obecnie gruntownie odnowiony pałac jest własnością Domu Pomocy Społecznej.

- Zespół kościoła parafialnego Lipsko. Zespół kościoła parafialnego pw. A. Apostoła, z 1763-1764 r. wraz z dzwonnica. Styl romański, wnętrze barokowe.
- Zespół kościoła parafialnego Narol. Zespół kościoła parafialnego pw. NMP z 1790-1804 r., z dzwonnica, cmentarzem i starodrzewem. Styl klasycystyczny.
- Stary Dwór Ruda Różaniecka. Datowany na XVII wiek. Architektura późnobarokowa i klasycystyczna. Obiekt znajduje się w parku z XVIII-XX wieku.
- Szkoła w Narolu. Zbudowana w 1907 r. Budynek o znacznych walorach architektonicznych.
- Izba pamięci w Lipsku. Izba Pamięci w Lipsku k. Narola znajduje się w sąsiedztwie kościoła parafialnego pw. św. Andrzeja Apostoła w dawnym budynku szkoły podstawowej przy ul. Mogiłek 1. Rozlokowana na pierwszym piętrze budynku składa się z czterech sal. W skład dwóch z nich wchodzi zbiory pochodzące z Izby Pamięci w Narolu Wsi, pieczołowicie gromadzone latami przez małżeństwo miejscowych nauczycieli – społeczników, Państwa Janinę i Kazimierza Sitarzy.
- Bunkry Linii Mołotowa - niemiecko-sowiecki układ o granicy i przyjaźni z 28 sierpnia 1939 r. (pakt Ribbentrop-Mołotow) spowodował znaczące przesunięcie się na zachód terytorium sowieckiego. Wytyczenie nowej wspólnej granicy na linii San-Bug-Narew-Pisa wymusiło budowę umocnień.

Walory turystyczne naturalne gminy stanowią o atrakcyjności regionu. Zalicza się tu, między innymi:

- Rezerwat przyrody Bukowy Las. Rezerwat utworzony został w 1998 r., powierzchnia według aktu powołującego to 86,29 ha. Rodzaj rezerwatu - leśny przedmiot ochrony (według aktu powołującego) - kompleks lasów bukowych o wysokim stopniu naturalności.
- Rezerwat Źródła Tanwi. Rezerwat leśny. Naturalne zespoły torfowiskowe oraz bory bagienne i wilgotne z licznymi gatunkami chronionych roślin zielnych. Powierzchnia wg aktu powołującego - 186,54 ha.
- Rezerwat przyrody Minokąt. Rezerwat leśny. Powierzchnia według aktu powołującego - 23,47 ha. Las jodłowo-bukowy z charakterystycznym runem buczyny karpackiej.

●

Do ciekawych inicjatyw, podejmowanych na terenie gminy Narol, zaliczyć należy:

- Rajd rowerowy im. K. Patałucha, który odbywa się w czerwcu.
- Nocny Rajd Motocykli Zabytkowych, który odbywa się początkiem lipca i wiedzie do Majdanu Sopockiego.
- Jarmark Galicyjski „Smaki Roztocza”/Konkurs Kulinaryny „Galicyjskie Smaki Wczoraj, Dziś i Jutro”, który odbywa się początkiem lipca.

Bardzo ważne dla podnoszenia atrakcyjności turystycznej obszarów recepcyjnych jest również budowanie infrastruktury turystycznej na bazie istniejących walorów turystycznych. W gminie Narol zinwentaryzowano liczne trasy rowerowe, szlaki turystyczne, ścieżki dydaktyczne, które mogą przyciągać turystów w ramach turystyki aktywnej, kwalifikowanej oraz sportowej, pełniąc jednocześnie funkcję kształceniową, dydaktyczną i wychowawczą.

- Ścieżka - Bukowy Las. Ścieżka „Bukowy Las” usytuowana jest na terenie rezerwatu „Las Bukowy” pod Narolem, położonego w obrębie Parku Krajobrazowego Puszczy Solskiej. Wzdłuż całej trasy ścieżki uwagę naszą przyciągają stare, ponad 150-letnie buki i jodły o imponujących rozmiarach, pięknym pokroju i ciekawych kształtach. Osobliwością rezerwatu są łąny pięknie kwitnącego wiosną czosnku niedźwiedziego. Trasa ścieżki liczy ok. 1,5 km długości, czas przejścia ok. 1,5 godz., optymalna wielkość grupy 20 osób. Na trasie ścieżki rozmieszczone są 4 tablice przystankowe oraz urządzone są 2 miejsca wypoczynku.
- Ścieżka „Kobyle Jezioro”. Prowadzi przez torfowiskowy rezerwat „Źródła Tanwi” położony w Południoworoztockańskim Parku Krajobrazowym na gruntach Nadleśnictwa Narol, Leśnictwa Złomy. Ścieżka zaczyna się w miejscowości Huta Złomy, w odległości ok. 7 km od tej tablicy. Na trasie ścieżki rozmieszczono 8 tablic przystankowych, zawiera krótkie informacje o jej osobliwościach. Ścieżka oznakowana jest w terenie strzałkami oraz białymi kwadratami z czerwonym paskiem po ich przekątnej malowanymi na drzewach. Długość ścieżki 2 km, czas przejścia 1,5 godz.
- Ścieżka „Źródła Tanwi” - zlokalizowana jest w Południowo-Roztockańskim Parku Krajobrazowym. Pieszorowerowa ścieżka dydaktyczno-przyrodnicza „Źródła Tanwi” rozpoczyna się w centrum wsi Łukawica — przy jednym z trzech głównych źródeł Tanwi. Następnie ścieżka prowadzi przez miejscowości Pizuny i Jacków Ogród, na dość znacznej długości przez obszary leśne, aż do ostatniego źródła w Dębinach. Ścieżka na znacznej długości pokrywa się z zielonym szlakiem turystycznym im. św. Brata Alberta.
- Trasa rowerowa numer 1. Narol – Młynki - trasa szlaku południowego - Huta Szumy – Korkosze - Rezerwat przyrody „Nad Tanwią” – Rebizanty - Pomnik ku czci pomordowanych mieszkańców Huty Różanieckiej (punkt widokowy) - Huta Różaniecka – Maziarnia - Stawy – „Góra Grochy” - Narol. Długość trasy: 26km; stopień trudności: mały; oznakowanie: kolor zielony.
- Trasa rowerowa numer 2. Narol – kapliczka – Kadłubiska – Podlesina – krzyż – Rezerwat przyrody „Minokąt” – Lipie – Lipsko - Narol. Długość trasy - ok. 18 km; stopień trudności – łatwa; oznakowanie - kolor czerwony.
- Trasa rowerowa numer 3. Narol – Lipsko - pole bitwy – Łukawica - Wola Wielka - Jacków Ogród – Dębiny – Jędrzejówka – Narol; Długość trasy: 15,1 km; stopień trudności: mały/średni (cały czas poruszamy się drogą o utwardzonej nawierzchni); oznakowanie - kolor żółty.

- Trasa rowerowa numer 4. Narol – Krupiec – Łówcza – Wola – Płazów – Zadymarka – Jeziora – Stawy - Góra Grochy – Narol. Długość trasy - ok. 30 km; stopień trudności – średnia; oznakowanie - kolor pomarańczowy.
- Trasa rowerowa numer 5. Ruda Różaniecka – Jeziora – Stawy - Huta Różaniecka – Rycówka – Łominos - Ruda Różaniecka. Długość trasy - ok. 18 km; stopień trudności – łatwa; oznakowanie - kolor fioletowy .
- Szlak turystyczny – pieszy żółty. Narol – Młynki – Huta Szumy – Rebizanty; długość ok. – 10 km; czas przejścia – 2–3 godziny.
- Szlak zielony im. św. Brata Alberta (Adama Chmielowskiego). Horyniec-Zdrój – kapliczka Nowiny Horynieckie – Rezerwat Przyrody „Sołokija” – „Dolina Dunajecka” - „Dolina Popowa” – Józkowa Góra – Werchrata – Monastyrz – Wielki Dział – Jacków Ogród – Pizuny – Naro; długość ok. – 47 km; czas przejścia – ok.14 godzin; jedna z najciekawszych tras Roztocza Wschodniego (Południowego).
- Szlak niebieski - po bunkrach linii Mołotowa. Horyniec-Zdrój - Nowe Brusno – Polanka Horyniecka – Stara Huta – Wielki Dział – Wola Wielka; długość ok. – 26 km; czas przejścia – ok. 9 godzin.

W gminie Oleszyce znajduje się 8 obiektów o walorach krajoznawczych, 9 o walorach specjalistycznych, 2 o walorach wypoczynkowych, 3 w kategorii zdrowie. W trakcie badań obiektów w kategorii eko-technologie nie stwierdzono w tej gminie.

GMINA OLESZYCE

Wybrane obiekty o walorach krajoznawczych, specjalistycznych i wypoczynkowych

Fotografia 5. Cerkiew we wsi Borchów

Źródło: portal internetowy: www.wikipedia.org.pl z dnia 27 czerwca 2016 roku

Do najbardziej istotnych walorów turystycznych, zinwentaryzowanych na terenie gminy Oleszyce, zaliczono trzy cerkwie, ratusz i rynek w miejscowości Oleszyce oraz pomnik dla uczczenia ofiarności żołnierzy w miejscowości Horaj.

- Cerkiew Niepokalanego Poczęcia NMP w Borchowie. Obecnie rzymskokatolicki kościół filialny należący do parafii w Oleszycach. Cerkiew zbudowana została w 1770

r., i odnowiona w 1930 r. Do 1930 r. należała do parafii greckokatolickiej w Oleszycach, później była niezależną parafią. Na przełomie XIX i XX wieku w cerkwi podwyższono babiniec i umieszczono w nim chór śpiewaczy. W 1924 r. do babinca dostawiono ganek. Po II wojnie światowej, do końca lat 60. XX wieku obiekt nie był użytkowany. Od 1971 r. pełni funkcję rzymskokatolickiej kaplicy filialnej w parafii w Oleszycach. W latach 80. i 90. XX wieku świątynię gruntownie remontowano.

- Cerkiew św. Onufrego w Oleszycach. Parafialna cerkiew greckokatolicka. Murowana, zbudowana w 1809 r. na planie krzyża, jednokopułowa. W 1901 r. restaurowana i przebudowana. Świątynia jest opuszczona od 1947 r. W latach pięćdziesiątych XX wieku służyła jako magazyn. Obecnie popada w ruinę.
- Cerkiew Opieki NMP w Starych Oleszycach. Greckokatolicka cerkiew św. Onufrego została wzniesiona w 1809 r., na planie krzyża, jednokopułowa, murowana, zwieńczona kopułą na wysokim tamburze. W 1901 r. była restaurowana i przebudowana. Świątynia jest opuszczona od 1947 r., W latach 50 XX wieku służyła jako magazyn.
- Rynek z ratuszem w Oleszycach. Wzniesiony przez Adama Sieniawskiego w 1727 r. Oleszyce jako wieś wymieniane są od XV wieku, przy czym prawa miejskie uzyskały w 1576 r. Z tego okresu zachował się w znacznej mierze XVI-wieczny lokacyjny układ przestrzenny wraz z blokowym układem zabudowy, którego rdzeniem jest rynek staromiejski z ratuszem pośrodku.
- Ratusz w Oleszycach. Zabytkowa siedziba Urzędu Miasta i Gminy w Oleszycach, w województwie podkarpackim. Mieści się pośrodku Rynku. Jest to budynek murowany, wzniesiony w 1727 r. W XIX wieku został przebudowany. Został wybudowany na planie czworoboku i posiada dwie bramy oraz dziedziniec. Gmina Oleszyce otrzymała środki finansowe na modernizację ratusza z przeznaczeniem na cele publiczne w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz od Podkarpackiego Konserwatora Zabytków.
- Pomnik w miejscowości Horaj. Pomnik dla uczczenia ofiarności żołnierzy 21. Dywizji Piechoty Górskiej i ich generała Józefa Kustronia, bohatera ziemi lubaczowskiej.

Ponadto, na uwagę zasługują poniższe wydarzenia, które są organizowane w gminie przez władze lokalne:

- gminny konkurs na palmę wielkanocną - odbywa się w marcu.
- Dni Oleszyc i Oleszyce Rap Festiwal - odbywają się w czerwcu.

Dodatkowo, w gminie działa osiem kół gospodyń wiejskich oraz następujące koła łowieckie:

- „Jeleń”,
- „Łoś”,
- „Hubert”.

W gminie Stary Dzików znajduje się 7 obiektów o walorach krajoznawczych, 1 obiekt o walorach specjalistycznych. W trakcie badań, obiektów o walorach wypoczynkowych i w kategorii eko-technologie nie stwierdzono w tej gminie.

GMINA STARY DZIKÓW

Wybrane obiekty o walorach krajoznawczych, specjalistycznych i wypoczynkowych

Fotografia 6. Cerkiew św. Michała Archanioła w Moszczanicy
Źródło: portal internetowy: www.roztocze.pl z dnia 27 czerwca 2016 roku

Na terenie gminy Stary Dzików znajdują się cztery cerkwie oraz kościół parafialny pw. Trójcy z 1781 roku.

- Cerkiew św. Michała Archanioła w Moszczanicy. Drewniana cerkiew greckokatolicka, zbudowana w 1713 r., przebudowana w 1785 r. i w 1930 r. (wzniesiono wówczas nowy babiniec i zmieniono kopułę nad nawą). Na osi cerkwi istnieje drewniana

dzwonnica, wzniesiona przed 1890 r. Po wojnie cerkiew została przejęta przez kościół rzymskokatolicki, w latach 1947–1991 była rzymskokatolicką kaplicą filialną.

- Cerkiew św. Dymitra w Cewkowie. Drewniana parafialna cerkiew greckokatolicka, znajdująca się w Cewkowie. Zbudowana została w 1844 r. Remontowano ją w 1925 r. Tradycyjny układ przestrzenny został zmieniony przez dążenie do ujednolicenia przestrzeni wnętrza i zwiększenia roli skrajnych pomieszczeń w ukształtowaniu bryły świątyni. Obecnie cerkiew stoi opuszczona.
- Cerkiew św. Dymitra w Starym Dzikowie. Murowana greckokatolicka cerkiew parafialna, zbudowana w 1904 r. w miejscu kilku poprzednich cerkwi, z których najstarsza wzmiankowana była w I połowie XVI wieku, a poprzedniczką obecnej była cerkiew zbudowana w 1724 r. Obok cerkwi, zachowała się murowana dzwonnica parawanowa. Opuszczona cerkiew została zdewastowana około 1950 r. Przez kilka lat była wykorzystywana jako magazyn Gminnej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska”, później przez wiele lat stała nieużytkowana. W 2007 r. w cerkwi były realizowane sceny do filmu Andrzeja Wajdy „Post Mortem. Opowieść katyńska”. Od tego czasu została częściowo zabezpieczona i zamknięta. Wewnątrz pozostała scenografia planu filmowego.
- Cerkiew św. Dymitra w Ułazowie. Cerkiew greckokatolicka, drewniana, zbudowana w 1835 r., częściowo spalona w 1986 r. i odrestaurowana, przez wiele lat użytkowana jako kościół, obecnie opuszczona. Opodal drewniana dzwonnica z XIX w. i drewniany krzyż z głazem pozbawionym tablicy.
- Kościół parafialny, pw. Trójcy w Starym Dzikowie - murowany, późnobarokowy, jednonawowy z transeptem i prezbiterium. Został wzniesiony w 1781 r. z fundacji Adama Czartoryskiego. Świątynia została powiększona w 1937 r. (dodanie transeptu). W 1975 r. kościół otrzymał nową polichromię.

Inicjatywy lokalne na terenie gminy to między innymi:

- Regionalny Przegląd Grup Obrzędowych „Wątki folkloru ludowego”,
- Spotkanie z kulturą, odbywa się w połowie lipca na granicy województw w Moszczanicy.

Wśród przyrodniczych walorów turystycznych na uwagę zasługują:

- Ścieżka przyrodniczo-edukacyjna „Na Laszce”. Celem utworzenia ścieżki było ukazanie walorów przyrodniczo-krajobrazowych wybranych terenów Nadleśnictwa Oleszyce, a równocześnie przedstawienie lasu jako gospodarstwa leśnego, którego zasoby są racjonalnie wykorzystywane gospodarczo, ale również chronione. Nazwę dla ścieżki zaczerpnięto z określenia uroczyska, w którym jest ona położona. Na mapach topograficznych znajduje się również nazwa wyniesienia położonego w tym rejonie, która brzmi „Góra Laszka”.

W gminie Wielkie Oczy znajdują się 23 obiekty o walorach krajoznawczych, 1 w kategorii eko-technologie. Obiektów o walorach wypoczynkowych, specjalistycznych i w kategorii zdrowie nie stwierdzono podczas badań w tej gminie.

GMINA WIELKIE OCZY

Wybrane obiekty o walorach krajoznawczych

Fotografia 7. Cerkiew we wsi Łukawiec

Źródło: portal internetowy: www.wielkieoczy.info.pl z dnia 27 czerwca 2016 roku

Na terenie gminy Wielkie Oczy zinwentaryzowano jedynie obiekty o walorach turystycznych krajoznawczych. Większość z nich, wzorem poprzednich gmin z powiatu lubaczowskiego, to obiekty sakralne typu: cerkwie, kościoły, zespoły klasztorne. Poniżej charakterystyka najważniejszych z nich z punktu widzenia potencjału turystycznego gminy.

- Cerkiew św. Dymitra Męczennika w Łukawcu. Zabytkowa, nieużytkowana, drewniana cerkiew greckokatolicka, znajdująca się w miejscowości Łukawiec. Wybudowana w 1701 r. i przebudowana w 1923 r. W latach sześćdziesiątych XX wieku, zmieniono ją w magazyn. W roku 1987 spłonęła w pożarze. Została odbudowana w latach 1990-

1994. Jej wnętrze jest opustoszałe. Niektóre ikony trafiły do okolicznych muzeów. W najbliższym otoczeniu cerkwi rosną dęby szypułkowe, w tym pomnik przyrody. Świątynia otoczona jest drewnianym ogrodzeniem.

- Cerkiew Opieki Matki Bożej w Bihalach. Drewniana cerkiew greckokatolicka z 1821 r., powstała w miejsce poprzedniej, która uległa spaleni, rozbudowana na przełomie XIX i XX wieku, wyremontowana w 1928 r., po 1948 r. użytkowana jako kaplica filialna parafii rzymskokatolickiej w Łukawcu. W 1964 r. została zaliczona do 4 grupy zabytków. W związku z erygowaniem samodzielnej parafii pw. Opieki M.B. Uzdrowienia Chorych gruntownie odnowiona w latach 1978-1979.
- Cerkiew św. Dymitra w Kobylnicy Wołoskiej. Murowana parafialna cerkiew greckokatolicka. Zbudowana została w 1923 r., w miejscu starszej, drewnianej cerkwi z 1666 r. Po wojnie cerkiew została przejęta przez kościół rzymskokatolicki. Od 1985 r. msze w rycie greckim rozpoczął odprawiać ksiądz Piotr Kryk.
- Cerkiew św. Mikołaja w Wielkich Oczach. Cerkiew greckokatolicka wzniesiona w 1925 r., po 1947 r. i akcji „Wisła” pozbawiona funkcji sakralnej i zaadaptowana na magazyn. Obecnie jest własnością Skarbu Państwa, stoi pusta i pozbawiona wyposażenia. Świątynia ta jest jedyną podkarpacką cerkwią wzniesioną w konstrukcji szachulcowej z ceglany wypełnieniem na podmurówce z cegły i betonu. Zbudowana na planie prostokąta, tradycyjnie orientowana z jedną nawą wyższą od prezbiterium oraz wydzielonym babińcem. Obiekt posiada jedną kopułę z neorenesansowym hełmem z okrągłymi oknami, inne okna w obiekcie mają kształt półkolisty.
- Cerkiew Opieki Najświętszej Maryi Panny w Wólce Żmijowskiej. Drewniana cerkiew z lat 1894 - 1896 (według niektórych źródeł z 1786 r.). Po 1947 r. nieużytkowana. W 1991 r. przeprowadzono remont cerkwi z inicjatywy Pracowni Kultury Tęczy działającej pod auspicjami UNESCO. Wyposażenie nie zachowało się. W Muzeum Kresów w Lubaczowie znajduje się fragment ikonostasu z cerkwi w Wólce Żmijowskiej. We wnętrzu ściana ikonostasowa, fragmenty polichromii i zdewastowany chór.
- Cerkiew Zaśnięcia Matki Bożej w Żmijowiskach. Drewniana cerkiew greckokatolicka z 1786 r. Została zbudowana w 1786 r. (według niektórych źródeł w 1770 r.). Cerkiew była dwukrotnie przebudowywana w 1886 i 1930 r. Przy cerkwi była też dzwonnica, która została rozebrana w 2 poł. XX wieku. Po 1947 r. cerkiew jest nieużytkowana. Zachowały się m.in. ołtarz, tabernakulum, biblia i śpiewniki, fragmenty polichromii i 2 ikony znajdujące się po bokach cerkwi. Świątynię otaczają tereny cmentarza greckokatolickiego.
- Kościół pw. NMP Królowej Polski w Wielkich Oczach. W latach 1983-1990 wybudowano duży, murowany kościół w nowoczesnym stylu pw. Matki Bożej Królowej Polski według projektu Henryka Stawickiego z Krakowa. Dzięki swoim rozmiarom kościół widoczny jest z bardzo odległych terenów.
- Modrzewiowy kościół pw. Trzech Króli. Modrzewiowy kościółek pw. Trzech Króli pochodzący z 1756 r. Kościół zbudowany jest na planie prostokąta z trójbocznym prezbiterium, przedsionkami i zakrystią. Wykonany został z brusów modrzewiowych

wzmocniony dębowymi słupami. Na połączeniu nawy z prezbiterium umieszczona jest belka tęczowa z napisem w języku łacińskim z datą powstania kościoła i nazwiskiem fundatora. Obok znajduje się drewniana dzwonnica z XVIII w., umieszczona między okazałymi dębami, które stanowią część jej konstrukcji.

- Kościół pw. Trójcy Przenajświętszej w miejscowości Potok Jaworowski. Kościół w Potoku Jaworowskim pochodzi z lat 1910 – 1913. Jest to murowany obiekt wybudowany w neogotyckim stylu. Jest to jednonawowa świątynia z wieżą i sygnaturką, dach z czerwonej dachówki. Ołtarz główny w centrum z figurkami Trójcy Przenajświętszej; boczne: św. Augustyna i św. Bazylego Wielkiego wykonał w 1912 r. Krupiński - artysta z Kańczugi. Na zwieńczeniu umieścił on figurkę Michała Archanioła.
- Synagoga w Wielkich Oczach. Została wybudowana w 1910 r. Po zniszczeniach I wojny światowej odbudowano ją w 1927 r. Podczas II wojny światowej uległa dewastacji i przez dłuższy czas służyła, jako magazyn spółdzielni. W latach 90-tych spółdzielnia upadła. Od tamtej pory budynek stał opuszczony. Obecnie zakończono prace remontowe i znajduje się tu biblioteka gminna.
- Dawny szlachecki dwór obronny w miejscowości Wielkie Oczy. Budynek wzniesiony jest na rzucie litery „H”, kiedyś jedno, a obecnie dwukondygnacyjny, z wyższą wieżą pośrodku. Dwór został zbudowany na początku XVII w. Na przełomie XIX i XX wieku mieściła się tu gorzelnia, a potem także młyn. W nocy z 19 na 20 lipca 1944 r., w trakcie ataku oddziału UPA na Wielkie Oczy, budynek został zrujnowany i częściowo spalony. Obecnie Urząd Gminy.
- Izba Pamięci w Wielkich Oczach. Izba ta powstała w głównej mierze dzięki inicjatywie Fundacji Wielkie Oczy. Ma na celu upamiętnienie dziedzictwa kulturowego miejscowości, a w szczególności społeczności żydowskiej, która przez wieki współtworzyła kulturę regionu.
- Izba Pamięci św. Jana Pawła II. W Izbie pamięci poświęconej św. Janowi Pawłowi II, zgromadzone zostały cenne pamiątki, które na rzecz społeczności Łukawca przekazał wieloletni sekretarz papieża Polaka abp Mieczysław Mokrzycki. Są to, m.in. osobiste pamiątki papieskie, a wśród nich; piuska papieska oraz wieczne pióra, których używał Ojciec Święty, rzeczy codziennego użytku, takie jak: zastawa papieska (talerze, sztucce, szklanki, kubki, literatki), a także maszynka do golenia, pianka oraz pędzel, którymi abp. M. Mokrzycki ogolił Jana Pawła II ostatni raz przed Jego śmiercią.

Na terenie gminy znajdują się trzy cmentarze, z czego jeden żydowski, a dwa – żołnierskie. Ponadto, na obszarze gminy są pozostałości po bunkrze z okresu II wojny światowej w miejscowości Kobylnica Ruska.

- Cmentarz żydowski w Wielkich Oczach. W materiałach archiwalnych najstarsze wzmianki potwierdzające funkcjonowanie cmentarza pochodzą z lat sześćdziesiątych XVIII wieku. Obecnie na cmentarzu znajduje się około 100 nagrobków, w różnym stanie zachowania. Najstarsza zidentyfikowana macewa upamiętnia osobę zmarłą w 1802 r., najmłodszy nagrobek pochodzi z 1940 r.

- Cmentarz żołnierzy austriackich. Cmentarz żołnierzy Austriackich i Rosyjskich utworzony w 1918 r., który mieści się w lesie opodal stadionu. Wojenną nekropolią, gdzie spoczywają żołnierze polegli podczas I wojny światowej zajęła się gmina w 2012 r. Wykonano ogrodzenie metalowe z siatki drucianej na słupkach metalowych osadzonych w betonie. Wzniesiono krzyż drewniany o wysokości 6 m oraz tablicę pamiątkową. Opiekę patronacką nad cmentarzem sprawuje Zespół Szkół Publicznych w Łukawcu.
- Cmentarz żołnierski w miejscowości Kobylnica Ruska. W Kobylnicy Ruskiej mieści się cmentarz wojenny z lat 1914 -1918. Miejsce spoczynku żołnierzy poległych w czasie I wojny światowej położone jest w południowej części wsi, ok. 50 m na zachód od drogi do przejścia granicznego w Korczowej. Cmentarz umiejscowiony jest wśród pól, na przedłużeniu cmentarza grzebalnego. Granice cmentarza wyznacza wał ziemny. W 2010 r. cmentarz wpisany do rejestru zabytków.
- Linia Mołotowa - pozostałości po bunkrze w Kobylnicy Ruskiej. W Kobylnicy Ruskiej skręcając w drogę polną (w lewo od Potoku Jaworowskiego) zobaczyć można – bunkier „linii Mołotowa” – duża rzadkość na tym terenie. Rosjanie podjęli w tych okolicach budowę dużego węzła obrony z fortyfikacjami stałymi. Z 16 zaplanowanych schronów ukończono w stanie surowym dwa.
- Wśród walorów turystycznych krajoznawczych (przyrodniczych) na uwagę zasługują następujące atrakcje:
- Obszar SOO Natura 2000 – Łukawiec. Obszar obejmuje fragment krajobrazu leśno-łąkowego wykształconego wzdłuż cieków wodnych i w wilgotnych zagłębieniach. Ponad 80% obszaru zajmują lasy: liściaste (grądy i kilka rodzajów łągów) - 46%, mieszane – 41% i iglaste – 5%. Łąki zajmują 3% powierzchni, a siedliska rolnicze – 5%. Na łąkach ostoi stwierdzono również cenne gatunki roślin i motyli, w tym 4 gatunki z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej: Modraszek teleius, Czerwończyk nieparek, Modraszek nausitous oraz Przeplatka aurinia. Dla tego ostatniego gatunku ostoja Łukawiec jest kluczowym obszarem ochronnym na Podkarpaciu.
- Moczary - rezerwat przyrody. Rezerwat obejmuje powierzchnię 12,25 ha. Położony jest na granicach miejscowości; Kobylnica Ruska i Łukawiec. Przedmiotem ochrony jest stanowisko czosnku siatkowatego występującego w runie grądu subkontynentalnego. Czosnek siatkowaty osiąga tu północną granicę swojego zasięgu. Zwykle spotkać go można w górach, m.in. w Bieszczadach. Z osobliwości florystycznych możemy tu również zobaczyć kukułkę Fuchsa, wronca widlastego, groszek wschodniokarpacki, śnieżycę przebiśnieg i kilka gatunków storczyków.

W gminie Lubaczów (miasto) znajduje się 26 obiektów o walorach krajoznawczych, 23 obiekty o walorach wypoczynkowych. Obiektów o walorach specjalistycznych, w kategorii zdrowie i eko-technologie nie stwierdzono podczas badań w tej gminie.

MIASTO LUBACZÓW

Wybrane obiekty o walorach krajoznawczych, wypoczynkowych

Fotografia 8. Cerkiew św. Mikołaja w Lubaczowie

Źródło: portal internetowy: www.lubaczow.fotopolska.eu z dnia 27 czerwca 2016 roku

W mieście Lubaczów zinventaryzowano obiekty o walorach krajoznawczych i wypoczynkowych. W opinii autorów raportu, na szczególną uwagę zasługują następujące obiekty:

- Cerkiew św. Mikołaja w Lubaczowie. Świątynia została wybudowana w 1883 r. w stylu eklektycznym. Jest to cerkiew murowana na planie krzyża łacińskiego posiadająca kopułę na przecięciu naw. XVIII-wieczny ikonostas z cerkwi w Lubaczowie znajduje się w greckokatolickiej katedrze w Przemyślu. Obecny ikonostas pochodzi z cerkwi w Niemstowie.

- Sanktuarium Matki Bożej Łaskawej Lubaczów. Neogotycki kościół z 1898-1899 r., w którym znajduje się cudowny obraz matki łaskawej z 1598 r.
- Kościół parafialny p.w. św. Stanisława Biskupa Męczennika Lubaczów. Do rejestru zabytków nieruchomości województwa podkarpackiego w 1999 r. Rogatka wybudowana w 1929 r., murowana z cegły, na rzucie prostokąta z dobudówką od strony południowej, tynkowana z dachem polskim (łamanym) – nad aneksem jednospadowym - wspartym na drewnianych kroksztynach, krytym blachą, od zachodu lukarna.
- Cmentarz wojenny z I i II wojny światowej. Wpisany do rejestru zabytków nieruchomości województwa podkarpackiego w 2011 r. Cmentarz usytuowany jest we wschodniej części miasta, tzw. Żelichówce. Część zachodnią zajmuje cmentarz wojenny z I wojny światowej. Tworzy go 10, zbiorowych mogił ziemnych, w których pochowani są żołnierze różnych narodowości, polegli w walkach w latach 1814-1918 oraz zmarli w miejscowym lazarecie.
- Cmentarz żydowski w Lubaczowie. Z 1 poł. XIX wieku z zabytkowym ogrodzeniem z bramą, z pojedynczymi nagrobkami z XVIII wieku.
- Ruiny zamku Lubaczów. Zamek zbudowany został około 1360 r. za panowania Kazimierza Wielkiego. Była to drewniana budowla powstała na sztucznie usypanym wzgórzu nad rzeką Wisznia wśród bagien otoczona wałem ziemnym. Od 1463 r. zamek i ziemie ponownie należą do Królestwa Polskiego. W ciągu swojego istnienia zamek kilkakrotnie był niszczone przez najazdy tatarskie, kozackie i szwedzkie lecz zawsze zostawał odbudowywany. W 1812 r. zamek zakupił hrabia Karol Pawłowski, a ostatnim właścicielem był hrabia Gołuchowski. W XIX wieku na miejscu zamku postawiona została fabryka. Do dzisiaj jedynym budynkiem pamiętającym zamek jest murowany spichlerz z przełomu XVII i XVIII wieku, w którym znajduje się Muzeum Regionalne.
- Układ urbanistyczny Śródmieścia Lubaczów. Rynek wraz z zespołem obiektów sakralnych, kościół i cerkiew.
- Ratusz w Lubaczowie. Zbudowany w 1889 r. Dawna i obecna siedziba władz miejskich.
- Dworzec kolejowy w Lubaczowie. Zbudowany w 1880 r. Budynek o znacznych walorach architektonicznych.
- Fortyfikacje „Linii Mołotowa” na terenie powiatu lubaczowskiego. Na terenie powiatu lubaczowskiego taki pas znajdował się na odcinku Stare Sioło – Oseredek (obecnie Dąbrówka) oraz m. in. punkty „Brusno Nowe”, „Brusno Stare”, „Wielki Dział”, „Goraje”.
- Wieża Ciśnień w Lubaczowie. Wodociągowa wieża ciśnień. Obiekt wpisany do rejestru zabytków województwa podkarpackiego w 1990 r. Zbudowana w 1893 r.
- Pomnik w Lubaczowie. Pomnik Niepodległości, bohaterów i ofiar II wojny światowej w Lubaczowie.
- Park historyczno-etnograficzny – Skansen Lubaczów. Park historyczno-etnograficzny „Przygródek – wspólnota kultur”. Znajdują się tu obiekty architektury drewnianej.

- Budynek rogatki. Obiekt wpisany do rejestru zabytków nieruchomości województwa podkarpackiego w 1999 r. Rogatka wybudowana w 1929 r., murowana z cegły, na rzucie prostokąta z dobudówką od strony południowej, tynkowana z dachem polskim (łamanym) – nad aneksem jednospadowym - wspartym na drewnianych kroksztynach, krytym blachą, od zachodu lukarna.

Ponadto, w celu propagowania lokalnej tradycji otworzono Galerię Sztuki Ludowej w Lubaczowie, a także Muzeum Kresów.

- Galeria Sztuki Ludowej w Lubaczowie została otwarta w 2004 r. przez Powiatowe Centrum Kultury i Sportu. W Galerii wystawiane są prace artystów ze Stowarzyszenia Twórców Ludowych Ziemi Lubaczowskiej. Celem utworzenia Galerii było propagowanie rodzimej tradycji i rzemiosła, utrzymanie dawnych obyczajów i obrzędów.
- Muzeum Kresów w Lubaczowie. Celem Muzeum jest sprawowanie opieki nad zabytkami, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, umożliwianie kontaktu ze zbiorami. Zadania te wypełniają: Dział Archeologiczny, Artystyczny, Etnograficzny i Budownictwa Drewnianego, Historyczny, a także Dział Oświatowy oraz Biblioteka. W ramach pracy poszczególnych działów organizowane są wystawy, prowadzone są zajęcia edukacyjne, wydawane publikacje z zakresu historii i kultury regionu, prowadzone są również badania terenowe. Muzeum prowadzi współpracę z instytucjami kultury w kraju i za granicą.

Walory przyrodnicze w mieście Lubaczów to obszary z kategorii Natura 2000 oraz Park Krajobrazowy Puszczy Solskiej.

- Obszar SOO (Specjalny Obszar Ochrony) Natura 2000 – Roztocze. Obszar ostoi obejmuje pas wzniesień ciągnących się z północnego zachodu na południowy wschód. Część obszaru to fragment długiego wału Roztocza, łączącego Wyżynę Lubelską z Wyżyną Podolską. Na obszarze występuje co najmniej 40 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, z czego 7 było kluczowych dla wyznaczenia ostoi ptasiej: trzmielojad, orlik krzykliwy, puszczyk uralski, dzięcioły: zielonoszyi, białoszyi i białogrzbiety, muchołówka białoszyja.
- Obszar SOO Natura 2000 - Uroczyska Roztocza Wschodniego. Obszar leży w granicach Roztocza Wschodniego ze wzniesieniami Długiego i Krągłego Goraju na wysokości 252-391 m n.p.m. Na terenie obszaru występuje 7 typów siedlisk z Zał. I, w tym: oprócz tych wskazanych w SOO Natura 2000 – Horyniec, dodatkowo górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk, kwaśne buczyny i sosnowy bór chrobotkowy oraz 10 gatunków zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej, w tym, m.in.: mopek, nocek Bechsteina i duży, wilk, ryś, kumak nizinny czy jelonek rogacz.
- Park Krajobrazowy Puszczy Solskiej. Położony na terenie Roztocza Środkowego. Park znajduje się na terenie gmin: Narol, Cieszanów. Park utworzono w 1988 r. w celu

zachowania unikatowych walorów przyrodniczych, historycznych, kulturowych i krajobrazowych. Lasy, jako dominujący element parku, stanowią 85,6% jego powierzchni.

Inicjatywy lokalne, podejmowane na terenie miejskiej gminy Lubaczów to, między innymi:

- Przegląd Zespołów kolędniczych HERODY,
- Prezentacje Artystyczne SOLO DANCE - organizowane w czerwcu,
- Ogólnopolski Festiwal Słowa - organizowany w maju,
- Roztoczański Międzynarodowy Maraton Jaworów – odbywa się w maju,
- Event o Złotą Beczkę Śmiechu - to przegląd sztuki rozrywkowej. Biorą w nim udział młodzieżowe zespoły kabaretowe z Polski. Impreza odbywa się w październiku.

Warto również nadmienić, że na terenie Lubaczowa zarejestrowanych jest 21 gospodarstw agroturystycznych.

2. POWIAT PRZEMYSKI

W powiecie przemyskim, do którego należą gminy: Bircza, Dubiecko, Fredropol, Krasieczyn, Krzywczka, Medyka, Orły, Stubno, Żurawica znajduje się 400 zinwentaryzowanych obiektów.

Dodatkowo, ze względu na fakt, iż miasto Przemyśl jest siedzibą administracyjną powiatu, zostało potraktowane jako dodatkowy obszar inwentaryzacji zasobów kulturowych regionu. W samym mieście Przemyśl zinwentaryzowane zostały 53 obiekty. Szczegółowe uzasadnienie dokonanego wyboru przedstawiono we wprowadzeniu raportu.

Tabela 2. Liczba skategoryzowanych obiektów w powiecie przemyskim

Gmina	Liczba obiektów
Bircza	68
Dubiecko	63
Fredropol	68
Krasieczyn	76
Krzywczka	33
Medyka	31
Orły	19
Stubno	16
Żurawica	26
Przemyśl*	53

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

* Przemyśl jako miasto na prawach powiatu, nie objęte badaniami, stanowiące dodatkowy element inwentaryzacji

W gminie Bircza znajduje się 35 obiektów o walorach krajoznawczych, 21 o walorach specjalistycznych, 10 o walorach wypoczynkowych, 1 w kategorii zdrowie i 1 w kategorii eko-technologie.

GMINA BIRCZA

Wybrane obiekty o walorach krajoznawczych, specjalistycznych i wypoczynkowych

Fotografia 9. Cerkiew w Jaworniku Ruskim

Źródło: portal internetowy: www.turystykawgminie.pl z dnia 27 czerwca 2016 roku

Na terenie gminy Bircza zinwentaryzowano liczne cerkwie (9 obiektów), kościoły, cmentarze, mogiły zbiorowe oraz pomniki, kapliczki i rezerваты przyrody. Oto najważniejsze z nich, z punktu widzenia potencjału turystycznego badanego obszaru recepcji turystycznej:

- Cerkiew św. Dymitra w Jaworniku Ruskim. Cerkiew greckokatolicka z 1814 r., remontowana i przebudowywana. Obecnie kościół rzymskokatolicki p.w. MB Nieusta-

jącej Pomocy. Wewnątrz belka tęczowa, ołtarz główny. Pierwotne wyposażenie cerkwi nie zachowało się.

- Cerkiew pw. św. Teodora Pieczerskiego. Dawna, murowana cerkiew z XVIII w., wewnątrz znajduje się XIX w. polichromia. Obecnie jest to kościół rzymskokatolicki.
- Cerkiew pw. Opieki Najświętszej Maryi Panny. Drewniana cerkiew greckokatolicka z 1936 r., ob. Kościół rzym.-kat. fil. p.w. św. Apostołów Piotra i Pawła. Cerkiew została zbudowana na planie krzyża z centralną kopułą.
- Cerkiew pw. św. Michała Archanioła. Świątynia została zbudowana na miejscu wcześniejszej cerkwi w 1843 r. jako cerkiew greckokatolicka. Nosiła wówczas wezwanie św. Michała Archanioła i należała do greckokatolickiej parafii w Lipie. Obecnie użytkowana jako filialny kościół p.w. św. Michała Archanioła w parafii Wniebowstąpienia Pańskiego w Lipie, w dekanacie Bircza. Wewnątrz ikony z rozmontowanego ikonostasu z 2 poł. XIX w., polichromia figuralna, ikona Chrystusa Nauczającego z XVIII w.
- Cerkiew św. Dymitra. Cerkiew zbudowano w 1882 r. w miejsce starszej cerkwi pod tym samym wezwaniem, istniejącej co najmniej do 1830 r. Orientowana, drewniana, o konstrukcji zrębowej. W cerkwi znajduje się polichromia o motywach figuralnych i geometrycznych oraz niemal kompletny ikonostas (brakuje wrót carskich) z końca XIX wieku o wystroju klasycystycznym. Obok cerkwi znajduje się murowana trój kondygnacyjna dzwonnica parawanowa, służąca jako brama.
- Cerkiew św. Paraskewy. Cerkiew zbudowana w latach 1830-1843, remontowana w 1919 r. Obecnie kościół. W okolicy cerkwi ruiny dzwonnicy - bramy, murowanej, dwukondygnacyjnej. Otwór bramy dzwonnicy pod koniec jej funkcjonowania zamurowano. Dzwonnica ta miała trzy dzwony.
- Cerkiew św. Sawy. Obecnie kościół filialny p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego, należący do rzymskokatolickiej parafii św. Stanisława w Birczy. Drewniana cerkiew pochodzi z XVIII w.
- Cerkiew św. Teodozego Peczerskiego. Cerkiew z XVIII w. Wewnątrz znajduje się polichromia z 1 poł. XIX wieku. Po 1947 r. cerkiew była używana jako magazyn nawozów sztucznych PGR. W zachodniej ścianie wybito otwór, by móc wjeżdżać ciągnikiem. W latach 1991-94 wykonano generalny remont. Obecnie pełni funkcje kościoła katolickiego.
- Ruiny drewnianej cerkwi pw. św. Anny. Drewniana cerkiew pod wezwaniem św. Anny została zbudowana w 1925 r., w miejscu starszej świątyni. Zaprojektowana została na planie krzyża greckiego z centralną kopułą. Po wojnie była używana jako magazyn PGRu. Dookoła cerkwi znajduje się cmentarz. Obecnie rozpoczął się remont świątyni z przeznaczeniem na kościół rzymskokatolicki.
- Kościół rzymskokatolicki pw. św. Michała Archanioła. Świątynia została zbudowana na miejscu wcześniejszej cerkwi w 1843 r. jako cerkiew greckokatolicka. Nosiła wówczas wezwanie św. Michała Archanioła i należała do greckokatolickiej parafii w Lipie. Po wysiedleniach w roku 1947 została opuszczona, a później przejęta przez

kościół rzymskokatolicki. Obecnie użytkowana jako filialny kościół pw. św. Michała Archanioła w parafii Wniebowstąpienia Pańskiego w Lipie, w dekanacie Bircza. Wewnątrz ikonostas z 2 poł. XIX w., polichromia figuralna, Ikona Chrystusa Nauczającego.

- Kościół św. Stanisława Kostki. Obecny kościół parafialny został zbudowany w latach 1920-1923 według projektu S. Majerskiego. Nie ma określonego charakteru stylowego. Wnętrze jest wyposażone w pięć ołtarzy z okresu późnego baroku-rokoko, polichromia zaprojektowana i wykonana w 1985 r.
- Murowany kościół pw. św. Jadwigi Śląskiej. Prezbiterium to dawna kaplica dworska z XVIII w., do której w XIX w. dobudowano nawę, a potem wieżę.
- Cmentarz żydowski. Kirkut społeczności żydowskiej niegdyś zamieszkującej Birczę. Nie wiadomo dokładnie kiedy powstał. Leży na południowym zboczu wzgórza i zajmuje powierzchnię około 1 ha. Na cmentarzu znajduje się około 20 zachowanych, wykonanych z piaskowca macew. Najstarszy odczytany nagrobek pochodzi z 1806 r. Reszta macew została użyta przez hitlerowców w czasie II wojny światowej do brukowania ulic Birczy oraz do wzmocnienia przyczółków mostu na Sanie w Iskani.
- Kaplica cmentarna rodziny Kowalskich. Kaplica zbudowana została około 1850 r. przez Adama Kowalskiego, który wstąpił się stłumieniem rzezi galicyjskiej 1846 r. w okolicach Birczy. Wewnątrz kaplicy we wnęcie ołtarzowej znajduje się malowidło ściennie Chrystusa Ukrzyżowanego. Na ścianach bocznych znajduje się 8 tablic (w tym 7 z czarnego marmuru) oznaczonych herbem Abdank, upamiętniających pochowanych w krypcie członków rodziny Kowalskich: Maria Ludwika z Nahlików Kowalska, Adam Anzelm Wojciech Kowalski, Marcei Kowalski, Innocenty Habdank Kowalski, Augusta z Habdanków Kowalskich hr. Zedwic, Stanisław Habdank Kowalski, Stanisław Kaciuba Habdank Kowalski, Stefan Głowacki.
- Betonowy grobowiec upamiętniający właścicieli Rudawki. Grobowiec z napisem: „Tu leży właściciel dóbr Rudawka, Kotów, Dzmidówka Jerzy Sas Parambalski (1790-1857), Wiktoria z Prus Bogusławskich Jerzowa Porembalska (1796-1860), Jan Sas Porembalski (1828-1892), Karolina Sas-Serdednickich Porembalska (1846-1878)”.
- Mogiła zbiorowa ofiar UPA. Jest to zbiorowa mogiła Polaków, którzy zostali zamordowani przez członków UPA. Dnia 20 czerwca 1945 r. doszło do napadu UPA na Borownicę, zamieszkiwaną w większości przez ludność polską. W czasie napadu zginęło ok. 60 mieszkańców wsi, większość ciał pomordowanych spłonęła wraz z podpalonymi zabudowaniami. Mogiła ma formę betonowej płyty z czarnym metalowym krzyżem z tablicą z inskrypcją: „TU SPOCZYWAJĄ ZAMORDOWANI PRZEZ BANDEĘ UPA W DNIU 20.IV.1945”. Poniżej umieszczone są nazwiska i wiek pochowanych. Napis kończy zwrot: „POKÓJ ICH DUSZOM”.
- Neogotycka kaplica grobowa. Pochodzi z XIX w. Została zbudowana przez Michała i Katarzynę Woźniaków, administratorów majątku Kuźmińskiego. Jest grobowcem rodzinnym Pięściorowskich, którzy w XVIII i XIX w. byli właścicielami wsi. Na

zewnątrznym murze widnieje marmurowa tablica z napisem: „Grobowiec rodziny fundatora śp. Ryszarda Pieściorowskiego”.

- Neogotycki pałac Humnickich. Położony na wzgórzu zamkowym, pochodzi z przełomu XVIII/XIX w. własność rodu Humnickich. W stylu neogotyckim, licznie przebudowywany przez kolejnych właścicieli. Otoczony parkiem.
- Kulminacja wzniesienia – Koci Zamek. To kulminacja wzniesienia (360 m n.p.m.) zwanego dawniej przez mieszkańców Koci Zamek. Według badaczy, nazwa związana jest z pobytem Husytów w XV w. na ziemiach polskich. Husyci zwani Taborytami, perfekcyjnie opanowali sztuki walki w oparciu o tabor składający się z wozów tzw. koczami. Tabor, który wciągnięto na wzniesienie nazywano „koczym” lub „koczonym zamkiem”. Słowianie określali to jako „Koci Zamek”.
- Fortyfikacje miejskie. Pochodzą z XVI w., wpisane do wojewódzkiego rejestru zabytków.
- Układ urbanistyczny. Jest to układ z prostokątnym, regularnym rynkiem, z którego czterech rogów odchodzą ulice. Wpisany do rejestrów zabytków.
- Pomnik dla upamiętnienia żołnierzy Wojska Polskiego. W latach 1945-46 miały miejsce trzy ataki UPA na Birczę, w których zginęło kilkadziesiąt mieszkańców Birczy, żołnierzy LWP i funkcjonariuszy MO, ORMO i UB. Na tablicy widnieje napis „Żywi to pamiętają. Żywi dziś czuwają”. Na górze pomnika jest orzeł biały w złotej koronie.
- Pomnik ofiar UPA. Pomnik z tablicami upamiętniającymi, poświęcony mieszkańcom wsi Borownica, bestialsko zamordowanych 20 kwietnia 1945 r. przez nacjonalistów ukraińskich spod znaku UPA. Upamiętnienia tego haniebnego czynu, dokonali ocalali mieszkańcy spalonej Borownicy i Stowarzyszenie Własności Polskiej w Przemyślu. Pomnik odsłonięto 20 kwietnia 1993 r., po pół wieku od tragedii. Są to dwie tablice z inskrypcjami, na jednej upamiętnienie bestialskiego czynu, a na drugiej wykaz 66 nazwisk zamordowanych mieszkańców wsi.

Na terenie gminy znajdują się również kapliczki przydrożne z XIX wieku oraz jedna, pełniąca w przeszłości funkcję kościoła.

- Murowana kapliczka. Ozdobą wsi jest piętrowa, murowana kapliczka, upamiętniająca istniejący tu kiedyś kościół.
- Murowane kapliczki. Przy drodze do Nienadowej znajdują się trzy murowane kapliczki z XIX w.
- Do walorów turystycznych krajoznawczych przyrodniczych zaliczyć należy następujące obiekty:
- Rezerwat krajobrazowo - leśno-geologiczny „KREPAK”. Utworzony w 1991 r., o powierzchni 138,56 ha. Porośnięty starodrzewem jodłowo - bukowym, z charakterystycznym runem podgórskiej formy buczyny karpackiej, z gatunkami takimi jak: żywiec gruczołowaty, kopytnik pospolity i wawrzynek wilczelyko. W rezerwacie urządzona jest ścieżka dydaktyczno-przyrodnicza „KREPAK”.

- Rezerwat leśno-krajobrazowy „REBERCE”. Utworzony w 1995 r., o pow. 190,96 ha. Celem ochrony jest zachowanie cennego fragmentu lasu jodłowego posiadającego cechy lasu naturalnego.
- Turnicki Park Narodowy (projektowany). Utworzenie parku planowane jest na terenie trzech gmin: Ustrzyki Dolne, Bircza i Fredropol. Rozległe kompleksy leśne utworzone są głównie ze starodrzewia jodłowo – bukowego o charakterze puszczy karpackiej.
- Leśny Kompleks Promocyjny „Lasy Birczańskie”. Został utworzony Zarządzeniem Dyrektora Generalnego LP w 2001r. Jest jednym z 11 LKP w Polsce. Obejmuje całe Nadleśnictwo Bircza. Głównym celem jest promocja zrównoważonej gospodarki leśnej i ochrona przyrody. Obejmuje Ośrodek Edukacji Leśnej, Izbę Edukacji Leśnej, leśne ścieżki dydaktyczne i zieloną klasę.

Na terenie gminy Bircza zinwentaryzowano łącznie 18 pomników przyrody, którymi są głównie drzewa, m.in. dęby szypułkowe, buki zwyczajne, lipy drobnolistne. Są one zarówno własnością Nadleśnictwa Bircza oraz Skarbu Państwa.

Markowymi produktami turystycznymi gminy Bircza mogłyby stać się wyroby lokalne, które są dziełem mieszkańców gminy. Poniżej przedstawiono najciekawsze z nich:

- Miodowa Dolina Stupnicy. Trzy miejscowości: Leszczawa Dolna, Leszczawa Górna i Leszczawka połączyły się tworząc Miodową Dolinę Stupnicy. Produkują one miód spadziowy jodłowy.
- Tradycyjne potrawy - w 2010 r. lokalny przepis na proziaki zajął I miejsce w Podkarpackim Konkursie Kuchni Tradycyjnej w Boguchwale.
- Domowe wypieki, np. kulebiak z kaszą gryczaną, który podawany jest na zimno lub ciepło z mlekiem.
- Zielarstwo – połączenie wiedzy wielu pokoleń babek – zielarek ruskich i polskich, dzięki czemu ma tu miejsce produkcja syropów, nalewek i win ziołowych.

Produktem turystycznym na terenie gminy są liczne szlaki piesze, trasy rowerowe i ścieżki dydaktyczne, w znacznym stopniu podnoszące atrakcyjność turystyczną badanego obszaru.

- Szlaki piesze przebiegające przez Park Krajobrazowy Pogórza Przemyskiego. Przez teren parku krajobrazowego przebiegają następujące szlaki turystyczne: czerwony, czarny, niebieski, żółty, zielony oraz Pątniczny Szlak im. Jana Pawła II .
- Trasa przyrodniczo-dydaktyczna „Bobrowa Dolina”. Trasa o długości 2590 m. Nazwa ścieżki pochodzi od przeprowadzonej tu w 1995 r. introdukcji bobra europejskiego. Kiedyś dolina wchodziła w skład dóbr dworskich, jej stoki użytkowane były rolniczo. Z tamtych czasów zachował się tutaj kompleks stawów, w których hodowano ryby oraz pozostałości zadrzewień dębowych. Zaprzestanie użytkowania rolniczego i intensywne procesy renaturalizacji doprowadziły do wytworzenia rzadkich na

tym terenie zbiorowisk szuwarowych i bagiennych, będących doskonałym miejscem bytowania bobra. Trasa średnio trudna, na odcinku 1300 m dostępna jest dla ruchu rowerowego. Czas przejścia: 1,5 – 2,5 godz.

- Trasa przyrodniczo-dydaktyczna „Kamionka”. Trasa o długości 5600 m położona jest na pograniczu wsi Korzeniec, Boguszówka i Huta Brzuska. Prezentuje zbliżone do naturalnych lasy porastające wschodnie stoki kotliny Birczy, ciekawą rzeźbę terenu i przepiękne krajobrazy okolicznych wzgórz i dolin widziane z grzbietu „Łazów”. Trasa średnio – trudna, różnica wysokości względnych wynosi 210 m. Czas przejścia: 3,5 – 5 godz.
- Trasa przyrodniczo-dydaktyczna „Pomocna Woda”. Powstała w wyniku projektu „Poznaj naszą gminę” w 2004 r. Długość trasy wynosi 4200 m. Osobliwością jest cudowne źródło w Puszczy Karpackiej. Prezentuje zbliżone do naturalnych lasy porastające południowe stoki doliny Stupnicy, ciekawą rzeźbę terenu i krajobraz kotliny Birczy. Charakter trasy umożliwia praktyczne zapoznanie się z gospodarką leśną prowadzoną na tym terenie oraz umożliwia obserwację flory i fauny typowej dla żywych lasów Pogórza Przemyskiego. Trasa trudna, różnica wysokości względnych to 160 m, czas przejścia – 3,5-4,5 h.
- Trasy rowerowe - gmina Bircza. Przez teren gminy przebiega trasa rowerowa: Bircza-Sufczyzna-Huta Brzuska-Krzczkowa-Olszany- Krasieczyn-Przemysł.
- Trasy rowerowe - gmina Bircza. Przez teren gminy przebiega trasa rowerowa: Bircza-Leszczawa Dln.-Łomna-Trójca-Łodzinka-Huta Łodzińska-Krępak-Bircza.
- Trasy rowerowe - gmina Bircza. Przez teren gminy przebiega trasa rowerowa: Bircza-Rudawka-Kotów-Piątkowa-Iskań-Sufczyzna-Bircza.
- Trasy rowerowe - gmina Bircza. Przez teren gminy przebiega trasa rowerowa: Bircza-Malawa-Lipa-Jawornik Ruski-Żohatyn-Dąbrówka Starzeńska-Dynów.
- Trasy rowerowe - gmina Bircza. Przez teren gminy przebiega trasa rowerowa: Przemysł-Pralkowce-Zalesie-Brylińce-Cisowa-Łodzinka-Bircza.

Na uwagę zasługuje również otwór wiertniczy „Kuźmina-1”. W Kuźminie znajduje się najgłębszy w Polsce otwór wiertniczy „Kuźmina-1”, o głębokości 7541 m. Był to otwór badawczy, mający na celu zbadanie budowy geologicznej Karpat. Do krystalicznego podłoża dowieziono się na głębokości ponad 7300 m.

W gminie Dubiecko znajduje się 25 obiektów o walorach krajoznawczych, 11 o walorach specjalistycznych, 25 o walorach wypoczynkowych, 2 obiekty w kategorii eko-technologie. Obiekty w kategorii zdrowie o szczególnym znaczeniu dla turystyki nie pojawiły się w trakcie prowadzenia badań.

GMINA DUBIECKO

Wybrane obiekty o walorach krajoznawczych, specjalistycznych i wypoczynkowych

Fotografia 10. Cerkiew we wsi Piątkowa Górna

Źródło: portal internetowy: www.eholiday.pl z dnia 27 czerwca 2016 roku

Gmina Dubiecko bogata jest w cerkwie, kościoły rzymskokatolickie, cmentarze, pomniki i rezerwaty przyrody. Poniżej zostały opisane najważniejsze z nich, wpływające w największym stopniu na atrakcyjność turystyczną gminy i stanowiące potencjał dla stworzenia produktu turystycznego gminy.

- Cerkiew greckokatolicka pw. św. Dymitra w miejscowości Piątkowa Górna. Drewniana cerkiew greckokatolicka parafialna pw. św. Dymitra z 1732 r., remont w 1881 r., uszkodzona w latach 1939 - 1945, odbudowana 1958 - 1961 r., obecnie nie użytkowa-

na. Budowana na zrąb, trójdzielna, z babińcem, nawą i prezbiterium. Nakryta trzema kopułami na ośmiobocznych cokołach. Położona w zakolu potoku Jawornik, okolona starymi drzewami. Obok zniszczony cmentarz przycerkiewny. Powstał on w końcu XIX w. na powierzchni 0,36 ha. Na zarośniętym krzewami cmentarzu zachowało się kilka nagrobków i ślady mogił. Cerkiew znajduje się na Szlaku Architektury Drewnianej. Obecnie nieużytkowana.

- Cerkiew pw. Podniesienia Krzyża Świętego. Cerkiew powstała w 1927 r. w miejscu wcześniejszej drewnianej cerkwi. Po wojnie wykorzystywana jako magazyn. W latach 90. XX w. odzyskana przez cerkiew greckokatolicką. Obecnie znajduje się w niej Kresowy Dom Sztuki – galeria, miejsce imprez i wystaw.
- Kościół pw. św. Katarzyny. Zachowana do dzisiaj świątynia powstała w latach 1760-1763 z fundacji ówczesnego właściciela dóbr bachórceckich Antoniego z Siecina Krasickiego oraz staraniem plebana Jana Rymarskiego. Odremontowana, z neobarokową XIX w. polichromią figuralno-ornamentową, obok kościoła murowana parawanowa dzwonnica z 1905 r. zabytek szlaku Architektury Drewnianej.
- Kościół parafialny pw. Niepokalanego Serca NMP. Kościół z lat 1934-1952. Świątynia została wzniesiona na miejscu wcześniejszych drewnianych kościołów. Pierwszy pochodził z 1408 r. i rozebrany został na polecenie Stadnickiego w XVI wieku, drugi spłonął. Rozebrano go ze względu na zły stan techniczny i w 1927 r. rozpoczęto budowę obecnego. W wyposażeniu wnętrza kościoła znajduje się XV - wieczna gotycka kropielnica jeszcze z pierwszej świątyni i wiele detali z barokowego kościółka pochodzącego z XVIII i XIX wieku, polichromia projektu prof. Stanisława Jakubczyka z Krakowa, 38-głosowe organy, ołtarz murowany z relikwiami św. Marii Goretti.
- Cmentarz żydowski. Cmentarz znajduje się w północnej części miasta, ok. 300 m od rynku. Został założony w II połowie XIX w. wśród pól. Składa się z dwóch części południowej - starszej, oddzielonej drzewami i uskokiem terenu oraz północnej - nowszej. Do dziś przetrwały pojedyncze fragmenty macew.
- Cmentarzysko kultury łużyckiej. Ponad osadą góruje wzgórze Grodzisko (ok. 260 m), na którym zachowały się niki pozostałości założeń obronnych dawnego grodu. Podczas badań archeologicznych stwierdzono tu ślady osadnictwa z okresu kultury łużyckiej oraz wczesnego średniowiecza (XXIII w).
- Pomnik – hołd Poległym Uczestnikom Strajków Chłopskich. Jest to pomnik przedstawiający orła z rozpostartymi skrzydłami. Pomnik został wystawiony w XX rocznicę strajków chłopskich (1937-1957). W ten sposób 18.08.1957 r. społeczeństwo Pogórza Dynowskiego złożyło hołd poległym uczestnikom strajków. W czerwcu 1984 r. pomnik został odnowiony.

Na terenie gminy Dubiecko występują liczne pomniki przyrody oraz rezerваты przyrody, takie jak poniżej opisane:

- dąb szypułkowy, wiek około 450 lat. Zabytek znajduje się przy cerkwi,

- dwie lipy szerokolistne, wiek około 200 lat. Drzewa znajdują się przy dawnej cerkwi. Dwa dęby szypułkowe, wiek około 250 lat. Drzewa pomnikowe znajdują się nad potokiem. Lipy wielkolistne, trzy w wieku około 200 lat, rosną w skupieniu oraz jedna w wieku około 280 lat. Zabytki znajdują się w pobliżu budynku administracyjnego dawnych zabudowań dworskich,
- dąb szypułkowy, drzewo pomnikowe znajduje się przy Wiejskim Ośrodku Kultury i Turystyki, obecnie siedziby LGD Pogórze Przemysko-Dynowskie,
- grupa dębów szypułkowych w wieku około 180 lat. Drzewa pomnikowe znajdują się obok Szkoły Podstawowej w Śliwnicy,
- lipa, drzewo pomnikowe znajduje się obok kościoła parafialnego w Bachórcu,
- dwa miłorzęby dwuklapowe, dąb szypułkowy, dwa tulipanowce amerykańskie - pomniki przyrody znajdują się w parku przy Zamku, szpaler (grupa) czternastu drzew, w tym: siedem grabów i siedem lip. Drzewa pomnikowe znajdują się wzdłuż drogi dojazdowej do Zamku.
- Rezerwat przyrody „Kozigarb”. Został utworzony w 2012 r., ma powierzchnię 33,30 ha. Celem jego utworzenia jest ochrona góry meandrowej z bogatą mikrorzeźbą terenu, na którą składa się fragment stromego stoku z dolinami erozyjnymi niewielkich cieków wodnych i wychodniami fliszu karpackiego. Chroni również rzadkie zbiorowisko kwaśnej buczyny górskiej oraz aleję dębowo-bukową.
- Rezerwat torfowiskowy „BRODUSZURKI”. Utworzony w 1995 r. o pow. 25,91 ha. Wyróżnia się zbiorowiskiem boru bagiennego o specyficznych warunkach siedliskowych, tj. dużej wilgotności, beztlenowości i kwaśnym odczynie. Gatunki roślin: rosiczka okrągłolistna, narecznica grzebieniasta, gwiazdnica bagienna, tojeść bukietowa i wełnianka wąskolistna. Faunę reprezentują: jaszczurka zwinka, jaszczurka żyworodna, żmija zygzakowata i zaskroniec, ropucha szara, żaba wodna i moczarowa, bażanty, kuropatwy, strumieniówka, pokrzewka, kokoszka wodna, dziwonia, kaczka krzyżówka, cyranka i cyraneczka. W rezerwacie urządzona jest ścieżka dydaktyczno-przyrodnicza „WINNE-PODBUKOWINA”.
- Przemysko – Dynowski Obszar Chronionego Krajobrazu - obejmuje tereny gmin Pruchnik, Roźwienica, Bircza, Dubiecko, Fredropol, Krasieczyn, Krzywca, Przemysł, Żurawica, Jawornik Polski i Dynów. Powierzchnia wynosi: 46 976 ha.
- Przełomowa Dolina Sanu. Pomiędzy Słonem a pobliskim Wybrzeżem można podziwiać wspaniałą przełomową dolinę Sanu. Na odcinku ok. 6 km rzeka przeciska się krętą, wąską doliną pomiędzy zalesionymi zboczami wzgórz Pogórze Dynowskiego (Kozigarb 334 m) od północy i Pogórze Przemyskiego (Łubienka 449 m) od południa. Rzeka jest stosunkowo płytka i kamienista, nurt bystry, woda czysta i zdatna do kąpiel. Nad rzeką dogodne miejsca do plażowania i biwakowania.

Do pozostałych obiektów o turystycznych walorach krajoznawczych zaliczono:

- Prywatne Muzeum Skamieniałości i Mineralów. Muzeum mieści się w prywatnym domu p. Szybiaka. Znaczna część zbiorów to skamieniałości fliszu karpackiego (ryby,

kraby, rośliny) i kości ssaków plejstoceńskich, np. mamutów, nosorożców włochatych, reniferów. Wyjątkowym okazem jest ptak z epoki oligocenu, który został znaleziony na Pogórzu Przemyskim. W kolekcji można zobaczyć również małże, amonity, ślimaki, jeżowce, skamieniałe drzewo. Zbiór minerałów obejmuje, m.in. ametysty, agaty, kryształy górskie, rudy żelaza, gipsy.

- Ruiny zespołu dworskiego Krasickich. Zespół dworski Krasickich z XVIII/XIX w., składający się ze starego dworu (XVIII w.), nowego dworu (XIX w.), otoczony parkiem krajobrazowym z alejami kasztanowo-lipowymi (1838 r.). Ma charakter włoski. Podczas I wojny światowej stacjonowali w nim rosyjscy żołnierze, po II wojnie światowej przejęło go państwo i utworzyło w nim PGR. Ostatnią prowadzoną tu działalnością był tartak. Z oryginalnej zabudowy zachowała się też murowana obora i drewniany spichlerz z XIX w.
- Rynek w Dubiecku. W rynku na początku lat dziewięćdziesiątych prowadzono prace modernizacyjne. Urządzono „Plac pomnikowy”, któremu nadano imię marszałka Józefa Piłsudskiego. Przeniesione, z północnej części rynku na jego zachodnią stronę, dwa pomniki zostały poświęcone: jeden „Wszystkim mieszkańcom gminy Dubiecko, którzy oddali życie za Ojczyznę”, na drugi pomnik powróciła płaskorzeźba marszałka Józefa Piłsudskiego, która była przechowywana przez jedną z rodzin. Odświeżenia tych pomników dokonano 11 listopada 1992 r.
- Wzgórze Parasol (295 m) - to pozostałość średniowiecznego grodziska. Widoczne są tutaj ślady okopów, które według tradycji pochodzą z czasów konfederacji barskiej. Niedawno okazało się, że jest to element parku złożonego w XIX w. przez ówczesnych właścicieli wsi Skrzyńskich. Były w nim, m.in. szpalery ozdobnych krzewów rozchodzące się promieniście od wał, co z daleka przypominało parasol. U stóp wzgórza przy szosie jest kamienny krzyż przydrożny z końca XIX w.
- Zespół dworsko-parkowy. Jedno z najlepiej zachowanych założeń rezydencjonalno – folwarcznych. Za jego twórcę uważa się A. Dembińskiego – właściciela dworu na przełomie XVIII/XIX w. W dworze spędził lata chłopięce, u dziadka Jana Nepomucena Dembińskiego, znany później komediopisarz Aleksander Fredro. Z zabudowań dworskich zachowały się też z tego okresu dwie oficyny i dwie murowane kordegardy oraz zabudowania gospodarcze. W otoczeniu dworu znajduje się XIX w. park krajobrazowy pełen starego drzewostanu.
- Zespół zamkowy w Dubiecku (obecnie hotel). Zespół zamkowy został wzniesiony z końcem XVI w. przez Stanisława Mateusza Stadnickiego, z rodu Kmitów. W 1588 r. zamek stał się własnością Stanisława Krasickiego, a rozbudowany w 1611 r. przez Marcina Krasickiego. W połowie XVII wieku wybuchł pożar na zamku i przyczynił się do ponownej zmiany wystroju założenia. Tutaj też w 1735 r. urodził się słynny poeta i biskup Ignacy Krasicki. Z dawnego zamku do współczesności przetrwały wyłącznie lochy i gotyckie portale w piwnicach; widoczne są także resztki XVII-wiecznych obwarowań. Pałac jest otoczony parkiem zamkowym, w którym znajdziemy

wspaniałe okazy drzew – pomniki przyrody, z których niektóre osiągają wiek nawet 300 lat. Obecny wygląd i wyposażenie związane jest z funkcją jaką pełni - hotel.

Atrakcyjność turystyczna dla turystów preferujących turystykę aktywną podnoszona jest również przez, m. in. trasy rowerowe i szlaki turystyczne piesze, wytyczone na obszarze gminy i poza nią:

- trasa rowerowa: Dubiecko – Wybrzeże – Winne – Podbukowina – Bachórzec – przeprawa promowa – Sielnica – Dylągowa – Łączki – Słonne – Wybrzeże – Dubiecko, trasa ma ok. 25 km,
- trasa rowerowa: Dubiecko – Wybrzeże – Iskań- Tarnawka -Piątkowa – Żohatyń – Dylągowa – Sielnica – przeprawa promowa - „Kozigarb” – Słonne – Wybrzeże – Dubiecko, trasa ma ok. 43 km,
- szlak żółty: Pruchnik – Dubiecko. Szlak o długości 15 km. Przebiega w całej długości przez Pogórze Dynowskie,
- Szlak Architektury Drewnianej: na terenie Gminy Dubiecko w dobrym stanie zachowanych jest kilka zabytków będących elementami Szlaku Architektury Drewnianej. Są to: 1. Bachórzec – drewniany kościół parafialny, z lat 1760 – 1763, 2. Piątkowa - drewniana cerkiew greckokatolicka z 1732 r., obok cmentarz.

Wyróżniono następujące szlaki turystyczne piesze i ścieżkę dydaktyczną oraz tzw. Przełomową Dolinę Sanu i Przemysko – Dynowski Obszar Chronionego Krajobrazu:

- Dynów – Dubiecko – Pruchnik (szlak żółty) – wiedzie przez tereny Pogórza Przemyskiego, rozpoczyna się w Dynowie i przebiega przez tereny Gminy Dubiecko: od Bachórcza biegnie wzdłuż lewego brzegu rzeki San, poprzez miejscowości Słonne i Wybrzeże do Dubiecka. W Dubiecku biegnie do Nienadowej i dalej w kierunku wsi Połanki, a kończy się w Pruchniku.
- Przemysł – Helusz – Dynów (szlak zielony) – prowadzi przez teren Przemysko – Dynowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Rozpoczyna się w Przemysłu koło wieży zegarowej. Jeden z etapów trasy znajduje się w północnej części gminy Dubiecko. Przejście całej trasy zajmuje ok. 2 h.
- Dynów – Krasiczyn – Jureczkowa – Ustrzyki Dolne (szlak niebieski) – ma długość 107 km, jego przejście zajmuje ok 29 h. Początek trasy jest na rynku w Dynowie.
- Ścieżka dydaktyczna „Winne – Podbukowina”. Ścieżka ta znajduje się na terenie rezerwatu torfowiskowego „Broduszurki”. Przejście tej trasy zajmuje około jednej godziny. Ścieżka wyposażona jest w miejsca wypoczynkowe, ławki i mostki. Wyposażona jest w tablice informacyjno – poglądowe i przystankowe, pokazujące dojazd do ścieżki, jej przebieg oraz opisujące osobliwości przyrody, które możemy zobaczyć. Jest wyposażona w stoły i ławy, umożliwiające turystom wypoczynek. Kierunek marszu wyznaczają strzałki lub znaki namalowane na drzewach.

Pozostałe czynniki wpływające na atrakcyjność turystyczną gminy Dubiecko to, m. in.:

- Jeździecki Klub Sportowy „Dragon”. Klub powstał w 1998 r. organizuje, m.in. imprezy jeździeckie, imprezy turystyczne piesze i konne, zajęcia sportowe dla uczniów szkół.
- Związek Wędkarski „Koło” w Dubiecku. „Koło” należy do Polskiego Związku Wędkarzy, organizuje imprezy sportowe związane z wędkowaniem oraz uczestniczy w imprezach odbywanych w ramach PZW.
- Zespół Pieśni i Tańca „SANOWIACY” powstał w 2008 r. z inicjatywy nauczycieli Zespołu Szkół w Przedmieściu Dubieckim. SANOWIACY prowadzą działalność artystyczną w zakresie kultywowania tradycji folkloru polskiego, a w szczególności oryginalnych elementów kultury ludowej regionu rzeszowskiego. W czasie swojej 5-letniej działalności SANOWIACY koncertowali 21 razy na różnych uroczystościach gminnych, powiatowych, wojewódzkich oraz za granicą, tj. we Francji.

W gminie Fredropol znajduje się 57 obiektów o walorach krajoznawczych, 2 o walorach specjalistycznych, 8 o walorach wypoczynkowych, 1 w kategorii eko-technologie. Obiekty w kategorii zdrowie o szczególnym znaczeniu dla turystyki nie pojawiły się w trakcie prowadzenia badań.

GMINA FREDROPOL

Wybrane obiekty o walorach krajoznawczych, specjalistycznych i wypoczynkowych

Fotografia 11. Cerkiew pw. Opieki Matki Bożej we wsi Kłokowice
Źródło: portal internetowy: www.cerkiewne.tematy.net z dnia 27 czerwca 2016 roku

Gmina Fredropol, oprócz cerkwi, kościołów i cmentarzy, charakteryzuje się występowaniem walorów przyrodniczych, szlaków pieszych, pomników przyrody oraz ruin zamków, założeń dworskich, itp.

- Cerkiew pw. Opieki Matki Bożej w miejscowości Kłokowice. Została wzniesiona w latach 1856-1860. Wewnątrz zachowany ikonostas z okresu budowy świątyni, polichro-

nia figuralna oraz ołtarz główny z ikoną Opieki Bogurodzicy. Obok cerkwi drewniana dzwonnica i pomnik postawiony w 1938 r. z okazji 950-lecia Chrztu Rusi.

- Cudowne źródło. Na stokach Łysej Góry znajduje się miejsce kultu religijnego dla grekokatolików – cudowne źródło i odbudowana cerkiew w miejscu objawienia się Maryi.
- Cerkiew filialna pw. Opieki NMP. Murowana cerkiew grekokatolicka z 1821 r. oraz ruiny dzwonnicy. Wewnątrz niszczący drewniany ikonostas namalowany w 1854 r. przez malarza cerkiewnego J. Lisikiewicza, boczne ołtarze. Obecnie kościół. Niedaleko cerkwi znajduje się kapliczka z drewnianą figurką św. Jana z 1848 r., która została ustawiona na pamiątkę zniesienia pańszczyzny.
- Cerkiew grekokatolicka pw. Soboru Bogurodzicy. Drewniana cerkiew zbudowana w 1923 r. we wsi Kormanice (obecnie nie istnieje). Obecna cerkiew architektonicznie nawiązuje do cerkwi huculskich, używana jako kościół rzymskokatolicki NMP. Obok drewniana dzwonnica z 1926 r. znajduje się na szlaku architektury drewnianej.
- Cerkiew obronna pw. św. Jerzego Męczennika z zachowanymi fortyfikacjami i betonowym grobowcem. Cerkiew murowana z 1839 r. Kamienne mury wzmocniono trzema skarpami od północy i jedną od południa. W ścianach bocznych umieszczono półkoliste okna, od wewnątrz widać także zamurowane strzelnice. Grube mury, małe okna, otwory strzelnicze oraz strategiczne położenie nadają cerkwi obronny charakter. Wyposażenie cerkwi uległo zniszczeniu w latach 1947-1989, gdy cerkiew nie była używana. Obecnie wróciła do dawnych funkcji. Cerkiew zbudowana jest na wzgórzu kończącym grzbiet biegnący od Paclawia. W IX-XI w. było tu wczesnośredniowieczne grodzisko, górujące nad płaską równiną Wiaru.
- Cerkiew pw. Złożenia Szat Matki Bożej. Drewniana grekokatolicka cerkiew pw. Złożenia Szat Matki Bożej została zbudowana w latach 1900-1901. W 1947 r. jej wyposażenie przeniesiono do muzeum w Łańcucie. Remont cerkwi miał miejsce w latach 1972-1975. Świątynia służy obecnie jako kościół rzymskokatolicki (patronem został św. Izydor). Obok cerkwi znajduje się drewniana dzwonnica wzniesiona po 1918 r., a remontowana w latach 1966 i 2007 oraz cmentarz przycerkiewny. Przy bramie wejściowej młodzież ukraińska z Przemyśla usypała w 2001 r. kurhan na mogile kilku pochowanych w tym miejscu żołnierzy UPA. Obecnie kościół św. Izydora.
- Cerkiew pw. Narodzenia NMP. Najstarsza zachowana informacja o istnieniu cerkwi parafialnej pochodzi z roku 1510. Pod koniec XVIII wieku tutejszą parafię zlikwidowano, a cerkiew stała się filią parafii w Kormanicach. W miejscu drewnianej cerkwi wzniesiono w 1909 r. nową, murowaną, która przetrwała do dziś wraz z dzwonnica z 1923 r. Obecnie cerkiew użytkowana jest przez Kościół rzymskokatolicki pw. Matki Bożej Różańcowej. Wewnątrz antyminus (przenośny ołtarz) z 1919 r., kwot (ukraińskie tabernakulum) i chorągwie. Na cmentarzu przy cerkwi zachowało się kilka nagrobków ukraińskich oraz mogiła żołnierza UPA Michała Kaczmarra oraz grobowiec 3 Polaków.
- Cerkiew pw. Podwyższenia Krzyża. Obecna cerkiew pochodzi z 1825 r., pierwsze wzmianki o cerkwi w tej miejscowości pochodzą z 1507 r. Powstała w dawnej kapli-

cy grobowej rodziny Tyszkowskich, której prochy spoczywają do dzisiaj w katakumbach cerkwi. Wewnątrz polichromia z 1913 r. wykonana przez Andrija Demkowycza. Przy cerkwi zabytkowa murowana dzwonnica z 1825 r. za cerkwią stary cmentarz, nadal użytkowany.

- Cerkiew pw. św. Onufrego. Murowana cerkiew obronna, wzniesiona pomiędzy XIV-XV w., najstarsza zachowana cerkiew w Polsce, typu gotyckiego, wpisana w 1968 r. do rejestru zabytków nieruchomych. Wewnątrz murowany ikonostas z dwoma wrotami, ściany zdobione bizantyjską polichromią z XVI w.
- Cerkiew prawosławna pw. Niepokalanego Poczęcia NMP. Cerkiew (dawniej greckokatolicka pw. Zmartwychwstania Pańskiego i Niepokalanego Poczęcia Bogurodzicy) wraz z dzwonnica została wzniesiona w 1923 r. Po II wojnie światowej do końca lat 50. XX w. nie była używana. Obecnie filia cerkwi prawosławnej p.w. św. Anny. Wewnątrz ikonostas przeniesiony tutaj z cerkwi w Huwnikach. Obok cerkwi cmentarz.
- Cerkiew pw. św. Mikołaja. Dawna greckokatolicka cerkiew filialna. Została wybudowana w 1886 r. na miejscu wcześniejszej cerkwi z 1816 r. Do 1982 r. obok świątyni stała drewniana dzwonnica, która uległa zawaleniu. Obok cerkwi cmentarz z kamiennymi nagrobkami oraz wieniec starych drzew. W 1990 r. odnowiona i przeznaczona do użytkowania jako kościół rzymskokatolicki św. Franciszka z Asyżu. Niedaleko cerkwi stoi stara, murowana kapliczka z obrazem namalowanym na płótnie, przedstawiającym Matkę Bożą z dzieciątkiem.
- Kościół parafialny pw. św. Tomasza Apostoła. Kościół powstał w latach 1865-1870. Do jego budowy wykorzystano materiał z rozbiórki zamku Kormanickich, którzy byli kiedyś właścicielami wsi. Do rejestru zabytków wpisana została także dzwonnica oraz kamienny mur, który otacza kościół.
- Sanktuarium Męki Pańskiej i Matki Bożej Kalwaryjskiej. W 1665 r. wojewoda polski Andrzej Maksymilian Fredro rozpoczął budowę klasztoru Franciszkanów i kalwarii na górze, o wysokości 465 m n.p.m. budowla ta miała pełnić oprócz funkcji religijnej rolę twierdzy obronnej. W 1770 r. rozbudowano klasztor o kościół p.w. Znalezienia Krzyża Świętego wraz z kapliczkami. Obecnie klasztor, kościół i kalwaria złożona z 42 kapliczek tworzą Sanktuarium Męki Pańskiej i Matki Bożej Kalwaryjskiej.
- Kalwaria Paławska. Rejestr zabytków Kalwarii Paławskiej:
 - zespół klasztorny franciszkanów z kaplicami kalwaryjskimi,
 - kościół p.w. Znalezienia Krzyża Świętego z 1775 r.,
 - klasztor z 1770-75 r.,
 - dzwonnica z 1878 r.,
 - kaplica grobowa Tyszkowskich oraz znajdująca się w niej Kaplica Powołań,
 - nowicjat z początku XX w.,
 - 42 kaplice i kapliczki kalwaryjskie,
 - cmentarz z połowy XIX w.
- Cmentarz greckokatolicki. Niemal na samym końcu miejscowości Rybotycze mieści się niewielki cmentarz greckokatolicki. Aby do niego trafić, należy skręcić w prawo

w uliczkę na końcu wsi. Pochodzi on z początku XX wieku. Pośród nowych grobów zlokalizowanych jest kilkanaście starych, zaniedbanych, z ukraińskimi napisami, a także znacznie więcej ziemnych śladów po dawnych mogiłach.

- Cmentarz rzymskokatolicki. Cmentarz powstał w XIX w. z murowaną kaplicą. Wpisany jest do rejestru zabytków.
- Cmentarz żydowski w Rybotyczach położony jest na wzgórzu, kilkaset metrów za miejscowością, w zakolu szosy do Makowej i zajmuje powierzchnię około 1,5 ha. Wiadomo, że do czasów drugiej wojny światowej cmentarz był ogrodzony kamiennym murem, przy cmentarzu stał dom przedpogrzebowy. Obecnie odrestaurowany, zachowało się na nim kilkadziesiąt nagrobków z piaskowca i betonu.
- Charakterystycznym elementem gminy Fredropol, wpływającym na atrakcyjność turystyczną regionu, jest drewniana zabudowa. Drewniana dzwonnica, drewniane domy oraz kościół w stylu góralskim stanowią o potencjale turystycznym gminy.
- Drewniana dzwonnica po cerkwi św. Dymitra. Cerkiew pochodziła z 1930 r. Zniszczona po wojnie, zachowała się jedynie drewniana dzwonnica z XIX w.
- Drewniana zabudowa we wsi Fredropol. We wsi Fredropol możemy wyróżnić zabudowę drewnianą, w skład której wchodzi: DOM NR 28, wł. Matylda Gościńska, po 1915 r., DOM NR 30, wł. Jan Bajduk, po 1915 r., DOM NR 31, wł. Jan Kopeć, po 1915 r., DOM NR 35, wł. Regina Myszkał, po 1915 r., KUŻNIA, wł. Kółko Rolnicze, murowana, z XIX w.
- Drewniane domy. W miejscowości Aksmanice możemy wyróżnić siedem drewnianych domów: NR 5, wł. Władysław Węgrzynowicz, po 1914 r., NR 6, wł., Edward Dzimira, ok. 1915 r., NR 12, wł. Franciszek Harenza, ok. 1915 r., NR 18, wł., Julia Jurerek, l ćw. XX, NR 25, wł. Wiesław Plizga, drewn., ok. 1915 r., NR 40, wł. Kazimierz Bąk, drewn., pocz. XX, NR 41, wł. Mieczysław Grad, drewn., ok. 1915 r.
- Drewniany kościół w stylu góralskim. Drewniany kościół ufundowany przez rodzinę Pawlikowskich z Medyki w latach 1924-1925. Wewnątrz obraz matki Bożej z Dzieciątkiem na ręku.
- Zabudowa drewniana we wsi Darowice. We wsi Darowice możemy wyróżnić 10 drewnianych domów z lat 1914-1930.

Walory przyrodnicze zinwentaryzowane na terenie gminy Fredropol to, m. in. pomniki przyrody. Gmina Fredropol posiada 36 pomników przyrody, które stanowią głównie drzewa, m.in. dąb szypułkowy, jesion wyniosły, lipa szerokolistna. Niektóre z tych pomników są własnością gminy, nadleśnictwa oraz należą do właścicieli prywatnych. Ponadto wyróżnione zostały następujące rezerваты przyrody:

- Rezerwat krajobrazowy „Kopystanka”. Ogólna pow. 188,67 ha, utworzony w 2001 r. Przedmiotem ochrony w rezerwacie jest szczyt niezalesionej góry „Kopystanka” (541 m. n.p.m.) wraz z występującymi murawami kserotermicznymi i stanowiskiem naturalnym ostrożeńca siedmiogrodzkiego oraz buczyny karpackiej. W granicach re-

zerwatu można zauważyć ślady działalności człowieka w okresie średniowiecza. Odkryto tu pozostałości grodu pierścieniowatego z XI w.

- Rezerwat leśno – krajobrazowo - kulturowy „Kalwaria Paclawska”. Pow. 173,18 ha utworzony w 2001 r. Celem ochrony są zbiorowiska roślinne grądu i podgórskiej formy buczyny karpackiej, podgórski krajobraz oraz zespół kapliczek kalwaryjskich. Rezerwatowi atrakcyjności dodaje 13 drewnianych i murowanych kaplic i kapliczek kalwaryjskich wraz z wyposażeniem, wzniesionych w latach 1825-75.
- Rezerwat leśno-krajobrazowo-kulturowy „Kalwaria Paclawska”. Rezerwat obejmuje lasy bukowo – jodłowe na wschodnich stokach kalwarii wraz ze wzgórzem Magdalenka (393 m n.p.m.). Rezerwat chroni grąd i podgórską formę buczyny karpackiej oraz piękny podgórski krajobraz. Występuje tu starodrzew dębowo-grabowy i runo bogate w takie gatunki, jak: szałwia lepka, żywiec gruczołowaty, pierwiosnka wyniosła, kokorycz i inne. Na terenie rezerwatu występują: puchacz, bocian czarny, trzmiełojad, puszczyk uralski i orlik krzykliwy.
- Rezerwat Leśny „Turnica”. Utworzony w 1995 r. o pow. 151,86 ha. Obejmuje fragment starej puszczy bukowo-jodłowej. Dominującym zbiorowiskiem jest podgórska forma buczyny karpackiej. Występują tutaj, m.in.: żywiec gruczołowaty, żywokost sercowaty, bluszcz pospolity, sałatnica leśna, wawrzynek wilczełyko, kopytnik pospolity, podkolan biały, marzanka wonna. Bogata fauna z wieloma gatunkami chronionymi i zagrożonymi wyginięciem w Polsce. Najciekawsze gatunki ptaków: dzięcioły (zielonosiwego, czarnego i białogrzbietego), kruka, orlika krzykliwego, oraz puszczyka uralskiego.

Odrębną kategorię walorów krajoznawczych na terenie gminy Fredropol stanowią ruiny i pozostałości zespołów dworskich, cerkwi, zamków i folwarków. Są to m. in.:

- Pozostałości zespołu dworskiego, którego właścicielami są Państwo Marta i Stanisław Wilkowie. Zespół obejmuje: rządówkę murowaną z początku XX w. oraz park z aleją dojazdową z XIX w.
- Pozostałości Zespołu dworskiego: dwór (pierwotnie budynek bramy zamku) murowany z 1631 r. pozostałości obwarowań fosy z XVII oraz park z aleją lipową z XVII/XVIII w.
- Ruiny cerkwi i folwarku. Na stokach Łysej Góry stała drewniana cerkiew grekokatolicka p.w. Zaśnięcia NMP z XVI w. Została podpalona przez żołnierzy WP w 1947 r. Po cerkwi pozostała kamienna płyta leżąca przed progiem do cerkwi i kikut spalonego dębu.
- Ruiny cerkwi i folwarku. Przed II wojną światową na południe od wsi istniał folwark, który został spalony przez oddziały UPA w 1947 r. Dziś miejsce to wskazuje XIX w. kapliczka stojąca przy szosie do Huwnik, na grzbiecie Hyb.
- Ruiny zamku Fredrów. We wsi znajdują się ruiny zamku, który został wybudowany przez rodzinę Fredrów w 2 poł. XVI w. W latach 1656-1657 został zniszczony przez Szwedów i wojska F. Rakoczego, a w 1672 r. przez Tatarów. Ostatnim właścicielem

zamku była Katarzyna Fredro. Do dzisiejszych czasów przetrwała połowa zachodniego skrzydła z basztą. Na północ od ruin znajdują się budynki gospodarcze z 1908-1914 r. Całość otoczona jest obecnie słabo widocznymi fortyfikacjami bastionowymi i częściowo zasypaną fosą.

- Ruiny zamku w Rybotyczach. Ruiny zamku z drugiej połowy XVI w. Zamek należał do rodu Kormanickich, a następnie do starosty przemyskiego Jana Tomasza Drohojewskiego. Zniszczony w wyniku licznych najazdów i grabieży.
- Pustelnia św. Marii Magdaleny i średniowieczne grodzisko. Związana ze świątynią w Kalwarii Paclawskiej, ale administracyjnie należy do Nowosiółek Dydyńskich. Pomimo tego, że znajduje się ona na 391-metrowym wzniesieniu, widoczna jest dopiero z bliska, gdyż otaczają ją gęste lasy rezerwatu przyrody „Kalwaria Paclawska”. Aby dojść do tej drewnianej pustelni, należy kierować się żółtym szlakiem rozpoczynającym się przy kalwaryjskim klasztorze. Według archeologów od VIII do XII wieku - znajdowało się tu grodzisko. Śladami po nim są zachowane do dziś trzy pierścienie wałów obronnych osiagających nawet sześć metrów wysokości.

Na uwagę zasługują również:

- Zespół dworski „Za Wiarem”. Zespół dworski powstał w XVIII w. w jego skład wchodzi:
 - kuźnia (własność UG Fredropol, murowana z XIX/XX w.),
 - park krajobrazowy z 2 poł. XIX w.),
 - owczarnia (obecnie punkt skup bydła, murowana z XIX/XX w.),
 - dwór (murowany z XVIII w., właścicielem jest p. Jerzy Kozicki).
- Kopiec „Tatarska Mogiła”. Według tradycji jest to grób wodza tatarskiego.
- Obelisk poświęcony Mikołajowi Turowi – Przedzrymirskiem, który był oficerem wojsk polskich w 1831 r.
- Młyn wodny. Murowano-drewniany młyn wodny z XIX w. napędzany jest silnikiem na olej napędowy oraz turbiną. Od 1997 r. nieczynny, ale po pracach modernizacyjnych obiekt ma zostać ponownie uruchomiony.
- Wzgórze kalwaryjskie. Wzgórze o wysokości 465 m n.p.m. Znajduje się w najbardziej wysuniętej na północ części Karpat Wschodnich. Należy do Pasma Kalwaryjskiego w Górach Sanocko – Turczańskich. Ciągnie się od Huwnik nad Wiarem na północy do Dobromiła nad Wyrwą na południu. Na Wysokiej Górze (510 m n.p.m.) przecina je granica polsko-ukraińska.

Szlaki turystyczne na terenie gminy Fredropol w bardzo istotny sposób przyczyniają się do rozwoju turystyki na tym terenie. Do najbardziej atrakcyjnych należą następujące szlaki turystyczne:

- Huwniki - Makowa - Sopotnik - Suchy Obycz - Arłamów - Trójca - Posada Rybotycka - Rybotycze – Huwniki.
- Przemysł - Helicha - G. Szybenica - Gruszowa - Huwniki - Kalwaria Paclawska - Sierakońce - Fredropol – Przemysł.

W gminie Krasiczyn znajdują się 43 obiekty o walorach krajoznawczych, 12 o walorach specjalistycznych, 20 o walorach wypoczynkowych, 1 obiekt w kategorii zdrowie. Obiekty w kategorii eko-technologie w gminie w trakcie badań nie zostały stwierdzone.

GMINA KRASICZYN

Wybrane obiekty o walorach krajoznawczych, specjalistycznych i wypoczynkowych

Fotografia 12. Zespół zamkowy w Krasiczynie

Źródło: portal internetowy: www.krasiczyn.com.pl z dnia 27 czerwca 2016 roku

Sztandarową atrakcją turystyczną gminy Krasiczyn jest zamek w Krasiczynie (scharakteryzowany w dalszej części raportu), który jest jednocześnie produktem turystycznym tego obszaru. Ponadto, liczne cerkwie i inne obiekty kultury sakralnej stanowią o potencjale turystycznym regionu.

- Cerkiew pw. Cudu św. Michała Archanioła (obecnie kościół Pojednania pw. Ducha Świętego). Istniejąca świątynia p.w. św. Michała Archanioła wzniesiona została w

1937 r. na miejscu starszej z 1857 r. (lub 1897 r.) – jako filialna parafii w Olszanach. Została znacznie zniszczona w 1941 r. w czasie wojny polsko – sowieckiej. W latach 60. XX wieku istniały tylko mury obwodowe z fragmentami sklepień, bez dachu. Ze starego wyposażenia zachowało się jedynie tabernakulum. Malowidła ścienne zostały wykonane na pocz. XXI w. przez przemyskiego malarza Timura Karima.

- Cerkiew pw. Michała Archanioła. Obecnie istniejąca cerkiew pw. Michała Archanioła, również drewniana, położona jest na zachodnim krańcu wsi. Wzniesiona została w 1899 r. pw. św. Michała Archanioła jako filia parafii w Korytnikach. Obok cerkwi powstała murowana dzwonnica. Po wojnie użytkowana była jako kościół filialny przez parafię rzymskokatolicką w Olszanach. W 1996 r. została przekazana Kurii Greckokatolickiej w Przemyślu. Jej murowana dzwonnica przez wiele lat stała w ruinie (bez zadaszenia) dopiero w ostatnich latach została w części wyremontowana. We wnętrzu zachowały się malowidła ścienne oraz skromne wyposażenie.
- Cerkiew pw. Narodzenia MB. Druga murowana cerkiew z 1908 r. pw. Narodzenia MB. Cerkiew zniszczoną w 1914 r. odbudowano w 1924 r. Obecnie pełni funkcję kościoła filialnego pw. Narodzenia NMP. We wnętrzu zachowało się skromne wyposażenie, m.in. ołtarz z tabernakulum, trzy ikony, dwa feretry, krzyż procesyjny. Usytuowana obok dzwonnica powstała zapewne równocześnie z cerkwią, być może w 1908 r.; jej forma nawiązuje do tradycyjnych dzwonnicy parawanowych. Dopelnieniem założenia jest rozciągający się obok cmentarz przycerkiewny z zachowanymi kilkoma starymi nagrobkami – szczególnie wyróżnia się granitowy nagrobek właścicielki wsi Marii Chwapiłowej, zm. w 1907 r.
- Cerkiew pw. Narodzenia NMP w miejscowości Olszany. W 1507 r. istniała w Olszanach drewniana cerkiew parafialna pw. Michała Archanioła. Następna cerkiew, również drewniana, zbudowana w 1757 r. nie zachowała się. Murowana cerkiew pw. Michała Archanioła powstała w 1838 r. W 1914 r. uległa zniszczeniu, odbudowana została w 1924 r. Obok cerkwi jest murowana dzwonnica. Cerkiew pełni obecnie funkcję kościoła parafialnego pw. Narodzenia NMP.
- Cerkiew pw. Ofiarowania MB w Świątyni, cmentarz i kaplica grobowa Drużbackich. Po północnej stronie drogi, na niewielkim wzniesieniu usytuowana jest murowana cerkiew pw. Ofiarowania MB w Świątyni, wzniesiona przez Eustachego Drużbackiego w 1842 r., w miejscu wcześniejszej cerkwi drewnianej. Pozostałością zespołu cerkiewnego jest drewniana dzwonnica datowana na koniec XVIII wieku z przebudowaniami w 1842 i 1975 r., kiedy wykonano nową podmurówkę i schody. Cerkiew, obecnie kościół rzymskokatolicki, otrzymał wezwanie MB Zbaraskiej, gdyż we wnętrzu znajduje się obraz MB Częstochowskiej przywieziony ze Zbaraża.
- Cerkiew pw. św. Dymitra w Korytnikach, cmentarz wojenny z I wojny światowej. Istniejąca we wsi cerkiew murowana p.w. św. Dymitra zbudowana została w 1886 r. wzniesiona na miejscu starszej drewnianej, obecnie pełni funkcję kościoła rzymskokatolickiego p.w. św. Maksymiliana Kolbe. Obok cerkwi znajduje się późniejsza murowana dzwonnica. Na południowo-zachodnim krańcu wsi znajduje się cmentarz

wojenny z I wojny św., na którym są wyeksponowane trzy nagrobki – pozostałość dawnego cmentarza.

- Cerkiew pw. św. Wasyla Wielkiego. Cerkiew grekokatolicka z 1929 r., zbudowana podczas I wojny światowej po zniszczonej poprzedniej cerkwi z 1883 r. od lat 60. XX w. po okresie nieużytkowania, służy jako kościół. Wewnątrz kilka ikon wykonanych przez muzułmańskiego malarza Timura Karima. Obecnie kościół filialny parafii w Olszanach.
- Ruiny cerkwi pw. św. Mikołaja, Murowana plebania i stare cmentarze. W 1510 r. istniała w Cisowej cerkiew, zapewne drewniana. Murowana cerkiew zbudowana w 1889 r. została zniszczona w okresie II wojny, użytkowana po wojnie jako magazyn przez PGR i rozebrana w 1965 r. Obecnie zachowały się jej fundamenty oraz drewniany krzyż z lat 30. Zachowała się także murowana plebania pełniąca obecnie funkcję mieszkalną. W miejscu cerkwi ustawiony jest krzyż. We wsi pozostały dwa stare cmentarze grekokatolickie.
- Kościół pw. św. Marcina i św. Barbary. Zbudowany w 1760 r. z fundacji Ludwika z Mniszchów Potockiej. Pomimo zniszczeń w trakcie działań wojennych I wojny światowej zachował się w niezmiętej, późnobarokowej formie. Jego dopełnieniem jest całe założenie z wysokim, ceglany murem ogrodzeniowym i XVIII-wieczną dzwonnica z bramą. We wnętrzu zachowało się częściowo stare wyposażenie – m.in. dwa ołtarze boczne, późnobarokowe z rozebranego, drewnianego kościoła w Dubiecku, oraz wisząca chrzcielnica z okresu powstania kościoła, kilka obrazów i feretronów z XVIII i XIX wieku.
- Neogotycki kościół. Jest to kościół polski. Murowana neogotycka budowla, otoczona cmentarzem, poświęcona w 1905 r. p. w. NMP i św. Józefa. Jest to jedyny, obok Krasiczyna, kościół polski w tej okolicy, ściągający na odpust wielu pielgrzymów, w I niedziele lipca.
- Cmentarz wojenny z I wojny światowej. Cmentarz na planie prostokąta, otoczony wałem ziemnym porośniętym drzewami. Posiada 12 zbiorowych mogił pozbawionych oznaczeń.
- Cmentarz żydowski. Cmentarz żydowski znajduje się na zboczu góry pod lasem. O społeczności żydowskiej w Krasiczynie zachowało się niewiele informacji. Przed wybuchem I wojny światowej na tym terenie parafii mieszkało siedemdziesięciu Żydów, a 1921 r. trzydzieści dwie osoby. Spadek ten był spowodowany emigracją do Stanów Zjednoczonych. W czasie II wojny światowej cmentarz został zniszczony przez okupanta hitlerowskiego. Na cmentarzu został ustawiony obelisk z tablicą, który upamiętnia krasiczyńskich Żydów. Na tablicy jest wyryty napis w trzech językach - angielskim, polskim i hebrajskim - który brzmi: „Cmentarz Gminy Żydowskiej w Krasiczynie do roku 1941. Pamięci Starszych Braci w Wierze”.

Dla gminy Kraciczyn charakterystyczne są folwarki, założenia dworskie, spichlerze oraz fortyfikacje – scharakteryzowane poniżej:

- Dawny browar i spichlerz. W układzie przestrzennym Krasieczyna eksponowany jest dawny browar Sapienhów założony w 1878 r. Usytuowany w centrum miejscowości o urozmaiconej bryle z wolnostojącym kominem oraz znajdujący się na wzgórzu spichlerz, adaptowany obecnie na hotel z restauracją.
- Dwór i zabudowa folwarku. We wsi istniał dwór i zabudowania folwarku Leoncin. We dworze po II wojnie światowej mieściła się szkoła, budynki folwarczne pełnią funkcję mieszkalną. Świadczy o tym kapliczka na wzgórzu w części zachodniej posiadłości. Nieco poniżej usytuowany jest murowany, ceglany budynek czworaków z 1914 r. (data na dachu), obecnie użytkowany jako mieszkania.
- Murowany spichlerz. Założenie dworskie w Korytnikach połączone z częścią folwarczną, ma całkowicie zatarty układ poprzez liczne podziały i własnościowe rozczłonkowanie. Z dawnego założenia zachował się mocno przekształcony dwór - niedawno rozbudowany o część wschodnią; nieopodal zachowały się fragmenty dawnej alei parkowej oraz pojedynczy starodrzew. Nieco dalej zachował się budynek dawnych czworaków. Elementem najbardziej wartościowym pod względem architektonicznym jest spichlerz w części folwarcznej, prawdopodobnie z pocz. XX wieku, o ładnej bryle z detalem architektonicznym; murowana stodoła jest zachowana w pierwotnej bryle – odbudowana po zniszczeniach, ale mocno zaniedbana.
- Dwór, drewniany spichlerz. W otoczeniu parku znajdował się dwór, a obok po stronie wschodniej zabudowania gospodarcze. Obecnie zachował się budynek dworu, mocno przekształcony oraz park. Z zabudowań gospodarczych zachował się drewniany spichlerz, zapewne z pocz. XX wieku. Na skraju parku zachowała się kamienna piwniczka - lodownia. Głównym atutem założenia jest jego położenie na wzgórzu, opadającym stromą skarpą w stronę doliny Sanu, oddalonym o ok. 100 m. Takie usytuowanie powoduje, że obiekt posiada bardzo duże walory krajobrazowe.
- Fortyfikacje. Fort VII - „Pralkowce”, główny artyleryjski, jednowałowy, założony na planie detaszowanego bastionu. Zbudowany ok. roku 1880, miał za zadanie niedopuszczenie nieprzyjaciela do Przemyśla od strony zachodniej (czyli od Sanoka i Birczy). W drugim oblężeniu twierdzy, fort odegrał ważną rolę jako miejsce organizowania wypadów, mających na celu połączenie się z armiami austro-węgierskimi zdążającymi od strony Sanoka. Na forcie zachowały się: wały ziemne, fosa z murem Carnota, koszary szyjowe, schrony pogotowia, potężny doprowadzające do kojców i schron centralny.
- Fortyfikacje. Resztki fortu VI b – „Lipnik” z 1908 r. W forcie założonym na planie półstałego nieregularnego szańca, zachowały się fosy z resztkami półkolistych batei, trzy schrony, pogotowia i szczątki bramy.
- Fortyfikacje. Fort VII ½ „Tarnawce” zbudowany w 1880 r. na planie detaszowanego bastionu. Zachowały się resztki potężny centralnej oraz kojec fosy.
- Do pozostałych obiektów o walorach krajoznawczych w trakcie inwentaryzacji na terenie gminy Krasieczyn zaliczono:

- Głaz Pamięci. Głaz postawiono w 1976 r. z inicjatywy i funduszy mieszkańców gminy Krasiczyn. Znajduje się on w centrum miasta. Upamiętnia funkcjonariuszy MO i członków ORMÓ, którzy polegli w walce o utrwalenie władzy ludowej w latach 1944-1947.
- Mur Krzeczkowski – stanowisko dokumentacyjne, osuwisko z odsłoniętymi warstwami geologicznymi, zbudowane z tzw. fliszu - skał osadowych powstałych na dnie głębokiego zbiornika morskiego zwanego Oceanem Tetydy, który istniał przez 100 mln lat.
- Pomnik konia Ralla, schrony bojowe. W zachodniej części wsi znajduje się postawiony przez księcia Leona Sapiechę pomnik konia Ralla. Koń o imieniu Rall należał do księcia Leona Sapiechy, ostatniego właściciela krasiczyńskiego zamku. W okresie międzywojennym ten wspaniały rumak złamał nogę podczas skoku przez przeszkodę. Zgodnie z obowiązującymi zasadami, tej klasy konia, po tak ciężkim wypadku, należało dobić. Właściciel postanowił pochować go w pobliżu posiadłości i na pamiątkę wystawił mu nagrobny pomnik. Przy drodze do Krasiczyna schrony bojowe z lat 1940-41.

Gmina Krasiczyn posiada łącznie 49 pomników przyrody, którymi są drzewa, m.in.: dęby szypułkowe, lipy drobnolistne. Są one zarówno własnością Nadleśnictwa Krasiczyn, jak i Urzędu Gminy. Zinwentaryzowane zostały także rezerваты przyrody, takie jak:

- Rezerwat „Leoncina”. Rezerwat o pow. 8,67 ha, utworzony w 2001 r. w celu zachowania ze względów naukowych i dydaktycznych stanowiska kłokoczki południowej.
- Rezerwat leśno – krajobrazowy „Przełom Hołubli”. Powstał w 1995 r. Zajmuje powierzchnię 46,42 ha. Położony jest u podnóża wzniesienia Bukowy Grab (426 m n.p.m.), z którego wypływa potok Hołubla. W rezerwacie urządzona jest ścieżka dydaktyczno - przyrodnicza p.n. „DOLINA HOŁUBLI”. Ścieżka wyposażona jest w miejsce wypoczynkowe oraz kilkanaście dodatkowych tablic z ciekawymi zdjęciami i opisami zjawisk przyrodniczych.

Na uwagę zasługuje również zabudowa drewniana wsi w obrębie gminy Krasiczyn oraz zabytki archeologiczne. Z zachowanych budynków większość jest już nieużytkowana, a ich istnienie jest mocno zagrożone. Najwięcej domów w oryginalnej formie zachowało się na terenie miejscowości Brylińce – są to domy wzniesione ok. 1920 r.

- Zabudowania dworskie. Na północ od drogi w kierunku Przemyśla usytuowane były zabudowania dworskie, z których zachowała się jedynie stajnia, ale w bardzo złym stanie.
- Zabytki archeologiczne – ceramika, narzędzia, broń. W trakcie badań archeologicznych odkryto tysiące znalezisk takich jak: fragmenty ceramiki, narzędzia i broń. Najwięcej zabytków archeologicznych znaleziono w Chołowicach, Śliwnicy, Olszanach, Krasicach, Krasiczynie i Mielnowie. Z epoki kamienia i wczesnej epoki brązu pochodzą pojedyncze wyroby krzemienne, w tym schyłkowo paleolityczny liściak trzpie-

niowaty z Krasiec. W kilku miejscach znaleziono ceramikę z doby plemienną (VII-X w.). Wczesnośredniowieczna ceramika została odkryta w Chołowicach, Olszanach, Śliwnicy i Prałkowcach. Dla czasów nowożytnych (XVI-XIX w.) charakterystyczne są materiały archeologiczne znalezione na terenie porośniętego lasem dworu w Olszanach i huty szkła w tej miejscowości. Identyczną metrykę posiadają cmentarzyska i 3 kopce ziemne w Krasieczynie, a także ślady po cerkwi w Krzeczkowej. Nie udało się ustalić chronologii domniemanego gródka z Krasiec.

- Zabytki archeologiczne – wpisane do rejestru zabytków. A-553, Prałkowce, ST. 4/69 AZP 109-83, osada okres prahistoryczny, osada okres wczesnośredniowieczny VIII-X w., osada okres wczesnośredniowieczny XI-XIII w., ślad osadnictwa okres średniowieczny, wpis z 30.01.1970 r.
- Zabytki archeologiczne – wpisane do rejestru zabytków. A-556, Krasieczyn, ST. 2-31 AZP 109-82, kopce ziemne, okres nowożytny, wpis z 30.01.1970 r.
- Zabytki archeologiczne – wpisane do rejestru zabytków. A-415, Krasieczyn, ST. 1/66 AZP 108-82, osada z okresu rzymskiego, wpis z 19.12.1968 r.
- Na wzmiankę zasługuje niezachowane założenie dworskie rodziny Schildów w Krzeczkowej – Potokach. Obecnie brak ewidentnych śladów jego istnienia. Zostały zniszczone w czasie II wojny światowej, a po dawnej kaplicy zachowały się jedynie ślady fundamentów. Obecnie stoi tam pomnik upamiętniający mogiłę prof. Romualda Węglowskiego – wybitnego chirurga lwowskiego, uważanego za twórcę chirurgii naczyniowej, zm. w 1935 r., ojca żony właściciela majątku. Ponadto warto zwrócić uwagę na zamek „Śliwnica” i zespół dworsko-pałacowy, które podnoszą atrakcyjność turystyczną gminy:
- Zamek „Śliwnica”. W XV w. w Śliwnicy istniał drewniany kasztel, młyn, karczma i folwark, później obronny dwór „Zamek Śliwnica” w miejscu, na którym następnie wzniesiono zamek Krasieczyn.
- Zespół dworsko-pałacowy. Zabudowania dworu i folwarku wsi nie zachowały się, ale obecnie możemy zobaczyć relikty parku podworskiego z aleją dojazdową, którego właścicielem była rodzina Sapiehów i prawdopodobnie budynek dawnej rządcówki - murowany budynek z kolumnowym gankiem. Budynek dworu został spalony w czasie II wojny św. Na terenie obiektu znajdują się również prawdopodobnie fragmenty dawnych fortyfikacji - w chwili obecnej nieczytelnych w terenie.

Najważniejszym obiektem w kategorii turystyczne walory krajoznawcze jest ww. zespół zamkowy w Krasieczynie, dzięki któremu gmina Krasieczyn jest rozpoznawalna w całej Polsce. Budowę zamku rozpoczął pod koniec XVI w. Stanisław Krasicki – kasztelan przemyski. Wybudowany w stylu renesansowo-manierystycznym, na planie czworokąta z wewnętrznym dziedzińcem, posiada cztery odmienne wieże narożne: Boska, Papińska, Królewska i Szlachecka. Otoczony parkiem z XVII w. o charakterze geometrycznym, z ponad 200 gatunkami drzew i krzewów z całego świata. W zamku znajduje się hotel z Pawilonem Myśliwskim i Szwajcarskim.

- Park w Krasieczynie. W XVI i XVII wieku istniały obok rezydencji Krasickich, od strony wschodniej rozległe ogrody zwane „zwierzyńcem” (obejmowały one 14,45 ha). Park Krajobrazowy z kilkoma monumentalnymi, starszymi od zamku drzewami i dominującym stawem. W drugiej strefie znajdują się resztki ogrodów geometrycznych z dwoma alejami lipowymi. Jedna biegnie od głównego wejścia w kierunku bramy zamkowej, druga w lewo w kierunku dawnego ogrodu warzywnego. Trzecia strefa to zasadzenie dziewiętnastowieczne Sapiehów; daglezie, liczne aleje z różnymi odmianami tui, skupiska modrzewia, sosny oraz wiele innych egzotycznych drzew. Dzisiejszy układ jest dziełem rodziny Sapiehów. Godne uwagi są stare dęby szypułkowe. Są to przeważnie wiekowe dęby – pomniki przyrody o obwodzie ponad 400 cm. Oglądać możemy również aleję z żywotnika zachodniego.

Do turystycznych walorów specjalistycznych na terenie gminy Krasieczyn zalicza się, m. in. stadniny koni oraz turystyczne szlaki piesze trasy rowerowe, ścieżki przyrodnicze. Najbardziej atrakcyjne zostały opisane poniżej:

- Stadnina koni „Sadaro”. Stadnina jest częścią Ośrodka Edukacyjno – Jeździeckiego „Sadaro” w Rokszycach, który oferuje, m.in. organizację wesel, imprez okolicznościowych, szkoleń oraz posiada pokoje gościnne.
- Stadnina koni INSTEX. Stadnina oferuje naukę jazdy konnej z instruktorem dla osób o różnych poziomach zaawansowania, organizuje imprezy grupowe i ogniska.
- Szlak pieszy czerwony. Przemyśl, Wapielnica, Rokszycy, Brylińce, Kopyśno Łodzianka, Bircza, Leszczawka Górna, Rozтока Zawadka, Rakowa, Góry Słonne, Sannok. Długość trasy to 76 km, czas przejścia około 22h. Początek szlaku w Przemyślu przy oddziale PTTK.
- Szlak pieszy niebieski. Dynów - Piątkowa - Sufczyzna - Olszany - Krasieczyn - Kalwaria Paławska - Jureczkowa - Ustrzyki Dolne. Długość trasy wynosi ok. 107 km. Początek szlaku rozpoczyna się na rynku w Dynowie.
- Ścieżka przyrodniczo-kulturowa „Do Ralla”. Ścieżka znajduje się na terenie nadleśnictwa Krasieczyn, leśnictwa Prałkowce i gruntach nieleśnych gminy Krasieczyn. Trasa rozpoczyna się przy moście na Sanie i zawiera 10 przystanków, które opisują walory ciekawych i osobliwych miejsc. Ścieżka oznaczona jest biało-czerwonymi kwadratami na drzewach lub zielonymi strzałkami. Czas jej przejścia wynosi około trzech godzin.
- trasa rowerowa - część północna - dł. ok. 30 km Przemyśl - Kuńkowce - Fort Łętownia - Fort Brunner - Fort Orzechowce - Fort Duńkowiczki - Żurawica - Fort San Rideau - Bolestraszyce - Przemyśl.
- trasa rowerowa - wycieczka II - Blisko i przyjemnie - dł. ok. 25,3 km Przemyśl - Zielonka - Góra Wapielnica - Fort Helicha - Brylińce - Rokszycy - Zalesie - Prałkowce - Przemyśl.

- trasa rowerowa - wycieczka III - Nie tylko dla samotników - dł. ok. 43,3 km Przemysł - Wapowce - Reczpol - Krzywca - Wola Krzywiecka - Średnia - Bełwin - Łętownia - Ostrów - Przemysł.
- trasa rowerowa - wycieczka IV Na południe od Przemysła - dł. ok. 40,5 km Przemysł - Grochowce - Fredropol - Góra Hyb - Huwniki - Gruszowa - Brylińce - Roksyce - Zalesie - Prałkowce - Przemysł.
- trasa rowerowa - wycieczka V Całkiem długa wycieczka - dł. ok. 63,2 km Przemysł - Buszkowice - Bolestraszyce - Wyszatyce - Waława - Niziny - Orły - Trójczyce - Kaszyce - Ciemiężowice - Kosienice - Maćkowice - Wola Maćkowska - Bełwin - Łętownia - Przemysł.
- trasa rowerowa - część południowa - dł. ok. 48 km Przemysł - Dybawka - Fort Prałkowce - Góra Wapielnica - Fort Helicha - Fort Grochowce - Fort Optyń - Fort Łuczycy - Fort Jaksmanice - Fort Salis Soglio - Fort Borek - Przemysł.

Przykładem inicjatyw wysuwanych przez społeczności lokalne na terenie gminy Krasiczyn jest Wielokulturowy Festiwal „Galicja”, który odbywa się co roku w różnych miejscach jednocześnie, tj. w Przemysłu, Rzeszowie, Jarosławiu, Krasiczynie i innych. Z tej okazji Krasiczyn jest miejscem koncertów, spektakli teatralnych, wystaw plastycznych i fotograficznych prezentujących narody i kultury zamieszkujące niegdyś ten rejon pogranicza. Ponadto zamek w Krasiczynie, należący do elitarnego Stowarzyszenia Hoteli zamkowych i restauracji „European Castle Hotels”, propaguje kulturę magnacką poprzez między innymi spektakle operowe, operetkowe, teatralne, wielkie potyczki rycerskie, a także odpowiednią scenerię i sztukę kulinarną na organizowanych imprezach i uroczystościach.

Do pozostałych walorów gminy zaliczono:

- Produkt lokalny – domowe przetwory, wina, nalewki. Dzięki przydomowej uprawie ekologicznej Państwo Olszańscy wytwarzają według starej receptury dzemy, soki, nalewki, wina i inne przetwory.
- Koło Wędkarskie „Brzana”. Koło zajmuje się m.in. organizacją Dni Wędkarza, Spławikowych Mistrzostw Koła Zawody spławikowe, Zaduszki wędkarskie, Zawody Karpiove. Umożliwiają wypożyczenie łodzi wiosłowej dla członków koła.
- Teren leśny „Długie”. Wzdłuż północnej granicy obszaru wiejskiego płynie rzeka San, na południowy - zachód leży teren leśny „Długie”.
- Wzgórze Czarny Las. W północno- wschodniej części gminy wznosi się wzgórze Czarny Las ze szczytem Kamionka wys. 344,9 m. W części północno-zachodniej lesiste wzgórze ze szczytem Mutowa wys. 413.8 m.

W gminie Krzywca znajdują się 24 obiekty o walorach krajoznawczych, 3 o walorach specjalistycznych, 5 o walorach wypoczynkowych, 1 obiekt w kategorii eko-technologie. Obiekty w kategorii zdrowie o szczególnym znaczeniu dla turystyki nie pojawiły się w trakcie prowadzenia badań.

GMINA KRZYWCZA

Wybrane obiekty o walorach krajoznawczych, specjalistycznych i wypoczynkowych

Fotografia 13. Zespół dworski we wsi Babice

Źródło: portal internetowy: www.polskaniezwykla.pl z dnia 27 czerwca 2016 roku

W gminie Krzywca na uwagę zasługuje zespół dworski z parkiem krajobrazowym w miejscowości Babice. Ponadto, atrakcją turystyczną na skalę kraju stanowić mogłaby tzw. Hobbitówka (opisana poniżej) oraz ruiny założenia dworskich, które wymagają inwestycji, a przede wszystkim zainteresowania ze strony potencjalnych inwestorów.

- Zespół dworski z parkiem krajobrazowym w miejscowości Babice. Obiekt pochodzi z XIX w., z parkiem krajobrazowym, obejmuje drewniano – murowany dwór i

murowany spichlerz oraz murowaną kuźnię dworską z oryginalnymi „skręconymi” kolumnami portyku.

- Cerkiew pw. Narodzenia NMP. Świątynia wzniesiona w latach 1841 – 1843, w 1911 r. była remontowana. Murowana cerkiew jest bardzo malownicza i przestronna, zwraca uwagę zdobioną elewacją i wydatną kopułą. Okna zwieńczone są półkoliście. Opuszczona po II wojnie światowej, do dziś pozostaje nieużytkowana.
- Cerkiew pw. Opieki NMP. Świątynia powstała w 1879 r. jako cerkiew filialna parafii krzywieckiej, nosiła wezwanie Opieki NMP. Już po zaadaptowaniu drewnianej świątyni na kościół rzymsko – katolicki została ona gruntownie przebudowana w 1970 r. Rozebrana została wtedy wieża znajdująca się nad wejściem. Obecnie, po wybudowaniu nowego kościoła, cerkiew jest nieużytkowana.
- Cerkiew pw. Przemienienia Pańskiego. Cerkiew została wzniesiona w 1900 r. na miejscu działającej greckokatolickiej świątyni parafialnej. Po deportacji ludności ukraińskiej była opuszczona, a następnie stała się i jest do teraz Kościołem filialnym p.w. Matki Bożej Częstochowskiej. Obok murowana dzwonnica z 1900 r.
- Cerkiew pw. św. Szymona Słupnika. Pierwotnie istniała cerkiew prawosławna w Chyrzynie z 1507 r. W późniejszych wiekach funkcjonowała tu cerkiew greckokatolicka, wzmiankowana w 1805 r. pw. św. Szymona Słupnika. Po 1858 r., kiedy Adam Starzeński wznosił cerkiew w Chyrzynie, pod tym samym wezwaniem, parafia została przeniesiona do Chyrzynki. Istniejąca do dziś cerkiew jest nieużywana, wzniesiona została z drewna, w konstrukcji zrębowej. W 1911 r. była remontowana i restaurowana w 1926 r. Na sklepieniach ścian świątyni zachowała się polichromia. W skład zespołu cerkiewnego wchodzi też murowana dzwonnica wzniesiona po poł. XIX w.
- Cerkiew p.w. Zaśnięcia Bogurodzicy. Jest to drewniana cerkiew zbudowana na miejscu dawniejszej w 1839 r. przez cieślę Kozubala spod Krosna. Obok cerkwi znajduje się drewniana dzwonnica z 1840 r. Z tego samego okresu pochodzi drewniana plebania, obecnie dom mieszkalny. Na południe od cerkwi jest stary cmentarz założony na dawnym grodzisku.
- Kościół pw. św. Trójcy. Pierwszy kościół w Babicach obrządku łacińskiego, pierwotnie drewniany, obecnie murowany p.w. św. Trójcy, powstał w latach 1792-94 z fundacji hr. Pinińskich. Ozdobą wnętrza jest kilka barokowych ołtarzy i oryginalna XVIII w. kazalnica w kształcie łodzi Piotrowej oraz dwie murowane dzwonnice z 1794 r. Na jednej z nich znajduje się dzwon gdański z 1645 r. Naprzeciwko murowana plebania, prawdopodobnie z 1794 r.
- Kościół parafialny pw. Narodzenia NMP. Parafia rzymska w Krzywcy została założona w 1389 r. Prawdopodobnie była to budowla drewniana, która spłonęła doszczętnie w 1624 r. podczas najazdu Tatarów. Obecny kościół wzniesiony został z fundacji Marcina Krasickiego po 1625 r., prawdopodobnie przed 1630 r. Jest przykładem sztuki baroku. Ołtarz główny pochodzi z czasów restauracji świątyni w 2 poł. XVIII wieku, reprezentuje styl późnego baroku. Obok kościoła znajduje się dzwonnica, mu-

rowana, wzniesiona w 2 poł. XVIII w. Jest tu także murowana plebania, pochodząca z końca XIX wieku.

Gmina Krzywca posiada łącznie 7 pomników przyrody, którymi są drzewa, m.in. jałowce pospolite, modrzewie europejskie, bluszcze pospolite kwitnące. Są one zarówno własnością prywatną, jak i Nadleśnictwa Krasiczyn. Do tej grupy walerów zaliczono również rezerwat florystyczny „BRZOZA CZARNA W RECZPOLU”. Rezerwat o pow. 2,60 ha., utworzony w 1970 r. w celu ochrony rzadkiego gat. w Polsce - brzozy czarnej. Drzewo może osiągnąć wysokość nawet do 25 m. Można podziwiać tu takie gatunki jak: zawilec gajowy, miodunka ćma, brzoza brodawkowata oraz liczne gatunki zwierząt.

Liczne ruiny na terenie gminy Krzywca stanowią potencjał dla rozwoju turystyki, wymagający inwestycji lokalnych władarzy, lub prywatnych inwestorów działających w branży turystycznej czy około turystycznej. Do takich obiektów zaliczono, m. in.:

- Ruiny cerkwi i cmentarza. Drewniana cerkiew pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny z 1848 r. została rozebrana podczas II wojny światowej. O jej obecności świadczy wzgórze cerkiewne, będące również grodziskiem, na którym zachował się wieniec starych drzew i zarys fundamentów oraz kilka nagrobków ocalałych na przycerkiewnym cmentarzu.
- Ruiny zajazdu. Jest to połowa murowanego budynku, w którym kiedyś funkcjonował zajazd. Obiekt powstał przy bitym trakcie zbudowanym przez Austriaków i łączącym Przemyśl z Duklą. Trakt dukielski ukończono w 1785 r., a w niektórych miejscowościach wybudowano właśnie takie zajazdy dla podróżnych.
- Ruiny zespołu dworskiego. Ze znajdującego się tu zespołu dworskiego zachował się jedynie otaczający go park, założony w 1 poł. XIX wieku.
- W trakcie inwentaryzacji obiektów na terenie gminy scharakteryzowane zostały stanowiska archeologiczne i dokumentacyjne (opisane poniżej):
- Stanowiska archeologiczne. Babice - Podczas badań archeologicznych (M. Parczewski) zlokalizowano na terenie Babic dwa stanowiska z okresu prehistorycznego. Drugim miejscem identyfikowanym jako grodzisko jest cypel po północnej stronie szosy wylotowej do Przemyśla, naprzeciwko kapliczki. Badania prowadzone przez Parczewskiego nie potwierdziły jednak tej hipotezy. Jediną poszlakę wskazującą na istnienie grodziska stanowi notka o Babicach z roku 1531 mówiąca o istnieniu miejsca w Babicach o nazwie „Horodiszcze”. Bachów – kilkanaście stanowisk z okresu prehistorycznego, rzymskiego i wczesnośredniowiecznego oraz resztki grodziska na wzgórzu z X-XIII w.
- Stanowisko dokumentacyjne – „Skałka z rybami”. Stanowisko utworzone w celu zabezpieczenia odsłoniętej bryły pakietu rogowców menilitowych – o zróżnicowanej grubości warstw (od 0,1 do 15 cm) i o prawie doskonałej łupliwości – znajdujące się w prawym brzegu potoku. Całość jest silnie zaburzona tektonicznie o bardzo zróżnicowanym układzie warstw skalnych, które rozpadają się na cienkie płytki zawierające

niekiedy odciski organizmów morskich. Długość stanowiska wynosi 4 m, szerokość 2 m, wysokość 2 m. Ochrona międzynarodowa – Pogórze Przemyskie PLH 180012.

- Kurhany. Podczas badań archeologicznych w 1995 r. w Średniej odkryto kurhany. Znaleźisko według badania E. Sosnowskiej oceniono na przedział wiekowy ok. 2800-2600 lat przed Chrystusem. Przedmiotem wykopalisk był grób prawdopodobnie kobiety. Jest to najstarszy kurhan z epoki kultury ceramiki sznurowej odkryty w Europie.
- Zespół dworski. Pochodzi z XVII-XX w., wielokrotnie przebudowywany, wraz z oranżerią i aleją dawnego parku i spichlerzem. Obecnie funkcjonuje jako Zakład Opieki Zdrowotnej „Doromed” i jest własnością Urzędu Gminy w Krzywczu.

Na wyróżnienie zasługują ponadto następujące trasy rowerowe na odcinku:

- Babice – Bachów – Iskań – Krążki Bachowskie – Babice, trasa ma ok. 17 km,
- Krzywczu – przeprawa promowa – Chyrzyna – Bachów – Iskań – Krążki Bachowskie – Babice – Skopów – Średnia – Reczpol – Krzywczu, tras ma długość ok. 49 km.

Bardzo ciekawym obiektem jest tzw. Hobbitówka, czyli gliniana chatka osadzona w skarpie na skraju lasu, z glinianym kominkiem i kuchnią; w ogrodzie jest umieszczony w ziemi piec chlebowy, warzywniak i zieleniak. Ponadto wewnątrz są dwie dwuosobowe sypialnie oraz kamienno-gliniana łazienka z ceglany prysznicem. Obiekt wzorowany na filmie „Hobbici”, przedstawiającym dzieje Hobbitów (Niziołków) - jednej z ras ze stworzonej przez J.R.R. Tolkiena mitologii Śródziemia.

Na terenie gminy zinwentaryzowano 13 zabytkowych kapliczek.

W gminie Medyka znajdują się 24 obiekty o walorach krajoznawczych, 1 obiekt o walorach specjalistycznych, 4 o walorach wypoczynkowych, 2 obiekty w kategorii eko-technologie. Obiekty w kategorii zdrowie o szczególnym znaczeniu dla turystyki nie pojawiły się w trakcie prowadzenia badań.

GMINA MEDYKA

Wybrane obiekty o walorach krajoznawczych, specjalistycznych i wypoczynkowych

Fotografia 14. Cerkiew we wsi Leszno

Źródło: portal internetowy: www.cerkiewne.tematy.net z dnia 27 czerwca 2016 roku

W gminie Medyka, obok cerkwi, cmentarzy wojennych i zabytkowych kościołów parafialnych, na uwagę zasługują forty i umocnienia, ruiny założeń dworskich, pomniki i rezerваты przyrody.

- Cerkiew pw. św. Bazylego w miejscowości Leszno. Cerkiew greckokatolicka wybudowana w 1737 r. na miejscu starszej świątyni. Od 1957 r. jest kościołem rzymskokatolickim. W roku 2000 runęła najstarsza w Polsce, zabytkowa, drewniana dzwonnica

cerkiewna (XVI w.). Stała ona w pobliżu świątyni. Teraz zostanie odbudowana przy greckokatolickiej cerkwi Trójcy Świętej w Poździaczu. Oryginalny ikonostas przeniesiony został do Skansenu w Sanoku. Obecnie kościół Niepokalanego Poczęcia NMP.

- Cerkiew pw. Trójcy Świętej. Jest to dawna drewniana kaplica greckokatolicka zbudowana w 1857 r. opuszczona po 1947 r., wyremontowana i od 1990 r. służy jako greckokatolicka cerkiew parafialna.
- Cerkiew pw. Wniebowzięcia NMP. Zbudowana na miejscu starszej, drewnianej cerkwi z 1671 r. W 1926 r. Parafia należała do greckokatolickiego dekanatu przemyskiego (przed I wojną światową do medycznego). Po II wojnie światowej przejęta przez kościół rzymskokatolicki. Obecnie służy jako kościół parafialny Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny.
- Cerkiew pw. św. Wasyla Wielkiego. Cerkiew zbudowana w 1737 r. na miejscu starszej świątyni. Od 1957 r. pełni funkcję kościoła rzymskokatolickiego. Oryginalny ikonostas został przeniesiony do Skansenu w Sanoku i umieszczony w cerkwi z Grązowej. Budowla drewniana, z kryłosami we wschodnim masywie nawy.
- Cmentarz greckokatolicki (ob. komunalny). Zachowało się ponad 100 nagrobków z przełomu XIX/XX w, z których najstarszy pochodzi (datowany) z 1868 r. Większość z nich to rzeźbiarskie nagrobki wapienne w formie krzyży, bądź też figur świętych usytuowanych na postumentach. Ponadto występują tu też liczne krzyże żeliwne na cokółach. Zachowany starodrzew (jesiony, lipy).
- Cmentarz greckokatolicki. To teren porośnięty krzewami i orzechami, na którym zachowało się 24 nagrobki. Najstarszy z nich – datowany pochodzi z 1909 r. Przeważają nagrobki w formie betonowych postumentów z krzyżami, z dekoracją o ludowym charakterze. Zachowanych jest kilka krzyży żeliwnych z pocz. XX w oraz dwa obeliski- jeden z nich upamiętnia Ukraińców poległych w 1918 r.
- Cmentarz komunalny. Ogrodzony, założony na nieregularnym planie przypominającym trapez. W układzie przestrzennym zaznaczają się dwie alejki - jedna prowadząca od bramy wejściowej do kaplicy grobowej rodziny Pawlikowskich (na osi płn.-płd.) oraz druga odchodząca od tejże kaplicy na zachód. Najstarszy nagrobek pochodzi z 1888 r.
- Cmentarz greckokatolicki (ob. komunalny). Posiada nieregularny rzut zbliżony do trapezu. Zaznaczają się trzy części oddzielone ścieżkami – najstarsza południowa, środkowa użytkowana obecnie i północna bez pochówków, będąca rezerwą powierzchniową. Zabytkowa część południowa zawiera ok. 80 luźno stojących nagrobków, głównie z przełomu XIX/XX w.
- Zbiorowa mogiła żołnierzy II wojny światowej związana jest z żołnierzami Wojska Polskiego, którzy walczyli w Kampanii Wrześniowej z 1939 r. Polegli oni w okolicach Hurka i zostali pochowani w zbiorowych mogiłach na miejscowym cmentarzu.
- Budynek koszar proaustriackich (obecnie przedszkole). Jest częścią całego zespołu pokoszarowego, zajmuje jego południową część. Murowany z cegły, jednokondy-

gnacyjny, założony na rzucie podkowy, nakryty dachem dwuspadowym. Wnętrze o układzie korytarzowym z pomieszczeniami wzdłuż ściany północnej. Elewacja frontowa, 7-osiowa z umieszczonymi pośrodku drzwiami wejściowymi, podkreślonymi schodami z betonowymi murkami – balustradami, tylna - 15 osiowa, również z wejściem na osi. Skrzydła boczne 4-osiowe. Fragmentarycznie zachowany dawny gzyms wieńczący. Koszary powstały na przełomie XIX i XX w. jako zaplecze mieszkalno-techniczne dla grupy fortecznej Siedliskiej Twierdzy Przemyśl.

- Fort I „SALIS SOGLIO”. Powstał w latach 1882-1886 według projektu szwajcarskiego inżyniera Daniela Salis-Soglio. Klasyfikowany jako nietypowy fort artyleryjski. Obecnie fort I uchodzi za jeden z lepiej zachowanych fortów w całej Twierdzy Przemyśl. Zachowała się oryginalna, ceglana brama wjazdowa, przez którą wchodzi się na dziedziniec szyjowy. Przy nim zachowane są łukowe konstrukcje kazamat oraz korytarz prowadzący na dziedziniec centralny.
- Fort XV „BOREK”. To ostatni fort w zewnętrznym pierścieniu obronnym Twierdzy Przemyśl. Jednocześnie jest to fort, który spina i zamyka tym samym cały pierścień obronny opasujący miasto, a liczący w obwodzie ok. 45 km. Dzieło sąsiaduje bezpośrednio z fortem I Salis Soglio. Fort XV Borek był fortem pancernym, międzypolowym, wybudowanym ok. 1890 r. położonym na wzgórzu 200 m n.p.m., w odległości ok 6 km od Przemyśla. Podlegała mu jedna działobitnia usytuowana w pobliżu fortu (XVa).
- Ruiny dawnego lotniska Twierdzy Przemyśl. Lotnisko zostało założone podczas pierwszego oblężenia Twierdzy Przemyśl w jesieni 1914 r. Zajmowało ono łąki wsi Hureczko znajdujące się na przedpolach baterii fortecznej nr 13 „Łapajówka”. Z lotniska wykonano dnia 23 listopada 1914 r. pierwszy w historii lot pocztowy. Lotnisko przejęte 31 października 1918 r. przez polską załogę stało się drugim polskim lotniskiem. Użytkowane było z różną intensywnością do końca II wojny światowej, później zaprzestano jego użytkowania i zburzono zabudowania, obecnie jego teren zajmują uprawy.
- Ruiny fortu II „JAKSMANICE”. Został zbudowany w latach 90. XIX w. Częściowo wysadzony w powietrze w 1915 r., a częściowo rozebrany w latach 1920-1930. Zlokalizowany był na szczycie wzniesienia, na barkanach fortu rozmieszczone były tradytory bez opancerzenia. Na lewym styku czoła i barku było dobudowywane stanowisko dla wieży obserwacyjnej bądź wieży dla karabinu maszynowego. Obecnie z fortu zachowała się część koszar i schronu głównego, resztki tradytorów i ruiny umocnień wałów.

Ciekawą atrakcją turystyczną gminy jest osada z okresu rzymskiego, która została wpisana do rejestru zabytków 30 kwietnia 1970 r. Znaleziono tutaj skarb w postaci 38 rzymskich monet (33 brązowych i 5 srebrnych) z czasów panowania cesarzy Antoniusa Piusa, Hadriana, Galiena oraz złoty medalion z podobizną cesarza Walensa z IV wieku.

Medaliony takie zazwyczaj otrzymywali wodzowie zaprzyjaźnionych z cesarstwem plemion.

Ponadto, pomniki upamiętniające poległych żołnierzy określają specyfikę regionu i formy turystyki, które mogłyby być promowane na terenie gminy Medyka. Najważniejsze z nich opisano poniżej:

- Pomnik Grunwaldu. W 1910 r. w 500. rocznicę bitwy pod Grunwaldem wzniesiono krzyż z inicjatywy Leopolda Fedyka, Kazimierza Jamroza i księdza Szymona Korpacka. Krzyż ten w czasie II wojny światowej został zniszczony, lecz dzięki staraniom Jana Pawluckiego w roku 1985 został odtworzony. Jest to obiekt murowany w kształcie muru z metalowym krzyżem i trzema tablicami metalowymi.
- Pomnik ofiar Talerhofu. Talerhof było obozem internowania Rusinów z Galicji i Bukowiny, którzy byli oskarżeni o moskalofilstwo. Został utworzony przez władze austro-węgierskie działające na terenie Thalerhof. Pamiątką tych wydarzeń jest pomnik w Lesznie.

W trakcie badań wyróżniono zespoły kościelne, cerkiewne oraz dworskie jak poniżej:

- Zespół kościelny. Jest to kościół parafialny pod wezwaniem Świętych Apostołów Piotra i Pawła zbudowany w latach 1607-1608, rozbudowany w 1850 r. Leży na „Szlaku Architektury Drewnianej Powiatu Podkarpackiego”.
- Zespół dworski. Jest to zespół dworski z parkiem z poł. XIX w. Powstał prawdopodobnie po 1852 r. z inicjatywy Skarbków - Borkowskich. Dwór posiadał drewniany ganek. Pod koniec 1915 r. hrabia Borkowski sprzedał go hrabiemu Jałowieckiemu, który zaś w 1928 r. dwór wraz z parkiem sprzedał ojcom zakonu Saletynów.
- Zespół cerkiewny z cerkwią p.w. Opieki Matki Bożej. Zespół cerkiewny obejmuje:
- cerkiew, która powstała w 1901 r., zbudowana na palnie krzyża. Na podłodze można zobaczyć dawną posadzkę terakotową,
- drewnianą dzwonnice,
- cmentarz greckokatolicki - zlokalizowany jest na zboczach wzniesienia nieopodal cerkwi. Na terenie porośniętym starodrzewem znajduje się około 40 nagrobków pochodzących z połowy XX wieku (m.in. duchownych unickich). Większość stanowią postumenty z krzyżami posiadające dekoracje o ludowym charakterze. Obecnie jest to kościół parafialny Narodzenia NMP.
- Zespół dworski. Zespół złożony z parku, domu gościnnego i majdanu gospodarczego z dawną oficyną dworską. Ogród z 2 poł. XVI w. przekształcony XVIII wieku oraz w 1 połowie XIX wieku. Założony nieregularnie wokół tzw. wyspy powstańców, ograniczony od pd. stawami, od pn.- zach. i pn.- wsch. sadem pomologicznym. Na wyspie i w parku liczne grupy drzew krajowych i drzew pomników nierodzimych: platan, orzech czarny, dąb czerwony i inne. Za fosą, na pn.- wsch. od wyspy kopiec Jagiełły, dwa stoły kamienne i cokół wazy ogrodowej. Zachowane: piwnica i fun-

damenty starszych zabudowań oraz mur dawnej ananasarni, wzdłuż drogi przy płn. krawędzi parku.

Do naturalnych walorów przyrodniczych zaliczono w trakcie inwentaryzacji następujące obiekty:

- Rezerwat przyrody „SKARPA JAKSMANICKA”. Rezerwat o powierzchni 1,93 ha. Znajduje się tutaj kolonia łągowa objętej ochroną - żołą. Żołą, jako gatunek niezmiernie rzadki i ściśle chroniony, ujęta jest w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt”.
- Zbiorowiska rzadkiej roślinności. Na terenie gminy występuje rzadki rodzaj roślinności, m.in. orzech wodny oraz jego odmiana zwana kotewką europejską. Rośliną będącą pod ochroną jest szachownica kostkowata, występująca oprócz okolic Medyki na łąkach Stubna, Leszna, w dolinie Sanu, Wiaru i Wiszni. Do rzadkiej roślinności występującej na omawianym obszarze możemy zaliczyć: przylaszczkę pospolitą, pierwiosnka, ostrożeń łąkowy, zimowit jesienny, kosaciec syberyjski, salwinię pływającą.

W grupie szlaków turystycznych na terenie gminy na uwagę zasługuje szlak czarny, który można pokonać pieszo lub można skorzystać z połączeń PKS i MZK. Mimo poważnych zniszczeń forty wywierają na zwiedzających ogromne i niezapomniane wrażenie. Dają pełny zarys rozwoju systemów obronnych z XIX i XX wieku oraz znaczenia twierdzy. Forty stanowią unikatową pamiątkę I wojny światowej.

W gminie Orły znajduje się 13 obiektów o walorach krajoznawczych, 2 o walorach wypoczynkowych, 4 obiekty w kategorii eko-technologie. Obiekty o walorach specjalistycznych i w kategorii zdrowie o szczególnym znaczeniu dla turystyki nie pojawiły się w trakcie prowadzenia badań.

GMINA ORŁY

Wybrane obiekty o walorach krajoznawczych, specjalistycznych i wypoczynkowych

Fotografia 15. Cerkiew w miejscowości Zadąbrowie

Źródło: portal internetowy: www.cerkiewne.tematy.net z dnia 27 czerwca 2016 roku

Na terenie Orły zinwentaryzowano obiekty typu: cerkwie, zabytkowe kościoły, forty, cmentarze wojenne, a także drewnianą zabudowę oraz zespoły dworskie, ruiny zamków.

- Cerkiew pw. Zaśnięcia Bogurodzicy w Zadąbrowie. Zbudowana w 1660 r. Podczas przebudowy w XIX w. zmianie uległa konstrukcja sklepień i dachów. W węglach i na środku ścian nawy ozdobne drewniane pilastry. W kalenicy dachu nawy baniasta wieżyczka na sygnaturkę, zwieńczona żelaznym krzyżem. Podobny krzyż w szczycie

dachu babińca. Do niedawna obok cerkwi stała drewniana dzwonnica z XIX w. Po 1947 r. cerkiew pełniła funkcję kościoła rzymsko-katolickiego. W 1984 r. cerkiew została przesunięta o kilkadziesiąt metrów na wschód, a na jej miejscu zbudowano nowy kościół.

- Cerkiew pw. Eliasza Proroka. Cerkiew murowana, zbudowana w 1939 r. na miejscu starszej drewnianej świątyni z 1757 r. Obok cerkwi znajdują się ruiny dawnego cmentarza, którego wszystkie krzyże na grobach ukraińskich sprzed 1945 r. zostały zniszczone. Obecnie kościół rzymskokatolicki p.w. nawiedzenia NMP.
- Cerkiew pw. Opieki Bogurodzicy. Cerkiew zbudowana w 1869 r., odnowiona w 1927 r. Obecnie jest to kościół pw. Matki Bożej Częstochowskiej.
- Cerkiew pw. św. Michała Archanioła. To murowana parafialna cerkiew, zbudowana na miejscu starszej drewnianej świątyni w 1927 r. Na przycerkiewnym cmentarzu pochowano prawosławnego biskupa przemyskiego Atanasija Krupećkyja. Obecnie jest to kościół rzymskokatolicki p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa.
- Kościół pw. NMP Królowej Polski. Kościół erygowany w 1923 r. Kościół utworzono z dawnej dworskiej gorzelnii, zniszczonej podczas wojny. Prace budowlane trwały od 1920 do 1922 r. Poświęcenia kościoła 11 listopada 1922 r. dokonał ks. Jan Kwolek. W 1925 r. rozpoczęto prace nad budową ołtarza.
- Cmentarz wojenny z I wojny światowej założony na planie pięcioboku. Zachowało się na nim ponad 60 grobów w większości żołnierzy niemieckich poległych w 1915 r. podczas walk o Twierdzę Przemyśl oraz kapliczka.
- Cmentarz wojenny. Jest to cmentarz wojenny z okresu I wojny światowej. Ma powierzchnię 490 m i pochowano na nim ponad 70 żołnierzy.
- Fort XI Duńkowiczki. Należy do dzieła głównego IV północnego odcinka obrony. To fort artyleryjski, dwuwałowy, pancerny, położony na wzgórzu 266 m n.p.m. Zbudowany został ok. 1884/86 r., gruntownie zmodernizowany w latach 1897 -1902. Podlegał mu jeden fort pośredni „Wał obronny Duńkowiczki”. Sąsiaduje on bezpośrednio z Fortem X Orzechowce i Fortem XII „Werner”. Jego głównym zadaniem była obrona pobliskiej drogi wiodącej do Przemyśla od strony Radymna. Obecnie w bardzo dobrym stanie zachowały się koszary szyjowe fortu, tradytory na górnym wale, a także wewnętrzne ciągi komunikacyjne. Na forcie tym znajduje się również jedyna zachowana w całej Twierdzy Przemyśl, unikatowa podstawa pod jedną z obrotowo wysuwanych wież M.2.
- Ruiny zamku. Drohojów od 1615 r. należał do rodziny Drohojewskich, którzy jeszcze w pierwszej połowie XVII wieku wzniesli tu zamek. W XVIII wieku był już zaniebdany i popadał w ruinę i na przełomie XVIII i XIX wieku założono tu park krajo-brazowy. Do czasów obecnych zachowały się jedynie zasypane piwnice pierwotnego założenia. W początkach XX wieku wzniesiony został w rejonie dawnego zamku murowany dwór.
- Ruiny cmentarza żydowskiego. Cmentarz zajmuje powierzchnię 0,2 ha, kirkuty pochodzą z końca XIX w. W czasie okupacji został zniszczony przez nazistów.

- Zespół dworski. Jest to zespół dworski z XIX w., z parkiem krajobrazowym z XIX w. Budynek dworu jest murowano-drewniany.
- Zespół dworski. Wybudowany na początku XX w. dla rodziny Kasprzyckich. Obejmuje murowany dwór i pozostałości po parku krajobrazowym.

Na terenie miejscowości zachowało się 12 drewnianych domów, z których 11 datowanych jest na I ćwierć XX w. W jednej z zagród znajduje się drewniano-murowana studnia z 2 poł. XIX w.

Inicjatywą lokalnej społeczności jest Szkolny Zespół Ludowy Ziemi Przemyskiej „Trójczyce”. Zespół założony w 1975 r. przez p. Renatę Nemeček -Budzyńską. Od 1994 r. jest członkiem Międzynarodowej Rady Folklorystycznej Festiwalu sztuki Ludowej. Uczestniczy w ogólnopolskich festiwalach i przeglądach, odznaczony został listami gratulacyjnymi oraz posiada tytuł „Zasłużony dla Kultury Ludowej Województwa Podkarpackiego”.

W gminie Przemyśl znajduje się 28 obiektów o walorach krajoznawczych, 18 o walorach specjalistycznych, 5 o walorach wypoczynkowych, 2 obiekty w kategorii eko-technologie. Obiekty w kategorii zdrowie o szczególnym znaczeniu dla turystyki nie pojawiły się w trakcie prowadzenia badań.

GMINA PRZEMYŚL

Wybrane obiekty o walorach krajoznawczych, specjalistycznych i wypoczynkowych

Fotografia 16. Cerkiew w miejscowości Łuczyce

Źródło: portal internetowy: www.polskaniezwykla.pl z dnia 27 czerwca 2016 roku

Na atrakcyjność gminy Przemyśl, obok licznych obiektów sakralnych, duży wpływ mają zespoły dworskie, folwarczne i kościelne, walory naturalne, szlaki turystyczne, parki i imprezy tematyczne, organizowane na terenie gminy.

- Cerkiew Wniebowzięcia NMP w miejscowości Łuczyce. Drewniana cerkiew filialna z 1856 r. wybudowana ze składek ludności wsi, przy wsparciu byłego cesarza Austrii, Ferdynanda I. Po 1947 r. opuszczona, zdewastowana i pozbawiona wyposażenia,

została wyremontowana przez mieszkańców (w latach 1991-1992) i oddana do użytku. Obok stoi drewniana szkieletowa dzwonnica z 1866 r. wewnątrz ikonostas z XIX w. i chorągwie procesyjne.

- Cerkiew Objawienia Pańskiego. Murowana cerkiew zbudowana na miejscu starszej, drewnianej świątyni. Wzniesiona w latach 1924-1930. Obecnie kościół parafialny p.w. Matki Bożej Częstochowskiej.
- Cerkiew pw. św. Mikołaja. Dawna cerkiew murowana p.w. św. Mikołaja z 1876 r., o ciekawej architekturze, dziś pełni rolę rzymskokatolickiego kościoła filialnego.
- Cerkiew pw. św. Szczepana Pierwszego Męczennika. Murowana cerkiew greckokatolicka zbudowana w 1885 r., spalona w 1914 r. po wojnie odbudowana. Po wysiedleniu ludności ukraińskiej użytkowana przez kościół rzymskokatolicki. We wnętrzu grobowce fundatorów – rodziny Bielińskich, ostatnich właścicieli miejscowego majątku. Obok plebania z 1 połowy XIX w. Na transepcie świątyni ortogonalna, barokowa kopuła na tamburze. Obecnie kościół parafialny Niepokalanego Poczęcia NMP.
- Kościół Najświętszej MP Królowej Polski. Kościół parafialny, murowany z lat 1936-1937.
- Kościół parafialny Nawiedzenia NMP. Kościół murowany, został wybudowany w 1935 r. Na witrażach, mieszczących się w oknach są zapisane nazwiska fundatorów – głównie bogatych rodzin zamieszkujących Grochowce w okresie międzywojnia, np. Aleksander i Anna z Konarskich de Lago, Roman i Filomena Treter-Doliniańscy. Przy kościele stała stara, drewniana dzwonnica, jednak została powalona przez wichurę w 2007 r. Na cmentarzu przy kościele znajduje się kaplica cmentarna wpisana do rejestru zabytków.
- Prawosławny Monaster św. Cyryla i Metodego. Fundatorami i założycielami monasteru w Ujkowicach są dwaj mnisi: O. Archimandryta Nikodem (Makara) i O. Ihumen Atanazy (Dębowski), którzy 24 lipca 1986 r. zakupili gospodarstwo rolne i w budynkach gospodarczych zorganizowali pierwszą kaplicę i izbę mieszkalną. Dziś w Monasterze przebywa 13 mnichów. Patronalne święto monasteru - 11 (24) maja. Szczególną świętością monasteru jest Cudowna Ikona Watopedzkiej Bogurodzicy, zwana „Pocieszeniem i Dobrą Radą (Podporą)”. Zamknięty w 2015 r. przez Synod Kościoła.
- Zespoły dworskie, folwarczne i kościelne, zinwentaryzowane na terenie gminy Przemysł stanowią duży potencjał turystyczny regionu, który niestety nie jest wykorzystywany. Na uwagę zasługują w szczególności:
- Zespół dworski. Dwór i park krajobrazowy z końca XIX w., założony przez rodzinę Woźniakowskich, modernizowany później przez rodzinę Świeżawskich. Ostatnimi właścicielami majątku dworskich w Ostrowie była ziemiańska rodzina Świeżawskich herbu Paprzyca. W latach 60. ulokowano w budynku dworu szkołę podstawową. Obecnie w budynku jest gimnazjum i szkoła podstawowa, wchodzące w skład zespołu szkół. W parku rosną wiekowe jesiony, klony polne, jawory, graby, lipy, modrzewie, wierzba płacząca, buk oraz młodsze drzewa liczące 70 lat i mniej, takie jak: klon srebrzysty, jawory, wierzby, jesiony, graby, topole białe, lipy, żywotniki i świerki. Pośród drzewostanu parkowego znajdują się dwa stawy.

- Zespół folwarczny. Zespół folwarczny obejmuje takie obiekty jak: rządcówka tzw. pałacyk z pocz. XX w., stajnia murowana i obora murowana z pocz. XX w.
- Zespół dworski składa się z:
 - dworu murowanego z ok. 1906 r.,
 - obory murowanej z XIX w.,
 - 2 czworaków murowanych z ok. 1906 r., - ogrodzenia murowanego i parku krajobrazowego.
- Zespół kościoła parafialnego pw. Matki Bożej Częstochowskiej. Kościół murowany z 1 połowy XX w. oraz dzwonnica drewniana z połowy XIX w. na cmentarzu kaplica grobowa murowana z 1938 r.
- Zespół kościoła parafialnego. W skład zespołu wchodzi: kościół murowany z lat 1911-1912, dzwonnica murowana z 1912 r., plebania murowana z 1911 r., ochronka murowana z 1911 r.
- Obiekty forteczne „Twierdzy Przemyśl”. W obszarze gminy Przemyśl z fortów I – go pierścienia twierdzy znajduje się 13 fortów i jeden szaniec.

W grupie walorów przyrodniczych wyróżniono, m. in.: trzy buki zwyczajne, o obwodzie 460 cm i wysokości 27 m, będące pomnikami przyrody. Dodatkowo, ochroną przyrody objęte są licznie występujące na terenie gminy drzewa – pomniki, z których 133 objęte są ochroną prawną. Są to występujące głównie w parkach podworskich dęby, jesiony, wiązy, lipy, graby, klony i kasztanowce. Zaliczono tu ponadto:

- Rezerwat florystyczny „SZACHOWNICA”. Rezerwat zajmujący obszar 16,7 ha w obrębie gruntów wsi Krówniki w południowo – wschodniej części Gminy. Przedmiotem ochrony jest stanowisko rzadkiej rośliny o nazwie „szachownica kostkowata”.
- Rezerwat leśno-krajobrazowy „PRZEŁOM HOŁUBLI”. Rezerwat zajmujący w granicach gminy powierzchnię około 2 ha, przy ogólnej powierzchni tego rezerwatu 46,4 ha. Przedmiotem ochrony jest fragment starodrzewu lipowego oraz dolina potoku Hołubla.
- Turystyka kwalifikowana, aktywna może rozwijać się na terenie gminy Przemyśl dzięki istniejącej infrastrukturze związanej z trasami rowerowymi, szlakami pieszymi i ścieżkami przyrodniczymi przebiegającymi przez teren gminy.
- Czerwony szlak pieszy Przemyśl – Sanok. Szlak ma długość 79 km, czas potrzebny na jego przejście to 20 godz. (bez przerw na odpoczynek i zwiedzanie). Przebiega przez tereny Pogórza Przemyskiego.
- Niebieski Szlak Karpacki Dynów – Ustrzyki Dolne. To drugi w Polsce szlak pod względem długości, ma około 450 km. Prowadzi m.in. przez Krasiczyn, przedmieścia Przemyśla, sanktuarium w Kalwarii paławskiej, Ustrzyki Dolne, okolice Jeziora Solińskiego (113 km).
- Rowerowy Szlak Nadszańskich Umocnień. Jest to szlak o długości 128 km, rozpoczyna się w Bóbrce k. Soliny i kończy w Krasiczynie k. Przemyśla. Oznaczony jest kolorem czarnym. Biegnie wzdłuż Sanu, przez Lesko, Sanok, Dynów Bachów do Krasiczyna.

Prezentuje radzieckie i niemieckie zabytki sztuki fortyfikacyjnej okresu II wojny światowej, w południowej części tzw. Przemyskiego Rejonu Umocnionego zwanego „Linia Mołotowa” oraz niemieckich umocnień granicznych tzw. Pozycji Granicznej „Galicja”.

- Szlak Czarny Forteczny Południowy Łapajówka – Dybawka Dolna. Szlak o długości 36 km, umożliwia dotarcie do wszystkich głównych fortów pierścienia zewnętrznego Twierdzy Przemysł. Przebiega przez fragment Kotliny Sandomierskiej, Płaskowyż Mościski, Bramę Przemyską oraz wschodni kraniec Pogórza Przemyskiego.
- Szlak czarny forteczny północny Kuńkowce – Bolestraszyce. Szlak ma długość 19 km. Przebiega przez wschodni skraj Pogórza Dynowskiego, Podgórze Rzeszowskie i kończy się w Kotlinie Sandomierskiej. Umożliwia zwiedzenie wszystkich głównych fortów pierścienia zewnętrznego Twierdzy Przemysł.
- Szlak Przygód Dobrego Wojaka Szwejka w Twierdzy Przemysł. Główny rowerowy szlak szwejkowski ma na terenie Polski około 108 km długości. W 2005 r. podczas „Manewrów” otwarto szlak pieszy „Śladami Dobrego Wojaka Szwejka” (żółto -czarno-żółty), który rozpoczyna się przy Bramie Dobromilskiej (tzn. w miejscu wejścia Dobrego Wojaka do twierdzy w 1915 r.).
- Szlak zielony Arłamowski Leszczawa Dolna – Jamna. Szlak o długości 23,5 km. Łączy czerwony szlak przemysko – sanocki z niebieskim szlakiem karpackim.
- Szlak zielony Przemysł – Bachórz. Szlak o długości 54 km prowadzi przez wschodnią część Pogórza Przemyskiego.
- Szlak żółty rybotycki Suchy Obycz – Kopystańka. Szlak o długości 14 km jest szlakiem łącznikowym między niebieskim szlakiem karpackim i czerwonym szlakiem przemysko – sanockim. Przebiega przez fragment Puszczy Karpackiej, która ma wchodzić w zasięg Turnickiego Parku Narodowego (w budowie).
- Wschodni Szlak Rowerowy Green Velo. Na szlaku znajdują się trzy niezwykle interesujące miasta, czyli kresowy Przemysł z pozostałościami potężnej twierdzy austriackiej, Rzeszów - stolica Podkarpacia oraz Łańcut szczycący się potężnym zespołem pałacowym. Jego długość wynosi 195 km.
- Trasa przyrodniczo – krajobrazowa „SZLAK ŚWIERZAWSKICH”. Trasa rozwidlona jest w dwa szlaki rowerowo – piesze; „Duża pętla” – trasa o dł. 9,3 km, dostępna dla rowerów na dł. 8,3 km, „Mała pętla” – trasa o dł. 8,3 km, dostępna dla rowerów na dł. 7,4 km. Trasa ścieżki położona jest w rozległej lewobrzeżnej części doliny końcowego odcinka podgórskiego biegu Sanu w Ostrowie.

Na terenie gminy znajdują się dwie atrakcje turystyczne, mające charakter walorów antropogenicznych, stworzone w celu rozwijania branży turystycznej w regionie. Jest to park tematyczny Park Robali Parkus Gigantus oraz Wioska Fantasy – opisane poniżej:

- Park Robali Parkus Gigantus. Park przedstawia wielkie okazy „pomniki” owadów oraz wystawę spreparowanych okazów prawdziwych gatunków. Przy parku znajduje się również sala zabaw Koliberek dla dzieci w stylu afrykańskiej dżungli.

- Wioska Fantasy. Jest to średniowieczny gród warowny, otoczony fosą i gęstym lasem. Została zbudowana przez miłośników i pasjonatów Larp-ów ([ang. live action role-playing](#)), którzy inscenizują elementy gry i sztuki podobnych do gier komputerowych. Obiekt dla grup zorganizowanych oferuje: niezapomniane gry terenowe pełne przygód, gry edukacyjne, szkoleniowe, integracyjne, zabawy dla dzieci, warsztaty, pokazy, żywe lekcje historii, imprezy okolicznościowe.

Inicjatywy mieszkańców, projekty sprzyjające wzrostowi aktywności lokalnych społeczności na terenie gminy Przemyśl to, m. in.:

- Festiwal Rowerowy Bike Town Przemyśl. Na imprezie odbywają się, m.in. zawody dla światowych dirt jumperów, maraton Rowerowy Twierdzy Przemyśl, pumptrack, trial rowerowy, flatland, silent disco.
- Maraton Rowerowy „Twierdza Przemyśl”. W 2015 r. odbyła się już 10 edycja Maratonu. Odbywa się na trzech dystansach: Hobby, Mega i Giga – od 30 km do 90 km przez trasy biegnące fortocami Twierdzy Przemyśl. W maratonie może uczestniczyć każdy.
- „Ordynansowe” Manewry Szwejkowskie w Twierdzy Przemyśl. W 2015 r. impreza odbyła się po raz 18. Udział w imprezie jest płatny, w ramach Manewrów odbywają się, m.in.: Manewry Szwejkowskie na Rynku, Plener Fotograficzny „Twierdzy Przemyśl”, „Rowerowy Rajd Szlakiem Szwejka” turniej brydża sportowego, wystawy, biesiady, zwiedzanie miasta, turniej wolnego palenia fajki.
- Święto pieroga. Na terenie gminy odbywa się impreza pt. Święto Pieroga, podczas której odbywają się konkursy lepienia pierogów na czas, można próbować domowych wyrobów na stoiskach gospodyń, jedzenie pierogów na czas, występy zespołów.

Pozostałe obiekty o walorach turystycznych krajoznawczych, ważnych z punktu widzenia potencjału dla turystyki to na przykład:

- Kapliczka i kuźnia. We wsi Łuczycy znajduje się budynek kuźni murowanej z końca XIX w. oraz kapliczka przy drodze do Łuczyc z 1846 r., a także kapliczka murowana z końca XIX w.
- Kapliczka murowana. Ciekawym zabytkiem Belwina jest kapliczka murowana z XIX wieku.
- Prywatne obserwatorium astronomiczne im. Jana Heweliusza. Obserwatorium funkcjonuje od 1995 r. znajduje się w nim teleskop Newtona 200.1000 i refraktor TS APO 65Q oraz kamery QHY 9 mono i ASI 120 MM.

W kategorii eko-technologie dla turystyki dostępna jest aplikacja mobilna Szlaku Green Velo. Aplikacja dostępna jest na trzy systemy – iOS, Android i Windows Phone. Bezpłatna aplikacja mobilna pozwala na przeglądanie informacji dotyczących szlaku zarówno w trybie online, jak i tam, gdzie nie będzie zasięgu sieci komórkowych.

W gminie Stubno znajduje się 12 obiektów o walorach krajoznawczych, 4 obiekty o walorach specjalistycznych. Obiektów o walorach wypoczynkowych, w kategorii zdrowie i eko-technologie nie stwierdzono podczas prowadzenia badań.

GMINA STUBNO

Wybrane obiekty o walorach krajoznawczych, specjalistycznych

Fotografia 17. Cerkiew we wsi Stubienko

Źródło: portal internetowy: www.cerkiewne.tematy.net z dnia 27 czerwca 2016 roku

Gmina Stubno posiada potencjał turystyczny w postaci obiektów sakralnych, zespołów dworskich, rezerwatu przyrody, jak również dwóch stadnin koni oraz fermy strusi afrykańskich.

- Zespół cerkiewny w miejscowości Stubienko. Dawna grekokatolicka cerkiew p.w. Narodzenia Bogurodzicy z 1849 r. na miejscu dawnej drewnianej świątyni. Od 1971 r. pełni funkcję kościoła katolickiego. Wnętrze dekorowane iluzjonistyczną polichro-

mią z końca XIX w. z małowidłami przedstawiającymi sceny figuralne. Leży na szlaku Architektury Drewnianej. Obok cerkwi cmentarz komunalny oraz wolnostojąca, drewniana dzwonnica z poł. XIX w.

- Cerkiew pw. Zaśnięcia Przenajświętszej Bogurodzicy. Murowana cerkiew prawosławna zbudowana w 1920 r. na miejscu starszej cerkwi z 1882 r. Przed cerkwią murowana dzwonnica z 1882 r. wewnątrz XVIII i XIX w. ikony.
- Kościół pw. św. Andrzeja Apostoła. Jest to neogotycki kościół rzymskokatolicki zbudowany w latach 1912-1913, zniszczony w 1915 r. i odbudowany w 1923 r.
- Cmentarz wojskowy z I wojny światowej. Na cmentarzu wojskowym spoczywa 3045 żołnierzy walczących w obronie ojczyzny, w grobach pochowanych jest kilka osób.
- Grobowiec rodziny Orzechowiczów. Na cmentarzu komunalnym z poł. XIX w. przetrwał grobowiec rodziny Orzechowiczów, którzy byli ostatnimi właścicielami dóbr wsi oraz kilka innych nagrobków znanych osobistości.
- Metalowe krzyże i fundamenty cerkwi. We wsi zachowały się trzy metalowe krzyże z początków XX w., oraz w centrum miejscowości można odnaleźć fundamenty drewnianej cerkwi greckokatolickiej p.w. Wniebowzięcia NMP z 1720 r., zniszczonej po 1945 r.
- Pomnik UPA. W październiku 1994 r. poświęcono pomnik UPA w kształcie bramy z czerwonego piaskowca, której dwie połówki połączone są u góry złocistym, metalowym tryzubem. Na pomniku jest napis w języku ukraińskim oznaczającym „Chwała bohaterom UPA, bojownikom o wolną Ukrainę”. Poniżej znajdują się 4 tablice z wymienionymi 4 formacjami UPA działającymi w Polsce: kureni „Pryrwy–Berkuta”, „Zalizniaka”, „Konyka–Bajdy” i „Rena”. W podziemnej krypcie pomnika umieszczono ziemię z mogił poległych upowców.
- Pomnik Bociana. Wieś dawniej była nazywana „stolicą bociana” ze względu na dużą liczbę gniazd w całej gminie. W centrum wsi stoi pomnik bociana, a corocznie organizowane jest święto tzw. „Bocianada”.
- Ruiny dworu. W Hruszowicach istniał dawniej majątek ziemski, który należał do rodziny Myszkowskich. Z dawnego założenia dworskiego ocalała jedynie kaplica grobowa z XIX w., która obecnie użytkowana jest jako kościół filialny p.w. Matki Bożej Różańcowej oraz kilka starych drzew i krzewów ozdobnych świadczących o XIX w. parku krajobrazowym.
- Zespół dworski. Pozostałością zespołu dworskiego jest murowana stajnia i obora z XIX w. z parkiem dworskim z XVIII w.
- Zespół dworski w Stubnie. Zespół dworski z końca XIX wieku, niegdyś własność rodziny Myszkowskich. Obok dworu znajdują się dwie oficyny, a do zespołu dworskiego należy również rządcówka, murowana stajnia, spichlerz i młyn (wszystkie obiekty z początku XX wieku).

Rezerwat florystyczny „SZACHOWNICA KOSTKOWATA” stanowi przykład waloru turystycznego przyrodniczego. Rezerwat powstał w celu ochrony stanowiska szachow-

nicy kostkowatej - 13,63 ha. Roślina ta swoim wyglądem przypomina małego tulipana, który kwiatem zwrócony jest do dołu. Na płatkach ma charakterystyczne kwadratowe plamki stąd też nazwa rośliny. Dzisiaj w Polsce na stanowiskach naturalnych można zobaczyć ją jedynie w okolicach Przemyśla w dolinach Wiszni i Wiaru. W Polskiej Czerwonej Księdze Roślin szachownicę kostkowaną określa się jako gatunek krytycznie zagrożony. Większe skupiska tej rośliny możemy zobaczyć na Ukrainie. Z innych ciekawych gatunków w rezerwacie możemy zobaczyć także pełniki europejskie i zimowity jesienne.

W kategorii walorów specjalistycznych wyróżniono następujące obiekty:

- Gospodarstwo Rybackie Starzawa. Gospodarstwo zajmuje się hodowlą karpia królewskiego oraz innych ryb: amura, tołpygi, suma europejskiego, szczupaka, lina, jazia oraz karasia złocistego i srebrzystego i sprzedają ryb. Obejmuje zespół stawów o pow. 800 ha. Łowisko dla wędkarzy jest czynne według harmonogramu.
- Stadnina koni „Kalników” sp. z o.o. - stadnina zajmuje się hodowlą koni małopolskich szczepów Furioso – Przedświt oraz koni szlachetnej półkrwi na bazie tych szczepów. Przy stadninie działa klub sportowy JKS „Kresowiak” Kalników. Stadnina oferuje sprzedaż koni, pensjonat dla koni, możliwość noclegu w pokojach 4,5,6 osobowych z dostępem do aneksu kuchennego, sprzedaż płodów rolnych (owies, żyto, obornik, siano).
- Stadnina koni w miejscowości Stubno. Ośrodek świadczy usługi jazdy konnej, jazdy sortowej i jazdy w terenie, kuligi, przejażdżki bryczką, obozy jeździeckie, usługi agroturystyczne, pensjonat dla koni.

W miejscowości Stubno znajduje się Ferma Strusi Afrykańskich „Janart”. Działalność prowadzona jest od 2000 r. Oferuje kupno jaj strusich, piskląt. Nie stanowi jednak atrakcji turystycznej.

W gminie Żurawica znajduje się 19 obiektów o walorach krajoznawczych, 4 o walorach specjalistycznych. 1 obiekt w kategorii zdrowie, 2 w kategorii eko-technologie. Obiektów o walorach wypoczynkowych o szczególnym znaczeniu dla turystyki nie stwierdzono podczas badań.

GMINA ŻURAWICA

Wybrane obiekty o walorach krajoznawczych, specjalistycznych

Fotografia 18. Arboretum i Zakład Fizjografii w Bolestraszcach
Źródło: portal internetowy: www.biznesistyl.pl z dnia 27 czerwca 2016 roku

W gminie Żurawica jednym z najbardziej rozpoznawalnych obiektów stanowiących atrakcję turystyczną jest Arboretum i Zakład Fizjografii w Bolestraszcach. W dalszej kolejności, w opinii autorów raportu, są to forty, będące fragmentem Twierdzy Przemyśl.

- Arboretum i Zakład Fizjografii w Bolestraszcach. Arboretum jest w zasadzie ogrodem botanicznym, który powstał w 1975 r. Obecnie rośnie tam prawie 2000 gatunków, odmian i form roślin. Arboretum stanowi ważny ośrodek naukowo-badawczy

w Polsce południowo-wschodniej, gdzie prowadzone są badania, m.in. nad zabytkowymi założeniami ogrodowymi czy zagrożonymi i ginącymi gatunkami roślin. Oprócz ogrodu znajduje się tutaj odremontowany klasycystyczny dwór z XIX w., fort XIII, XIII b, kościółek.

- Fort X „Orzechowce”. Dwuwałowy opancerzony fort artyleryjski Twierdzy Przemyśl, o konstrukcji betonowo-murowano-ziemnej, znajdujący się obok miejscowości Orzechowce. Zbudowany w latach 1881-1887, w latach 1896 -1900 zmodernizowany. Został częściowo wysadzony w powietrze w 1915 r., po II oblężeniu Twierdzy Przemyśl. Częściowo rozebrany w latach 1920-1930.
- Fort XII Werner. Jednowałowy fort artyleryjski Twierdzy Przemyśl, o konstrukcji betonowo – murowano – ziemnej. Początkowo był to w latach 1854 -1857 szaniec obozu warownego, zbudowany na nowo w latach 1881-1887 według projektu inż. Antona Wernera. Został częściowo wysadzony w powietrze w 1915 r., po II oblężeniu Twierdzy Przemyśl. Obecnie fort jest użytkowany przez stacjonującą w Żurawicy jednostkę wojskową jako magazyn sprzętu wojskowego. Teren fortu to powierzchnia 8.5 ha.
- Muzeum Fort XII Werner w Żurawicy. Placówka mieści się w pomieszczeniach Fortu XII „Werner”, będącego częścią Twierdzy Przemyśl. W ramach muzealnej ekspozycji prezentowane są pamiątki oraz eksponaty, nawiązujące do historii fortu oraz lat I wojny światowej. Na wystawie prezentowane są, m.in. militaria, umundurowanie i oprzyrządowanie wojskowe, meble i przedmioty codziennego użytku oraz dokumenty i fotografie. W muzealnych wnętrzach zrekonstruowano ziemiankę z okresu wojny oraz zbudowano dioramy potyczek z czasów II wojny światowej. Oprócz wystaw militarnych, od 2014 r. w muzeum działa Galeria Sztuki Regionalnej, działająca pod patronatem Lokalnej Organizacji Turystycznej w Przemyślu.
- Cerkiew pw. Pokrowy Bogurodzicy. Cerkiew murowana zbudowana na miejscu starszej świątyni w 1900 r. Obecnie kościół rzymskokatolicki Najświętszej Maryi Panny Królowej.
- Cerkiew pw. Przemienienia Pańskiego. Cerkiew dębowa wzniesiona w 1600 r. istniała aż do 1908 r. W jej miejsce w roku 1936 wzniesiono obiekt murowany wykonany z cegły pod wezwaniem „Przemienienia Pańskiego”, który użytkowano tylko przez 10 lat, do roku 1946. Na skutek akcji „Wisła” społeczność wyznania greckokatolickiego przesiedlono na ziemie zachodnie, zaś opustoszała cerkiew popadała w coraz większą ruinę. Za przykładem sowieckich aparatczyków zamieniono ją na magazyn nawozów. Do dziś stoi pusta niszczącą.
- Cerkiew pw. Przemienienia Pańskiego. Istniejąca do dziś świątynia grecko - katolicka powstała w Wyszatycach w 1936 r. Murowany z cegły obiekt używany jedynie przez 10 lat, od ponad pół wieku stoi pusty popadając w coraz większą ruinę i stanowiąc świadectwo trudnej historii relacji polsko-ukraińskich.
- Cerkiew pw. św. Mikołaja. Obecnie kościół filialny dojazdowy w Batyczach pw. Matki Bożej Nieustającej Pomocy. Świątynia wybudowana w 1933 r. Po II wojnie

światowej początkowo była obsługiwana przez duszpasterzy z Ujkowic, a obecnie jest kościołem filialnym parafii Orzechowce.

- Ruiny cerkwi pw. św. Paraskewy. Świątynia powstała w 1877 r. na potrzeby parafii obejmującej Żurawicę, Buszkowice, Buszkowiczki i Lipowicę Ulmowską.
- Ruiny cerkwi pw. Szymona Słupnika. Cerkiew wzniesiona w latach 1813-1830. Po wojnie wykorzystywana jako magazyn. Obecnie w ruinie.
- Kościół pw. św. Andrzeja Boboli. Powstał jako świątynia filialna parafii żurawickiej. Prace rozpoczęto w marcu 1990 r. Kościół jest dwupoziomowy, o wymiarach 28 m. x 12,5 m, od 1992 r. stał się siedzibą odrębnej parafii.
- Kościół pw. św. Mikołaja. Pierwotny, drewniany kościół powstał najpewniej równocześnie z erekcją parafii, przetrwał on do początku wieku XVII. Kolejny kościół, także drewniany, wzniesiony w 1636 r. istniał do 1905 r. pod wezwaniem św. Mikołaja. Kolejna świątynia, wzniesiona na początku XX wieku zatrzymała tradycyjne wezwanie, kościół istniejący do dziś jest jednak obiektem murowanym. Powstał w stylu łączącym cechy tradycji kościoła rzymskiego z elementami wschodnimi, widocznymi szczególnie w fasadzie świątyni.
- Kościół Niepokalanego Poczęcia NMP. Parafia żurawicka wg tradycji powstała w 1416 r. Ta pierwotna świątynia istniała do 2 poł. XVI wieku. W 1580 r. powstał kolejny kościół, drewniany, pod wezwaniem św. Mateusza i św. Katarzyny. Niestety, zabytek nie przetrwał burzliwego początku XX wieku, na jego miejscu powstał istniejący dziś kościół Niepokalanego Poczęcia NMP.
- Zespół dworski XVIII – XIX w. Dwór istniał w Wyszatycach już w XVII w., zniszczony został przez oddziały kozaków dowodzone przez Pińczowskiego. W poł. XIX wieku - nowy dwór zbudował Maurycy Kraiński (1804 - 1885). Istniejący do dziś obiekt wzniesiony został na planie litery U, z główną frontową elewacją południową z dwutraktowymi piwnicami. Po II wojnie był m. in. domem kultury i siedzibą urzędów. Został odrestaurowany w latach 80-tych.
- Zespół dworski. Pierwsze wzmianki o murowanym dworze pochodzą z 1639 r. Miał on wielu właścicieli, m.in. należał do Michałowskich, którzy wybudowali nowy klasycystyczny dwór zachowany do dzisiaj wraz z ogrodami krajobrazowymi. W dworcu powstało wiele obrazów Piotra Michałowskiego. W XIX w. Julia Michałowska przebudowała część dworu na kaplicę. W latach 1975-1992 został wyremontowany i przystosowany do potrzeb Zakładu Fizjografii i Arboretum Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Przemyślu.
- Zespół pałacowy Skibniewskich. Obiekt pochodzi z 2 poł. XIX w., wybudowany na planie litery H, otoczony parkiem krajobrazowym. Mieści się w nim Dom Rekolekcyjny Ruchu Światło – Życie Archidiecezji Przemyskiej. Niedaleko pałacu znajduje się tzw. Las Kopań, ze źródłem uzdrawiającej wody.
- Zespół dworski i folwarczny z XIX w. Drewniany dwór o charakterze obronnym z pocz. XIX w. z późniejszą przybudówką. Na terenie dworu znajdują się pozostało-

ści parku krajobrazowego z tegoż okresu, a także zabudowania gospodarcze i fortyfikacja bastionowa z przełomu XVI i XVII wieku.

Do walorów turystycznych o charakterze przyrodniczym zaliczono następujące obiekty:

- Obszar Natura 2000 – Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk „Rzeka San”. Jest on położony na wysokości 175 – 280 m n.p.m., obejmuje odcinek środkowego Sanu, pomiędzy Sanokiem i Jarosławiem. W Załączniku I Dyrektywy Siedliskowej wymieniono występujące tu cenne siedlisko - nizinne i podgórskie rzeki. Z gatunków wymienionych w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej stwierdzono tu występowanie wielu gatunków ryb, takich jak: minog strumieniowy, kielb białopłetwy, boleo, różanka, koza złotawa, brzanka, głowacz białopłetwy, kielb Kesslera oraz ważne gatunki ryb nie wymienione w Załączniku II: piekielnica, brzana, świnka, głowacz przęgopłetwy, sum europejski, certa.

Na terenie gminy jest 112 drzew pomnikowych, głównie są to dęby, jesiony, platany i kasztanowce. Większość z nich jest w ogrodach i parkach podworskich, m.in. w miejscowościach: Bolestraszyce (58 drzew w Arboretum), Wyszatyce (6), Żurawica (7 drzew w paku), Maćkowice (5 drzew w parku krajobrazowym z pocz. XIX w.), Kosienice (35 drzew w parku krajobrazowym z pocz. XIX w.).

W Bolestraszcach odbywają się następujące imprezy turystyczne:

- Majówka pod dereniem,
- Międzynarodowy Festiwal Derenia w Arboretum Bolestraszyce,
- Obchody Roku Chopinowskiego w Arboretum w Bolestraszcach,
- Noc świętojańska w Bolestraszcach,
- Festiwal Ogrodów.
- Święto Pączka. Od kilku lat w „Tłusty Czwartek” Wójt Gminy Żurawica organizuje konkurs kulinarny pt. Święto Pączka. Udział w imprezie biorą koła gospodyń, stowarzyszenia, formalne i nieformalne grupy oraz pojedyncze osoby. Imprezie towarzyszą występy artystyczne uczniów ze szkół.

Na uwagę zasługuje szlak fortecznej turystyki kulturowej Północna Rokada w Twierdzy Przemysł. Szlak przebiegający przez tereny gminy obejmuje kilka odcinków. Zobaczyć można, m.in. fort VIII Łętowina, fort VIII a Aszyczówka, Fort IX Brunner, Fort IX a Przy Krzyżu, Fort X b Zagrodnia, Fort X Orzechowce, Bateria B1 Orzechowce, Bateria B2 Orzechowce, Fort X a Pruchnicka Droga, Fort XI a Cegielnia, Fort XI Duńkowiczki, Fort XIII b Bolestraszyce, Fort XIII San Rideau, Fort XIII a Zabłocie, Bateria 12 Buszkowiczki.

3. POWIAT ROPCZYCKO-SĘDZISZOWSKI

W powiecie ropczycko - sędziszowskim, do którego należą gminy: Ostrów, Sędziszów Małopolski, Wielopole Skrzyńskie, Iwierzycy, Ropczyce znajduje się 200 zinwentaryzowanych obiektów. Tabela 3 przedstawia liczbę obiektów w poszczególnych gminach:

Tabela 3. Liczba skategoryzowanych obiektów w powiecie ropczycko-sędziszowskim

Gmina	Liczba obiektów
Ostrów	25
Sędziszów Małopolski	71
Wielopole Skrzyńskie	33
Iwierzycy	34
Ropczyce	37

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

W gminie Iwierzycy znajdują się 34 obiekty, z czego 22 o walorach krajoznawczych, 3 o walorach specjalistycznych, 8 o walorach wypoczynkowych, 1 obiekt w kategorii eko-technologie. Obiektów w kategorii zdrowie nie stwierdzono podczas prowadzenia badań w tej gminie.

GMINA IWIERZYCE

Wybrane walory turystyczne krajoznawcze

Fotografia 19. Pałac Lubienieckich i Michałowskich z XVIII wieku w Iwierzycach
Źródło: portal internetowy: www.partnerstwo5gmin.pl z dnia 27 czerwca 2016 roku

Gmina Iwierzycy

W gminie Iwierzycy jednym z ważniejszych obiektów o walorach krajoznawczych jest pałac Lubienieckich i Michałowskich z XVIII wieku. Ponadto, podczas inwentaryzacji obiektów, zauważono na terenie gminy licznie występujące kapliczki i krzyże przydrożne oraz ruiny założeń dworskich, stanowiące duży potencjał turystyczny gminy.

- Pałac Lubienieckich i Michałowskich z XVIII wieku - pałac zlokalizowany na wzgórzu, wzniesiony na planie prostokąta. Piętrowy, murowany i otynkowany, stanowił m.in. własność Lubienieckich, Michałowskich i Starowieńskich. Wybudowany został w końcu XVIII wieku, w wieku XIX i XX został częściowo przebudowany. Dzisiaj prezentuje prostą, zwartą bryłę opiętą na naroślach lizenami (szerszymi na parterze, węższymi na piętrze), czyli pionowymi pasami muru wystającego nieznacznie z lica ściany, stosowanego jako wzmocnienie ścian lub jako ozdoba. Wschodnia, wejściowa elewacja ma trójosiowy pozorny ryzalit (wysuniętą część fasady budynku na wysokości wszystkich kondygnacji, usytuowaną pośrodku lub w naroślach elewacji), poprzedzony gankiem wspartym na czterech kolumnach. Kolumny dźwigają taras otoczony metalową balustradą, przymocowaną do kamiennych przysadzistych filarek. Ściany podzielone są międzykondygnacyjnym gzymsem, rozbite zostały rytmicznie umiejscowionymi oknami. Ich profilowane wąskie obramienia wzbogacone podokiennymi płycznami są jedynymi dekoracjami elewacji.
- Dwór z początków XIX wieku - dwór wzniesiono w początkach XIX wieku dla Katarzyny i Alojzego Jabłonowskiego. Następnie był własnością Rylskich i Dolińskich. Remonty i przebudowy prowadzone na koszt kolejnych właścicieli miały niewielki zakres i nie zmieniły małego, skromnego dworu w „rezydencję”. W początkach XX wieku dobudowano przed elewacją frontową prostą werandę, na którą wiedzie kilka stopni schodów. Obecnie nieużytkowany, zniszczony.
- Zespół dworsko-parkowy w Iwierzycach - dwór w Iwierzycach wzniesiony został latach 1921-1925 w tzw. stylu dworowym, wg projektu Marii z Dembińskich Starowiejskiej, z wykorzystaniem murów wcześniejszego XIX w. budynku. Do 1944 r. dwór znajdował się w posiadaniu rodziny Starowiejskich. Po II wojnie światowej został przejęty na własność Skarbu Państwa. W latach 1945 -1946 użytkownikiem całego zespołu była Powiatowa Szkoła Gospodarstwa Wiejskiego w Iwierzycach, kolejnym użytkownikiem była Tuczarnia Trzody Chlewnej w Iwierzycach, później Zakłady Mięsne „Resmięs” SA Rzeszów. Od 1996 roku zespół stanowi własność prywatną. Obecnie zespół tworzą: dwór, rządówka, oficyna oraz położony na terenie ośrodka gospodarczego budynek stajni i obory. Centrum zespołu stanowi usytuowany na wzniesieniu dwór otoczony starodrzewem.
- Kościół p.w. św. Michała Archanioła - obecna świątynia jest trzecią wzniesioną w tym miejscu. Pierwotny kościół był drewniany, drugi również drewniany, spłonął w 1852 r. Dzisiejszy wzniesiony wg planów P. Hohera był dwukrotnie rozbudowany. Kościół murowany, tynkowany, bez wyraźnych cech stylowych, z bryłą urozmaiconą licznymi dobudówkami, spięty kłamrą wysoką, czteroboczną wieżą nakrytą hełmem z latarnią, zwraca uwagę pięknem położenia.
- Kościół parafialny p.w. św. Franciszka z Asyżu - Drewniany kościół z 1932-39 r. według projektu arch. Z. Mączyńskiego. Wewnątrz polichromia ze scenami poświęconymi życiu św. Franciszka z Asyżu, namalowana przez Z. Jasikowskiego w 1958 r.,

trzy ołtarze i ambona z około 1943 r. Opodal kościoła pozostałości parku dworskiego z 1 poł. XIX wieku.

- Ruiny dawnej rządzówki - obiekt wzniesiony w II połowie XIX wieku. Wybudowana została dla Ludwika Dolińskiego, marszałka szlachty powiatu dębickiego, właściciela Nockowej w latach 1895-1911. Z dawnego założenia zachowały się tylko nieliczne okazy starych drzew na niewielkim wzniesieniu oraz figura Najświętszej Marii Panny Niepokalanie Poczętej.
- Ruiny dworu w Bystrzycy - we wsi znajduje się drewniany dwór z II połowy XVIII w. z parkiem dworskim i aleją dojazdową z XVIII/XIX w.
- Ruiny dworu Franciszka Ksawerego Preka - dwór usytuowany po lewej stronie drogi w kierunku Iwierzyc wzniesiony został w 1842 r. dla Franciszka Ksawerego Preka, znanego pamiętnikarza, poety i malarza, autora zbioru pamiętników zatytułowanych „Czasy i ludzie”. Prek mieszkał we dworze do śmierci tj. do 1862 r. Rozbudowany przed II wojną światową został spalony w 1940 r. po wojnie był odrestaurowany i przeznaczony na szkołę, która zajmuje obiekt do dzisiaj. Franciszek Ksawery Prek w swoim dworze nakazał uczyć pisania i czytania dzieci wiejskie. Otoczenie budynku zostało zniszczone, z parku otaczającego obiekt pozostało jedynie kilka drzew.
- Ruiny dworu w Wiercanach - po lewej stronie, w kierunku Olimpowa, na skraju miejscowości stoi zniszczony dwór. Pierwotnie wokół dworu rozciągał się park, do dworu wiodła wysadzona drzewami aleja, przed podjazdem umieszczony był gazon. Dzisiaj nie zostało już nic poza dworem, który przez swą prostotę, niemalże „surowość” i całkowity brak elementów upiększających wygląda na mniejszy i skromniejszy niż był w rzeczywistości.
- Pomnik walk chłopskich - Miejscowość ta znana jest z tradycji ruchu ludowego. To tu w 1933 roku rozegrały się tragiczne w skutkach wystąpienia chłopskie, które spowodowały śmierć kilku osób. Do dziś upamiętnia te wydarzenia pomnik walk chłopskich.

W gminie znajdują się liczne kapliczki i krzyże przydrożne. W miejscowości Iwierzyce są dwie kapliczki: jedna z 1884 roku i druga z 1860 roku. W miejscowości Sielec, Olchowa i Wiercany znajduje się również kilka kapliczek. W miejscowości Olchowa znajdują się ponadto przydrożne krzyże i figury świętych. W miejscowości Bystrzyca znajduje się kamienna kapliczka z 2 poł. XIX wieku. W miejscowości Olimpów znajduje się kapliczka z poł. XIX wieku. W miejscowości Wiśniowa znajduje się drewniany krzyż przydrożny.

Na terenie gminy występują kamienne rzeźby – w miejscowości Nockowa znajduje się kamienna rzeźba Matki Boskiej Niepokalanej z 2 poł. XIX w. oraz figury, kapliczki i przydrożne krzyże. W miejscowości Bystrzyca znajduje się kamienna rzeźba św. Jana Nepomucena z końca XVIII wieku. W miejscowości Będzienica znajduje się kapliczka murowana z początku XX wieku.

Na uwagę zasługuje również zabudowa drewniana wsi w gminie. Drewniane domy występują w takich miejscowościach jak:

- Iwierzycy – domy drewniane z XIX i XX w.,
- Sielec – domy drewniane i murowane z początków XX w.,
- Olchowa – drewniane budynki gospodarcze (stodoły) oraz domy drewniane z XIX i XX w.,
- Nockowa – domy drewniane,
- Wiercany – domy drewniane i murowane z XIX i XX w.,
- Będzienica – dom drewniany,
- Olimpów: zagrody drewniane, domy, stodoły,
- Wiśniowa – domy drewniane.

Na terenie gminy Iwierzycy podejmowanych jest bardzo dużo inicjatyw w ciągu całego roku. Na uwagę zasługują następujące imprezy cykliczne (kulturalne i turystyczne):

- Wystawa Szopek Bożonarodzeniowych (styczeń),
- Wieczór Kolęd i Pastoralek, Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy (styczeń),
- eliminacje i finał konkursu jasełek (styczeń),
- zajęcia podczas ferii zimowych,
- ferie w bibliotece,
- Gminny Przegląd Kolęd i Pastoralek (styczeń),
- rozstrzygnięcie konkursu na Czytelnika roku (luty),
- Dzień Seniora (marzec),
- Gminny Przegląd Przedszkoli (kwiecień),
- wystawa palm, stroików i pisanek wielkanocnych (kwiecień),
- „Żyj zdrowo, bez nałogów i przemocy” (kwiecień),
- obchody rocznicy uchwalenia Konstytucji 3 Maja (maj),
- Biesiada Europejska w Gimnazjum (maj),
- koncert „Dla mamy i taty” (maj),
- spotkanie z działaczami kultury (maj),
- Dni Gminy Iwierzycy (czerwiec),
- piknik rodzinny w Olchowej (lipiec),
- festyn rodziny w Bystrzycy (lipiec),
- gminne święto plonów „Smak tradycji – Kulinarne dziedzictwo” (sierpień),
- Rocznica Odzyskania Niepodległości (listopad),
- Przegląd Pieśni i Piosenki religijnej – eliminacje gminne, eliminacje powiatowe w Wiercanach, koncert Laureatów (listopad).

GMINA IWIERZYCE

Wybrane walory turystyczne wypoczynkowe

Fotografia 20. Dworek „Leśna Czysta” w Wiercanach
Źródło: portal internetowy: www.lesna-cisza.pl z dnia 27 czerwca 2016 roku

- Dworek „Leśna Czysta” w Wiercanach - obiekt posiada 10 miejsc noclegowych, parking, salę taneczną na wolnym powietrzu. Organizuje imprezy okolicznościowe i spotkania firmowe. Otoczony jest łąkami, pagórkami i wzniesieniami.
- Gminny Ośrodek Kultury - W GOK mieści się Gminne Centrum Informacji z redakcją gazety lokalnej „Wiadomości Iwierzyckie” oraz Izba Ludowa gromadząca eksponaty związane z życiem codziennym mieszkańców. Ośrodek organizuje wiele imprez kulturalno-rozrywkowych, prowadzi warsztaty tematyczne, naukę gry na instrumentach, koła plastyczne, zajęcia muzyczne i taneczne oraz prowadzi 9 zespołów muzyczno-tanecznych.
- Stadiony sportowe - stadion w miejscowości Nockowa ma wielkość: 60 × 90 m. Stadion w miejscowości Olchowa ma wielkość: 65 × 105 m; przy stadionie jest urządzone miejsce sportu i rekreacji, boisko do gry w plażową piłkę siatkową.
- Infrastruktura sportowa w gminie - sala sportowa przy Gimnazjum w Iwierzycach - Kubatura – 7.679 m³; powierzchnia użytkowa – 1.089,91 m². Kompleks boisk sportowych przy Gimnazjum w Iwierzycach: boisko do piłki nożnej – 36 × 65 m, boisko do siatkówki i koszykówki – 16 × 26 m. Sala gimnastyczna przy szkole podstawowej w Iwierzycach, powierzchnia użytkowa – 153 m². Sala sportowa przy szkole podstawowej w Nockowej, kubatura 2.980 m³, powierzchnia użytkowa – 506,7 m².

GMINA IWIERZYCE

Wybrane walory turystyczne specjalistyczne

Fotografia 21. Ruiny dworku w Olchowej jako punkt na trasie rowerowej „Pętla”
Źródło: portal internetowy: www.polskiezabytki.pl z dnia 27 czerwca 2016 roku

W kategorii walorów specjalistycznych należy wyróżnić szlak rowerowy „Pętla”, który przebiega przez teren gminy oraz dwa produkty lokalne, tj. ser bystrzycki i tort ziemniaczany.

- Trasa rowerowa „Pętla” - trasa wynosi 15 km, przebiega przez następujące miejscowości: Iwierzyce (pałac), Sielec (Kopalnia Gazu Ziemnego, dwór Ksawerego Preka – obecnie szkoła podstawowa), Olchowa (ruiny dworku).
- Produkty lokalne gminy to:
- Ser bystrzycki - ser ten był już wytwarzany w latach 20-tych XX w. Każdy ma inny smak i kolor w zależności od pory roku. Ser jest w kształcie spłaszczonej kuli, elastyczny, wilgotny i lekko słonawy, o łagodnym smaku. Można go wyrabiać z dodatkiem ziół, czosnku, papryki, itp.
- Tort ziemniaczany - dawniej gospodynie gotowały ziemniaki i ugniatały je tłuczkiem, mieszały z mąką i piekły placek, który przekładały masłem. Z czasem dodawały do potrawy kakao. Do dzisiaj serwowana jest we wsiach sieleckich przy większych uroczystościach.

W gminie Ostrów znajduje się 25 obiektów, z czego 13 o walorach krajoznawczych, 3 o walorach specjalistycznych, 9 o walorach wypoczynkowych. W gminie podczas prowadzenia badań nie stwierdzono obiektów w kategoriach zdrowie i eko-technologie.

GMINA OSTRÓW

Wybrane walory turystyczne krajoznawcze

Fotografia 22. Park historyczny w Bliźnie

Źródło: portal internetowy: www.gminaostrow.eu z dnia 27 czerwca 2016 roku

Znakiem rozpoznawczym gminy Ostrów jest park historyczny w Bliźnie, który powstał na miejscu niemieckiego poligonu broni raketowej V1 i V2. Warte podkreślenia są także tzw. Zespół Młyna w Kozodrzy oraz zabytkowy, drewniany kościół NMP Królowej Polski w Ostrowie.

- Park historyczny Blizna - park powstał z inicjatywy i na wniosek mieszkańców sołectwa Blizna i przy poparciu Rady Gminy w Ostrowie. Powstał na terenie autentycznej

lokalizacji niemieckiego poligonu broni raketowej V1 i V2. W parku znajduje się: barak obozowy, w którym jest ekspozycja muzealna z pamiątkami po więźniach pracujących przy produkcji rakiety V2, obiekt – rekonstrukcja rakiety V2, obrys obszaru lotniska polowego (obiekt w postaci muru betonowego), obrys południowego pola strzelań, obrys hali montażowej, obrys wieży obserwacyjnej, obrys strefy magazynowej, obrys koszar, obrys północnego pola strzelań, obrys wyrzutni rakiety V1, rekonstrukcja fragmentu okopu obserwacyjnego, rekonstrukcja fragmentu ogrodzenia historycznego, fragment torów kolejki przy montowni.

- Dwór z fortyfikacjami obronnymi - piętrowy, murowany dwór z XVI w., wybudowany dla Hieronima Mieleckiego, ówczesnego właściciela dóbr, starosty brzeskiego i sandomierskiego. Obiekt zbudowany w stylu renesansowym o charakterze obronnym, o czym świadczą resztki ziemnego wału od północy i fosy od północnego zachodu. Obecnie znajduje się tu hotel i restauracja „Rajski Ogród”.
- Poniemieckie bunkry w Ociece - na wzniesieniach przy drodze prowadzącej na północ znajdują się poniemieckie bunkry. Potężne żelbetonowe konstrukcje robią duże wrażenie na turystach. Podziemne kondygnacje zostały zasypane ziemią i gruzem lub zatopione i jak dotąd nie zostały spenetrowane. Panuje opinia o ukrytych tam przez Niemców skarbach.
- Ruiny wałów obronnych w Skrzyszowie - wały mają kształt prostokąta o dł. ok 80 m na linii wschód-zachód i szerokości 70 m wzdłuż osi północ -południe. Na północno – zachodnim narożniku Wałów stoi drewniana kapliczka z 2 poł. XIX w. U podstawy Wały mają ok. 15 m, a po zewnętrznej stronie jest fasada o szerokości 3-4 m, do dzisiaj wypełniana wodą podczas deszczy. Obecnie teren ma charakter wypoczynkowy, ze względu na ogniska organizowane przez tutejszą młodzież i możliwość zjazdu na sankach zimą. Wśród mieszkańców Wały nazywane są „Skarpą”.
- Zespół Młyna w Kozodrzy - w Kozodrzy znajduje się stosunkowo nowy, ale niezwykle urody zespół budynków określany jako zespół młyna. Murowany piętrowy młyn sąsiaduje z domem zbudowanym na wzór pałacu, w popularnym w okresie międzywojennym stylu dworkowym. Sąsiedztwo rzeczki i stawu przydaje obiektom niepowtarzalnego klimatu.
- Kościół NMP Królowej Polski w Ostrowie - w kościele znajduje się zabytkowa XVIII w. ambona oraz XIX w. organy kościelne, dzwonnica murowana z 1957r. obok cmentarz z kaplicą Matki Boskiej Bolesnej z 1981r.
- Kościół p.w. Św. Katarzyny w Ociece - kościół zbudowany w latach 1908-1910 przez fundację ks. Patryka Kosierbskiego. Wewnątrz znajdują się: neogotycki ołtarz z obrazem Matki Boskiej z Dzieciątkiem z 2 poł. XVII w., wzorowany na słynnym wizerunku z kościoła Santa M. Maggiore w Rzymie, XVIII w. krucyfiks, figura św. Katarzyny z XVII/XVIII w. oraz wiszący, kryształowy świecznik z XIX w.
- Izba Pamięci Wilhelma Macha w Kamionce – w Gminnym Ośrodku Kultury w Kamionce utworzono Izbę Pamięci Wilhelma Macha, pisarza, publicysty i krytyka lite-

rackiego pochodzącego z tej miejscowości, żyjącego w latach 1917-1965. W swoich pracach opisywał Kamionkę jako najpiękniejsze miejsce na świecie.

- Kaplica ks. Romana Sitko w Kamionce - Ks. Roman Sitko urodził się 30 marca 1880 r. w Czarnej Sędziszowskiej jako ósme z kolei dziecko. Kiedy miał sześć lat, zmarła mu matka. Ojciec po powtórny ożenku zamieszkał w Kamionce na Porębach tzw. Sekwestru. Po ukończeniu seminarium i studiów teologicznych rozwijał swą karierę kapłańską. Umarł śmiercią męczeńską w Oświęcimiu 13 października 1942 roku. Ks. Roman Sitko został wyniesiony na ołtarze podczas pielgrzymki Jana Pawła II do Polski w 1999 roku. W Warszawie 13 czerwca 1999 roku został beatyfikowany jako jeden ze 108 męczenników, którzy oddali życie za wiarę w obozach śmierci. Dla społeczności Kamionki wydarzenie to było bardzo ważne; w miejscu, gdzie kiedyś wychowywał się Błogosławiony, zachowały się ślady domostwa – studnia z żurawiem i gruszą. Dla upamiętnienia związku księdza Romana z tym miejscem postawiono krzyż oraz umieszczono kamienny głaz z inskrypcją. Obok znajduje się drewniana kaplica – pomnik wdzięczności, wzniesiona i ufundowana przez Nadleśnictwo Tuszyma. Drogę prowadzącą do kaplicy nazwano „Aleją Błogosławionego ks. Romana Sitki”.
- Grobowa kaplica hrabiów Romerów w Ociece - przy kościelnym cmentarzu znajduje się kaplica grobowa hrabiów Romerów wybudowana w stylu neogotyckim w 1905r. z fundacji Zygmunta z Dąbia hr. Romera. Poprzedzona schodkami, na schodkowym szczycie znajduje się fasada z herbem Romerów – Jelita.
- Murowana kapliczka przydrożna Matki Boskiej Gromnicznej w Kamionce - najstarszy obiekt wsi, pochodzi z XIX w., wewnątrz kapliczki ludowy wizerunek Matki Boskiej Gromnicznej.
- Figurka Matki Boskiej Niepokalanie Poczętej w Kozodrzy - kamienna figurka postawiona w poł. XVIII w. w stylu późnego baroku. Wysoki, masywny cokół o wklęsłych narożach podtrzymuje niewielką figurkę Matki Boskiej.

GMINA OSTRÓW

Wybrane walory turystyczne wypoczynkowe

Fotografia 23. Zalew na rzece Tuszynka w miejscowości Kamionka
Źródło: portal internetowy: www.kamionka.orzech.com.pl z dnia 27 czerwca 2016 roku

Walory wypoczynkowe na terenie gminy Ostrów to przede wszystkim popularny zalew na rzece Tuszynka w Kamionce oraz kąpielisko Żwirki w Borku Małym.

- Kąpielisko Żwirki w Borku Małym - żwirki to ośrodek posiadający kąpielisko strzeżone przez ratowników WOPR. Posiada około 800 m linii brzegowej, w tym około 100 m to piaszczysta plaża. Kąpielisko ogrodzone jest specjalnymi bojami, dla umiających jak i nie umiających pływać, parking, toalety, boisko do siatkówki, wypożyczalnie sprzętu pływającego, małą gastronomię.
- Zalew na rzece Tuszynka w Kamionce - zbiornik retencyjny w miejscowości Kamionka i Ruda na rzece Tuszynka, wykorzystywany do celów rekreacyjno-wypoczynkowych. Nad zalewem znajdują się obiekty wypoczynkowe, usługowe i han-

dlowe, jak również boisko sportowe, plac zabaw, wypożyczalnia kajaków i rowerów wodnych oraz pole namiotowe.

- Zespół dworski Romerów w Woli Ocieckiej - klasycystyczny dwór otoczony parkiem, wzniesiony w II ćwierci XIX w. W 1956r. podczas remontu, przekształcono dwór, adaptując go na szkołę. W pierwotnej formie zachowała się jedynie wejściowa, południowa fasada. Elewację dzieli długi portyk wsparty na czterech tokańskich kolumnach, po bokach portyku znajdują się ściany ozdobione arkadami i pilastrami. Na osi wejścia zachował się owalny gazon z podjazdem. Obiekt otacza park. Obecnie zespół dworsko-parkowy Wola Ociecka świadczy usługi noclegowe.
- Gminny Ośrodek Kultury i Sportu w Kamionce - funkcjonuje od 1983 roku. Realizuje swoje zadania poprzez prowadzenie stałych zajęć z dziećmi, młodzieżą i dorosłymi. Główne kierunki pracy GCKiS obejmują cztery działy: muzyka, taniec, plastyka, teatr. Gminne Centrum Kultury i Sportu proponuje różne formy pracy artystycznej poprzez: zajęcia plastyczno-artystyczne, chór, zespół Pieśni i Tańca „WRZOS”, Ludowy Teatr Amatorski. Zajmuje się organizacją imprez, m.in.: spotkania integracyjne z okazji Dnia Babci, Dziadka i Seniora, Halowy Turniej Piłki Nożnej dla uczniów Szkół Podstawowych i Gimnazjów, Turniej Piłki Siatkowej, Złoty Gimnazjalistów, Festyny Rodzinne, Piknik nad Tuszymbką, Dożynki Gminne, Wieczór Poetycki, spotkanie dzieci z Mikołajem.
- Hotel i restauracja „Rajski Ogród” - dawniej był to dwór typu obronnego wzniesiony dla rodziny Hieronima Mieleckiego. Obecnie obiekt dysponuje 15 pokojami dla 36 osób. Świadczy usługi gastronomiczne, dysponuje kilkoma salami, organizuje spotkania integracyjne, szkolenia i przyjęcia rodzinne. Otoczony jest dużym ogrodem.
- Kompleks sportowo-rekreacyjny w Ostrowie – oddany do użytku w 2011 roku. Kompleks składa się z boiska do piłki nożnej, siatkówki, koszykówki, piłki ręcznej, kortu tenisowego, bieżni, piaskownicy do skoków w dal, trybun, budynku socjalnego i parkingu. Na terenie obiektu organizowane są różnego rodzaju imprezy gminne i powiatowe. Oprócz tego na obiekcie drużyna LKS Ostrów rozgrywa spotkania ligowe w A klasie, grupie dębickiej.
- Ośrodek wypoczynkowy „Sosnowy Bór” w Kamionce - ośrodek oferuje wynajem całorocznego domku w odległości 50 m od zalewu na rzece Tuszymbce. W okolicy zalewu do dyspozycji gości jest boisko sportowe, plac zabaw dla dzieci, wypożyczalnia kajaków i rowerów wodnych.
- Pole Biwakowe w Kamionce - pole biwakowe w Kamionce corocznie przyciąga bardzo wielu turystów a imprezy plenerowe gromadzą nawet kilkudziesięczne widownie. W tym miejscu w ostatnich latach występowali, m.in. Bayer Full, Baciary, Bartek Wrona czy zespół Brathanki.

GMINA OSTRÓW

Wybrane walory turystyczne specjalistyczne

Fotografia 24. Trasa rowerowa Ropczyce- Kamionka – Ropczyce
 Źródło: portal internetowy: www.slideplayer.pl z dnia 27 czerwca 2016 roku

Walory specjalistyczne gminy Ostrów to, m. in. trasa rowerowa na odcinku ponad 40 km oraz rzemiosło lokalne, stanowiące potencjał dla rozwoju turystyki w regionie.

- Produkt lokalny - chleb swojski kamieński w Kamionce - chleb okrągły, o wadze ok. 2,5 kg, o spodzie chrupkim, niekiedy z małymi węgielkami.
- Rzemiosło lokalne - rzeźby z naturalnych materiałów w Kamionce - rzeźby wykonywane są z pni, konarów, korzeni, gałęzi drzew o różnym kształcie i wielkości. Zdobią one wnętrza domów, altan, przydomowe ogrody.
- Trasa rowerowa Ropczyce - Kamionka - Ropczyce - trasa o długości 40,4 km, nizinna, przebiegająca w większości po gruncie piaszczystym, zalesionych terenach, duktami polnymi oraz mniej uczęszczanymi drogami asfaltowymi.

W gminie Ropczyce znajduje się 37 obiektów, z czego 20 o walorach krajoznawczych, 9 o walorach specjalistycznych, 7 o walorach wypoczynkowych, 1 w kategorii zdrowie. Obiektów w kategorii eko-technologie nie stwierdzono podczas prowadzenia badań w tej gminie.

GMINA ROPCZYCE

Wybrane walory turystyczne krajoznawcze

Fotografia 25. Pałac Lubienieckich w Ropczycach-Witkowicach
Źródło: portal internetowy: www.atlas.rezydencji.pl z dnia 28 czerwca 2016 roku

W gminie Ropczyce, wśród turystycznych walorów krajoznawczych, na uwagę w opinii autorów raportu, zasługuje zespół dworski w Ropczycach-Witkowicach (przedmieścia Ropczyce), który obecnie jest w posiadaniu właściciela prywatnego, który cały zespół wyremontował i przywrócił do świetności. Ponadto wąż lessowy (tzw. „Szwajcaria Ropczycka”) stanowi atrakcję, która nie występuje na terenie innych powiatów. Wąż stanowi duży potencjał turystyczny, jednakże nie jest wykorzystywany w tym kierunku.

- Zespół dworski w Ropczycach – Witkowicach - zespół dworski z pocz. XIX w. zbudowany w 1805 r. według projektu Jakuba Kubickiego dla rodziny Lubienieckich, klasycystyczny, otoczony parkiem krajobrazowym z ogrodem z pocz. XIX w. Obecnie wyremontowany, zamieszkały.
- Dwór Macieja Garbaczyńskiego - dwór został wzniesiony przed połową XIX w. dla Macieja Garbaczyńskiego, który był dzierżawcą Sepnicy. Budynek jest parterowy i murowany. Obecnie mieści się w nim Publiczne Przedszkole w Lubzinie.
- Dwór szlachecki rodziny Mielczarków - dwór rodziny Mielczarków z XIX w. z parkiem i aleją dojazdową. Po II wojnie światowej został odebrany właścicielom w wyniku parcelacji majątków ziemskich. Wnętrze budynku zostało po wojnie przebudowane, ale z zewnątrz dwór zachował dawny wygląd. Przed wejściem czterokolumnowy portyk zwieńczony attyką, a na narożach wąskie ryzality. Obecnie mieści się w nim Zespół Szkół w Łączkach Kucharskich.
- Ruiny parku dworskiego - we wsi znajdują się ruiny parku dworskiego, który został założony w poł. XIX w. Znajdował się przy dworze Hupków, który nie zachował się do dnia dzisiejszego. Obecnie można oglądać pozostałości po parku krajobrazowym w postaci starodrzewia.
- Pałac Skrzeczyńskich - wzniesiony w 1899r. dla rodu Skrzeczyńskich. Zdobia go trzy rzędy równoległych kamiennych pasów, które otaczają cały obiekt i arkadowy gzyms wieńczący fasady. Otoczony parkiem z rzadkimi gatunkami drzew, m.in. sosna kanadyjska, magnolia, tulipanowiec. Ostatnim właścicielem był Franciszek Skośka, który w 1946 roku przekazał go na Państwowy Dom Matki i Dziecka, przekształcony obecnie na Dom Pomocy Społecznej.
- Centrum miasta – Rynek - czworoboczny rynek, na którym budowle zostały zniszczone przez wojny i pożary. Obecnie zachowała się kilka starych budowli, w jednej z nich mieści się Zespół Szkół im. ks. dra Jana Zwierza, który został wzniesiony na początku XX w.
- Kościół p.w. św. Michała Archanioła - kościół zbudowany z drzewa modrzewiowego w 1595r. W obejściu kościelnym, które przylega do cmentarza, w północno-zachodnim narożniku wzniesiono w 1958 r. z kamienia i cegły ażurową dzwonnice. Umieszczone są w niej trzy dzwony: duży, średni i mały. Jeden z nich pochodzi z fundacji Katarzyny Łyczkowej z Nowosielc. Został on odlany przez słynnego Jakuba Erlichera w 1634 roku. Zdobia go plakietki z wyobrażeniami Matki Boskiej z Dzieciątkiem, Zwiastowania, hołdu Trzech Króli i Grupy Pasji. Obok kościoła znajduje się cmentarz o pow. 2 ha, na którym można zobaczyć grobowiec państwa Hupków – właścicieli dóbr wsi i dworu oraz kaplicę cmentarną z 1847 r. z baniastą wieżyczką na sygnaturkę, krucyfiksem z XIX w. i krzyżem ołtarzowym z 1 poł. XIX w. z cynową rzeźbą Chrystusa.
- Kościół parafialny p.w. Przemienienia Pańskiego - kościół został wzniesiony ok. 1368 r., przebudowany w 1873 r. po pożarze. Budowla w stylu gotyckim, jednonawowa.

- Kościół parafialny p.w. św. Bartłomieja - pierwotnie na terenie obecnego kościoła stał drewniany kościółek, który został zniszczony w pożarze w 1851 r. Kościół został wybudowany w latach 1865-1869. Wewnątrz polichromia figuralna z 1967 r. Na północ od kościoła znajduje się plebania z XVIII w. z zachowanymi księgami parafialnymi od 1745 r.
- Kościół parafialny p.w. św. Mikołaja - obecny kościół neogotycki zbudowany został w latach 1904-06. Wewnątrz znajdują się: polichromia figuralna i ornamentalna, malowana w 1957 r., witraże w oknach, pochodzące z czasów budowy kościoła, ołtarz główny, neogotycki z 1907 r., cztery ołtarze boczne, dwa z nich ustawione przy tęczycy: Matki Boskiej Nieustającej Pomocy i Jezusa Miłosiernego, neogotyckie, wykonane w 1911 r., trzeci ołtarz również neogotycki z 1910 r., ustawiony jest w południowej kaplicy, z obrazem św. Andrzeja Boboli, czwarty neobarokowy z 1892 r., umieszczony w północnej kaplicy z obrazem św. Józefa. Ambona neogotycka z 1905 r. Sześć konfesjonałów neogotyckich. Chrzcielnica późnobarokowa z pokrywą rokokową z 2 poł. XVIII w. Organy 21-głosowe z 1907 r., pierwotnie miały 13 głosów. Trzy dzwony: Maria, Wojciech i Stanisław, wszystkie odlane w 1962 roku.
- Sanktuarium NMP Królowej Rodzin - Sanktuarium powstało prawdopodobnie w latach 1721-38 w stylu barokowym. Wewnątrz znajdują się: figura Ropczyckiej Madonny o wysokości 74 cm, która jest polichromowaną rzeźbą, z drewna pochodzącego prawdopodobnie z pierwszej połowy XV w., polichromia z 1892 r., ołtarz główny, ołtarze boczne: św. Józefa i św. Sebastiana, krzyż ołtarzowy, ambona i organy. Na zewnątrz stoi drewniana figurka św. Jana Nepomucena z XVIII w.
- Kaplica błogosławionej Karoliny Kózkówny - miejscowa kaplica została wybudowana w 1992r. Bł. Karolina została zamordowana jako 16-letnia dziewczynka przez rosyjskiego żołnierza podczas I wojny światowej. W 2014 r. pojawił się film „Karolina” opisujący życie błogosławionej, w reżyserii Dariusza Reguckiego.
- Cmentarz parafialny - na cmentarzu zachowały się nieliczne nagrobki z końca XIX i początku XX w. Są to nagrobki właścicieli i dzierżawców tych ziem. Do zabytkowych nagrobków należą: nagrobek Teodora Kozakiewicza zm. w 1885 roku oraz Skrzeczyńskiego zm. w 1898 roku z rzeźbą chłopca w stroju krakowskim.
- Izba Regionalna - w szkole w 2004 r. otworzono „Izbę Regionalną”, w której znajdują się pamiątki, sprzęt rolniczy i przedmioty codziennego użytku, które były dawniej użytkowane przez mieszkańców wsi.
- Na terenie gminy występują, podobnie jak w innych gminach i powiatach, pomniki upamiętniające żołnierzy poległych podczas walk.
- Pomnik Chrystusa Króla - Monument o konstrukcji żelbetowej, zbudowany w 1937 r. autorstwa Wojciecha Durka. Figura z postumentem ma wysokość 17, 5 m. w 2007 r. wygrała w plebiscycie „Siedem Cudów Podkarpacia”.
- Pomnik poległym żołnierzom w I wojnie światowej - mieszkańcy wsi w podzięce żołnierzom poległym w I wojnie światowej, zbudowali pomnik, który stoi przy drodze głównej tuż obok budynku szkolnego. Pomnik ma ok. 2 m wysokości, widnieje na

nim napis: „POLEGLYM W WIELKIEJ WOJNIE BRACIOM CZEŚĆ I CHWAŁA WIECZNY ODPOCZYNEK W PANU, GMINA MAŁA 1926”; u góry wyryte są też daty 1914 i 1920. Pomnik jest wykonany z kamienia i betonu.

- Pomnik upamiętniający zbrodnię hitlerowską - pomnik upamiętnia zbrodnię hitlerowską dokonaną na 100 polskich patriotach rozstrzelanych w lesie dnia 27 czerwca 1940 r.
- Krzyż III Tysiąclecia - Krzyż o wysokości 47 m, zbudowany w latach 2001-2006. Kamień węgielny z Góry Synaj został poświęcony przez Jana Pawła II.

Bardzo ciekawym miejscem w Ropczycach jest wąwóz lessowy, zwany „Szwajcarią Ropczycką”, który jest unikatową atrakcją na skalę powiatu.

- Wąwóz lessowy - wąwóz zbudowany jest z lessu, czyli żółtawej, pylastej skały powstałej wskutek osadzania się małych ziarenek kwarcu przenoszonych przez wiatr. Ropczycki wąwóz jest szczególną atrakcją turystyczną ze względu na jego lokalizację w samym sercu miasta. Otaczająca go zabudowa mieszkaniowa oraz infrastruktura transportowa nie zakłócają jego spokoju i piękna. Strome zbocza, wysokie na kilkanaście metrów, są porośnięte przez wyjątkowo dorodne dęby oraz brzozy, graby i buki. W leśnym runie rosną znajdujące się pod ochroną pierwiosniki i barwinki, a w konarach drzew gnieźdzą się, m.in. muchówki, jaskółki i wilgi. Dynamicznie rozwijająca się w Ropczycach po II wojnie światowej działalność przemysłowa na szczęście nie doprowadziła do degradacji przyrodniczej wąwozu, dzięki czemu w 2000 r. został on uznany za rezerwat przyrody. Ze względu na niezwykle strome stoki obszar nazwano „Szwajcarią Ropczycką”. Aleja spacerowa poprowadzona suchym dnem parowu to ulubiona trasa przechadzek mieszkańców miasta.

Na terenie gminy odbywają się liczne imprezy cykliczne (rekreacyjne i kulturowe). Na wyróżnienie zasługują:

- noworoczny koncert Orkiestry Dętej z Ropczyc (styczeń),
- Finał Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy (styczeń),
- Wieczór Kolęd – przegląd kolęd i pastorałek – sala widowiskowa CK (styczeń),
- spotkanie opłatkowe dla członków Klubu Seniora (styczeń),
- zajęcia świetlicowe dla dzieci w ramach ferii zimowych (luty),
- kiermasz ozdób wielkanocnych z udziałem placówek opiekuńczych z terenu gminy (marzec),
- Ropczyckie Zapusty (marzec),
- Festiwal Piosenki Obcojęzycznej (marzec),
- rozstrzygnięcie konkursu plastycznego o tematyce wielkanocnej (kwiecień),
- przegląd zespołów tanecznych – Taneczne figle,
- obchody rocznicy uchwalenia Konstytucji 3 Maja, parada orkiestr dętych (maj),
- Dni Ropczyc (maj),

- Międzynarodowy Jarmark Kowalski (co dwa lata, czerwiec),
- Lato w Mieście (lipiec i sierpień),
- Mini Piknik dla dzieci (lipiec i sierpień),
- koncert na stadionie z udziałem gwiazdy (lipiec),
- dożynki gminne (sierpień),
- jesienny rajd rowerowy (wrzesień),
- wystawy tematyczne (październik),
- otwarcie wystawy Cerkwi (październik),
- obchody Dnia Niepodległości (listopad),
- konkurs plastyczny bożonarodzeniowy oraz wystawa prac (grudzień),
- otwarcie wystawy świątecznych kompozycji p. Elżbiety Kosydar (grudzień).

GMINA ROPCZYCE

Wybrane walory turystyczne wypoczynkowe

Fotografia 26. Centrum Sportu i Rekreacji w Ropczycach
Źródło: portal internetowy: www.urbanity.pl z dnia 28 czerwca 2016 roku

Obiekty o walorach wypoczynkowych w gminie Ropczyce to przede wszystkim Centrum Kultury im. Józefa Mehoffera w Ropczycach i ropczyckie Centrum Sportu i Rekreacji – opisane poniżej:

- Centrum Kultury im. Józefa Mehoffera w Ropczycach - obiekt dysponuje kilkoma salami konferencyjnymi, świetlicowymi i zajęciowymi. W centrum funkcjonuje Orkiestra Dęta, Zespół Estradowy „GAMA”, Dziecięca Rewia Folklorystyczna. Formacja Tańca Nowoczesnego „VEGA”, Kapela Rodzinna „KURASIE”, Kółko Plastyczne, Aerobik, Klub Gier Planszowych. W CK znajduje się również Galeria Kowalstwa. Filie centrum znajdują się w Niedźwiadzie i Gnojnicy Dolnej.
- Ropczyckie Centrum Sportu i Rekreacji - w skład RCSiR wchodzi: Hala Widowiskowo – Sportowa przy Zespole Szkół im. Ks. Dra Jana Zwierza przy ul. Konopnickiej, stadion sportowy, Zespół Basenów Kąpielowych (kryta pływalnia i baseny otwarte), sztuczne lodowisko przy stadionie RCSiR, kompleks sportowy „Moje boisko” – ORLIK 2012 przy Zespole Szkół nr 2, dwa korty tenisowe, sauna, grota solna, obiekt sportowo-rekreacyjny na terenie ogródka jordanowskiego.

GMINA ROPCZYCE

Wybrane walory turystyczne specjalistyczne

Fotografia 27. Cmentarz żydowski w Ropczycach jako punkt Szlaku Chasydzkiego
Źródło: portal internetowy: www.fodz.pl z dnia 28 czerwca 2016 roku

Do obiektów z grupy walorów specjalistycznych na terenie gminy zaliczyć należy przede wszystkim:

- Szlak Chasydzki - gmina należy do części szlaku chasydzkiego, który związany jest z historią Żydów. Szlak Chasydzki przebiega przez atrakcyjne tereny południowo-wschodniej Polski, m.in. Roztocze i Bieszczady, i łączy miejscowości, w których znajdują się zarówno imponujące synagogi, jak i zapomniane dziś często cmentarze żydowskie, na których nierzadko znaleźć można nagrobki pochodzące z XVIII, XVII, a nawet XVI w. Wiele z tych cmentarzy jest wciąż odwiedzanych przez chasydów przybywających z całego świata. W Ropczycach po społeczności żydowskiej pozostał kirkut. Przed 20 laty stanął w miejscowości pomnik poświęcony pamięci miejscowych ofiar Holokaustu, następnie cmentarz ogrodzono.
- Stadnina koni Potoki - ośrodek funkcjonuje od 2006 roku i zajmuje się hodowlą koni Haflinger, które są sprowadzane z Niemiec, Austrii, Holandii i Belgii.
- Warto podkreślić, że przez teren gminy przebiegają atrakcyjne szlaki piesze i trasy rowerowe.
- Trasa piesza Przełęcz Bardo – Brzeziny – Ropczyce - szlak zielony, o długości 33 km, przechodząc nim pokonuje się 280 - metrową różnicę wzniesień. Przeciętny czas przejścia tym szlakiem to dziewięć godzin. Trasa szlaku obfituje w interesujące przejścia, stromizny, tereny zalesione, często wiedzie wierzchołkami okolicznych wzniesień. Idąc tym szlakiem można podziwiać bogactwo fauny i flory występujące na tym terenie.
- Trasa piesza Ropczyce – Ocieka – Niwiska - szlak oznaczony kolorem żółtym, o długości 45 km, o charakterze nizinnym. Na trasie znajduje się punkt widokowy na panoramę okolic Ropczyc oraz pozostałości niemieckich umocnień z czasów II wojny światowej.
- Trasy rowerowe - przez teren gminy przebiegają trzy trasy rowerowe: 1) Trasa rowerowa Ropczyce – Gnojnica – Ropczyce dla bardziej wprawionych miłośników turystyki rowerowej 2) Trasa rowerowa Ropczyce - Kamionka - Ropczyce dla wszystkich miłośników turystyki rowerowej 3) Trasa rowerowa Ropczyce - Mała -Ropczyce dla wytrwałych miłośników turystyki rowerowej.
- W grupie produktów lokalnych wyróżniono gulasz niedźwiedzki, nalewkę z kwiatów czarnego bzu „łzy chrabąszcza”, tzw. „proboszczówkę” oraz robótki szydełkowe jak niżej:
- Gulasz niedźwiedzki - gulasz ma konsystencję gęstego, zawiesinowego płynu, z małymi i chudymi kawałkami mięsa, z dodatkiem ziół, majeranku, lubczyku, czosnku, liścia laurowego. Podaje się go na ciepło ze swojskim chlebem. Gulasz ten był najczęściej przygotowywany w powiecie ropczycko – sędziszowskim na weselach w latach 50-60 tych XX w. Wówczas gulasz był podawany jako śniadanie lub I posiłek.
- Nalewka z kwiatów czarnego bzu „łzy chrabąszcza” - wieś jest pełna wąwozów, źródełek, małych cieków wodnych, które tworzą idealne warunki dla krzewów bzu czarnego. Ma właściwości lecznicze, w małych ilościach podawana jest w stanach przeziębienia, gorączki.

- Proboszczówka czyli nalewka proboszcza - jest to napój alkoholowy, wieloskładnikowy, o złocistych odcieniach, o miodowo – owocowo – rumowym smaku. Jest połączeniem kilku wykwintnych trunków i miodu. Jest silnym, niewymagającym długiego leżakowania trunkiem.
- Robótki ręczne, szydełkowe - wykonywane z kordonków i resztek włóczki.

GMINA ROPCZYCE

Obiekt w kategorii zdrowie

- Ośrodek Rehabilitacyjno – Hipoterapeutyczny „HUCULEK” przy DPS - ośrodek oferuje usługi jazdy konnej, przejażdżki bryczką i saniami, hipoterapię, kinezyterapię, fizykoterapię oraz masaż.

W gminie Sędziszów Małopolski znajduje się 71 obiektów, z czego 25 obiektów o walorach krajoznawczych, 18 o walorach specjalistycznych, 28 o walorach wypoczynkowych. W gminie podczas prowadzenia badań nie stwierdzono obiektów w kategoriach: zdrowie i eko-technologie.

GMINA SĘDZISZÓW MAŁOPOLSKI

Wybrane walory turystyczne krajoznawcze

Fotografia 28. Kościół i klasztor o.o. Kapucynów w Sędziszowie Małopolskim
Źródło: portal internetowy: www.pl.wikipedia.org z dnia 28 czerwca 2016 roku

Na terenie gminy Sędziszów Małopolski zinwentaryzowano liczne zabytkowe kościoły parafialne, założenia dworskie i ruiny dworów, kaplice, koszary, kamienne rzeźby itp. Najważniejszym wydaje się być, zlokalizowany w Sędziszowie Młp., Kościół i klasztor o.o. Kapucynów, który stanowi wizytówkę gminy.

- Kościół i klasztor o.o. Kapucynów w Sędziszowie Małopolskim - klasztor zbudowano w latach 1739 - 1741, zaś świątynia p.w. św. Antoniego została wzniesiona w latach 1741 - 1756. Całość zaprojektował architekt Jan de Oppitz, sprowadzony

z Lwowa. Kościół, otoczony budynkami klasztorными, ukazuje jedynie północną, wejściową fasadę. Jest to budowla, składająca się z szerokiej i krótkiej nawy, prezbiterium oraz niskich, prostokątnych kaplic po bokach. Wejście do kościoła zdobi skromny, kamienny portal, zwieńczony trójkątnym szczytem. W ołtarzu głównym umieszczony jest obraz, przedstawiający św. Antoniego Padewskiego, namalowany przez Szymona Czechowicza w latach 1762 - 1765, przeniesiony z kościoła kapucynów w Olesku. Poniżej, nad tabernakulum, widnieje malowany na desce obraz Matki Boskiej Częstochowskiej z XVII w., przekazany do kościoła przez fundatora, Michała Potockiego. Jak mówi tradycja, jest to obraz obozowy wojewody. Wśród wiernych cieszy się on opinią słynącego łaskami. Spośród innych elementów wystroju świątyni, warto wymienić rokokowy krucyfiks z trzeciej ćwierci XVIII w., cudowny obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem, tzw. „Śnieżnej”, zapewne z XVII w., pochodzący z kościoła kapucynów w Kutkorzu czy pięć kropielnic z czarnego marmuru z połowy XVIII w. 5 marca 2003 r. w kościele umieszczono krzyż, przywieziony ze zrujnowanego klasztoru kapucyńskiego z Kutkorza. Klasztor, pierwotnie jednopiętrowy, został rozbudowany w 1930 roku. Nad dwoma skrzydłami dobudowano drugie piętro. W dwóch narożnikach kompleksu wznoszą się czworoboczne pawilony. W klasztorze przechowywanych jest wiele cennych zabytków, m.in.: obrazy z 1754 r., przeniesione tu z klasztoru w Olesku: „Pokłon pasterzy”, „Św. Franciszek pod krzyżem”, „Ostatnia wieczerza”, datowane na drugą połowę XVIII w.: „Chrystus błogosławiący dzieci”, „Ucieczka do Egiptu”. Bracia przechowują też portrety fundatorów: Michała Potockiego i jego żony, Marcjanny z Ogińskich. Zachowały się również ornaty, antependia, kielichy, relikwiarze, lichtarze, ofiarowane konwentowi przez Potockich. W klasztornej bibliotece przechowywanych jest około 4 tysiące starodruków z zakresu teologii, prawa kanonicznego, ascezy. Najstarsze pochodzą z XVI wieku. Przed kościołem rozciąga się dwupoziomowy, tarasowy dziedziniec. Na niższym tarasie stoi rzeźba Matki Boskiej Niepokalanie Poczętej, wykonana w 1912 r. przez Wojciecha Samka. Cokół, na którym umieszczono figurę, zdobi herb Potockich - Pilawa.

- Kościół pw. NMP Częstochowskiej w Borku Wielkim - kościół z 1985 r., zaprojektowany przez Henryka Modrakowskiego. W ołtarzu głównym znajduje się obraz patronki, ozdobiony dwunastoma rzeźbionymi orłami polskimi z różnych epok oraz krzyż z wizerunkiem Chrystusa. Uroku świątyni dodają, rzeźbione w drewnie, stacje Drogi Krzyżowej, autorstwa Jana Wozowicza. Na wieży kościelnej wiszą trzy dzwony: Maryja, Jan Paweł, Antoni, ważące odpowiednio 500, 300, 150 kg.
- Kościół pw. NMP w Sędziszowie Małopolskim - kościół parafialny pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny położony jest na wschód od rynku, po drugiej stronie głównej drogi. Zasadniczy korpus budowli wzniesiony został w latach 1694 - 1699. Poprzedni kościół parafialny był drewniany i został zniszczony w połowie XVII w., w wyniku najazdu na miasto wojsk szwedzkich lub siedmiogrodzkich. W 1762 r. kościół popadł w ruinę. W latach 1788 - 1792 przeprowadzono remont, połączony z kontynuacją budowy. W roku 1792 świątynia została konsekrowana. Ćwierć wieku

później pożar zniszczył całe wyposażenie. W czasie drugiej wojny światowej, w wyniku ostrzału artyleryjskiego, ucierpiała ściana wschodnia i zakrystia. Świątynia została zbudowana w stylu późnobarokowym, jest trzynawowa, bazylikowa. W północnej nawie bocznej zachował się fragment stiukowej dekoracji, współczesnej kościołowi, przedstawiający tarczę z herbami Pilawa Potockich i Szreniawa Lubomirskich oraz inicjałami Michała Potockiego. Z pierwotnego wyposażenia zachowały się rzeźby św. Stanisława, św. Wojciecha oraz Matki Boskiej. Główne wejście do kościoła ozdobione jest portalem z czarnego marmuru, składającym się z uskokowo postawionych lizen, z wolutowymi konsolkami oraz zwieńczenia w kształcie trapezu, ujętego girlandami. Nad portalem znajduje się herb Pilawa Potockich. Ściana zachodnia, w której znajduje się wejście, jest dwukondygnacyjna, zdobiona pilastrami z tokańskimi i korynckimi kapitelami. W dolnej kondygnacji, pilastry dźwigają belkowanie, zwieńczone trójkątnym, przełamanym szczytem. Nad nawą główną umieszczona jest ośmioboczna, ażurowa wieżyczka na sygnaturkę, przykryta baniastym hełmem. Na strychu, tuż pod linią dachu widoczne są otwory kluczowe, świadczące, że kościół pełnił również funkcje obronne. Ołtarz główny został wykonany w 1888 roku. Polichromia z 1974 r. Na placu kościelnym, od strony południowo - wschodniej, stoi figura Matki Boskiej, wzniesiona po drugiej wojnie światowej w podziękowaniu za ocalenie parafii w czasie okupacji. Od strony zachodniej umieszczono głaz z tablicą pamiątkową, poświęconą ks. Jerzemu Popiełuszcze. Plac kościelny otacza mur z drugiej połowy XVIII i z XIX w., połączony z nieużywaną już dzwonnica z 1823 r. Nowa została zbudowana w XX w. i znajduje się z północnej strony kościoła.

- Kościół pw. św. Apostołów Piotra i Pawła w Zagorzycach - kościół jest trzynawowy, bazylikowy, o trójbocznie zamkniętym prezbiterium. Od frontu dwie półkoliste przybudówki nadają budowli ciekawy charakter. Nad nawą umieszczono wieżyczkę na sygnaturkę, zakończoną iglicą. Ołtarz główny ma charakter tryptyku: w centrum umieszczony jest wizerunek Chrystusa, po bokach święci: Piotr i Paweł. W dzwonnicy z 1953 r. powieszono cztery dzwony. Na przykościelnym dziedzińcu stoi figura św. Maksymiliana Marii Kolbego.
- Kościół pw. św. Stanisława w Czarnej Sędziszowskiej - kościół zbudowany w latach 1828-1830, na miejscu poprzedniego, który spłonął kilkanaście lat wcześniej. Jest to budowla murowana, utrzymana w stylu klasycystycznym. Kościół jest jednonawowy, z niższym prezbiterium i prostokątnymi przybudówkami. Wejście prowadzi przez dobudowaną pod koniec XIX wieku wieżę, nakrytą cebulastym hełmem. Do 1928 r. kościół pokryty był gontem, który wtedy wymieniono na blachę. W południowo - zachodnim narożniku placu kościelnego stoi dzwonnica. Większość wyposażenia świątyni pochodzi z drugiej połowy XIX wieku.
- Kościół parafialny pw. św. Jacka w Będziemysłu - kościół wzniesiony w latach 1919-1921, w miejscu dawnej kaplicy, zbudowanej wg miejscowej tradycji na pamiątkę pobytu we wsi św. Jacka. Kościół jest dziełem architekta Franciszka Stażkiewicza. Zbudowany w stylu neogotyckim. Wewnątrz m.in. trzy barokowe obrazy z przełomu

XVII i XVIII w.: Wizja św. Jacka, św. Katarzyna, Chrystus u słupa. W ołtarzu bocznym znajduje się obraz św. Jacka, będący dziełem, mieszkającego w połowie XIX w. w pobliskim Sielcu, głuchoniemego pamiętnikarza i malarza, Franciszka Ksawerego Preka. W pobliżu kościoła stoi kamienna figura św. Jana Nepomucena z XVIII w. Cokół ozdobiony jest herbem Pilawa - Potockich oraz opatrzony datami: 1618 i 1698.

- Kościół pw. św. Jakuba w Górze Ropczyckiej - kościół wybudowany w 1950 roku dzięki staraniom ówczesnego proboszcza, ks. Wojciecha Świąśa. Świątynia ma prostą bryłę, wzbogaconą solidną, czworoboczną wieżą. Wewnątrz pomieszczono zabytkowe sprzęty, w większości barokowe. Szczególne wrażenie robi rzeźba Chrystusa Ukrzyżowanego z drugiej połowy XVII w., w łuku tęczowym. Ciekawe są również obrazy: Matka Boska z Dzieciątkiem i św. Józefem, tzw. Madonna z Loreto – jest to kopia z 1 poł. XVII w., dzieła Rafaela Santi, Matka Boska z Dzieciątkiem w typie S. Maria Maggiore z 1796 r. czy Matka Boska Bolesna z początku XVII wieku. W kościele znajduje się również kamienna chrzcielnica z przełomu XVIII i XIX w., z herbem Lis. W przedsionku, tuż za drzwiami wejściowymi, umieszczona jest płaskorzeźba, przedstawiająca młodą kobietę w greckich szatach, wspartą na cokole, z urną i z bocianem u stóp. Wyżej widnieje napis, mówiący, że jest to pomnik, który ufundowała swym rodzicom, Gabrielowi i Tekli Jaworskim, wdzięczna córka, Katarzyna hrabina Starzeńska.
- Kaplica cmentarna w Sędziszowie Małopolskim - kaplica cmentarna została wzniesiona w 1844 roku, na planie prostokąta zamkniętego półkoliście. Od frontu dwie kolumny dźwigają wysunięty okap dachu. W przeszłości, w kaplicy odprawiano msze święte. Na wewnętrznych ścianach umieszczono epitafia zmarłych proboszczów sędziszowskich. W pobliżu kaplicy znajdują się najciekawsze pomniki nagrobne sędziszowskiej nekropolii, m.in. Rylskich, Jabłonowskich (Władysław zginął w powstaniu styczniowym), Adolfa Smoleńskiego - Zagłoby (również powstaniec) czy Franciszka Ksawerego Preka, głuchoniemego właściciela pobliskiego Sielca, autora pamiętnika, wydane go pt. „Czasy i ludzie”.
- Kaplica pw. Matki Bożej Niepokalanej Poczęcia w Rudej - kaplica ufundowana w 1917 r. w celu upamiętnienia poległych w tym miejscu żołnierzy w trakcie bitwy stoczonej w czasie I wojny światowej pomiędzy Austriakami a Rosjanami.
- Kaplica pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Boreczku - w latach osiemdziesiątych ubiegłego stulecia, mieszkańcy Boreczku zbudowali kaplicę p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego, swoim wyglądem nawiązującą do architektury góralskiej. Wcześniej, przez wiele lat, nabożeństwa odbywały się w małej, przydrożnej kapliczce Matki Bożej Nieustającej Pomocy.
- Zespół dworski w Górze Ropczyckiej - Dwór zbudowany w 3 ćw. XVIII w. dla Gabriela Jaworskiego. Pierwotnie barokowy. Część główna jest piętrowa, wzniesiona na rzucie kwadratu z przebudówkami po obu stronach prawdopodobnie z pocz. XX w. Przed wejściem znajduje się ganek osłonięty tarasem otoczonym balustradą z betonu. Od założenia zachowało się tylko jedno skrzydło i mur otaczający całość, wzbogaco-

ny niską, przysadzistą wieżę w północno – zachodnim narożniku. Obecnie w ruinie. Obok zlokalizowane są pozostałości parku krajobrazowego podzielonego głębokim wąwozem oraz pozostałości koszar wzniesionych w 1866 r. przez K. Starzyńskiego dla Pułku Krakusów. W parku zobaczy można kaplicę grobową z ok. 1870r., nad wejściem szczyt z herbem Lis Starzeńskich.

- Koszary - zostały wzniesione w początkach XVIII wieku, dla prywatnych wojsk Michała Potockiego. Pierwotnie stanowiły część zespołu pałacowego. Pałac w XIX wieku popadł w ruinę i został rozebrany. Koszary - do około 1900 roku - służyły wojsku austriackiemu. Zlokalizowane są na rozległej równinie, na północ od klasztoru. Zabudowania składały się z czterech długich skrzydeł, otaczających prostokątny dziedziniec. Skrzydło południowe przeznaczone było na mieszkania, w skrzydłach wschodnim i zachodnim znajdowały się pomieszczenia gospodarcze, zaś północne, z bramą przejazdową, służyło za stajnie. Dzisiaj większość obiektu popadła w ruinę. Najlepiej zachowane jest skrzydło południowe, zaadaptowane na mieszkania.
- Grodzisko zw. Zamczyskiem - usytuowane w południowo-wschodniej części wsi, na wzgórzu Winnica z pozostałościami wałów ziemnych zapewne z XV w. Zamek wraz z całym kompleksem obwałowań ziemnych został prawdopodobnie zniszczony podczas wojen szwedzkich, następnie rozebrany w XIX wieku.
- Ratusz w Sędziszowie Młp. - czworoboczna budowla z dziedzińcem, zwana Koszarami, obiekt wybudowany przez Michała Potockiego w początkach XVIII w. do chwili obecnej w całości zachowane skrzydło południowe, pozostałe są częściowo w ruinie.

Do pozostałych obiektów, ważnych z punktu widzenia promowania rozwoju turystyki, zaliczono:

- Zabytkowa remiza w Górze Ropczyckiej - to niewielki budynek remizy strażackiej wybudowany w roku 1924. Stoi w ciasnym centrum Góry, koło kościoła, „studni kaźni” oraz dawnej karczmy (obecnie Delikatesy) wybudowanej przed 1849 r.
- Zabytkowa studnia w Górze Ropczyckiej - zabytkowa studnia znajduje się tuż obok zabytkowej remizy strażackiej. Studnia o głębokości 35m. Z założenia miała być dodatkowym źródłem wody jednak okazało się, że woda z niej nadaje się tylko do celów gospodarczych (zawiera dużo rdzawki). Według miejscowej legendy studnię zbudowano na miejscu poprzedniej studni zwanej „studnią kaźni”. Przed wiekami wrzucano do niej skaźniców. Dno było najeżone nożami i człowiek umierał w potwornych męczarniach.
- Cmentarz żydowski w Sędziszowie Małopolskim – cmentarz założony w XVI w., zniszczony w trakcie II wojny światowej. Jest to miejsce pochówku 400 Żydów z sędziszowskiego getta i okolic.
- Krzyż Jubileuszowy w Będziemyślu - dla uczczenia dwóch tysięcy lat chrześcijaństwa, wzniesiono w centrum wsi, mierzący ponad 15 metrów wysokości, Krzyż Jubileuszowy. Został on uroczystie poświęcony 11 listopada 2000 roku.

- Pomnik Grunwaldu - pomnik bitwy pod Grunwaldem został wzniesiony w 1910r. jako krzyż, upamiętniający pięćsetlecie zwycięstwa nad wojskami krzyżackimi.
- Pozostałości zespołu folwarcznego - są to pozostałości po zespole folwarcznym wraz z aleją wzdłuż ulicy 1000-lecia i stawem podworskim Skrzynczyna.
- Kamienne rzeźby - na skraju wsi stoją dwie kamienne rzeźby, z początku XIX wieku przedstawiające Patronów Polski – św. Wojciecha i św. Stanisława.

Na terenie gminy odbywają się następujące imprezy cykliczne (kulturalne i turystyczne):

- gminny Przegląd Kolęd i Pastorałek (styczeń),
- gminny konkurs historyczny „Z kart historii ziemi sędziszowskiej” (luty),
- sędziszowskie zapusty (luty),
- rocznica nadania praw miejskich (luty),
- konkurs Chopinowski (marzec),
- konkurs krasomówczy (kwiecień),
- Ogólnopolski Konkurs recytatorski (kwiecień),
- rocznica uchwalenia Konstytucji 3 Maja (maj),
- „Krajka” – Przegląd Piosenki Harcerskiej (maj),
- Dni Sędziszowa (czerwiec),
- Jarmark folklorystyczny (czerwiec),
- Teatralny Autograf (czerwiec),
- Bieg Sędziszowa (czerwiec),
- festyn rodzinny (czerwiec),
- dożynki (sierpień),
- gminne Święto Edukacji (październik),
- rocznica Odzyskania Niepodległości (listopad).

GMINA SĘDZISZÓW MAŁOPOLSKI

Wybrane walory turystyczne wypoczynkowe

Fotografia 29. Park „Buczyna” w Górze Ropczyckiej
Źródło: portal internetowy: www.vitoos.blox.pl z dnia 28 czerwca 2016 roku

Pośród walorów wypoczynkowych na terenie gminy istotnym wydaje się być Park „Buczyna” w Górze Ropczyckiej, założony w XVIII wieku. Ponadto, ważną funkcję wypoczynkową pełnią kompleksy sportowo-rekreacyjne zlokalizowane na terenie gminy.

- Park „Buczyna” - park został założony w XVIII w. przez rodzinę Starzeńskich - stanowił on zespół pałacowo-parkowy. Do dzisiaj z dworskiego parku zachowały się starodrzewia. Wschodnią granicę zespołu dworsko-parkowego tworzy wąwóz z zarzewnieniem liściastym - tzw. Buczyną, dochodzące do trzech stawów podworskich (wyremontowanych w 2003 r.) o łącznej powierzchni 0,74 ha. Na terenie parku jest ścieżka przyrodniczo-dydaktyczna „Buczyna” - wytyczona w 2007 r., obejmuje swym zasięgiem cały obszar Góry Ropczyckiej.

- Miejsko – Gminny Ośrodek Kultury - obiekt został wzniesiony w 1957 roku i odnowiony w latach 2012-2013. Placówka prowadzi 6 zespołów artystycznych, skupiających dorosłych, młodzież i dzieci. Organizuje wystawy twórców profesjonalnych i nieprofesjonalnych związanych z Ziemią Sędziszowską i spoza niej. Regularnie odbywają się tu zajęcia plastyczne oraz plenery malarskie dla dzieci. Funkcjonuje również koło szachowe dla dzieci i młodzieży. Instytucja ta jest organizatorem wielu imprez cyklicznych. Wśród nich na pierwszy plan wysuwa się przeprowadzany od 1991 r. Podkarpacki Konkurs Poezji Religijnej. Odbywa się on przy współpracy z Wojewódzkim Domem Kultury w Rzeszowie, Parafią p.w. Narodzenia Najświętszej Marii Panny oraz Parafią p.w. Miłosierdzia Bożego w Sędziszowie Młp.
- Obiekt dla rodzin oazowych „Kana” - Dom Rekolekcyjny został wybudowany w 1999r. z inicjatywy Biskupa Rzeszowskiego i Ruchu Domowego Kościoła. Obiekt świadczy usługi noclegowe w 21 pokojach 2,3,4 i 5 – osobowych z łazienkami i pełnym wyżywieniem. Do dyspozycji rekolektantów jest kaplica z chórem, sala konferencyjna, bawialnia dla małych dzieci oraz dwie hale przeznaczone do spotkań integracyjnych.
- Hala widowiskowo – sportowa przy Liceum Ogólnokształcącym - hala w okresie zimowym staje się centrum życia sportowego gminy i powiatu. Rozgrywane są w niej zawody w ramach współzawodnictwa międzyszkolnego oraz różnego rodzaju turnieje: w halową piłkę nożną, siatkówkę, tenis stołowy. Hala ta jest miejscem treningów i meczów ligowych UKS „TECZA”.
- Hala przy Gimnazjum w Sędziszowie Młp. - hala służy uczniom tutejszej szkoły oraz jest miejscem współzawodnictwa sportowego pomiędzy szkołami, klubami sportowymi oraz miejscem treningów i meczów siatkarskich UKS „MARBA”.
- Kompleks sportowy „Moje boisko - ORLIK 2012” - kompleks posiada boisko piłkarskie ze sztuczną nawierzchnią oraz boisko tartanowe, na którym można uprawiać koszykówkę, siatkówkę i tenis ziemny.
- Dom Sportu w Kawęczynie Sędziszowskim - W hali o wymiarach 12×30 m, Domu Sportu w Kawęczynie Sędz., kluby sportowe przygotowują się w okresie zimowym do sezonu ligowego.

GMINA SĘDZISZÓW MAŁOPOLSKI

Wybrane walory turystyczne specjalistyczne

Fotografia 30. Gospodarstwo agroturystyczne „Leśna Stajnia” w Krzywej-Porębach
Źródło: portal internetowy: www.placeknow.com z dnia 28 czerwca 2016 roku

Na terenie gminy znajdują się dwa zbiorniki wodne oraz pięć tras rowerowych. Ważną rolę w promowaniu turystyki kwalifikowanej (konnej) pełni gospodarstwo agroturystyczne oferujące naukę jazdy konnej.

- Gospodarstwo agroturystyczne „Leśna Stajnia” w Krzywej-Porębach – ośrodek, oprócz jazdy konnej i nauki jazdy konnej z instruktorem, oferuje własne wyroby, hodowlę zwierząt domowych, usługi noclegowe z wyżywieniem, kuligi, spotkania i imprezy rekreacyjne.
- Staw Skrzynczyna - staw położony jest na dawnym „Pańskim Polu”, na Osiedlu Regatówka. W czasach austriackich żołnierze przebywający we wsi poili w nim konie. W okresie międzywojennym stał się popularny wśród miejscowych wędkarzy. Oczyszczony w latach osiemdziesiątych. Pojemność stawu to 15 tys. m³. Na terenie

gminy są również akweny wędkarskie w Cierpiszu, Czarnej i Rudzie, gdzie organizowane są zawody wędkarskie przez dwa koła wędkarskie, działające na terenie gminy, tj. Koło PZW „Amur” oraz Koło PZW Nr 26.

- Zbiornik zaporowy Cierpisz - niewielki kameralny zbiornik zaporowy o powierzchni ok 2,5 ha położony w pobliżu lasu, o głębokości sięgającej w zależności od stanu wody maksymalnie do 3m. Dno akwenu jest piaszczyste porośnięte gęstą roślinnością składającą się głównie z moczarki, wywłócznika, rdestnicy, rogatka oraz z grążeli. Jest to łowisko dość trudne o stosunkowo dużej presji wędkarskiej uwzględniając jego powierzchnię. Ichtyofauna składa się przede wszystkim z drobnej wzdregi, płoci, leszcza, lina, szczupaka, jazia, karpia, karasi srebrzystego i pospolitego, okonia oraz amura. Trafiają się również nieliczne sandacze, klenie, sumy i węgorze. Nad zalewem wybudowano „Rybaczówkę”, ośrodek, w którym miłośnicy wędkarstwa mogą wynająć pokoje.

Na terenie gminy należy wymienić następujące trasy rowerowe:

1. „Wędkarska Kraina” – wokół akwenów wodnych, kolor niebieski, 31,0 km,
2. „Pamięć nie umiera” – trasa szlakiem pomników Grunwaldu i miejsc pamięci narodowej, kolor czarny, 25,5 km,
3. „Mała pętla” – trasa widokowo – rekreacyjna, kolor zielony, 18,8 km,
4. „Średnia pętla” – trasa widokowo – rekreacyjna, kolor żółty, 33,5 km,
5. „Wielka pętla” – trasa widokowo – rekreacyjna, kolor czerwony, 44,2 km.

Gmina Sędziszów Młp. na tle innych gmin, wyróżnia się dużą liczbą produktów lokalnych i rzemiosła artystycznego jak niżej:

- Nalewka malinowa - napój procentowy, łagodzący stres. Dawniej malina była środkiem napotnym i wygrzewającym. Stosowany aż do teraz jako środek w przeziębieniach i grypie.
- chleb orkiszowy na naturalnym zakwasie - jest to chleb prostokątny o masie ok. 1 kg, o jasno – brązowej barwie z ziarnami siemienia i słonecznika, z zapachem specyficznym dla pieczywa orkiszowego. Orkisz do produkcji chleba pochodzi z własnego gospodarstwa, jest przerabiany na mąkę.
- Ciasto jaglano – śliwkowe - ciasto wytwarzane ręcznie. Potrawa ta jest ściśle związana z regionem Sędziszowa Młp. Spożywana jest w okresie przednowku.
- Gęś na kapuście - to delikatne i kruche mięso, o delikatnym i lekkim smaku i słodkawym zapachu. Półgęsek uważany był dawniej za przysmak i gościł na stołach szlachty, bogatych chłopów, a od święta na stołach biedniejszych kmieci.
- Mazurek wielkanocny - jest to ciasto wielkanocne na cienkim, kruchym spodzie z masą krówkową, dużą ilością suszonych owoców, orzechów i innych słodkości.
- Mielonka z dzika - mielonka z dzika ma oryginalny smak i zapach. Na terenie wsi swoje łowisko posiada Koło Łowieckie „Podgorzałka”, które współpracuje z miej-

scową ludnością. Mielonka jest z dodatkiem jałowca, ziela angielskiego, liścia laurowego i czosnku.

- Miód pitny trójniak pigwiak - napój alkoholowy o zawartości ok. 16% alkoholu, słodki i klarowny. Im starszy tym lepiej smakuje.
- Podpłomyk zagorzycki „Wyskrobek” - jest to okrągły, płaski placek, błyszczący, posypany cukrem i kminkiem. Smak podobny do chleba swojskiego, słodki smak skórki „złamany” kminkiem. Od wieków był wytwarzany przy produkcji chleba.
- Zupa kapusta ziemniaczana – jest to produkt wytwarzany od kilkudziesięciu lat do dnia dzisiejszego. Jest to gęsta, bardzo mączna i pożywna zupa, z możliwością dodania boczku, słoniny, mięsa i przypraw.
- Szydełkarstwo – wyrabiane są głównie swetry, zabawki, makatki, ozdoby świąteczne, czapki, kamizelki, kwiaty, ozdabiane bluzki i fartuszki do strojów ludowych.
- Serweta, bieźnik szydełkowy – wzór rękodzieła został zaczerpnięty i przyniesiony do powiatu z czasów, gdy gmina podlegała pod województwo krakowskie.
- Strój ludowy kobiecy przedwojenny – składa się z: katanki z poszerzonym dołem (baskinka), przodzika haftowanego haftem barwnym płaskim, wzór florystyczny, długiej, marszczonej spódnicy z białą halką pod spódnicą, białego fartucha haftowanego białym, płaskim haftem, wycinanego w ząbki, białej chusty na głowie. Wykonano 10 takich strojów.
- Wyszywanki i makatki – kobiety strojąc wnętrze swojego domu wyszywały serwety – makatki, które zdobione były napisami, hasłem. Odzwierciedlały one myśli gospodyń, były zmieniane wraz z porami roku i wieszane nad łózkami.
- Koszyk na święconkę - koszyk wykonywany jest szydełkiem z koronkowych nici bawełnianych, ma walory użytkowe i dekoracyjne. Jest krochmalony i suszony przez kilka godzin.

W gminie Wielopole Skrzyńskie znajdują się 33 obiekty, z czego 15 o walorach krajoznawczych, 5 o walorach specjalistycznych, 9 o walorach wypoczynkowych, 4 obiekty w kategorii eko-technologie. Obiektów w kategorii zdrowie nie stwierdzono podczas prowadzenia badań w tej gminie.

GMINA WIELOPOLE SKRZYŃSKIE

Wybrane walory turystyczne krajoznawcze

Fot. G. Szostak

Fotografia 31. Dzwonnica przy kościele pw. św. Mikołaja Biskupa w Brzezinach
Źródło: portal internetowy: www.wielopole.eu z dnia 28 czerwca 2016 roku

- Kościół pw. św. Mikołaja Biskupa w miejscowości Brzeziny – kościół z 2 poł. XV w., z drewnianą dzwonnica, w której znajdują się dwa dzwony – jeden z drugiej połowy XV wieku z napisem gotyckim i drugi z początku XVI wieku. W kościele znajdują się zabytkowe monstrancje, kielichy, relikwiarze oraz księgi parafialne od 1665 r. Obok kościoła znajduje się zabytkowa, drewniana dzwonnica z 1772 r., ogrodzenie z końca XIX wieku. Stara murowana plebania wzniesiona w 1842 r. oraz cmentarz parafialny z 1760 r., usytuowane są nieopodal kościoła. W Domu Parafialnym im. Ks. Franciszka Wybrańca jest muzeum, w którym można zobaczyć różne medale i odznaczenia, przedmioty liturgiczne i codziennego użytku, księgi parafialne.
- Kościół pw. Wniebowzięcia NMP – kościół z 1674 r., dzwonnica z początku XIX wieku, znajduje się w nim m.in. Chrzcielnica z 1800 r. oraz obraz Matki Bożej Różańcowej wykonany w XVIII wieku.
- Cmentarze – na cmentarzach można znaleźć zabytkowe pomniki, m.in.: z czasów rabacji, hrabiego Skrzyńskiego - właściciela Wielopola. Na tym terenie znajduje się cmentarz choleryczny, z którym związana jest tradycja zwana Meus, dalej podtrzymywana. Meus - jest to obrzęd związany z obchodami Świąt Wielkanocnych, rozpoczyna się o północy w Wielką Sobotę, wtedy to strażnicy pełniący straż przy grobie Chrystusa odwiedzają wielopolskie domostwa bębniąc w zabytkowy bęben, pozostawiony Wielopolanom przez króla Jana III Sobieskiego, oznajmiając Zmartwychwstanie Chrystusa. W Niedzielę Wielkanocną uczestnicy zbierają się wokół figury św. Jana i w procesji przy śpiewie pieśni wielkanocnych i dźwiękach bębna Sobieskiego podążają na cmentarz choleryczny, upamiętniając tym samym ofiary epidemii cholery. Oprócz tego znajdują się tutaj pozostałości cmentarza żydowskiego kirkutu, który podczas II wojny światowej został zniszczony. Jedynymi pozostałościami po nim są tablice upamiętniające rozstrzelanie 56 Żydów w 1942 roku.
- Zespół dworski - dwór z 1 poł. XIX w. Morskich, uszkodzony w 1846 r. i przebudowany częściowo w 2 poł. XIX w. Budynek drewniano-murowany, wzniesiony na planie prostokątna, fasada główna zwrócona na wschód poprzedzona jest na całej długości gankiem, elewacja ogrodowa z werandą. Pozostałości parku krajobrazowego.

W grupie walorów przyrodniczych wyróżnione zostały:

- Czarnorzecko – Strzyżowski Park Krajobrazowy – park o powierzchni 25 784 ha został utworzony w 1993 r. Chroni najcenniejsze pod względem przyrodniczym, krajobrazowym oraz kulturowym obszary Pogórza Strzyżowskiego i Pogórza Dynowskiego.
- Ogród dworski z XVIII-XIX w., który zasługuje na szczególną uwagę ze względu na znajdujące się w nim pomniki przyrody, m.in.: lipa szerokolistna, której obwód na wysokości 1,3 m wynosi 785 cm. Od 1937 roku lipa uznana jest za pomnik przyrody. O jej ochronę zabiegał prof. Władysław Szafer dlatego nazwana jest jego imieniem. Na uwagę zasługuje dąb szypułkowy i lipa drobnolistna. Na terenie parku jest ok. 18 gatunków drzew liściastych i 3 gatunki drzew iglastych. Warto obejrzenia jest

również ustawiona nieopodal figurka NMP Niepokalanie Poczętej z XIX wieku i pozostałości dwóch dworskich stawów.

- Lipa Profesora Szafera – we wsi Broniszów w pozostałościach parku krajobrazowego zachowało się kilka drzew: 2 lipy szerokolistne, 1 lipa drobnolistna, 2 dęby szypułkowe. Szczególną uwagę wyróżnia się lipa będąca pomnikiem przyrody od 1937r. o której ochronę zabiegał prof. Władysław Szafer. Drzewo ma 26 m wysokości i obwód pnia 785 cm na wys. 1,3 m. jej wiek szacuje się na ok. 400 lat.

Na obszarze gminy zinwentaryzowano liczne kapliczki przydrożne w poszczególnych miejscowościach:

- Kapliczka św. Floriana i Sebastiana – murowana kapliczka z drewnianymi figurami z początku XIX w.
- Kapliczki w Brzezinach – w miejscowości Brzeziny można wyróżnić następujące kapliczki: p.w. św. Jana Nepomucena z 1882r., p.w. NMP z XIX w., kapliczka z 1903r., kapliczka z 1890r., kapliczka z I połowy XX w., kapliczka z około 1922r., kapliczka z 1886r., kapliczka z XIX/XX w.
- Kapliczki w Gliniku – we wsi Glinik znajdują się dwie kapliczki: jedna z 1906 r. i druga z końca XIX w.

Ponadto, wyróżniono następujące obiekty:

- Kuźnia w Gliniku – kuźnia pochodzi z 1912 r.
- Zagroda w Gliniku – zagroda pochodzi z 1900 r., jest to dom drewniany z drewnianym spichlerzem z wiatrakiem.
- Pomnik Spalonych – pomnik z krzyżem i tablicą upamiętniający ofiary pożaru, drewnianego baraku, mieszczącego się na rynku i pełniącego rolę miejscowej biblioteki, w którym 11 maja 1955 roku kino objazdowe, miało wyświetlić komedię „Sprawa do załatwienia”. W pożarze zginęło 56 osób (w tym większość dzieci). Obecnie na miejscu baraku znajduje się Gminny Ośrodek Kultury i Wypoczynku.

Na terenie gminy odbywają się następujące imprezy cykliczne (kulturowe i turystyczne):

- Dni Wielopola (czerwiec),
- Podkarpackie Prezentacje Teatrów Poszukujących o Nagrodę im. Tadeusza Kantora (co dwa lata, czerwiec),
- Wielopolandia (sierpień).

GMINA WIELOPOLE SKRZYŃSKIE

Wybrane walory turystyczne wypoczynkowe

Głównym obiektem o walorach wypoczynkowych na terenie gminy Wielopole Skrzyńskie jest Gminny Ośrodek Kultury i Wypoczynku. Obiekt pod nazwą Wiejskiego Domu Kultury został otwarty 1 maja 1959 roku w obiekcie funkcjonują stałe formy aktywności takie jak: Kapela Ludowa „Brzezinianie”, Kapela Ludowa z Nawsia, Męski Chór Rolników, Chór Mieszany z Glinka, Zespół Pieśni i Tańca Bardo, Zespół Teatralno – Obzędowy „Wielopolanie”, Zajęcia plastyczne, Zespół Tańca Nowoczesnego „Red Angels”, Zespół Wokalny „Tęczowe Kropelki”, Zespół Cheerleaders POWER, Mieszany Chór Parafialny „Gloria” z Brzezin, Gminna Orkiestra Dęta z Brzezin.

GMINA WIELOPOLE SKRZYŃSKIE

Wybrane walory turystyczne specjalistyczne

Fotografia 32. Ośrodek Dokumentacji i Historii Regionu-Muzeum Tadeusza Kantora w Wielopolu Skrzyńskim jako punkt ścieżki edukacyjnej poświęconej życiu i twórczości Tadeusza Kantora
Źródło: portal internetowy: www.e-teatr.pl z dnia 28 czerwca 2016 roku

Ważną atrakcją w Wielopolu Skrzyńskim, miejscu urodzenia Tadeusza Kantora, jest Muzeum jego imienia oraz ścieżka edukacyjna poświęcona jego życiu i twórczości.

- Ośrodek Dokumentacji i Historii Regionu – Muzeum Tadeusza Kantora – Tadeusz Kantor urodził się w 1915r. w Wielopolu Skrzyńskim, był polskim reżyserem, malarzem, scenografem, grafikiem, animatorem życia kulturalnego, założycielem Teatru Cricot 2 w Krakowie. W 1996 r. we wsi otwarto Izbę Pamięci, a w 2006 r. Muzeum.
- Ścieżka edukacyjna poświęcona życiu i twórczości Tadeusza Kantora – ścieżka otworzona w 2015 roku obejmuje trzy punkty we wsi, związane z życiem i twórczością artysty.

Do produktów rzemiosła lokalnego, wytwarzanych na terenie gminy Wielopole Skrzyńskie, zaliczono w szczególności:

- Pasztet broniszowski – warzywa, grzyby i pszenny chleb miały zwiększyć objętość pasztetu. Pasztet skomponowany jest z dodatkiem jarzyn, ziół i grzybów, mięsa wieprzowego i wątroby, posiada zwięzłą konsystencję z widocznym odróżnieniem jarzyn. Doskonale smakuje ze swojskim chlebem.
- Chleb żytni na zakwasie pieczony na denku – chleb jest okrągły, o zarumienionej skórce, pieczony jest w piecu piekarskim opalonym drewnem.
- Sztandary, makaty, obrazy, narzuty, obrusy liturgiczne. Na przestrzeni 20 lat wykonano ok. 40 sztandarów i wiele renowacji. Szczególnym wyróżnieniem sztandarów jest godło Polski – orzeł ma odstające pióra i wypukłą formę.
- Tradycyjna palma wielkanocna – tradycyjna palma wykonywana jest z trzciny, gałązki bazi, jałowca, kwiatów z bibuły i wstążki.

4. POWIAT RZESZOWSKI

W powiecie rzeszowskim, do którego należą gminy: Błażowa, Boguchwała, Chmielnik, Dynów, Głogów Małopolski, Hyżne, Kamień, Krasne, Lubenia, Sokołów Małopolski, Świlcza, Trzebownisko, Tyczyn znajduje się 434 zinwentaryzowanych obiektów.

Dodatkowo, ze względu na fakt, iż miasto Rzeszów jest siedzibą administracyjną powiatu, zostało potraktowane jako dodatkowy obszar inwentaryzacji zasobów kulturowych regionu. W samym mieście Rzeszów zinwentaryzowanych zostało 87 obiektów. Szczegółowe uzasadnienie dokonanego wyboru przedstawiono we wprowadzeniu raportu. Tabela 4 przedstawia liczbę obiektów w poszczególnych gminach.

Tabela 4. Liczba skategoryzowanych obiektów w powiecie rzeszowskim

Gmina	Liczba obiektów
Błażowa	41
Boguchwała	40
Chmielnik	18
Dynów	44
Głogów Małopolski	57
Hyżne	22
Kamień	33
Krasne	14
Lubenia	31
Sokołów Małopolski	44
Świlcza	24
Trzebownisko	52
Tyczyn	14
Rzeszów*	87

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

* Rzeszów jako miasto na prawach powiatu, nie objęte badaniami, stanowiące dodatkowy element inwentaryzacji

W gminie Błażowa znajdują się 34 obiekty o walorach krajobrazowych, 5 o walorach wypoczynkowych, 1 w kategorii zdrowie i 1 w kategorii ekologie. W gminie w trakcie badań nie stwierdzono obiektów o walorach specjalistycznych.

GMINA BŁAŻOWA

Wybrane walory turystyczne krajoznawcze

Zbigniew Lubecki

Fotografia 33. Kościół parafialny pw. św. Marcina w Błażowej
Źródło: portal internetowy: www.zbigniew-lubecki.flog.pl z dnia 28 czerwca 2016 roku

- Kościół parafialny pw. św. Marcina w Błazowej – pierwotnie drewniany. W związku z funkcją obronną otoczony był przekopem do rzeki Ryjak. Wskutek jej częstych wylewów uległ zniszczeniu i około 1822 r. został rozebrany. Drugi kościół był w części murowany. Postawiono go w 1822 r. na wzgórzu, na którym stoi obecna świątynia. W latach 1896 - 1900 wzniesiono trzeci kościół według planów Jana Sasa - Zubrzyckiego. W jego wnętrzu znajdują się m. in.: obraz Chrystusa Bolesnego najprawdopodobniej z końca XVIII w.
- Kościół parafialny pw. św. Leonarda, Walentego i Michała Archaniola w Futomie – wzniesiony w latach 1910 - 1912 na miejscu starego. Nowy kościół jest murowany. Został konsekrowany w 1922 r. Wewnątrz zostały umieszczone elementy wyposażenia ze starego kościoła. Poniżej świątyni stoi kapliczka upamiętniająca tę budowę.

Na wyróżnienie zasługują następujące liczne kaplice i kapliczki przydrożne, zlokalizowane na terenie gminy:

- Kaplica cmentarna – kaplica cmentarna - wzniesiona została na starym cmentarzu w 1904 r. Wybudowana w stylu neogotyckim, na miejscu starej kaplicy. Do niedawna kaplicę otaczały drzewa 50- 60-letnie, o średnicy pni 50-90 cm, obecnie już wycięte. Wewnątrz kaplicy znajduje się barokowe tabernakulum z 2 pot. XVIII w.
- Kaplica mszalna – zlokalizowana jest w Błazowej Górnej, na granicy z Błazową. Jest to duża, murowana kaplica, tynkowana na biało.
- Kaplica mszalna w Kąkolówce – otoczona 4 starymi lipami (pomniki przyrody). Prawdopodobnie wzniesiona została w 2 poł. XIX w., na pewno przed 1879 r. Jest to murowana, prostokątna kaplica z dwukolumnowym portykiem od frontu. Posiada sklepienie pozorne, dach dwuspadowy zamknięty szczytami, kryty gontem. Na dachu jest wieżyczka na sygnaturkę o barokowym kształcie. Wewnątrz znajduje się klasycystyczny ołtarzyk ludowy i obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem z poł. XIX w.
- Kaplica mszalna – wzniesiona pod koniec XIX w. Jest budowlą murowaną z palonej cegły, otynkowaną od środka i przykrytą blachą. Zwieńczeniem dachu jest murowany krzyż na frontowym szczycie, na którym znajduje się także mała wnęka z figurą Matki Bożej. Wewnątrz znajduje się ołtarz z obrazem Matki Boskiej z Lourdes, a przed nim dwie figurki aniołków. W pobliżu kaplicy rośnie stara lipa.
- Kaplica wotywna Najświętszego Serca Pana Jezusa – neogotycka kaplica mszalna z barokowym tabernakulum w środku z XVII w., pochodzi z 1904 r. Usytuowana jest na terenie dawnego cmentarza grzebalnego jako wotum wybudowania kościoła parafialnego w Błazowej przy staraniach proboszcza Leona Kwiatkowskiego i parafian.
- Kapliczka w Nowym Borku – wzniesiona w pobliżu szosy Rzeszów-Błazowa, po prawej stronie. Ma kształt wysokiej kolumny, zwieńczonej figurą Matki Boskiej. Na cokole jest umieszczona tablica z napisem: „Odbudował Bank Parcelacyjny we Lwowie”.
- Kapliczka w miejscowości Lecka – wzniesiona została nad potokiem w 1874 r., murowana, otynkowana.

- Kapliczki w Białce – w miejscowości Białka znajdują się dwie kapliczki: jedna murowana, otynkowana z 1880 r. i druga - kapliczka murowana, otynkowana, z przełomu XIX i XX w.

Ponadto, w kategorii walory krajoznawcze, autorzy raportu wymienili:

- Plebania w Błażowej – budynek murowany, pochodzi z ok. 1910 roku.
- Dwór w Błażowej – wybudowany na przełomie XVIII oraz XIX wieku, po przebudowie w 1977 roku został zniekształcony. Był to budynek drewniany, o mniejszym obrysie niż obecnie, z piwnicami wykonanymi z kamienia. Obecny dwór związany jest z nabyciem dóbr błażowskich przez Wincentego Skrzyńskiego herbu Zaremba od Flemmingów w 1835 r. Wokół zabudowań znajduje się park.
- Pomnik – wspólna mogiła żołnierzy AK – wspólna mogiła – pomnik wystawiony w hołdzie ośmiu żołnierzom AK poległym w lipcu 1944 r. w walce z hitlerowskim okupantem. Na okrągłej tablicy pamiątkowej, osadzonej w głównym polu krzyża Virtuti Militari, widnieją osiem nazwisk poległych żołnierzy. Mogiła zwieńczona jest wysokim, metalowym krzyżem.
- Pomnik Króla Władysława Jagiełły – pomnik Króla Władysława Jagiełły w Błażowej, wzniesiony w 1910 r. z okazji 500. rocznicy bitwy pod Grunwaldem.
- Ratusz – w centrum Błażowej znajduje się ratusz - murowany, wzniesiony w 1900 r. Budynek jest siedzibą Urzędu Miejskiego w Błażowej.

Na terenie gminy Błażowa zinwentaryzowane zostały następujące obiekty przyrodnicze, tj. pomniki i rezerваты przyrody:

- Skala magmowa „Błędny kamień” w Kąkolówce – skala uznana za pomnik przyrody. Zwana jest także „Diablim Kamieniem”. Swym kształtem przypomina koło o średnicy 5 m. Jest najprawdopodobniej pochodzenia wulkanicznego. Z kamieniem związana jest legenda o diable, który niósł głaz aby zniszczyć zamek w Odrzykoniu i upuścił go tutaj przez pomyłkę.
- Buk pospolity – na terenie Kąkolówki, przy drodze Błażowa – Ujazdy, rośnie buk pospolity „Miłosz” o obwodzie 364 cm. Buk ten jest uznany za pomnik przyrody.
- Dąb szypułkowy (ok. 200 lat) - obwód 430 cm - na terenie miasta Błażowa - Rolnicza Spółdzielnia Produkcijna.
- Dąb szypułkowy (ok. 200 lat) - obwód 300 cm - na terenie Błażowej Dolnej - na skraju kompleksu leśnego, ok. 200 m na północ od drogi Błażowa-Dylągówka.
- Rezerwat „Wilcze” – rezerwat został utworzony 25 lipca 1997 r. na powierzchni 340,86 ha. Przedmiotem ochrony są zbiorowiska leśne tworzone przez drzewostany jodłowe z dużym udziałem buka. Lasy jodłowe tworzą w przewodzie zespół żywej buczyny karpackiej w dwóch formach wysokościowych – podgórskiej i regłowej, z dynamicznie odnawiającą się jodłą.
- Rezerwat „Mójka” – faunistyczno-florystyczny (bobry). Utworzony zarządzeniem Ministra Ochrony Środowiska Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 25 lipca 1997

r., o powierzchni 285,56 ha, położony w południowej części wsi Futoma, w oddziałach leśnych 1081-1089 Nadleśnictwa Strzyżów, obejmujący obszar lasu, wód i łąk.

- Część obszaru „Dolina Strugu” – tereny czterech gmin Doliny Strugu położone są na granicy dwóch krain: Pradoliny Podkarpackiej i Pogórza Dynowskiego. Rzeźbę tej części regionu tworzą głównie malownicze pasma i grupy wzgórz, rozdzielają je doliny rzeczek i strumieni. W gminie Błazowa obejmuje obszar rezerwatu „Mójka” w Futomie oraz rezerwatu „Wilcze” w Kąkolówce.

Ważnymi obiektami są również muzea, powstałe na terenie Błazowszczyzny:

- Muzeum Społeczne Ziemi Błazowskiej – powstało 18 maja 1997 roku, przy udziale Towarzystwa Miłośników Ziemi Błazowskiej, ówczesnego księdza Dziekana Adolfa Kowala, Gminnego Ośrodka Kultury, Kół Łowieckich i rodaków Błazowszczyzny. Ekspozyty w nim zebrane pochodzą od mieszkańców okolicznych wiosek. Znajdują się tu przedmioty codziennego użytku, narzędzia rolnicze, meble, ówczesne stroje i rzeźby. Wszystkie te przedmioty zostały skatalogowane i dokładnie opisane. W sali muzealnej stworzono wnętrze XIX-wiecznej chaty.
- Prywatne Muzeum Augustyna Rybki w Błazowej – Augustyn Rybka z miłości do rodzinnej ziemi oraz wielkiej pasji kolekcjonerskiej, aby ocalić od zapomnienia pamiętki przeszłości, stworzył własne muzeum. Muzeum kryje w sobie prawie kompletną ekspozycję etnograficzną. Znajdują się tutaj odtworzone i w pełni wyposażone warsztaty rzemieślnicze: szewca, kołodzieja, bednarza, jest stolarnia oraz izba tkacza z warsztatem tkackim. Sztukę ludową reprezentują rzeźby, makatki, dewocjonaalia wykonane przez miejscowych artystów. Znalazła się tutaj także klasa szkolna z lat trzydziestych XX wieku oraz izba wiejska z tego samego okresu.

Trasy turystyczne na terenie gminy to:

- Trasa turystyczna Błazowa – Kąkolówka – trasa zaczyna się od podnóża góry, która leży za przystankiem autobusowym Błazowa – Cegielnia, tzw. „Piekielska Góra. Trasa biegnie m.in. przez rezerwat „Mójka”, Kąkolówkę, Błazową Górą.
- Trasa turystyczna przez Futomę – trasa wiedzie przez wieś Futomę. Podczas wędrówki możemy podziwiać m.in. liczne kapliczki, kościół, remizę strażacką.
- Trasa turystyczna Futoma – Piątkowa – początkiem trasy z Futomy do Piątkowej jest futomski cmentarz parafialny. Droga, którą prowadzona jest trasa wiedzie przez pola zwane „Futomskie” ale należące w dużej części do mieszkańców Piątkowej. Na trasie znajduje się mała kapliczka, po wezwaniu św. Antoniego, położona w zaroślach, kościół parafialny w Piątkowej, cmentarz.

Budownictwo drewniane (XIX- pocz. XX w.), o znacznym potencjale turystycznym, mogące stanowić produkt turystyczny poszczególnych miejscowości to, m. in.:

- Domy drewniane (4 ćw. XIX w., pocz. XX w., 1900, 1910, 1915 oraz późniejsze),

- Zagrody (dom, stodoła, stajnia, piwnica) - 4 ćw. XIX w., 1904 r., pocz. XX w., 1920 r., lata 20. XX w.,
- Wikarówka – była wikarówka, stoi w pobliżu kościoła, drewniany budynek z 1917 roku,
- Leśniczówka – drewniana z lat 20. XX w., obecnie obok starej leśniczówki wybudowano nową,
- Drewniane zabudowania w Kąkolówce – we wsi zachowało się dużo starych domów, najstarszy, murowano-drewniany z 1863 roku.
- Na terenie gminy znajdują się dwie zabytkowe szkoły:
 - szkoła wybudowana w 1910 roku, w miejscowości Lecka,
 - szkoła wybudowana w 1911 roku, murowana, w miejscowości Piątkowa oraz
- Figura Chrystusa – w centrum wsi przy głównej drodze, warto przystanąć obok posesji nr 81 i zobaczyć figurę Chrystusa wystawioną w 1919 r. Fundatorami figury byli państwo Wawrzyniec i Anna Sieńkowie.

GMINA BŁĄŻOWA

Wybrane walory turystyczne wypoczynkowe

Fotografia 34. Hala Sportowa w Błazowej

Źródło: portal internetowy: www.blazowa.com.pl z dnia 29 czerwca 2016 roku

Walory turystyczne wypoczynkowe pełnią bardzo ważną rolę w każdej z badanych gmin i powiatów. W gminie Błazowa funkcję wypoczynkową pełnią: hala sportowa w Błazowej, Centrum Edukacji Ekologicznej, trasy rowerowe, nordic walking i inne.

- Hala Sportowa w Błażowej – połączona jest przewiązkami ze wszystkimi trzema szkołami tworzącymi Zespół Szkół w Błażowej. Na powierzchni o wymiarach 24 × 48 m mieszczą się pełnowymiarowe boiska do siatkówki, koszykówki i piłki ręcznej. Parkiet można podzielić kurtynami, aby równocześnie ćwiczyły trzy grupy. W obiekcie jest także sala do fitness, ping-ponga i siłownia, oraz widownia na 350 miejsc. Do tego zaplecze sanitarne z prysznicami i przebieralniami. Hala dostosowana została do potrzeb osób niepełnosprawnych. W pobliżu Hali Sportowej zlokalizowane jest boisko do piłki plażowej. To jeden z nowszych obiektów sportowych na terenie gminy, który z racji swoich wymiarów cieszy się dużą popularnością zarówno wśród amatorów, jak i zawodowców tej dziedziny sportu.
- Centrum Edukacji Ekologicznej – ośrodek oferuje miejsca w pokojach 1, 2 i 3-osobowych. Łącznie 31 miejsc noclegowych. Bezpośrednio przy budynku do dyspozycji gości pozostaje parking. Tuż obok znajduje się zabytkowy Dworek z XVIII w. wraz z pozostałościami dawnego parku dworskiego. W ośrodku istnieje możliwość skorzystania z częściowego lub pełnego wyżywienia. W ośrodku znajdują się również:
 - 3 sale przystosowane do organizowania konferencji, seminariów, szkoleń i spotkań biznesowych (główna sala nawet dla 80 osób oraz dwie mniejsze),
 - 3 sale przystosowane do organizowania konferencji, seminariów, szkoleń i spotkań biznesowych (główna sala nawet dla 80 osób oraz dwie mniejsze),
 - zaplecze gastronomiczne,
 - eko-plac zabaw dla dzieci,
- Trasy nordic walking w gminie Błażowa – członkowie Stowarzyszenia Turystyczno-Sportowego w Błażowej złożyli projekt do Euroregionu Podkarpackiego, który zyskał aprobatę i otrzymał wsparcie finansowe. Uzyskane środki były podstawą do wyznaczenia i oznakowania tras do aktywnego chodzenia z kijkami. Wyznaczono trzy trasy prowadzące przez urokliwe zakątki gminy. Prowadzą one z Błażowej przez Staniki, Wolę Błażowską, Wilczak Leczański, Wilczak Błażowski do Muzeum Wsi Podkarpackiej Augustyna Rybki, ulicą Łańcucką wokół błażowskiego cmentarza oraz z Błażowej przez Głębokie Folwark, Matulnik. Poszczególne szlaki różnią się długością i stopniem trudności. Prowadzą przez malownicze zakątki gminy, które warto przemierzyć niemal o każdej porze roku. Podjęta inicjatywa świetnie wpisuje się w rozwój aktywnych form turystyki i promocji gminy.
- Trasy rowerowe utworzone w ramach projektu „Trasy rowerowe w Polsce Wschodniej” - w miejscowości Futoma w gminie Błażowa rozpoczęła się budowa fragmentu trasy rowerowej, która ma przebiegać przez Podkarpacie. To część projektu Trasy Rowerowe w Polsce Wschodniej obejmującego 5 województw. Szlak rowerowy w województwie podkarpackim będzie miał długość ok. 430 kilometrów. Poprowadzono go przez atrakcyjne obszary pod względem przyrodniczym i turystycznym. Biegnie od granicy z województwem lubelskim w miejscowości Podlesina przez Horyniec Zdrój, Przemyśl, Dynów, Rzeszów, Łańcut, Leżajsk, Ulanów, aż do granicy z województwem świętokrzyskim w miejscowości Trzeźń. W projekcie zaplanowano

modernizację już istniejących tras rowerowych, budowę nowych, wykorzystanie istniejących dróg o niewielkim natężeniu ruchu, utworzenie sieci miejsc postojowych i odpowiednie oznakowanie całego szlaku.

W gminie organizowane jest Gminne Święto Chleba – impreza o charakterze gminnych dożynek, rozpoczyna się mszą świętą, następnie przechodzi do konkursu wieńcowego. Oprawę artystyczną zapewnia zespół, do którego mieszkańcy bawią się do późnych godzin nocnych.

GMINA BŁĄŻOWA

Obiekt w kategorii eko-technologie

Na wyróżnienie w tej kategorii zasługuje demonstracyjna instalacja fotowoltaiczna w Błazowej. Przy budynku Centrum Edukacji Ekologicznej w Błazowej została zainstalowana demonstracyjna instalacja fotowoltaiczna. Zamontowano dwa panele składające się z 18 i 21 ogniw fotowoltaicznych. Instalacja produkuje energię elektryczną dla budynku Centrum.

W gminie Boguchwała znajduje się 21 obiektów o walorach krajoznawczych, 4 o walorach specjalistycznych, 13 o walorach wypoczynkowych, 2 w kategorii zdrowie. W gminie w trakcie badań nie znaleziono obiektów w kategorii eko-technologie.

GMINA BOGUCHWAŁA

Wybrane walory turystyczne krajoznawcze

Fotografia 35. Kościół pw. Wszystkich Świętych w Zabierzowie
Źródło: portal internetowy: www.diecezja.rzeszow.pl z dnia 29 czerwca 2016 roku

Gmina Boguchwała charakteryzuje się występowaniem zabytkowych kościołów, zespołów dworskich, kapliczek, jak również szeregu inicjatyw podejmowanych przez społeczność lokalną, jak na przykład: wokalne zespoły ludowe, zespoły sportowe.

- Kościół pw. Wszystkich Świętych w Zabierzowie – Zabierzów jest przysiółkiem Raclawówki i leży na południowy zachód od Rzeszowa. Jadąc w kierunku Nosówki, zauważamy na wzgórzu kościół, przy którym do niedawna istniał zespół zabytków

z nim związanych. Stanowiły go: XVII-wieczna plebania, budynek szpitala dla ubogich oraz zagroda złożona z drewnianego domu i murowanej piwnicy pochodzące z 1890 r. Niestety, obiekty te już nie istnieją, zostały rozebrane. Sama świątynia w stylu barokowym została wzniesiona w 1719 r. przez księcia Jerzego Ignacego Lubomirskiego, właściciela dóbr rzeszowskich. Do kościoła przylega kaplica z 1873 r. wzniesiona przez Ludwika Jędrzejowicza (właściciela Nosówki) i jego żonę Helenę Dąbską. Oni też w 1895 r. otoczyli kościół ceglany murem.

- Kościół pod wezwaniem św. Stanisława Biskupa Męczennika – kościół przylega niemal do bryły pałacu. Świątynia w stylu późnobarokowym wzniesiona została z inicjatywy księcia Teodora Konstantego Lubomirskiego w 1729 roku. Inne elementy wnętrza kościoła to: sklepienie z malowidłami i napisem na łuku tęczowym „GLORIA TIBI DOMINE”, Ołtarz Główny z białego marmuru oraz obraz „Pan Jezus Ukrzyżowany” z 1 poł. XVIII wieku.
- Kościół p.w. św. Andrzeja w Zgłobniu – kościół pod wezwaniem św. Andrzeja w Zgłobniu został wzniesiony w 1741 roku staraniem księcia Teodora Konstantego Lubomirskiego. Rozbudowany przez przedłużenie nawy głównej, dodanie naw bocznych i dwóch wież w latach 1909 - 1929. Jego wystrój wewnętrzny zachowujący w elementach cechy wczesnobarokowe, a nawet romańskie, w czasach przebudowy nabrał kolorytu swoistego neorenesansu. Nawy boczne tworzą rzędy czterech kaplic po bokach nawy głównej (dwie z każdej strony). Nawa główna i prezbiterium kryte są sklepieniem kolebkowym z lunetami, nawy boczne (kaplice) sklepieniem krzyżowym.
- Kaplica na cmentarzu parafialnym w Boguchwale – obiekt został wzniesiony przez Henryka Straszewskiego w 1867 roku, w stylu neogotyckim, jako kaplica rodowa. W podziemiach, pod częścią ołtarzową znajduje się krypta grobowa właścicieli Boguchwały, do której prowadzi osobne wejście zlokalizowane w tylnej części Kaplicy. Efektowne jest czteropolowe sklepienie żaglaste krypty spoczywające na czterech filarach. Wnętrze Kaplicy jest bogato zdobione, niedawno gruntownie odrestaurowane.
- Izba Tradycji w Nosówce – w zabytkowym budynku Szkoły Powszechnej i Ochronki w Nosówce mieści się Izba Tradycji. Zostały tu zebrane i odtworzone stare sprzęty, a także elementy wystroju wnętrz. Ekspozowane są stare meble, naczynia, stroje, obrazy oraz zdjęcia przedstawiające historię regionu i tutejsze zwyczaje.
- Nowy dwór - zespół dworski w Zgłobniu – wzniesiony został w I poł. XIX w. w stylu klasycystycznym przez ówczesnego właściciela dóbr - Józefa Straszewskiego. Obiekt położony w malowniczym parku, otoczony starodrzewem. Dziś mieści Warsztaty Terapii Zajęciowej. W skład zespołu wchodził jeszcze do niedawna, niewielki budynek z czterokolumnowym gankiem, rozebrany w 1975 roku. W sąsiedztwie dworu zachowały się pozostałości mocno zniszczonego zespołu folwarcznego.
- Dwór Dąbskich – usytuowany jest nad potokiem Nosówka. Od poł. XVIII w. aż do 1939 roku właścicielami byli Dąbscy. W części północnej i wschodniej zespołu znajdowało się kilka budynków gospodarczych, m.in. istniejący do dzisiaj, ciekawy ar-

chitektonicznie spichlerz. Od południa rozciągał się sad i ogród warzywny. W końcu XIX w. z inicjatywy Aleksandra Dąbskiego przebudowano dwór i założono ogród angielski, po którym do dziś pozostały jedynie dwa stare drzewa i stawy rybne.

- Zespół pałacowo-parkowy – położony na stromo opadającej skarpie w kierunku południowo - wschodnim. Otacza go park od południa i od wschodu, kościół od północy, a zabudowania gospodarcze od zachodu. Sam pałac został wybudowany przez potężnego magnata – księcia Teodora Konstantego Lubomirskiego w 1728 roku, z wykorzystaniem murów wcześniejszego dworu obronnego. Powstała wspaniała rezydencja barokowa, jedyna w swoim rodzaju, porównywalna często z założeniami wilanowskimi. Pałac stanowi dzisiaj fragment większej, symetrycznej całości i składa się z pawilonu piętrowego i parterowego łącznika. Całość ma formę wydłużonego prostokąta, Obecnie mieści się w nim Gminna Biblioteka Publiczna.
- Kapliczka - Nosówka Krzywdy – według relacji Pani Janiny Bińkowskiej jest to jedna z trzech figur postawionych przez właściciela dworu w Biance Mikołaja Dziebrze, na pamiątkę śmierci synów, którzy zginęli służąc w wojsku austriackim. Brali oni również udział w wojnie egipsko-tureckiej (1839-1841r.). Nie wiadomo w jakiej kolejności zginęli, a ich prochów nie było możliwości sprowadzić do Polski. Z tej racji ojciec stawiał im pamiątkowe kapliczki z ich świętymi patronami. Nie zachowała się figura Jana Nepomucena, która była w pobliżu obecnej szkoły w Biance, jak również figura św. Antoniego, której fundamenty zostały usunięte w trakcie poszerzania. Pozostała tylko kapliczka ufundowana na pamiątkę śmierci Ludwika Dzierzby. W drugiej kapliczce, drugiego segmentu była figura (ponad metrowa) św. Ludwika, a w górnej była figurka Matki Bożej z Dzieciątkiem. Skradziono je w Sylwestra 1987 roku.
- Kapliczka Św. Jana Nepomucena - dobra w Boguchwale należały niegdyś do Lubomirskich i Skrzyńskich. O ich dawnej świetności świadczą pozostałe do dziś: zespół dworski i kościół. Otoczone są wspólnym ogrodzeniem, przy którym stoi piękna, kamienna polichromowana figura św. Jana Nepomucena z XVIII wieku. Św. Jan jest z kolei świadkiem innych wydarzeń z II połowy XIX wieku. Stary był zniszczony, toteż usunięto go z cokołu i schowano na strychu. Niebawem w obejściach dworskich rozmnożyły się węże. Plaga ustała, kiedy za radą księdza rzeźbę odnowiono i ustawiono ponownie na jej poprzednim miejscu.
- Szkoła Podstawowa im. Wincentego Witosa – zdarzeniem, które otwiera ponad stu-letni okres szkolnictwa w Nosówce jest orzeczenie w sprawie organizacji szkoły pospolitej w Nosówce, które znajduje się w Kronice szkoły spiswanej od roku 1905 do roku 1973. Z orzeczenia c. k. krajowej rady szkolnej wydanego we Lwowie 27 grudnia 1904r. dowiadujemy się, że w Nosówce od dnia 1 września 1905 roku organizuje się jednoklasową szkołę ludową pospolitą, do której zakresu należą gmina Nosówka i obszar dworski w Nosówce. Zanim przystąpiono do budowy murowanej szkoły według normalnych planów dla szkół ludowych, jednoklasowych, powstał zamiar umieszczenia w szkole zakonnicy, z których jedna prowadziłaby naukę szkolną,

druga ochronę pozostawionych bez dozoru dzieci, a trzecia pielęgnowała chorych w gminie. Wobec takich planów należało wybudować większy i przestronniejszy budynek szkolny.

Poniżej zostały przedstawione inicjatywy lokalnych społeczności, które świadczą o zaangażowaniu mieszkańców gminy w życie regionu:

- Towarzystwo Kobiet Krzewienia Kultury Regionalnej w Boguchwale – podtrzymywanie i upowszechnianie tradycji narodowej, pielęgnowanie polskości, rozwój świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej. W ramach Stowarzyszenia działa kapela i zespół śpiewaczy „Kompanija”. Repertuar zespołu i kapeli to piosenki i melodie z regionu rzeszowskiego, krośnieńskiego, przeworskiego. Zespół działa społecznie i rozśławia rodzimy folklor podczas licznych występów na różnych uroczystościach gminnych, wojewódzkich, ogólnopolskich oraz charytatywnych. „Kompanija” dwukrotnie z dużym sukcesem prezentowała swój dorobek w telewizji, a za największy sukces uważa I miejsce przez okres kilku miesięcy w konkursie kapel „Radia Rzeszów”.
- Kapela i Zespół Śpiewaczy „Kompanija” – „Kompaniji” patronuje Towarzystwo Kobiet Krzewienia Kultury Regionalnej w Boguchwale. Repertuar zespołu i kapeli to piosenki i melodie z regionu rzeszowskiego, krośnieńskiego, przeworskiego.
- Zespół Ludowy „Jubilatki” – w 1981 roku powstał zespół ludowy „Jubilatki”. Założycielką była nieżyjąca już Maria Janowska. Zespół zdobył wiele nagród i wyróżnień, między innymi I nagrodę w Wojewódzkim Przeglądzie Zespołów Śpiewaczych w Tyczynie w 1998 r. W roku 2000 wykonując pieśni ludowe, otrzymał wyróżnienie w tym samym przeglądzie. W repertuarze zespół posiada pieśni patriotyczne, kolędy, pastorałki, pasterskie, weselne, biesiadne, ludowe, obrzędowe. Zespół ludowy wraz z kapelą występuje nie tylko w gminie Boguchwała, ale również poza nią. Dużym sukcesem zespołu było nagranie w roku 2006 płyty w radiu Rzeszów.
- Zespół „Nosowiany” z Nosówki – zespół Nosowiany z Nosówki powstał w 1975 r. z inicjatywy ówczesnego sołtysa wsi Nosówka Edwarda Byjosia. Jakub Sarna organizuje członków Kapeli Sarnów (która grywała na weselach do 1965 r.) Przewodnicząca Koła Gospodyń Wiejskich w Nosówce Helena Pasierb zorganizowała grupę śpiewaczek, członkiń KGW. Pierwszy występ kapela dała na Akademii Gminy Raławówka, 9 maja 1975 r. w Niechobrze. Natomiast już 22 lipca jest już kapela i 26-osobowy chór mieszany, pod kierownictwem Stanisława Łagowskiego. Kapela działa prężnie do dziś w zmienionym składzie. Zespół „Nosowiany” w 2010 r. obchodził 35-lecie swego istnienia i z tej okazji 30 maja 2010 r. zorganizował uroczysty bankiet dla zaproszonych gości. Z tej okazji „Nosowanie” wydali również płytę.
- Stowarzyszenie Sportowo-Turystyczne „Lubcza” w Raławówce – stowarzyszenie powstało w październiku 2005 roku i swoją działalnością obejmuje szeroką grupę dzieci, młodzieży i dorosłych. Zajmuje się organizowaniem przedsięwzięć z zakresu kultury fizycznej i sportu amatorskiego. Swym zasięgiem obejmuje województwo

podkarpackie ze szczególnym uwzględnieniem terenu Gminy Boguchwała. Stowarzyszenie na dużą skalę promuje piłkę siatkową organizując Boguchwańską Amatorską Ligę Siatkówki, w której co roku bierze udział kilkaset osób. „Lubcza” prowadzi również jedyną w gminie drużynę siatkarską zgłoszoną do rozgrywek PZPS. Stowarzyszenie jest organizatorem szeregu imprez, turniejów i rozgrywek z innych dyscyplin sportowych.

- Zakładowy Klub Sportowy Izolator Boguchwała – klub powstał w 1944 roku. Założono go przy Fabryce Porcelany w Boguchwale i do dnia dzisiejszego jest z nią związany, obecnie z Zakładami Porcelany Elektrotechnicznej ZAPEL SA. Klub rozgrywa mecze w III lidze, grupie lubelsko-podkarpackiej.
- Ludowy Klub Sportowy Jedność Niechobrz – klub założony w 1948 roku. Dwukrotny zwycięzca Turnieju o Puchar Burmistrza Boguchwały. Obecnie klub rozgrywa mecze w klasie okręgowej, grupie rzeszowskiej.

GMINA BOGUCHWAŁA

Wybrane walory turystyczne wypoczynkowe

Fotografia 36. Stadion Izo Arena w Boguchwale

Źródło: portal internetowy: www.chelmiankachelm.futbolowo.pl z dnia 29 czerwca 2016 roku

Wizytówką gminy Boguchwała jest ZKS Izolator Boguchwała, ale na uwagę zasługuje również Mobilny Street Park w Boguchwale, który oferuje rozrywkę o charakterze sportowym i aktywne spędzanie czasu wolnego.

- Stadion Izo Arena – pojemność: 954 miejsca wymiary murawy: 105 m × 68 m Kluby: ZKS Izolator Boguchwała Inauguracja: 14.09.2007.
- Mobilny Street Park w Boguchwale - miejskie sporty ekstremalne cieszą się od dawna dużym zainteresowaniem wśród młodzieży. Fani jazdy na deskorolce, bmx-ach, rolkach oraz hulajnogach często potrzebują miejsca do wykonywania trików i ewolucji. Już dziś, grind'y, flip'y i slide'y można wykonywać na rynku miejskim w Boguchwale. Gmina Boguchwała pozyskała środki z unijnego Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na zakup Street Parku. W skład Street Parku wchodzi 6 elementów, które razem tworzą zintegrowaną całość - m.in. quarter pipe, fun box, bank oraz grindbox. Ważnym aspektem parku jest jego mobilność. Łatwy demontaż elementów powoduje, iż cały obiekt może zostać w krótkim czasie przeniesiony w inne miejsce. Elementy konstrukcji wykonane są z atestowanych materiałów, zapewniających bezpieczeństwo użytkownika.
- Miejskie Centrum Kultury w Boguchwale – organizuje zajęcia plastyczne i ruchowe dla starszych dzieci, a także taneczno-ruchowe, szachowe i muzyczne. Ponadto prowadzi zajęcia „aktywna kobieta” oraz chór DEO GLORIA.
- Lokalny Ośrodek Kultury „Wspólnota” w Zgłobniu – Filie: Zgłobień, Kielanówka, Nosówka, Raclawówka, Wola Zgłobieńska, zespoły artystyczne, zajęcia artystyczne.
- Gminna Biblioteka Publiczna w Boguchwale – biblioteka rozpoczęła swoją działalność 16 stycznia 1956 roku. Do końca 1956 r. biblioteka posiadała 619 własnych książek, zarejestrowano 411 czytelników i 1352 wypożyczeń. W latach 1956-1975 placówką kierowała Maria Witek-Wilk. Pod opieką biblioteki aktywnie działały punkty w Lutoryżu, Mogielnicy i liczne punkty rodzinno-sąsiedzkie. W latach 1975-1991 boguchwalska biblioteka była placówką gminną i spełniała funkcje merytoryczno-organizacyjne wobec 8 filii. Oprócz podstawowych funkcji i zadań statutowych była inicjatorem i organizatorem licznych imprez oświatowych i artystycznych. W latach 1991-1995 biblioteka działała pod szyldem Wiejskiego Ośrodka Kultury z Biblioteką upowszechniając czytelnictwo i odnosząc wiele sukcesów w animowaniu amatorskiego ruchu artystycznego. Od 1975 do 2004 roku biblioteką kierowała Janina Sobczak. Uchwałą z dnia 30 października 1995 roku Rada Gminy ponownie powołała Gminną Bibliotekę Publiczną. Obecnie Biblioteka zarządza 9 filiami.
- Podkarpacki Ośrodek Doradztwa Rolniczego – na terenie Podkarpackiego ODR w Boguchwale znajduje się XVII-wieczny pałac. Na tarasie pałacu i w zabytkowych salach organizowane są imprezy biesiadne przy muzyce i ognisku, turnieje rycerskie, plenery malarskie itp.

W Boguchwałę znajdują się dwa baseny:

- duży rekreacyjny o powierzchni lustra wody 355 m², wyposażony w różnego typu atrakcje, tj.: grzybek wodny, masaż karku, kanał sztucznej rzeki, punkty masażu, siatka do wspinaczki, gejzer powietrzny. Z dużym basenem powiązane są 2 zjeżdżalnie: rurowa i równoległa (rodzinna), brodzik dla dzieci o powierzchni wody 53,98 m² z mocowaniem, maszt żaglowca z żaglem i zjeżdżalnią.
- Mniejszy basen, w sąsiedztwie którego znajduje się plac zabaw.

Ponadto na terenie gminy jest:

- Lodowisko – w sezonie zimowym przy Szkole Podstawowej w Boguchwałę funkcjonuje sztuczne lodowisko, na którym można bezpłatnie poślizgać się na łyżwach.
- Gminne Centrum Sportu i Rekreacji w Niechobrze – Gminne Centrum Sportu i Rekreacji w Niechobrze posiada siłownię, pokój zabaw dla dzieci. Na boisku Gminnego Centrum Sportu i Rekreacji swoje mecze rozgrywa drużyna Jedności Niechobrze. Stadion posiada bieżnię oraz trybunę na 250 miejsc siedzących. Na terenie Centrum odbywają się także lokalne wydarzenia, m.in. dożynki, zawody strażackie, rajdy rowerowe MTB, zloty motocyklistów, koncerty oraz Turniej Gmin. Gminne Centrum Sportu w Niechobrze dysponuje również oświetlonym kortem tenisowym.
- Stadion w Mogielnicy – płyta stadionu uznawana jest za jedną z najlepszych nie tylko w gminie Boguchwałę, ale również poza jej terenem. W 2014 zakończyła się budowa nowego obiektu wielofunkcyjnego, który pełni nie tylko funkcję zaplecza sportowego, ale także kulturalnego i oświatowego. Parter zajmują szatnie dla sportowców, pomieszczenia sanitarne, magazyn oraz pomieszczenia techniczne. Powierzchnia zabudowy to ponad 280 m². Stadion posiada trybuny oraz nagłośnienie. Obecnie na stadionie swoje mecze rozgrywa zespół LKS Grom Mogielnica. Stadion w Mogielnicy to obiekt z bieżnią tartanową o długości 400 metrów, który wchodzi w skład kompleksu sportowego wraz z boiskami sportowymi i basenem. Do dyspozycji mamy także rozbiegi do skoku w dal wraz z piaskownicą oraz koło do pchnięć.

Na terenie gminy funkcjonuje Podkarpackie Centrum Tańca, które oferuje:

- pokazy tańca,
- oferta tańca w przedszkolach, szkołach,
- oferta nauki tańca dla młodzieży,
- dorośli-kursy tańca,
- dorośli-lekcje indywidualne,
- nauka tańca dla nowożeńców, dla firm.

- Szlak rowerowy „Wielki Las” - zielony – prowadzi przez Strzyżowsko-Sędziszowski Obszar Krajobrazu Chronionego. Dociera również do rezerwatu „Wielki Las” w Woli Zgłobieńskiej. Rezerwat ten obejmuje 70 ha lasu, gdzie chroni się przede wszystkim naturalny las o zróżnicowanych zbiorowiskach roślinnych z cennym starodrzewem buczyny karpackiej. Długość szlaku 5,8 km.
- Szlak rowerowy „Zabierzów” – czarny - opis trasy: START - tę krótką trasę rozpoczyna się na skrzyżowaniu w Zabierzowie obok przystanku PKS. Rozpoczyna się zjazd udając się na południe. 0,45 km - po lewej - cmentarz. 0,82 km – dojeżdża się do kościoła, przed którym skręca się w lewo – trasa kończy się na skrzyżowaniu, na którym łączy się z trasą czerwoną. Długość trasy: 1,60 km.

W gminie Chmielnik znajduje się 6 obiektów o walorach krajoznawczych,
3 o walorach specjalistycznych, 4 o walorach wypoczynkowych,
2 w kategorii zdrowie
i 1 w kategorii eko-technologie.

GMINA CHMIELNIK

Wybrane walory turystyczne krajoznawcze

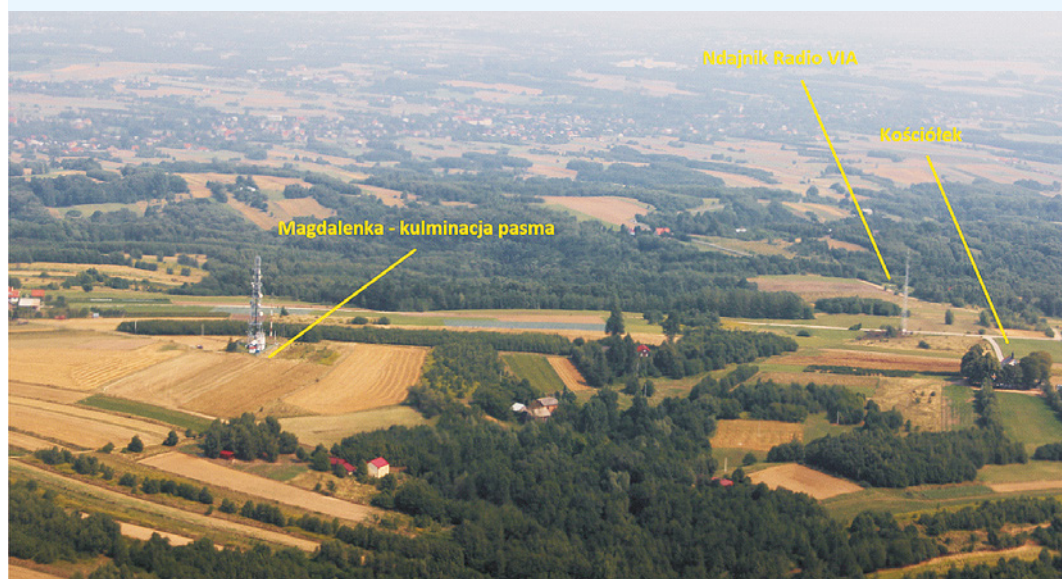
Fotografia 38. Odrestaurowana zabytkowa rzeźba Matki Bożej w kapliczce w Zabratówce
Źródło: portal internetowy: www.bikeforum.pl z dnia 29 czerwca 2016 roku

Wśród walorów krajoznawczych gminy Chmielnik dominują zabytkowe kościoły, odrestaurowana kapliczka – czyli obiekty sztuki sakralnej.

- Odrestaurowana zabytkowa rzeźba Matki Bożej w kapliczce w Zabratówce – ten zabytkowy obiekt małej architektury wzniesiono w końcu XVIII w., usytuowano go na niewielkim wzniesieniu, murowany z kamienia i cegły, na zaprawie wapienno-piaskowej, otynkowany, bielony, na kamiennym cokole; w jego wnętrzu posadowiono dużą, drewnianą pełnoplastyczną rzeźbę Matki Bożej Niepokalanej z 2 poł. XVIII w. z wtórną polichromią. W 2007 roku rzeźba poddana została konserwacji technicznej i estetycznej. Kapliczka posiada wartości architektoniczne i stanowi znaczący element krajobrazu kulturowego wsi. Rzeźba Matki Bożej Niepokalanej nosi cechy warsztatu Thomasa Huntera, rzeźbiarza późnego baroku.
- Kościół parafialny pw. Św. Bartłomieja – obecny kościół wzniesiony został na miejscu starego drewnianego, pochodzącego z XV w., z inicjatywy Stanisława Waclawskiego proboszcza chmielnickiego w 1742 r. Poświęcony został w 1753 r. Jest to kościół barokowy z licznymi późniejszymi dodatkami. Jest on orientowany, murowany z kamienia i cegły, otynkowany.
- Zabytkowy Kościół w Woli Rafałowskiej pw. Świętej Trójcy i Podwyższenia Krzyża Świętego – kościół w Woli Rafałowskiej mimo, iż wzniesiony w latach 1891-1899, wpisany do rejestru zabytków dopiero w 2008 r. Powstał on w miejsce wcześniejszej drewnianej świątyni. W jego wnętrzu wkomponowano część wyposażenia rozebranego drewnianego kościoła z XVI w., umieszczony został tutaj późnorenesansowy ołtarz z 1613 r. Skonstruowany on został w formie tryptyku o nieruchomych skrzydłach opatrzonych herbami Półkocz Odrowąż oraz obrazami malowanymi na drewnie przedstawiających świętych.
- Cudowny Obraz Matki Boskiej Łaskawej – z pożogi tatarskiej ocalał łaskami słynący obraz Matki Boskiej Łaskawej, stanowiący ozdobę obecnej świątyni, koronowany w 1997 roku. Obraz malowany na płótnie umocowanym na desce, pochodzi przypuszczalnie z 1 poł. XVI w. W późniejszym okresie nadano mu formę ikony. Dopiero podczas konserwacji przeprowadzonej w 1995 roku usunięto przemalowania, przywracając obrazowi pierwotne cechy. Obraz otoczony przez mieszkańców i pielgrzymów szczególną czcią i szacunkiem.
- Izba Tradycji w Domu Ludowym w Woli Rafałowskiej – powstała w 2010 r. w budynku Domu Ludowego, eksponuje i ocala od zapomnienia sprzęty, narzędzia, naczynia, używane dawniej w domach i gospodarstwach. Jest miejscem spotkań i warsztatów tutejszych mieszkańców.

GMINA CHMIELNIK

Wybrane walory turystyczne wypoczynkowe

Fotografia 39. Pasma Marii Magdaleny (394 –395m)

Źródło: portal internetowy: www.rzeszow-tatry.blogspot.com z dnia 29 czerwca 2016 roku

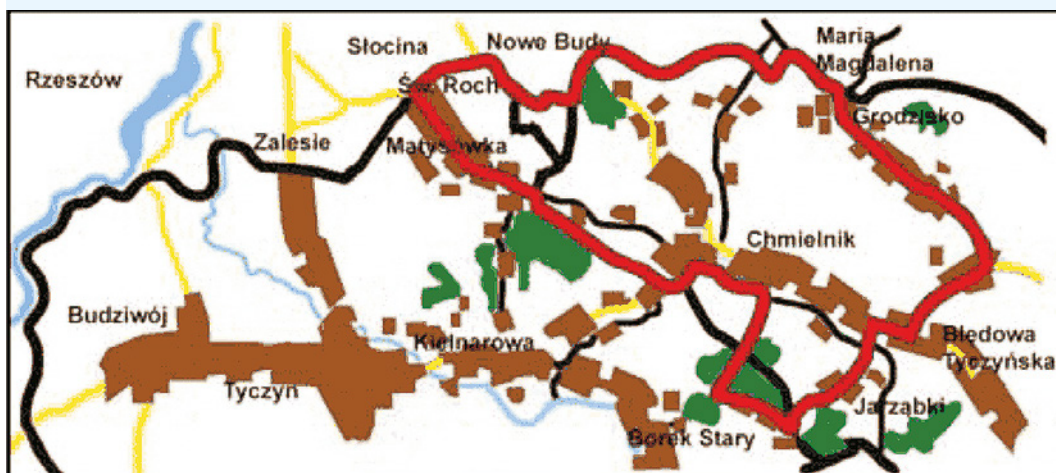
Bardzo ważne, z punktu widzenia rozwijania przemysłu turystycznego, jest tzw. Pasma Marii Magdaleny – dla miłośników turystyki pieszej górskiej, nizinnej – aktywnego spędzania czasu wolnego i rekreacji.

- Pasma Marii Magdaleny (394 –395m). W paśmie tym, tuż nad Chmielnikiem wyróżnia się Kozia Góra (368m). W zakamarkach Magdaleny leżą przysiółki o nazwach: Wielkopolska, Rzym, Ukraina i Grodzisko. Uroczą rzeźba terenu, dolinki poroździelane licznymi strumieniami, pokryte jarami, parowami, gdzie latem pachną piękne kwiaty i zioła, gdzie jest spokój i cisza. Okolice te rozślawił przysiółek Rzym. Niedgdyś bardzo licznie zamieszkiwany, dziś niestety coraz mniej. Podobno był tu taki zwyczaj wybierania raz do roku miejscowego „papieża”, tu zwanego papieżem.
- Dom Rekolekcyjny w Chmielniku – dom rekolekcyjny przy Sanktuarium Matki Bożej w Chmielniku. Tutaj odbywa się formacja księży neoprezbiterów, a także rekolekcje różnych grup. Obecnie Dom rekolekcyjny posiada 25 miejsc noclegowych, kaplicę, jadalnię z kuchnią i salę spotkań.
- Boisko sportowe przy Szkole Podstawowej Nr 3 w Chmielniku - dnia 3 września 2012 roku, wraz z inauguracją roku szkolnego, dokonano oficjalnego otwarcia ogólnodostępnego, wielofunkcyjnego boiska sportowego przy Szkole Podstawowej Nr 3

w Chmielniku. Tym samym obiekt ten dołączył do zaplecza sportowego na terenie gminy, który tworzyły dotychczas boiska przy Szkole Podstawowej w Woli Rafałowskiej oraz przy Zespole Szkół w Chmielniku. Miłośnicy sportowych zmagania mogą więc pielęgnować sportowego ducha rozgrywając mecze piłki siatkowej, ręcznej, koszykówki czy tenisa ziemnego.

GMINA CHMIELNIK

Wybrane walory turystyczne specjalistyczne

Fotografia 40. Trasy rowerowe w gminie Chmielnik

Źródło: portal internetowy: www.dolinastrugu.republika.pl z dnia 29 czerwca 2016 roku

Walory specjalistyczne na terenie gminy Chmielnik to strefy pełnej ochrony konserwatorskiej, ochrony ekspozycji najstarszych i najcenniejszych obiektów sakralnych oraz obserwacji archeologicznej.

- Strefa pełnej ochrony konserwatorskiej - A – strefa obejmuje dwa historycznie ukształtowane zespoły kościelne wraz z otoczeniem, strefę A – 1 ustalono dla Sanktuarium Matki Boskiej Chmielnickiej i jego zabytkowego otoczenia w Chmielniku Rzeszowskim, strefę A – 2 dla zespołu kościelno – plebańskiego i folwarcznego wraz z parkiem w Woli Rafałowskiej.
- Strefa ochrony ekspozycji najstarszych i najcenniejszych na terenie gminy położonych w strefie A obiektów sakralnych- E – strefa E – 1 została wyznaczona wokół zabytkowego zespołu kościelnego w Chmielniku, strefa E – 2 wokół niedużego wzniesienia w Woli Rafałowskiej, na którym usytuowany jest zabytkowy zespół kościelno-plebański wraz z fragmentarycznie zachowanym parkiem i resztkami dawnego folwarku plebańskiego na jej obszarze.

- Strefa obserwacji archeologicznej - OW – strefa OW-1 – wokół stanowiska nr 51 w Woli Rafałowskiej, gdzie znajduje się osada neolityczna, strefa OW-2 – wokół domniemanego grodziska wczesnośredniowiecznego w Woli Rafałowskiej, gdzie jednocześnie znaleziono ślady osadnictwa prehistorycznego, strefa OW-3- wokół stanowiska na pograniczu Chmielnika i Matysówki, na którym dotychczas odkryto ślady osadnictwa z epoki kamienia, osadę neolityczną, osadę prehistoryczną.

Trasa rowerowa w gminie Chmielnik ma kolor zielony i przebiega przez takie miejscowości jak: Chmielnik, Potoki, Kamieniec, Matysówka, Budy, góra Magdalenka, Wypychów, Chmielnik.

GMINA CHMIELNIK

Obiekty w kategorii zdrowie

Fotografia 41. Produkty z gospodarstwa ekologicznego „Zuza” w Chmielniku
Źródło: portal internetowy: www.lokalnazywnosc.pl z dnia 29 czerwca 2016 roku

Gospodarstwo ekologiczne Zuza - gospodarstwo posiada certyfikat ekologiczny od 2006 roku. Hodowlą kóz zajmuje się już 10 lat. W chwili obecnej stado kóz liczy 35 sztuk dorosłych i 35 kozłąt. Niejednokrotnie nagrodzone na cyklicznych imprezach m.in.: WODR Boguchwała/ AGROBIESZCZADY w Lesku/Festiwal Podkarpackich Smaków w Górnio/Prezentowane na targach BIOFACH 2008 w Norymberdze.

W gminie Dynów znajduje się 16 obiektów o walorach krajoznawczych, 11 o walorach specjalistycznych, 15 o walorach wypoczynkowych, 2 obiekty w kategorii eko-technologie. Obiektów w kategorii zdrowie o szczególnych wartościach nie stwierdzono podczas badań.

GMINA DYNÓW

Wybrane walory turystyczne krajoznawcze

Fotografia 42. Kościół pw. św. Wawrzyńca w Dynowie

Źródło: portal internetowy: www.dynow.przemysl.opoka.org.pl z dnia 29 czerwca 2016 roku

Gmina Dynów to znowu bogactwo obiektów sakralnych, typu: kościoły, kapliczki, cmentarze. Na podkreślenie zasługuje stacja zabytkowej kolejki wąskotorowej w Dynowie.

- Kościół pw. św. Wawrzyńca w Dynowie – jest to jedna z najcenniejszych i najstarszych budowli sakralnych powstałych na Podkarpaciu. Kościół został wzniesiony w 1604 r. w stylu późnorenesansowym. W skład zespołu kościelnego wchodzi zabytkowa dzwonnica z kaplicą oraz murowane ogrodzenie z renesansową bramą w kształcie łuku triumfalnego.

- Kościół pw. św. Bartłomieja – obiekt kultu religijnego. Kościół wybudowany w latach 1984 – 1989. Wnętrze kościoła zdobią prace regionalnych artystów – m.in. dynowskiego rzeźbiarza Bogusława Kędzierskiego.
- Kościół pw. św. Józefa Robotnika – obiekt kultu religijnego. W 1970 roku mieszkańcy rozpoczęli budowę nowego kościoła (poprzedni spłonął). Budowa ukończona w 1975 roku.
- Kościół parafialny pw. św. Wojciecha – kościół został wybudowany w latach 1872 – 1873 z fundacji Wandy Ostrowskiej. Obok niego znajduje się murowana dzwonnica.
- Cmentarze żydowskie na terenie gminy to dwa cmentarze kirkuty:
 1. przy ul. Piłsudskiego z XVIII/ XIX w. oraz
 2. przy ul. Karolówka z XIX w. (ohel cadyków: Cwi Elimelech Szapira i jego synowie).
- Cmentarz rzymsko – katolicki z początków XIX w. wraz z kaplicą z 1829 r. – kaplica to jeden z najcenniejszych zabytków miasta. Obok znajduje się pochodzący z I poł. XIX w. grobowiec rodziny Trzecieckich herbu Strzemię oraz inne grobowce, a także zabytkowe nagrobki.
- Miejsce pamięci na cmentarzu ukraińskim - na cmentarzu spoczywa ok. 360 ukraińskich mieszkańców Pawłokomy zabitych w 1945 roku przez lokalne grupy Samoobrony w odwet za uprowadzenie przez UPA 7 Polaków. W maju 2005 roku spotkali się tu prezydenci RP i Ukrainy.
- Kapliczka – obelisk (słup handlowy) - najstarsza dynowska kapliczka z XVIII w. W 2010 r. kapliczka została odrestaurowana. Niegdyś kapliczka spełniała rolę drogowskazu handlowego.
- Szkoła murowana XIX/XX w. z bogatą dekoracją snycerską – budynek dawnej Szkoły Ludowej z bogatą dekoracją snycerską, wybudowany na przestrzeni XIX/XX wieku. Budynek zakupiony został przez Zarząd Gminy Dynów i w latach 1995-1999 przeprowadzono w nim remont kapitalny i adaptację obiektu na potrzeby Urzędu Gminy.
- Stacja zabytkowej kolejki wąskotorowej – funkcjonuje od 1904 r. na stacji w Dynowie można oglądać zabytkową lokomotywę. Zespół stacji kolejowej składa się z budynku dworca (1887 r.), budynku dawnego zarządu kolei wąskotorowej (1887 r. – obecnie budynek mieszkalny), magazynu, zieleni zachowanej w obrębie, stacji, urządzeń technicznych oraz współcześnie wybudowanej lokomotywni.
- Zielona Klasa – obiekt edukacji ekologicznej i muzealnej, skupia w sobie funkcje rekreacyjne i poznawcze. Można tu zobaczyć jak wygląda hodowla i pielęgnacja sadzonek drzew leśnych. W obiekcie znajduje się kącik łowiecki, wiata edukacyjna, plac zabaw dla dzieci, miejsce na ognisko, sanitariaty.
- Do inicjatyw podejmowanych na terenie gminy Dynów zaliczono przede wszystkim następujące imprezy cykliczne o charakterze kulturalno-rozrywkowym:
- Konkurs Kolęd i Pastorałek – konkurs dedykowany dla młodzieży; odbywa się w styczniu,

- „Podkarpacka Tęcza” – wojewódzki konkurs, m.in. recytatorski; odbywa się w kwietniu,
- „Pogórzańska Nuta” – Przegląd Kapel, Śpiewaków i Instrumentalistów- są to pierwsze eliminacje do Ogólnopolskiego Festiwalu w Kazimierzu nad Wisłą; odbywa się w maju,
- Dni Pogórza Dynowskiego – atrakcje: bieg, koncerty zespołów, przegląd kapel dętych, dyskoteka itp.; odbywa się w lipcu.
- Dynowskie Święto Plonów – tradycyjne żniwne wieńce, naręcza kwiatów, snopy zbóż, koncerty i występy artystyczne; odbywa się w sierpniu.

GMINA DYNÓW

Wybrane walory turystyczne wypoczynkowe

Fotografia 43. Ośrodek turystyczny „Błękitny San” w Dynowie
Źródło: portal internetowy: www.archiwum.dynow.pl z dnia 29 czerwca 2016 roku

O atrakcyjności turystycznej gminy Dynów decydują, obok walorów krajoznawczych, obiekty o charakterze walorów wypoczynkowych, takie jak:

- Ośrodek turystyczny „Błękitny San” – zajmuje 2 ha. Położony jest w atrakcyjnym miejscu, 50 km od rzeki San. Na terenie obiektu znajduje się wielka stalowa wiata i 16 drewnianych stanowisk (udostępniane często podczas imprez). Można tu także skorzystać z pola noclegowego.
- Ośrodek wypoczynkowy „Pod Dębiną” – na terenie obiektu znajduje się boisko sportowe, pole namiotowe, pole kempingowe, budynek grilla sanitariaty.

- Pole biwakowe „Niezapominajka” – obiekt stanowi tanią bazę noclegową, zapewniającą komfort turystyczny. 60 miejsc noclegowych. Obiekt sezonowy: od maja do końca września.
- Pole biwakowe Dąbrówka Starzeńska – obiekt stanowi bazę noclegową zapewniającą komfort turystyczny. Są tu: ławki, stoły, sanitariaty, wiata, śmietniki.
- Park miejski – znajdują się tam dwa place zabaw, tereny zielone, mała architektura (ławki itp.), ścieżki spacerowe oraz boisko wielofunkcyjne.

Walory wypoczynkowe na terenie gminy, w kategorii walory przyrodnicze to, m. in.:

- Park Krajobrazowy Pogórza Przemyskiego - całkowita powierzchnia parku wynosi 61862 ha, z czego w zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Dynów – 12405,68 ha. Lasy stanowią ok. 60% ogólnej powierzchni parku. W drzewostanie przeważają buk, sosna i jodła. Rośnie tu także: olsz, brzoza, dąb i modrzew, jak również: grab, jawor, a nad brzegami rzeki wierzba.
- Przemysko – Dynowski Obszar Chronionego Krajobrazu – całkowita powierzchnia obszaru wynosi 47346 ha, na gruntach nadleśnictwa znajdują się 2197,88 ha, natomiast w zasięgu terytorialnym 7202,08 ha, ok. 48% jego powierzchni stanowią lasy (głównie liściaste i mieszane).
- Pomnik przyrody żywej – jest to kwitnący okaz bluszczu pospolitego o wymiarach: obwód 63 cm, wysokość 16m, pnący się po pniu dębu szypułkowatego.

GMINA DYNÓW

Wybrane walory turystyczne specjalistyczne

Fotografia 44. Trasy rowerowe w gminie Dynów

Źródło: portal internetowy: www.biznesistyl.pl z dnia 29 czerwca 2016 roku

Przez gminę Dynów przebiega wyjątkowo duża ilość tras rowerowych, szlaków turystycznych. Wynika to z atrakcyjności turystycznej regionu, który jest zagospodarowany na potrzeby uprawiania turystyki kwalifikowanej i różnych jej form, takich jak na przykład: turystyka rowerowa, piesza górską, piesza nizinna, turystyka wodna, kajakowa itp.

- Szlak wodny „Błękitny San” – odcinek trasy między Kluczem a Krzywczą znakomicie nadaje się do wypraw kajakowych. Na tym terenie istnieją organizatorzy spływów kajakowych, którzy pomogą w zaplanowaniu jedno-, dwu-, czy wielodniowego spływu, wypożyczą kajak, dowiozą na miejsce startu i odbiorą z mety.
- Trasa turystyczna: promem, mostem i z widokiem na San – trasa ta nie jest długa, ale bardzo przyjemna. Wiedzie głównie drogami asfaltowymi, co wcale nie zmniejsza jej uroku. W czasie wycieczki rowerowej można podziwiać ruiny zamku, odwiedzić dworek kolejki wąskotorowej, czy zobaczyć dobrze zachowany do dziś pałac. Atrakcją może stanowić również przepłynięcie promem przez San. Długość trasy: 22 km.
- Szlak „Nadszańskich umocnień” „Linia Mołotowa” – szlak biegnie wzdłuż Sanu od Bóbrki koło Soliny, przez Lesko, Sanok, Dynów, Bachów do Krasieczyna. Prezentuje radzieckie i niemieckie zabytki sztuki fortyfikacyjnej okresu II wojny światowej, w południowej części tzw. Przemyskiego Rejonu Umocnionego zwanego „Linią Mołotowa” oraz niemieckich umocnień granicznych tzw. Pozycji Granicznej „Galicja”. Obiekty powstały w latach 1940-41. Szlak znakowany jest kolorem czarnym, z tabliczkami posiadającymi charakterystyczny piktogram w kolorze czerwonym. Na drogowskazach do poszczególnych obiektów znajdują się pozycje GPS.
- Trasa z rezerwatem „Broduszurki” w tle – ta krótka trasa jest jedną z najbardziej urozmaiconych na tym obszarze. Dostarcza wiele atrakcji m.in. możliwość zwiedzania zamku, parku przy zamku z 19 pomnikami przyrody, drewnianych świątyń, cerkwi. Oprócz tego umożliwia zobaczenie niezwykłych skarbów przyrody. Niewątpliwie niezwykłą atrakcją będzie przeprawa przez San urokliwą kładką zawieszoną nad rzeką czy przeprawa promem. Długość trasy 25 km.
- Trasa dla wytrwałych przez rezerwat „Kozí Garb” – trasa biegnie rzadko uczęszczanymi drogami asfaltowymi oraz leśnymi. Przeznaczona jest dla wprawionych rowerzystów którym niestraszne są strome podjazdy i nierówna nawierzchnia. Trasa wymaga dobrego przygotowania kondycyjnego i technicznego. Po deszczu szlak może sprawiać trudności ze względu na błoto i duże koleiny. Przy słonecznej pogodzie trasa jest bardzo atrakcyjna pod względem krajoznawczym. Długość trasy 44 km.
- Trasa turystyczna z przystankiem przy dynowskiej ciuchci – trasa niezbyt długa, dobra na niedzielne popołudnie. Nie brakuje stromych podjazdów i ekscytujących zjazdów. Przy proponowanej trasie jest wiele atrakcji, jak choćby zabytkowy dworek, kolejka wąskotorowa, ruiny baszty usytuowanej na wzniesieniu. Liczne przydrożne kapliczki niczym drogowskazy urozmaicają krajobraz tej trasy. Długość trasy: 31 km.
- Niebieski Szlak z widokiem na San – odcinek ten stanowi część Niebieskiego Szlaku (Rzeszów – Biała – Grybów), który jest drugim pod względem długości szlakiem w Polsce. Prowadzi przez teren obszaru Pogórza Dynowskiego, aby po przekrocze-

niu linii Sanu naturalnie przejść w Pogórze Przemyskie. Szlak ten można zaliczyć do bardzo atrakcyjnych, gdyż jego trasa wiedzie nie tylko przez atrakcyjne dla oka wzniesienia Pogórza, malownicze obszary leśne, ale również przez bogate w walory kulturowe miejscowości takie jak Dynów czy Dąbrówka Staniszevska. Długość trasy: 12 km.

- Trasa Rowerowa Dolina Sanu – trasa biegnie przez wszystkie gminy związku i liczy 250 km. Jest podzielona tak, aby można ją było przebyć zarówno na dwóch kółkach, jak i pieszo. Można ją skończyć i zacząć na dowolnym etapie. Biegnie ona po urozmaiconym terenie, gdzie pokonuje się polne drogi, leśne dukty oraz odcinki mało ruchliwych szos. Charakteryzuje ją spójność i atrakcyjność.
- Trasa Rowerowa „Pagórki Pogórza Dynowskiego” - szlak ten biegnie przez Bachórz i Laskową. Trasa ta biegnie przez Pogórze Dynowskie. W czasie wyprawy można zobaczyć walory krajobrazowe, lasy, różne gatunki zwierząt oraz roślin. Zauważyć też można przydrożne kapliczki i krzyże. Długość trasy: 17 km.
- Trasa rowerowa Zakolem Sanu – trasa ta przebiega przez miejscowości: Dąbrówka Staniszevska – Dylągowa – Pawłokoma. Trasa biegnie dolinami i wzgórzami. Na trasie można podziwiać piękno krajobrazu, m.in.: rzekę San, lasy, chronione gatunki roślin i zwierząt. Można także zauważyć miejską zabudowę oraz miejsca pamięci. Długość trasy: 27 km.
- Zielony Szlak z przystankiem przy starożytnych Kurhanach – odcinek ten jest częścią dłuższego szlaku, który biegnie od Bachorza na długości 54 km. Szlak przebiega przez Pogórze Dynowskie i biegnie niemalże cały czas wśród wzgórz, od tych bardziej zalesionych, do tych widokowych. Do niedawna szlak ten kończył się w Dynowie. Nadal istnieje jednak możliwość dotarcia do Dynowa, gdyż z Bachorza do Dynowa prowadzi 4 – kilometrowy odcinek szlaku niebieskiego. Długość trasy: 34 km.

GMINA DYNÓW

Eko-technologie – technologie dla turystyki i zdrowia

W tej kategorii wymienić należy aplikację mobilną Green Velo, dzięki której można wyszukać atrakcje turystyczne, obiekty noclegowe, gastronomiczne, i MOR-y, sprawdzić listę szlaków w najbliższej okolicy. Aplikacja umożliwia zapisywanie na bieżąco przebiegu wycieczki. Można też zaplanować przyszłe trasy – wybiera się na mapie punkty, a system automatycznie wskazuje najdogodniejszą drogę.

W gminie Głogów Małopolski znajdują się 33 obiekty o walorach krajoznawczych, 7 o walorach specjalistycznych, 13 o walorach wypoczynkowych, 2 obiekty w kategorii zdrowie i 2 w kategorii eko-technologie.

GMINA GŁOGÓW MAŁOPOLSKI

Wybrane walory turystyczne krajoznawcze

Fotografia 45. Kaplica myśliwska pw. św. Huberta w Miłocinie
Źródło: portal internetowy: www.swietyhubert.parafia.info.pl z dnia 29 czerwca 2016 roku

- Kaplica myśliwska pw. św. Huberta w Miłocinie – kaplica zbudowana w latach 1741 - 1746 pod kierunkiem Karola Henryka Wiedemanna. Jest budowlą barokową - wzniesiona została na planie krzyża greckiego skrzyżowanego z ośmiobokiem. Otoczona jest wiekowymi drzewami. Kaplica nakryta jest kopułą z latarnią. Jej wnętrze zdobi barwna polichromia o motywach myśliwskich. Malowidło z 1745 r. wykonane jest w technice fresku mokrego na świeżym tynku. W apsydzie znajduje się obraz św. Huberta klęczącego przed jeleniem, na kopule zaś Święta Trójca w otoczeniu aniołów.
- Kościół parafialny pw. Świętej Trójcy – pierwszy drewniany kościół powstał w 1606 roku. W 1766 rozebrano kościół ufundowany przez Ligęzę, a za miastem został zbudowany w 1876-1879 r. obecny kościół murowany. Jest to jednonawowa świątynia na rzucie krzyża łacińskiego z prezbiterium i kaplicami po bokach oraz dwoma wieżami w fasadzie. Fasadę zdobią arkady i płyciny. Wnętrze kościoła nakryte jest sklepieniem kolebkowym.
- Pozostałości kościoła oraz klasztoru OO. Misjonarzy – pozostałości kościoła oraz klasztoru OO. Misjonarzy w Głogowie Małopolskim. Obiekty te zostały ufundowane przez Urszulę Lubomirską w XVIII w. W ich wnętrzach znajdował się cudami słynący obraz Matki Boskiej Śnieżnej (Głogowskiej). W 1803 roku w efekcie zaproszenia ognia klasztor o.o. misjonarzy spłonął.
- Kościół pw. św. Antoniego w Przewrotnem – kościół parafialny, wybudowany w 1823 r. Jego wnętrze pochodzi z pierwszej połowy XIX w. Za ścianą prezbiterium znajduje się wzniesiona w drugiej połowie XIX w. kaplica grobowa Politalskich - dziedziców Przewrotnego.
- Kościół pw. Matki Boskiej Różańcowej w Wysokiej Głogowskiej – kościół parafialny, murowany, wzniesiony w latach 1934 – 1940 (parafia istnieje od 1913 r.). Przed 1939 r. wybudowano wieżę, a hełm wieży dopiero w latach 1944-1945. Główny ołtarz pochodzi z XVIII w. W 1913 r. został założony cmentarz grzebalny. Kościół był konsekrowany dnia 05.10.1969 roku.
- Kapliczka XVII-wieczna zwana „latarnią umarłych” – na starym cmentarzu znajduje się interesująca figura z XVII wieku, zwana latarnią umarłych. Wedle miejscowych podań, postawiono ją na mogile chłopów poległych w okresie potopu w walce ze Szwedami lub Węgrami Rakoczego.
- Ratusz w Głogowie Młp. – murowany ratusz z charakterystyczną wieżą, zbudowany przez Lubomirskich około połowy XVIII w. w centrum obszernego Rynku. Ratusz wzniesiono w miejscu poprzedniej XVII – wiecznej drewnianej budowli w latach 1822 i 1929 był przebudowany.
- Dawny układ urbanistyczny – zachowany w centrum Głogowa dawny układ urbanistyczny z charakterystyczną zabudową małomiasteczkową, liczącą ponad 150 murowanych, przeważnie parterowych domów z XIX i początku XX w. Pochodzące z czasów lokacji oryginalne rozwiązanie przestrzenne, przez niektórych uważane jest za pierwsze w Polsce dzieło urbanistyczne epoki renesansu.

- Piętrowa kamienica mieszczańska – piętrowa kamienica pochodzi z 1893 r. Stanowiła siedzibę Towarzystwa Zaliczkowego, które od 1885 r. wspierało mieszczan w ich przedsięwzięciach gospodarczych. Piętrowa kamienica wyróżniała się nie tylko wysokością, ale również jedynymi w Głogowie podcieniami. Obiekt jest jednym z ważniejszych elementów układu urbanistycznego dawnego renesansowego miasta – terenu o zwartej zabudowie wokół prostokątnego (zbliżonego do kwadratu) Rynku, wychodzących z niego ulic tzw. „krzyżowych” stanowiących osie miasta.
- Stary cmentarz żydowski w Głogowie Małopolskim – założony został na początku XVIII wieku, chowano tu również zmarłych z miejscowości Wysoka Głogowska i Wygoda. Cmentarz ma powierzchnię 0,03 ha. W okresie od sierpnia 2012 r. do lata 2013 r. na terenie cmentarza trwały prace restauracyjne podjęte przez Fundację Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego we współpracy z potomkami głogowskich Żydów. Obecnie teren cmentarza jest zabezpieczony i ogrodzony oraz częściowo uporządkowany.
- Nowy cmentarz żydowski w Głogowie Małopolskim – nie wiadomo kiedy dokładnie został założony, być może było to w XIX wieku. Cmentarz ma powierzchnię 1,06 ha, jest nieogrodzony, został całkowicie zdewastowany i nie ma na nim macew.
- Stary cmentarz głogowski „Na Piasku” – spoczywa tu m.in. Franciszek Kotula, znany podkarpacki etnograf. Przy drodze dojazdowej znajduje się wzniesiona przed 1849 r. kaplica, a do nekropolii prowadzi potężna brama z 1905 r.
- Dwór w Przewrotnem i park krajobrazowy – obiekt w stylu klasycystycznym, wybudowany przed 1823 r. Jest to budowla parterowa, murowana, wzniesiona na planie prostokąta i nakryta czterospadowym dachem z powiekami. Położona jest wśród pozostałości dawnego parku krajobrazowego. Przed dworem stoi kamienna figura św. Antoniego z 1912 r. Zachowały się też pozostałości betonowej lodowni z lat 20 - tych minionego wieku oraz staw.
- Zespół podworski w Wysokiej Głogowskiej – użytkowany przez szkołę podstawową, obejmuje park i parterowy dwór, z połowy XIX wieku, mieszczący obecnie dom nauczyciela. Wybudowaną na planie prostokąta, rozległą budowlę dzieli na dłuższych elewacjach: od frontu skromny portyk wsparty na filarach, od ogrodu trójosiowy ryzalit zwieńczony trójkątnym szczytem. Całość nakrywa czterospadowy, kryty blachą dach z lukami i dwuspadowy daszek nad ryzalitem.
- Dawny Pałac Lubomirskich – budynek zakładu produkcyjnego Eko-Karpaty, którego główny budynek fabryczny stanowi dawny pałac Lubomirskich, zwany kiedyś zamkiem. Wielokrotnie przebudowywany, w niczym nie przypomina luksusowej rezydencji wzniesionej w latach 1726–1727 przez Jana Kazimierza Lubomirskiego. Od południa rozciąga się park miejski „Grabina” - fragment dawnego założenia parkowego.

Pomniki i figury zasługujące na uwagę na terenie gminy Głogów Młp. to, m. in.:

- Pomnik Jana Pawła II – w październiku 2005 r. został odsłonięty pomnik Jana Pawła II. Data zbiegła się z kolejnym Dniem Papieskim, a jednocześnie z 100. rocznicą konsekracji głogowskiego kościoła. Figura Ojca Świętego powstała dzięki wielkiemu zaangażowaniu wielu ludzi.
- Pomnik pamięci Władysława Kojdra – pomnik w formie granitowego głazu stoi w miejscu jego tragicznej śmierci (dnia 17 września 1945 roku).
- Pomnik Kardynała Stefana Wyszyńskiego – autorstwa Władysława Dudka z Krakowa, został odsłonięty w 2004 r. Pomnik przedstawia zatroskanego Kardynała spoglądającego na dójkę dzieci znajdujących się u jego stóp.
- Pomnik ku czci Jana III Sobieskiego – z roku 1933, poświęcony Janowi III Sobieskiemu ma cokół w kształcie kamiennego kopca, na którym ustawiono głaz z wyrytym na licu napisem fundacyjnym.
- Figura Matki Boskiej – rzeźba z XVIII w., zwrócona na południe, stoi na wysokiej kolumnie wtopionej u podstawy w potężny postument, na którym umieszczono tablicę przypominającą o rocznicy 500 – lecia bitwy pod Grunwaldem.
- Pomnik Walki i Męczeństwa – pomnik Walki i Męczeństwa – powstał w 1966 r. ku pamięci ofiarom II wojny światowej.

Na terenie gminy znajdują się szlaki turystyczne, biegnące przez bardzo atrakcyjne miejsca w powiecie i gminie:

- Część szlaku żółtego – „Dookoła Rzeszowa” – na terenie gminy znajduje się około 13 km tego szlaku. Udostępnia on najatrakcyjniejsze turystycznie tereny gminy, takie jak rezerwat przyrody „Bór”, projektowany faunistyczno - florystyczny rezerwat „Zabłocie” oraz interesujący pod względem florystycznym kompleks leśny „Anna-pol”. Wędrując tym szlakiem zwiedzić można także zabytkową starówkę Głogowa Małopolskiego.
- Część szlaku zielonego im. gen. Władysława Sikorskiego – na terenie gminy znajduje się około 16 km trasy. Udostępnia ona zwiedzającym duży, zwarty kompleks leśny Nadleśnictwa Głogów, wraz z atrakcyjnymi terenami rezerwatu „Bór”, a także charakterystyczne dla omawianego obszaru, tereny zagospodarowane rolniczo.
- Część niebieskiego szlaku – na terenie gminy Głogów Małopolski znajduje się około 12 km tej trasy. Udostępnia ona zwiedzającym atrakcyjne turystycznie tereny gminy, takie jak duży, zwarty kompleks leśny Nadleśnictwa Głogów, tereny zagospodarowane rolniczo, a także zabytki miasta Głogowa.

Walory przyrodnicze na terenie gminy Głogów Młp. to pomniki i rezerwaty przyrody, które w znacznym stopniu podnoszą atrakcyjność turystyczną gminy. Są to, m. in.:

- Pomnik przyrody „Czarny Staw” – zbiornik wodny o pow. 0,60 ha znajdujący się na obrzeżach Głogowa Małopolskiego, w kompleksie leśnym dawnej Puszczy Sandomierskiej. Legenda mówi, że „Czarny Staw” nie ma dna.

- Siedem pomników przyrody – grupa 3 dębów szypułkowych w Leśnictwie Bratkowice – wiek ok. 200 lat, obwód 350-450 cm, grupa 3 lip drobnolistnych w Leśnictwie Turza – wiek ok. 170 lat, obwód 350-400 cm, grupa 12 dębów przy leśniczówce w Wysokiej Głogowskiej – wiek ok. 200 lat, obwód 350-500 cm, grupa 6 dębów szypułkowych w Leśnictwie Kłapówka – wiek 200-300 lat, obwód 350-500 cm, dąb szypułkowy w Leśnictwie Kłapówka – wiek ok. 290 lat, obwód 500 cm, stanowisko chronionej paproci – długosza królewskiego, stanowisko chronionej paproci – pióropusznik strusi.
- Rezerwat „Zabłocie” – rok utworzenia: 1999. Powierzchnia 518 ha (grunty LP). Rodzaj rezerwatu: faunistyczno-florystyczna. Przedmiot ochrony: stanowiska lęgowe rzadkich gatunków ptaków, zbiorowiska roślinne z licznymi gatunkami rzadkimi i chronionymi.
- Rezerwat „Bór” – rok utworzenia: 1996. Powierzchnia 369 ha Przedmiot ochrony: ekosystemy leśne charakterystyczne dla dawnej Puszczy Sandomierskiej. Dodatkowo w rezerwacie znajdują się miejsca martyrologii ludności żydowskiej i polskiej z okresu II wojny światowej. Na terenie rezerwatu stwierdzono występowanie 320 gatunków roślin naczyniowych 22 gatunki podlegające ochronie prawnej. Stwierdzono występowanie 13 zbiorowisk roślinnych w tym 9 leśnych, 61 gatunków ptaków leśnych i 10 polno-leśnych
- Obszary Natura 2000 – w zasięgu Nadleśnictwa Głogów leży część obszaru Natura 2000 o nazwie Puszcza Sandomierska utworzonego na podstawie dyrektywy ptasiej. Całkowita powierzchnia 129116 ha z czego w zarządzie Nadleśnictwa 6726 ha. Obszar stanowi bardzo cenną ostoję wielu gatunków ptaków, między innymi bielika i bociana czarnego.

Lokalne społeczności na terenie gminy wykazują się dużą aktywnością, co widoczne jest w działalności zespołów artystycznych czy organizacji imprez kulturalnych, typu: festiwal.

- Zespoły artystyczne – kapele ludowe: „Głogowianie” i „Przewrotniacy”, Zespół Pieśni i Tańca Zespołu Szkół w Głogowie Młp. „Hanka”, chór parafialno - środowiskowy „Adoremus”, Gminna Strażacka Orkiestra Dęta.
- Międzynarodowy Festiwal Tańca Ludowego Miast Partnerskich „Jesteśmy razem” w Głogowie Młp. - festiwal odbywa się corocznie. W trakcie trwania imprezy prezentują się liczne zespoły folklorystyczne z miast partnerskich z Ukrainy, Słowacji, Węgier oraz województwa podkarpackiego.

GMINA GŁOGÓW MAŁOPOLSKI

Wybrane walory turystyczne wypoczynkowe

Fotografia 46. Ośrodek Sportu i Rekreacji z krytą pływalnią „Wodnik” w Głogowie Młp.
Źródło: portal internetowy: www.kluby-sportowe.com.pl z dnia 29 czerwca 2016 roku

Obiekty o charakterze wypoczynkowym to przede wszystkim Ośrodek Sportu i Rekreacji z krytą pływalnią „Wodnik” w Głogowie Młp. oraz Miejsko Gminny Dom Kultury w Głogowie Młp.

- Ośrodek Sportu i Rekreacji z krytą pływalnią „Wodnik” w Głogowie Młp. – OSiR to: Kompleks boisk „Orlik 2012” w Głogowie Młp. Miasteczko Ruchu Drogowego w Głogowie Młp. Kort Tenisowy w Głogowie Młp. Lodowisko w Głogowie Młp. Siłownia Plenerowa w Głogowie Młp. Boisko do siatkówki plażowej w Głogowie Młp. Kompleks boisk „Orlik 2012” w Przewrotnem. Tereny rekreacyjne przy stawach „Traczewskich” w Głogowie Młp.
- Miejsko Gminny Dom Kultury w Głogowie Młp. - celem działalności Miejsko Gminnego Domu Kultury w Głogowie Małopolskim jest zaspokajanie potrzeb i aspiracji

kulturalnych społeczeństwa przez tworzenie, upowszechnianie i ochronę różnych dziedzin kultury oraz sztuki profesjonalnej i amatorskiej. Działa przy nim Ognisko TKKF „Sokół”, Aktywna Grupa Twórców Głogowa Małopolskiego oraz Stowarzyszenie Rozwoju Gminy Głogów Małopolski.

GMINA GŁOGÓW MAŁOPOLSKI

Wybrane walory turystyczne specjalistyczne

Fotografia 47. Ludowy Klub Jeździecki w Zabajce

Źródło: portal internetowy: www.zabajka.org z dnia 29 czerwca 2016 roku

Wśród obiektów o walorach specjalistycznych n terenie gminy dominują stadniny koni.

- Zabajka - Ludowy Klub Jeździecki – Ludowy Klub Jeździecki Zabajka swoją działalność rozpoczął w roku 1978. Od samego początku był otwarty na młodych adeptów jazdy konnej – pierwsze obozy dla (dla studentów 2-go roku UMCS) odbyły się już w wakacje 1978 roku. Zabajka to między innymi: nauka jazdy konnej dla dzieci i dorosłych; możliwość wyjazdów w teren na klubowych koniach pod czujnym okiem instruktora; zawody i rajdy; pensjonat (hotel) dla koni; bar z przepyszными daniami; baza noclegowa Posiada dwie kryte ujeżdżalnie, ogromny czworobok, okólnik oraz parkur. Dla bardziej wprawionych jeźdźców jest kilkuset metrowa ścieżka dookoła klubu, a także mnóstwo kilometrów tras polnych poza samym terenem klubu.
- Stadnina Koni „Leśna Wola” – ośrodek położony jest zaledwie 14 km od Rzeszowa, w zacisznym sąsiedztwie kompleksu leśnego. Wspaniałe miejsce aby rozpocząć jeździecką przygodę, jak również rozwijać swoją pasję. Oferuje: duży parking dla autobusów i samochodów osobowych; teren piknikowy dla grup do 1500 osób; restauracja dla ok. 40 osób wraz z letnią altaną; miejsca noclegowe dla 23 osób; drew-

niany budynek wozowni dla ok. 200 osób o charakterze całorocznym, wyposażony w klimatyzację; drewniany budynek grilla z paleniskiem pośrodku dla ok. 90 osób; zadaszone miejsca siedzące na tarasie dla ok. 160 osób; możliwość ustawienia nieograniczonej ilości stolików z parasolami; miejsce do tańca; miejsce do rozpalenia ogniska; boisko do siatkówki plażowej, do piłki nożnej; obiekty wyposażone w węzeł sanitarny - 10 kabin sanitarnych.

- Klub Jazdy Konnej „Bajdur” – klub rozpoczął działalność jesienią 2009 r. W stajni jest kucyk, huculek kilka większych koni. Można w nim jeździć konno - rodziny i osoby indywidualne od 2 latka do dziadka. Jazdy prowadzone są indywidualnie i w grupach, na ujeżdżalni i w terenie. Chętni mogą uczyć się skoków przez przeszkody, lonżowania konia, pracy z koniem metodami naturalnymi itd.
- NTB ACTIVE CLUB – miejsce powstałe z pasji właścicieli, którzy w 2009 roku otworzyli pierwsze na Podkarpaciu pole golfowe pitch & putt, przez lata rozbudowywane i uzupełniane, zaprasza dziś każdego miłośnika aktywnego wypoczynku, doceniającego kameralność, komfort i błogi spokój. W NTB Active Club jest możliwość zregenerowania swoich sił w komfortowym SPA. Obiekt posiada infrastrukturę umożliwiającą grę w tenisa, futsal i siatkówkę (halową i plażową), pod okiem doświadczonych instruktorów można poćwiczyć jogę, pilates, bodyART i stretching.
- Strzelnica „Strzelka” - Strzelanie rekreacyjne dla osób nie posiadających własnej broni ani pozwolenia na jej posiadanie Nauka strzelania wraz ze szkoleniem strzeleckim dla firm i osób indywidualnych.

Trasy rowerowe oraz pieszo-konno-rowerowe na terenie gminy Głogów Młp. to, m. in.:

- trasa pomarańczowa: Głogów Młp. – Pogwizdów Stary 15 km (oznakowana w 2015 r.),
- trasa rowerowa Leśny szlak Eurogalicji: Głogów Młp. – Kamień 50 km (na terenie gminy Głogów Małopolski 17 km),
- trasa rowerowa - Głogów Młp. – Wysoka Głogowska 5,5 km,
- trasa rowerowa - Głogów Młp. – Budy Głogowskie 9 km,
- trasa pieszo-konno-rowerowa – Zabajka - Budy Głogowskie - Lipie – Zabajka 23 km. Zabajka - Lipie – Zabajka 10 km.

GMINA GŁOGÓW MAŁOPOLSKI

Obiekty w kategorii eko-technologie

Fotografia 48. Zakład Technicznych Wyrobów Włókienniczych – dawny Pałac Lubomirskich
Źródło: portal internetowy: www.gdzietu.pl z dnia 29 czerwca 2016 roku

Do obiektów w kategorii eko-technologie zaliczono następujące przedsiębiorstwa:

- Technitex - Zakład Technicznych Wyrobów Włókienniczych - początki zakładu sięgają roku 1917, kiedy to powstała Przędzalnia Lnu i Konopi. W roku 2000 zakład został sprywatyzowany i obecnie działa w ramach Grupy Podkarpackie Centrum Produkcyjno-Wdrożeniowe „EKO-KARPATY”. W Technitexie została utrzymana tradycyjna produkcja przędzin i tkanin technicznych oprócz tego profil produkcyjny przedsiębiorstwa jest systematycznie poszerzany o nowe wyroby. Najważniejsze z nich to uruchomione pod własną marką filtry samochodowe BJP FILTER oraz włókny i filtry z węglem aktywnym.
- Ekogłog Sp. z o. o - dbając o komfort życia mieszkańców i stan środowiska naturalnego firma zajmuje się odprowadzaniem oraz oczyszczaniem ścieków komunalnych powstających na terenie gminy. W zakres obowiązków wchodzi również gospodarowanie mieszkaniowymi zasobami komunalnymi.

W gminie Hyżne znajduje się 10 obiektów o walorach krajoznawczych, 3 obiekty o walorach specjalistycznych, 8 o walorach wypoczynkowych, oraz 2 obiekty w kategorii zdrowie. W trakcie badań nie stwierdzono obiektów w kategorii eko-technologie.

GMINA HYŻNE

Wybrane walory turystyczne krajoznawcze

Fotografia 49. Pomnik Grunwaldu w Hyżnem

Źródło: portal internetowy: www.polskaniezwykla.pl z dnia 29 czerwca 2016 roku

Wśród obiektów o turystycznych walorach krajoznawczych na terenie gminy Hyżne przeważają obiekty sakralne. Na uwagę zasługuje również zespół kolei wąskotorowej.

- Pomnik Grunwaldu – pomnik wystawiony w 1910 r. w 500 rocznicę bitwy pod Grunwaldem, ofiarowało Królowi Jagielle społeczeństwo Hyżnego i Dylągówki. Jest to niski obelisk na betonowo-kamiennym fundamencie, zwieńczony krucyfiksem, u którego podstawy stoi mała figurka Chrystusa trzymającego krzyż. Na cokole jest mała tablica z inskrypcją „Na pamiątkę Grunwaldu Królowi Jagielle 1410 – Hyżne, Dylągówka 1910” oraz orzeł w koronie, który w szponach trzyma wstęgę z napisem „Pod Twoją obronę”.
- Pomnik - Hołd Poległym – Betonowy pomnik ofiarowany polskim i radzieckim partyzantom, oraz ludności cywilnej poległym w latach 1939-1945 w walce z hitlerowskim okupantem. Inskrypcja z intencją wyryta jest bezpośrednio na cokole. Pomnik został odsłonięty 7 listopada 1969 roku.
- Izba Muzealna poświęcona Gen. Władysławowi Sikorskiemu – mieści się w klasycystycznym dworku w Hyżnem, wzniesionym na przełomie XVIII i XIX w., z drewnianą loggią na piętrze. Odrestaurowany, obecnie mieści w swoich murach Szkołę Podstawową im. Gen. Władysława Sikorskiego, do której sam wyżej wspomniany generał uczęszczał.
- Zespół Kościelny w Hyżnem – W skład zespołu wchodzi: Kościół Parafialny p. w. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny, kaplica pielgrzyma, dzwonnica, stary cmentarz kościelny i fortyfikacje ziemne. Obiekt ten został wpisany do rejestru Zabytków dn. 29 listopada 2006 r. nr A - 177. Będąc tu warto zatrzymać się przed Cudownym Obrazem Matki Bożej z Dzieciątkiem Jezus (obraz ten zaliczany jest do tzw. Madonn Apokaliptycznych) oraz przyglądnąć się renesansowej chrzcielnicy. Warto zwrócić uwagę na dzisiaj wręcz niespotykany mur otaczający świątynię z lewej strony. Cały kompleks kościelny skąpany jest w urokliwym starodrzewiu. Wzniesiony w latach 1727 - 1739. Jest także droga różańcowa składająca się z siedmiu kapliczek.
- Kaplica Jędrzejowiczów – z końca XVIII w. Mieści się na starym cmentarzu przy sanktuarium Maryjnym w Hyżnem. W 2010 r. przeszła gruntowny remont.
- Zgromadzenie Zakonne Sióstr Franciszkanek Rodziny Maryi – pierwszy dom Sióstr Rodziny Maryi w Hyżnem wybudowała p. Anna Jędrzejowicz, a fundatorem był jej brat p. Edward Jędrzejowicz. Fundację tę przyjęła ówczesna M. Generalna Zofia Kończa 1 września 1903 roku. Do zadań zgodnych z charyzmatem zgromadzenia należą: wychowanie i nauczanie w duchu chrześcijańskim dzieci i młodzieży, pielęgnowanie chorych i osób starszych oraz niesienie pomocy duchowieństwu w pracy duszpasterskiej, katechetycznej oraz w seminariach i dziełach miłosierdzia. Zgodnie z nim Siostry Rodziny Maryi pracują w parafiach: Bachórzec, Hyżne i Zarzeczce oraz posługują w Wyższym Seminarium Duchownym w Przemysłu.
- Zespół kolei wąskotorowej – przystanek Szklary – Przeworska Kolej Dojazdowa (PKD, pierwotnie „Wąskotorowa Kolej Lokalna Przeworsk-Dynów”), znana też jako przeworsko-dynowska kolejka wąskotorowa. Powstała na potrzeby obsługi Cukrow-

ni w Przeworsku. Kolej słynie z tunelu w Szklarach o długości 602 m - jedyne na kolejach wąskotorowych w Polsce. Dnia 30 września 1991 r. kolejka wąskotorowa Przeworsk-Dynów z lat 1890-1904 została wpisana do rejestru zabytków pod numerem A-463, a w ramach tego tunel (nieдалeko stacji Szklary) z lat 1890-1904 i drewniane schronisko kolejowe.

Warto nadmienić, że na terenie gminy Hyżne działa Kapela Ludowa Tadłów - powstała w 1972 roku. Jej głównymi jej inicjatorami byli Eugeniusz Rokita i Mieczysław Tadla. Obecnie zespół tworzą Stanisław Tadla, Bernadetta Bukała, Jan Leśniak, Kazimiera Baran oraz Tadeusz Makara. Od 1976 r. oprócz samodzielnych występów towarzyszy zespołowi „Hyżniacy”. Kapela koncertowała w kraju i za granicą (w 1999 r. we Włoszech) i odnosiła wiele sukcesów np.: III miejsce na Ogólnopolskim Przeglądzie Kapel w Kazimierzu nad Wisłą w 1998 r.

GMINA HYŻNE

Wybrane walory turystyczne wypoczynkowe

Fotografia 50. Stok narciarski „Ostra Góra-Dylągówka”

Źródło: portal internetowy: www.dylagowka.skigo.pl z dnia 29 czerwca 2016 roku

Na terenie gminy jest stok narciarski, zalew, szlak turystyczny oraz Obszar Chronionego Krajobrazu Hyżniańsko – Gwoźnickiego.

- Stok narciarski „Ostra Góra-Dylągówka” – do dyspozycji wszystkich narciarzy jak i snowboardzistów zostały oddane dwa wyciągi. Pierwszy jest talerzykowy i ma 320 metrów długości. Wyznaczone zostały przy nim dwie trasy zjazdowe 300 i 450 metrów. Należą one do łatwych, ale dobrze na nich będą się czuć zarówno początkujący, jak i zaawansowani narciarze. Natomiast drugi wyciąg został usytuowany u podnóża wzniesienia. Ma on 150 metrów długości i wraz ze znajdującą się przy nim trasą idealnie nadają się dla osób „stawiających pierwsze kroki” na nartach lub snowboardzie, a także dla najmłodszych gości ośrodka. Cały stok jest regularnie nśnieżany przez dwie armatki śniegowe o wysokiej wydajności. Dodatkowo stok jest ratrakowany, co zapewnia przez cały okres funkcjonowania wyciągu dobry stan trasy zjazdowej. Dzięki sztucznej oświetleniu można się cieszyć z jazdy do późnych godzin wieczornych. Zaraz przy dolnej stacji dużego wyciągu znajduje się szalaz wypoczynkowy. Ponadto osoby nieposiadające własnego sprzętu mogą skorzystać z wypożyczalni nart i snowboardu. Możliwość wynajęcia instruktorów narciarstwa i snowboardu.
- Zalew – kąpielisko w Dylągówce – znajduje się u podnóża wzniesienia porośniętego lasem mieszanym, na którym rozciąga się 1.5 hektarowy akwen wodny, a w nim wbudowane jest kąpielisko. Możliwość przyjemnego i rodzinnego wypoczynku zapewniona jest dzięki wydzieleniu w kąpielisku małego bezpiecznego brodzika dla dzieci o gł. do 40 cm, a dla dorosłych o gł. do 2.0 m.
- Gminny Ośrodek Kultury – dawny budynek Urzędu Gminy. Drewniany budynek został wybudowany w latach 1935-1937 z inicjatywy wójta Gajewskiego i sekretarza gminy Staniszewskiego. Autorem projektu był prawdopodobnie sołtys Janik. Zadania: promowanie i kultywowanie twórczości ludowej, organizowanie imprez, konkursów, spotkań kierowanych do wszystkich mieszkańców gminy, prezentowanie zespołów poza terenem gminy oraz granicami kraju.
- Obszar Chronionego Krajobrazu Hyżniańsko – Gwoźnickiego – znajduje się na terenie gmin: Łañcut, Markowa, Błażowa, Chmielnik, Hyżne, Lubenia, Tyczyn i Niebylec. Zajmuje południowo-zachodnią część Pogórza Dynowskiego. Najczęściej występują tu lasy grądowe oraz buczyna karpacka. Szczególnie pięknie jest tu wiosną, kiedy zakwitają zawilce i inne geofity. W dolinach możemy zobaczyć łągi. Na tym terenie utworzono dwa rezerваты przyrody chroniące lasy bukowe i jodłowe: „Mójka” i „Wilcze”.
- Niebieski szlak turystyczny – jednym z elementów racjonalnego zagospodarowania turystycznego terenu są wyznaczone piesze trasy. Umożliwiają one poruszanie się turystów w sposób bezpieczny i niezagrażający środowisku naturalnemu. Przez teren gminy przebiega szlak turystyczny oznaczony kolorem niebieskim. Jest to szlak turystyczny z Rzeszowa poprzez Białą, Dylągówkę, Jawornik Polski do Dynowa. Wchodzi on na teren gminy Hyżne w okolicy przysiółka Borówki, biegnąc przez

przysiółek Nowa Wieś, częściowo wzdłuż granicy gminy Chmielnik i dalej wierzchowiną, omijając Grzegorzówkę i Kanadę, po czym opuszcza gminę.

GMINA HYŻNE

Wybrane walory turystyczne specjalistyczne

Do obiektów o walorach specjalistycznych, ważnych z punktu widzenia rozwoju turystyki na danym terenie, zaliczono pokłady diatomitów i zeolitów oraz zdrojowisko Hyżne-Nieborów.

- Pokłady diatomitów w okolicach Nieborowa oraz pokłady zeolitów znajdujące się na obszarach północnej części gminy - diatomity i zeolity to minerały o wysokich zdolnościach sorpcyjnych i jonowymiennych, wykorzystywanych w ochronie środowiska, budownictwie, rolnictwie i przemyśle chemicznym. Zeolity i diatomity noszą miano minerałów XXI wieku.
- Zdrojowisko Hyżne-Nieborów – źródła wód leczniczych zaliczane do wód wodorowęglowo-chlorkowo-siarczkowo-sodowo-wapniowych.

W gminie Kamień znajduje się 25 obiektów o walorach krajoznawczych,
1 o walorach specjalistycznych, 5 o walorach wypoczynkowych,
1 w kategorii zdrowie
i 1 w kategorii eko-technologie.

GMINA KAMIENÍ

Wybrane walory turystyczne krajoznawcze

Fotografia 51. Kapliczka św. Rozalii w miejscowości Wrocanka
Źródło: portal internetowy: www.elomaps.com z dnia 29 czerwca 2016 roku

Kapliczki, figury przydrożne, cmentarze, pomniki, obeliska i inne obiekty o walorach krajoznawczych wpływają w znacznym stopniu na atrakcyjność turystyczną gminy Kamień.

- Kapliczka św. Rozalii w miejscowości Wrocanka – kapliczka murowana z obrazem św. Rozalii z 1912 roku. Obraz dawniej wisiał na gruszy, gdy się zniszczył to w tym miejscu było dużo wypadków. Gdy postawiono kapliczkę to wypadki ustały. Fundatorzy chorowali na zakaźną chorobę i wyzdrowieli, dlatego ufundowali kapliczkę. Dawniej odbywały się tu nabożeństwa Majowe.

- Figura Serca Pana Jezusa – figura umieszczona na murowanym cokole, na którym jest napis: „FONDATOR SMUSZ JAN PAMIENTYM ROKU 1919 SMARTWYSTAŁY NIEPODLEGŁY POLSKI”. Fundator miał 2 synów, którzy zginęli na wojnie. Ojciec chciał upamiętnić ich i niepodległość Polski dlatego postawił dwie kapliczki. Dawniej odbywały się tu nabożeństwa.
- Figura Serca Pana Jezusa – figura na murowanym cokole, na którym znajduje się płaskorzeźba Matki Bożej i napis „FUNDOWAŁ MARCIN SMUSZ W ROKU ŚWIATOWEJ WOJNY 1918 r.” Jest to druga figura spośród ufundowanych przez rodzinę Smusz.
- Krzyż drewniany – powstał ok. 100 lat temu. W tym miejscu znajdowała się studnia i wojsko polskie poło tu konie, jeden z żołnierzy utopił się, dlatego postawiono ten krzyż.
- Krzyż przełomu tysiącleci – krzyż metalowy na kamiennym cokole umieszczony na pagórku usypanym z ziemi, na który prowadzą schodki, wybudowany w 2001 roku. Po prawej stronie tablica pamiątkowa na kamiennej płycie z dedykacją pomnika. Po lewej stronie pamiątkowy kamień z wypisanymi fundatorami pomnika na metalowej tabliczce. Pomnik powstał z okazji przełomu tysiącleci, na placu, na którym obecnie znajduje się nowo wybudowany kościół filialny w Kamieniu-Błonie.
- Murowana kaplica – kaplica murowana przykryta blaszanym dachem. Murowana kapliczka wybudowana w 1882r. przez Walentego Bochenka w dowód wdzięczności za narodziny córki Reginy (szóstka dzieci państwa Bochenków zmarła tuż po urodzeniu). Przez 123 lata odbywały się tam nabożeństwa majowe. Odnowiona i poświęcona 1 maja 2005 roku.
- Krzyż Grunwaldzki – krzyż umieszczony na kamiennym wzniesieniu, wybudowany w 1910 roku, obok tablica z dwoma mieczami i napisem „odnowiono Kamień 1977” pod krzyżem kamienna tablica z napisem „na pamiątkę zwycięstwa pod Grunwaldem 1410- 1910”.
- Kościół p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa – kościół wybudowany w 1907 roku, w stylu gotyckim z pięknym, wiedeńskim i bogato zdobionym ołtarzem w stylu gotyckim z polichromowaną rzeźbą Najświętszego Serca Pana Jezusa ukazującego się grupie parafian z duszpasterzem w centralnej części ołtarza. W roku 1937 zbudowano stylowe organy i dzwonnice z trzema dzwonami.
- Cmentarz ewangelicki – dawny cmentarz ewangelicki, zawiera szczątki pomników osadników niemieckich mieszkających w Steinen (Nowy Kamień) od końca XVIII w. do II wojny światowej (1783- 1952). Pochowano tutaj pionierów akcji osadniczej, mistrzów rzemiosła, wójtów. Odnowiony w 2003 roku przez Towarzystwo Przyjaciół Kamienia, przy pomocy ks. Tadeusza Wójcickiego.
- Pałac Myśliwski Resseguierów w Morgach – obiekt z okresu I wojny światowej. Początkowo własność hrabiostwa Rossiequierów, następnie barona Jana Götza- Okocimskiego. Drzewostan liściasty, dęby szypułkowe. Chronione jako pomnik przyrody od 1980 roku.

- Muzeum historyczne „Skarbnica Pamięci” – muzeum poświęcone historii Gminy Kamień; zbiory m.in. narzędzi rolniczych, rzemieślniczych, użytku codziennego, a także monet i papierów wartościowych.
- Muzeum Harmonijek Ustnych – Wystawa Harmonijek Ustnych. Wstęp do muzeum jest bezpłatny.
- Park rekreacyjno-edukacyjny MAŁE ARBORETUM – w tym niewielkim parku znajduje się, m.in. plac zabaw dla dzieci, mała siłownia, oczko wodne z mini molo, a także małe boisko sportowe.
- Obelisk pamięci poległych – pomnik wystawiony ku czci poległych mieszkańców Łowiska, zamordowanych w tym miejscu dnia 05. 06. 1944 r. przez gestapo za odmowę pracy w dniu święta Bożego Ciała. W miejscu tym zostali rozstrzelani: Stanisław Bolka, Franciszek Bolka, Jan Bąk, Stanisław Kielb, Józef Czaja (mieszkańcy Kamienia).

Do ważnych imprez o charakterze kulturalno-rozrywkowym, organizowanych na terenie gminy Kamień, zaliczono:

- „HAKAM” – impreza prezentująca od 20 lat muzykę harmonijkową. Składa się z dwóch części: Ogólnopolskiego Konkursu Gry na Harmonijkach Ustnych i Międzynarodowego Festiwalu Gry na Harmonijkach Ustnych. Konkursowi i Festiwalowi towarzyszą warsztaty prowadzone przez Pana Zygmunta Zgraję oraz wystawa harmonijek ustnych.
- Festiwal „GwarKam” – coroczna impreza mająca na celu pielęgnowanie gwary kamieńskiej.
- „Wiklinowe Sploty” – coroczna impreza organizowana od roku 1997, we wrześniu. Poświęcona regionalnym wyrobom wikliniarskim. W ramach imprezy organizowane są konkursy na temat wiedzy o uprawie i procesach obróbki surowca, którym jest wiklina, a także konkurs pt. „Wyplatanie na żywo”. Podczas imprezy odbywa się kiermasz wyrobów wiklinowych firmy PENO p. J. Walickiej, oraz rattanu p. J. Wilka.
- Święto plonów – Dożynki – coroczna impreza: sierpień. Wieńce z kwiatów, zbóż, bochny chleba. Występy kapel ludowych, konkursy, dyskoteka.
- Lalki artystyczne – Agnieszka Zaguła to artystka pochodząca z Kamienia, która zajmuje się tworzeniem lalek artystycznych. Jest absolwentką Instytutu Sztuk Pięknych Uniwersytetu Rzeszowskiego. Pierwsza wystawa lalek odbyła się w styczniu 2006r. w Galerii „Stara drukarnia” w Rzeszowie. Nie są to jednak zwykłe lalki kojarzące się z dziecięcymi zabawkami, lecz artystyczne twory, które artystka, jak sama mówi „powołuje do życia”. Jej prace można podziwiać na wielu wystawach i galeriach.
- Wyroby wikliniarskie – do wyrobów tych zalicza się: kosze, meble wiklinowe, kufry, szafki, kosze piknikowe, kosze dla zwierząt, kosze kominkowe, kosze prezentowe oraz walizki wiklinowe.

Gmina Kamień może poszczycić się twórczością rzeźbiarską p. Józefa Ożoga, który urodził się w 1957 roku w Nienadówce i tam właśnie rozpoczęła się jego przygoda z rzeźbą. Pan Józef był wtedy młodym chłopakiem, miał około 20 lat. Zainteresowanie twórczością rzeźbiarską pojawiło się samo, pan Ożóg nigdy nie kształcił się w tym kierunku. Dzieła pana Ożoga to rzeźby i płaskorzeźby głównie o tematyce sakralnej. Wśród jego twórczości znajdują się jednak także prace związane z tematyką świecką (m.in. myślistwo, ornamenty kwiatowe), elementy do mebli, boazerii, galanteria rzeźbiarska. Mieszkańcy Kamienia mogą podziwiać prace artysty w miejscowych kościołach. W kościele w Krzywej Wsi znajduje się postać Chrystusa Miłosiernego oraz rzeźba przedstawiająca otwartą ewangelię. Natomiast dla kościoła w Kamieniu rzeźbiarz wykonał figurę Św. Józefa, stojak pod paschał oraz ornamenty przy chrzcielnicy i stole ofiarnym.

Pozostałe inicjatywy lokalnych społeczności to, m. in.:

- Kapela ludowa „Kamieniacy” – zespół powstał w 1970 roku przy Gminnej Bibliotece Publicznej, a obecnie działa przy Centrum Kultury w Kamieniu. Repertuar zespołu stanowią piosenki ludowe, pieśni patriotyczne, utwory okazjonalne i kolędy.
- Orkiestra dęta – Gminna Orkiestra Dęta została utworzona w 2008 r. z inicjatywy Wójta Gminy Kamień mgr Ryszarda Bugła. Pan Wójt był zarówno pomysłodawcą jej utworzenia, jak również przeznaczył niezbędne środki finansowe na ten cel. Pierwsze spotkanie Orkiestry odbyło się w listopadzie, a pierwsze próby w grudniu 2008 roku. Na początku działalności w jej skład weszło 28 osób w różnym wieku.
- Warto podkreślić, że na obszarze gminy znajdują się następujące walory przyrodnicze, stanowiące o atrakcyjności gminy:
- Ścieżka edukacyjno – przyrodnicza „Zdołga” – długość ścieżki wynosi ok. 4 km. Na szlaku znajdują się tarasy widokowe, miejsca przystankowe oraz tablice informacyjne zawierające, m.in. opis drzewostanu, a także występujących na terenie gatunków ptaków i owadów leśnych. W pobliżu ścieżki zlokalizowane są również miejsca na ogniska rekreacyjne i parking.
- Leśny Szlak Eurogalicji – to piesza i rowerowa trasa turystyczna licząca 50 km. Przebiega przez 3 gminy: Głogów Małopolski, Sokołów Małopolski i Kamień. Leśny szlak Eurogalicji to nie tylko trasa dla ludzi lubiących aktywny wypoczynek, ale także miłośników, przyrody (piękne lasy i łąki), historii i zabytków oraz tradycyjnego jadła, bo są tu też lokale serwujące takie dania. Odcinek na terenie gminy Kamień przebiega przez Kamień Podlesie i Morgi.

GMINA KAMIENÍ

Wybrane walory turystyczne wypoczynkowe

Fotografia 52. Szkolne Schronisko Młodzieżowe wchodzące w skład Zespołu Szkół im. Św. Stanisława Kostki w Kamieniu

Źródło: portal internetowy: www.gminakamien.pl z dnia 29 czerwca 2016 roku

Do walorów wypoczynkowych na terenie gminy zaliczono przede wszystkim:

- Szkolne schronisko młodzieżowe - Szkolne Schronisko Młodzieżowe wchodzące w skład Zespołu Szkół im. Św. Stanisława Kostki w Kamieniu działa od października 2004 roku. Całoroczna placówka oferuje zakwaterowanie w szesnastu w pełni wyposażonych pokojach, o wysokim standardzie. Idealne miejsce na organizację zgrupowań sportowych. Świetna baza wypoczynkowa dla wycieczek krajoznawczych, jak również pojedynczych turystów.
- Centrum Kultury w Kamieniu – działa od 1976 roku; ma na celu rozwój społecznego uczestnictwa w kulturze, poprawę warunków do upowszechniania kultury i sztuki regionalnej, jak również odpowiednie funkcjonowanie posiadanych placówek wokół, których rozwijają swoje zainteresowania dzieci, młodzież i dorośli. Przy C.K. działają zespoły artystyczne i kluby zainteresowań.

GMINA KAMIEŃ

Wybrane walory turystyczne specjalistyczne

Fotografia 53. Stadnina koni w miejscowości Kamień
Źródło: portal internetowy: www.e-turysta.net z dnia 29 czerwca 2016 roku

W grupie walorów specjalistycznych wyróżniono stadninę koni w miejscowości Kamień, która powstała we wrześniu 2010 roku, a pierwsze konie zostały zakupione już w styczniu 2010 roku. Nauka jazdy konnej dla dzieci, młodzieży i dorosłych. Grupowe wyjazdy w teren dla zaawansowanych. Zajęcia z hipoterapii. Przejazdki bryczką. Rajdy dla grup zorganizowanych. Wakacje w siodle dla młodzieży i dzieci. Kuligi z pochodniami zakończone ogniskiem.

GMINA KAMIENÍ

Obiekt w kategorii zdrowie

Fotografia 54. Środowiskowy Dom Samopomocy w Kamieniu w budynku Urzędy Gminy Kamień
Źródło: portal internetowy: www.gminakamien.pl z dnia 29 czerwca 2016 roku

Środowiskowy Dom Samopomocy w Kamieniu - Środowiskowy Dom Samopomocy dla osób niepełnosprawnych oferuje kilka grup terapii zajęciowej: grupa plastyczna, stolarska, terapii kulinarnej, teatralno – taneczna, komputerowa.

W gminie Krasne znajduje się 10 obiektów o walorach krajoznawczych,
2 o walorach specjalistycznych, 4 o walorach wypoczynkowych,
1 w kategorii eko-technologie.

W gminie brak obiektów w kategorii zdrowie.

GMINA KRASNE

Wybrane walory turystyczne krajoznawcze

Fotografia 55. Pomnik Grunwald w Strażowie

Źródło: portal internetowy: www.panoramio.com z dnia 29 czerwca 2016 roku

Obiekty sakralne oraz walory przyrodnicze to najważniejsze, w opinii autorów raportu, obiekty o walorach krajoznawczych, stanowiących potencjał turystyczny gminy Krasne.

- Pomnik „Grunwald” – w Strażowie znajduje się pomnik „Grunwald” wzniesiony w 1910 r. z okazji 500. rocznicy bitwy pod Grunwaldem. Tworzy go figurka Matki Boskiej.
- Kościół pw. Wniebowzięcia NMP – drewniany kościół został wzniesiony przypuszczalnie już w XIV w. Od schyłku XIV wieku w jego podziemiach chowano zmarłych właścicieli Krasnego. Kościół parafialny: murowany, wzniesiony w l. 1988 – 1996, poświęcony 15 VIII 1996 r.
- Kościół p.w. Najświętszej Maryi Panny Królowej Polski – kościół wzniesiony w latach 1948 – 1949, zaprojektowany przez Jerzego Jachowicza, poświęcił 6 XI 1949 r. biskup przemyski Franciszek Barda. Początkowo był to kościół filialny parafii Krasne, a w 1950 r. po powstaniu w Strażowie ekspozytury stał się jej centrum duszpasterskim. Z czasem ekspozytura przekształciła się w samodzielną parafię.
- Kościół p.w. Św. Wawrzyńca (parafia Malawa) – pierwszy, drewniany kościół pod wezwaniem św. Wawrzyńca został, ze względu na zły stan, rozebrany w 1720 r. Na jego miejscu wybudowano w latach 1721-1722 nowy kościół, też drewniany. Fundatorem był dzierżawca Malawy Józef Poniński. W maju 1920 kościół spłonął. W latach 1921-1922 parafianie pod kierunkiem proboszcza ks. Franciszka Kotuli wybudowali nową murowaną, neogotycką świątynię.
- Kościół p.w. Św. Magdaleny – na terenie parafii Malawa, na najwyższym wzniesieniu w okolicy (399 m n.p.m.) znajduje się murowany renesansowy kościółek z 1712 r pod wezwaniem św. Magdaleny. Uroczystości odpustowe w tym kościele odbywają się dnia 22 lipca.
- Wzgórza Marii Magdaleny (394 m n.p.m.), stanowiącego północną krawędź Pogórza Dynowskiego. Na szczycie wzgórza znajduje się kościół pw. św. Magdaleny. Obecnie miejscowość zajmuje obszar 1267 ha. Wzgórze Marii Magdaleny (394 m n.p.m.) w Malawie, to jeden z najlepszych punktów widokowych w okolicach Rzeszowa. Przy wyjątkowo dobrej przejrzystości powietrza, można nawet zobaczyć stamtąd, oddalone o ok. 170 km Tatry.
- Część Pogórza Dynowskiego – Wzgórza Marii Magdaleny (394 m n.p.m.), stanowiącego północną krawędź Pogórza Dynowskiego. Na szczycie wzgórza znajduje się kościół pw. św. Magdaleny. Obecnie miejscowość zajmuje obszar 1267 ha. Wzgórze Marii Magdaleny (394 m n.p.m.) w Malawie, to jeden z najlepszych punktów widokowych w okolicach Rzeszowa. Przy wyjątkowo dobrej przejrzystości powietrza, można nawet zobaczyć stamtąd, oddalone o ok. 170 km Tatry.
- Bażantarnia – w południowej części miejscowości Krasne znajduje się bażantarnia wzniesiona przez Potockich.
- Figurki Matki Bożej w Palikówce i Krasnem – w Palikówce u wrót wioski, dla upamiętnienia 500. rocznicy zwycięstwa grunwaldzkiego, wybudowano na cokole figurę Matki Bożej. W Krasnem Figurka Matki Boskiej ustawiona w 1910 r. jako pomnik

Grunwaldu, w 500 rocznicę bitwy pod Grunwaldem. Podobna figurka, ulokowana w miejscowości Strażów, przed laty zniknęła z kolumny i od tej pory wszelki słuch o niej zaginął.

GMINA KRASNE

Wybrane walory turystyczne specjalistyczne

Fotografia 56. „Trasy Rowerowe Polski Wschodniej”

Źródło: portal internetowy: www.skyscrapercity.com z dnia 29 czerwca 2016 roku

Na terenie gminy Krasne zrealizowano budowę trasy rowerowej (droga Krasne - Krzemienica - Strażów) w ramach programu „Trasy rowerowe w Polsce Wschodniej” na terenie województwa podkarpackiego. Projekt dofinansowany jest z budżetu Unii Europejskiej, budżetu państwa oraz z budżetu województwa podkarpackiego. Potężny projekt realizowany jest przez pięć regionów Polski Wschodniej – warmińsko-mazurski, podlaski, lubelski, podkarpacki oraz świętokrzyski.

Dodatkowo na uwagę zasługuje szlak rowerowy zielony, który przebiega przez takie miejscowości jak: Chmielnik, Potoki, Kamieniec, Matysówka, Budy, góra Magdalenka, Wypychów, Chmielnik, Krasne.

W gminie Lubenia znajduje się 14 obiektów o walorach krajoznawczych,
9 o walorach specjalistycznych, 7 o walorach wypoczynkowych,
1 w kategorii zdrowie
i 1 w kategorii eko-technologie.

GMINA LUBENIA

Wybrane walory turystyczne krajoznawcze

Fotografia 57. Kaplica bł. Józefa Kowalskiego w Siedliskach

Źródło: portal internetowy: www.lubenia.pl z dnia 29 czerwca 2016 roku

Kaplica bł. Józefa Kowalskiego w Siedliskach, gipsiarnia Branickich, kapliczka „Dzwonek” czy stare kościelisko, to tylko niektóre obiekty ważne z punktu widzenia potencjału dla rozwoju turystyki w gminie Lubenia.

- Kaplica bł. J. Kowalskiego – ur. 13 marca 1911 w Siedliskach, zm. 4 lipca 1942 w Auschwitzu) – polski duchowny katolicki, salezjanin, błogosławiony Kościoła katolickiego. 29 maja 1938 przyjął święcenia kapłańskie i podjął pracę. Wybuch II wojny światowej zastał go jako duszpasterza w parafii św. Stanisława Kostki na Dębniakach i sekretarza ks. inspektora Adama Cieślara. 23 maja 1941 został aresztowany przez gestapo i przewieziony do więzienia na ul. Montelupich, a następnie 26 czerwca 1941 do hitlerow-

skiego obozu koncentracyjnego w Auschwitz. Mając świadomość, że idzie na śmierć oddał współwięźniom ostatnią rację żywnościową. Błogosławiony salezjanin został zakatowany za odmowę podeptania swojego różańca. Beatyfikowany przez papieża Jana Pawła II w Warszawie 13 czerwca 1999 w grupie 108 polskich męczenników.

- Stare Kościelisko – w tym miejscu stał do 1929 roku drewniany, modrzewiowy kościół barokowy p.w. św. Urszuli oddany do użytku wiernych w 1739 roku (obecnie w Straszylu). Pierwotnie stały tutaj co najmniej dwie budowle sakralne, zniszczone przez najazdy obcych wojsk. Z tych budowli zachowały się jedynie cenne drewniane rzeźby z XVII wieku (obecnie w Muzeum Diecezjalnym w Rzeszowie) oraz zabytkowy dzwon z 1694 roku (obecnie Muzeum Okręgowe w Rzeszowie). Współcześnie „stare Kościelisko” stanowi swoiste miejsce kultu religijnego mieszkańców Lubeni i to nie tylko ze względu na stojącą tu monumentalną figurę Chrystusa (ufundowaną przez Tomasza Dudka), ale także ze względu na złożone tu prochy dawnych mieszkańców Lubeni, gdyż przy kościele położony był stary cmentarz, na którym grzebano ludzi.
- Grodzisko Okop – znajdujący się nieopodal (300 m) wczesnośredniowieczny gród obronny wraz z niewielką osadą istniał w okresie od XI-XIII wieku. Do dziś zachowały się w bardzo dobrym stanie ziemne wały obronne (od 2-4 metrów wysokości) wraz z fosą. Gród obronny w Lubeni położony był na granicy tzw. Rusi Czerwonej i państwa polskiego. Pierwotnie nosił nazwę Horodna i swoje znaczenie utracił ostatecznie w XIV wieku, po przyłączeniu tych terenów do Polski przez króla Kazimierza Wielkiego w 1345 roku. Obronny charakter grodziska wykorzystany został przez chłopów lubeńskich, podczas najazdu szwedzkiego w 1656 roku. Schronili się tutaj wraz z dobytkiem i stoczyli zwycięską potyczkę z oddziałem wroga. Stąd wywodzi się obecna nazwa przysiółka „Okop szwedzki”. Grodzisko „Okop” należy do najcenniejszych historycznie zabytków wsi Lubenia.
- Gipsiarnia Branickich – na skraju wsi Siedliska, w przysiółku Broniakówka ukształtowały się w okresie miocenu (23 -12 mln lat temu) rozległe pokłady skał gipsowych. W niektórych miejscach sięgają one nawet kilkudziesięciu metrów głębokości. W XVII wieku właściciele tych terenów, magnacki ród Branickich rozpoczął eksploatację złóż w celach budowlanych. Gips z Siedlisk został użyty, m.in. do budowy rodowej siedziby Branickich w Białymstoku oraz w Tyczynie. Kopalnia gipsu (zwana przez miejscową ludność „gipsiarnią”) czynna była (z przerwami) aż do połowy lat 50-tych, kiedy to ostatecznie zaprzestano eksploatacji złóż gipsowych.
- Miejsce pamięci narodowej – 23 czerwca 1943 roku hitlerowskie oddziały SS i żandarmerii niemieckiej dokonały pacyfikacji wsi Lubenia w odwecie za działalność patriotyczną i konspiracyjną mieszkańców. Rozstrzelano w tym dniu 6 mieszkańców Lubeni. Stosunkowo niewielka liczba ofiar była zasługą ówczesnego proboszcza parafii ks. Franciszka Łuszczkiego, który znając dobrze język niemiecki wybłagał u Niemców odstąpienie od tzw. dziesiątkowania. Ocalało w ten sposób swoje życie wielu parafian przeznaczonych do rozstrzelania w tym wielu członków organizacji konspiracyjnych

i patriotycznych. W miejscu tym, na małym kopczyku z kamieni stoi betonowy krzyż ze stosowną tablicą.

- Kapliczka „Dzwonek” – obiekt wpisany do gminnej ewidencji zabytków – kapliczka przydrożna w miejscowości Siedliska. Murowana kapliczka domkowa jest obiektem zabytkowym, pierwotnie wchodzącym w skład zespołu dworskiego, wybudowanego w 4 ćw. XIX w. i remontowanego w 1958 r. (oraz zapewne ok. 1980 r.). Pierwotnie posiadała nieco inny wygląd, wg zdjęcia na karcie adresowej wykonanego w 1978 r., pełniła funkcję kapliczki przeciwburzowej. Przy ścianie tylnej usytuowana została mensa ołtarzowa, przy której pierwotnie znajdowała się drewniana figura Jana Nepomucena (skradziona). Posadzka jest kamienna.
- Kościół pw. Matki Boskiej Nieustającej Pomocy – kościół z 1739 r. jest dębowo-modrzewiową budowlą o konstrukcji zrębowej. Do 1929 r. był kościołem parafialnym w pobliskiej Lubeni, konsekrowanym w 1745 r. Po wybudowaniu tam nowej świątyni został rozebrany i przewieziony do Straszdyła, gdzie dobudowano mu murowaną zakrystię, sklepienia i wieżę. Razem z kościołem przeniesiono między innymi: ołtarz, krucyfiks na belce tęczowej oraz tablicę konsekracyjną. Dnia 8 grudnia 1929 r. został poświęcony przez proboszcza lubeńskiego ks. Józefa Urbanka.
- Muzeum Regionalne w Sołonce – muzeum otwarte jest w niedziele od maja do końca października w godzinach od 11:00 - 18:00, natomiast od listopada do końca kwietnia w godzinach od 11:00 - 16:00. Można również umówić się indywidualnie na zwiedzenie Muzeum.
- Muzeum Strachów Polnych – niezwykle Muzeum Strachów Polnych utworzył w 1998 roku w szkole podstawowej w Lubeni nauczyciel historii pan Aleksander Bielenda. Chciał ocalić ten bardzo malowniczy, a niestety zanikający element kultury ludowej. Placówka ma 70 eksponatów. Część z nich to oryginalne strachy, które po latach służby na okolicznych polach jako zasłużeni emeryci uświetniają zbiory muzealne, które warto zobaczyć.
- Kapliczka Biedów – przy drodze nieopodal kościoła w Straszdydle stoi kapliczka wotywna z II połowy XIX wieku, zbudowana z kamienia rzecznoego z figurką Chrystusa Frasobliwego. Ufundowana została przez Marię i Szymona Biedów dla uczczenia ofiar epidemii cholery, które nawiedzały wieś Straszdydle i okolice w latach 1780-1873. Początkowo w kapliczce znajdowała się drewniana „Figura Bożej Męki” (Chrystus Frasobliwy) autorstwa nieznanego, ludowego artysty, która obecnie znajduje się w Muzeum Etnograficznym im. F. Kotuli w Rzeszowie. Po gruntownym remoncie straciła swój ludowy charakter, ale w dalszym ciągu jest świadectwem historycznej oraz religijnej tożsamości mieszkańców Straszdyła i gminy Lubenia.
- Chłopski most – most zbudował w 2 poł. XIX w. niejaki Paweł Materna - kmieć lubeński z przysiółka Obręczna w Lubeni. Niezwykła precyzja wykonania mostu i technika budowlana zastosowana przez jego budowniczego (most zbudowano z kamienia rzecznoego bez użycia zaprawy), nadają mu cechy oryginalnego zabytku architektury ludowej. Na terenie Polski zachowało się zaledwie kilka tego typu obiektów. Ponad

stuletni most do dziś służy okolicznym mieszkańcom, co potwierdza wyjątkową jakość i solidność chłopskiej konstrukcji.

Zespół „Straszydłanie” oraz Zespół Pieśni i Tańca „Lubenka” to zespoły muzyczno-taneczne, pielęgnujące lokalny folklor regionu.

- Zespół Regionalny „Straszydłanie” – zespół działa we wsi Straszydło od 1993 roku. W programie posiada widowiska obrzędowe: „Wesele Straszydlańskie”, „Kolęda z Turoniem”. W widowiskach występuje trzy pokolenia mieszkańców tej wioski oraz okolicznych miejscowości. „Wesele Straszydlańskie”, zostało uhonorowane I nagrodą w Wojewódzkim Konkursie „Ludowe Obrzędy i Zwyczaje” organizowanym przez Wojewódzki Dom Kultury w Rzeszowie w 2000 roku. W 2001 roku zespół otrzymał nagrodę Marszałka Województwa Podkarpackiego – „Zasłużony Dla Kultury Ludowej Województwa Podkarpackiego”. Widowisko obrzędowe prezentowała lokalna telewizja. „Straszydłanie” są trzykrotnym laureatem Ogólnopolskiego Konkursu Tańca Tradycyjnego.
- Zespół Pieśni i Tańca „Lubenka” – posiadający „Artystyczny Znak Jakości”. Prezentuje folklor ziemi rzeszowskiej oraz innych regionów Polski. W czasie swojej długoletniej działalności przez szeregi zespołu przewinęło się ok. 900 osób. „Lubenka” była gorąco oklaskiwana przez publiczność Belgii, Holandii, Rosji, Szwecji, Szwajcarii, Turcji, Bułgarii, Słowacji, Włoch, Niemiec, Grecji i Litwy. Za wielki zaszczyt i wyróżnienie poczytuje sobie spontaniczny dwukrotny występ i przyjęcie na audiencji przez najwyższy autorytet naszych czasów Papieża Jana Pawła II. Do tej pory zespół zgromadził bardzo bogatą dokumentację prasową, fotograficzną i filmową. Dodać należy również liczne dyplomy, wyróżnienia i nagrody, które stanowią plon rozmaitych przeglądów i festiwali folklorystycznych.

GMINA LUBIENIA

Wybrane walory turystyczne wypoczynkowe

Fotografia 58. Siedlisko „Brzeziny”

Źródło: portal internetowy: www.brzeziny.entro.pl z dnia 29 czerwca 2016 roku

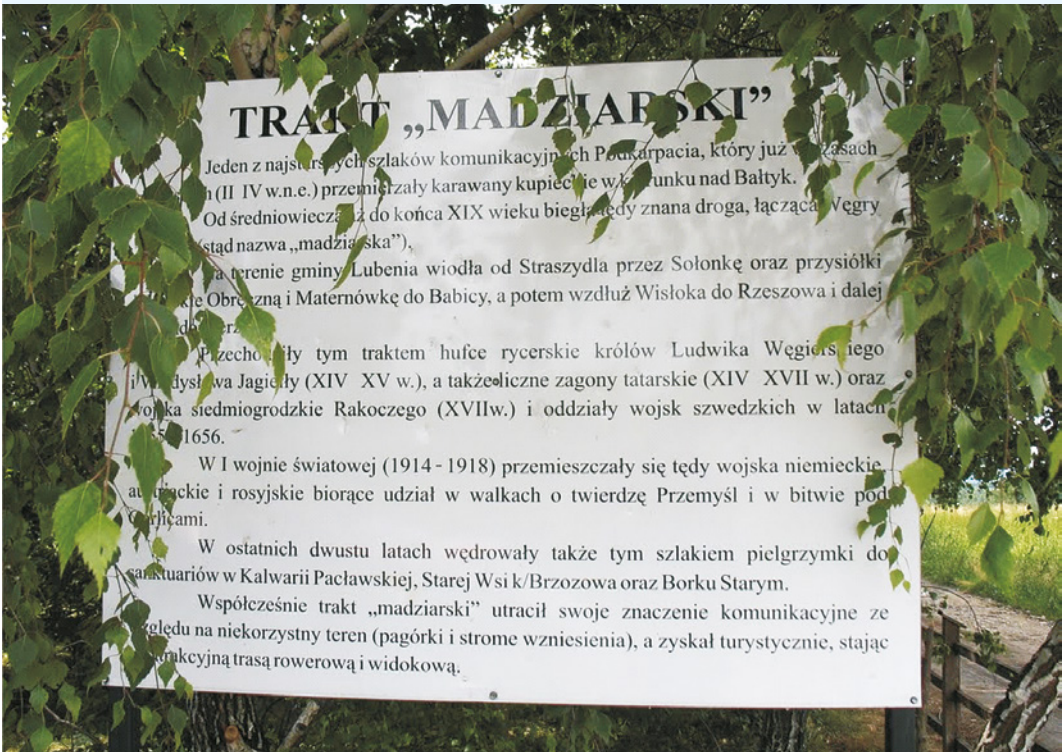
W kategorii walory wypoczynkowe wyróżniono: Siedlisko „Brzeziny”, Ośrodek Jeździecki Kamieniec, łąkę solankową i inne. Inny rodzaj wypoczynku oferuje: Tor rowerowy „DIRT” oraz Ośrodek Aktywnego Wypoczynku „MARATON”.

- Siedlisko „Brzeziny” – oferta malowniczo położonego gospodarstwa „Brzeziny” obejmuje: jazdę konną z instruktorem; możliwość jazdy western; hotel dla koni; zaplecze socjalne; ogniska; wędkowanie; spacer po lesie obfitującym w grzyby.
- Ośrodek Jeździecki Kamieniec - ośrodek zaprasza na jazdy konne z instruktorem, jazdy w teren w okolicach Przyłaska pod Rzeszowem. Hotel dla koni: stajnia, duże boksy. Hipoterapia z instruktorem PTHip, noclegi w drewnianym domku z dużym ogrodem.
- Źródło solankowe – źródło słonej wody w Solonce to pozostałość okresu mioceńskiego, kiedy to tereny Podkarpacia pokryte były ciepłym morzem (ok. 23–5 mln lat temu). Są częścią tzw. solanek podkarpackich występujących wzdłuż Pogórza Karpackiego w pasie solanek sanocko-przemyskich w zachodniej części żup ruskich. Na pewno były eksploatowane w XVI i XVII wieku, gdy warzono tu na dużą skalę sól. W tym czasie powstała znajdująca się tu studnia solankowa. W latach 2009–2010 powstała w tym miejscu kaskada solna o charakterze zdrojowym, gdyż występujący w solankach jod ma właściwości zdrowotne.
- Gminna Biblioteka Publiczna w Lubeni – Gminna Biblioteka Publiczna wraz z dwoma filiami w Straszydlu i Siedliskach. Dzięki przychylności władz samorządowych księgozbiór biblioteki jest na bieżąco uzupełniany. Stały napływ nowości przyciąga coraz to nowych czytelników nie tylko z terenu gminy, ale i z pobliskich miejscowości. Jest placówką nowoczesną, skomputeryzowaną, z bezpłatnym dostępem do Internetu, tworzącą elektroniczną bazę danych. Prowadzi szeroką działalność prezencyjną popularyzującą zbiory i czytelnictwo wśród społeczności lokalnej, m. in. konkursy, wystawy, lekcje biblioteczne, godziny z bajką dla najmłodszych. W plan pracy na stałe wpisały się imprezy dla czytelników: Ferie w Bibliotece, Tydzień Bibliotek, Cała Polska czyta dzieciom, Wakacje z biblioteką, Wieczór wróżb i zabaw, Mikołajki, Bajkowy bal dzieci, Pasowanie na czytelnika. Jest też współorganizatorem Dnia Babci i Dziadka, Dnia Seniora. Rozwinięta została również współpraca ze Stowarzyszeniem Pomocy Osobom Niepełnosprawnym Gminy Lubenia. Na spotkaniach autorskich biblioteka gościła wielu znakomitych autorów i gości.
- Tor rowerowy „DIRT” – tor rowerowy - DIRT rozpoczynający się górą startową składa się z ziemnych przeszkód. Przebieg trasy toru rowerowego DIRT kończy tor rowerowy Pumptrack. Ziemny rowerowy plac zabaw Pumptrack składa się z garbów, zakrętów profilowanych oraz małych (hopek) ułożonych w takiej kolejności, by możliwe było rozpedzenie się i utrzymanie prędkości bez pedałowania. Przeszkody toru wraz z zakrętami tworzą zamkniętą pętlę, po której można jeździć w obu kierunkach.
- Ośrodek Aktywnego Wypoczynku „MARATON” – to doskonałe miejsce dla ludzi lubiących sport i aktywny wypoczynek. Ci którzy uprawiają: boks, sporty walki, tańiec, nordic walking, kajakarstwo turystyczne, zapasy, piłkę nożną, ręczną i siatkową,

lubią rowerowe wycieczki znajdą tutaj coś dla siebie. Ośrodek to również świetna baza wypadowa do atrakcyjnych turystycznie miejsc w regionie z doskonałą kuchnią i miejscem na biesiadę.

GMINA LUBENIA

Wybrane walory turystyczne specjalistyczne

Fotografia 59. Trakt Madziarski

Źródło: portal internetowy: www.gspol.wordpress.com z dnia 29 czerwca 2016 roku

Wśród walorów w kategorii: specjalistyczne w gminie na uwagę zasługuje Trakt Madziarski - jeden z najstarszych szlaków komunikacyjnych Podkarpacia oraz liczne trasy rowerowe.

- Trakt Madziarski – jeden z najstarszych szlaków komunikacyjnych Podkarpacia, który już w czasach rzymskich (II – IV wiek n.e.) przemierzały karawany kupieckie w kierunku nad Bałtyk. Od średniowiecza aż do końca XIX wieku biegła tędy znana droga, łącząca Węgry z Polską (stąd nazwa „madziarska”). Na terenie gminy Lubenia wiodła od Straszdyła przez Sołonkę oraz przysiółki lubeńskie Obręczną i Ma-

ternówkę do Babicy, a potem wzdłuż Wisłoka do Rzeszowa i dalej na Sandomierz. Przechodziły tym traktem hufce rycerskie królów Ludwika Węgierskiego i Władysława Jagiełły (XIV – XV w.), a także liczne zagony tatarskie (XIV – XVII w.) oraz wojska Siedmiogrodzkie Rakonego (XVII w.) i oddziały wojsk szwedzkich w latach 1655 – 1656. Podczas I wojny światowej (1914 – 1918) przemieszczały się tędy wojska austriackie i rosyjskie biorące udział w walkach o twierdzę Przemyśl i w bitwie pod Gorlicami. W ostatnich dwustu latach wędrowały tym szlakiem pielgrzymki do sanktuariów w Kalwarii Paclawskiej, Starej Wsi k/Brzozowa oraz Borku Starym. Współcześnie trakt „madziarski” utracił swoje znaczenie komunikacyjne ze względu na niekorzystny teren (pagórki i strome wzniesienia), a zyskał turystycznie, stając się atrakcyjną trasą rowerową i widokową.

- Ścieżka rowerowa TRASA Nr 1 – żółta – początek trasy: stare kościelisko w Lubeni (miejsce, z którego został przeniesiony kościół dębowo-modrzewiowy, znajdujący się obecnie w Straszylu); w górę, w stronę kamieniołomu; miejsce wypoczynku „Pod grzybkiem” – (teren jest własnością UG w Lubeni) odległość 3 000 m; zjazd w prawo – można tu podziwiać panoramę całej Lubeni; odpoczynek „Pod grzybkiem” – odl. 3 900 m; przejazd obok mostu na rzece „Lubenka”; centrum gminy (sklep, policja, Ośrodek Zdrowia, apteka, poczta) 5 600; powrót do punktu wyjścia. Długość trasy 6 700 m, jest to trasa dość łatwa, bardzo atrakcyjna, z pięknymi widokami, można nią podróżować z dziećmi.
- Ścieżka rowerowa TRASA Nr 2 – zielona – początek trasy: wędrowkę rowerem rozpocząć można od piekarni GS „SCH” w Lubeni w kierunku Urzędu Gmin; centrum gminy (UG) ok. 1 600 m; most na rzece „Lubenka” (ok. 2 400 m); odpoczynek „Pod grzybkiem” 3 300 m; punkt widokowy obok „Trzech Krzyży” – 5 100 m (piękna panorama Straszylu i Lubeni, widok na okop); kierunek droga powiatowa w stronę Straszylu; zabytkowy kościół w Straszylu z XVII wieku – 8 900 m; powrót drogą powiatową w kierunku zapory (stopień wodny) na rzece „Lubenka”; powrót do punktu wyjścia. Długość trasy 15 400 m.
- Ścieżka rowerowa TRASA Nr 3 – niebieska – początek trasy: rozpoczynamy przy gimnazjum w Siedliskach; asfaltową drogą kierujemy się w stronę Lubeni; za piekarnię GS skręt w prawo (3 000 m); stopień wodny na rzece „Lubenka”; stadion sportowy (4 600 m); miejsce odpoczynku ok. 6 000 m – widok na Lubenię, Jasieniki; zjazd drogą w dół do Lubeni – centrum. Długość trasy 12 000 m.
- Ścieżka rowerowa TRASA Nr 4 – brązowa – początek trasy obok Kościoła w Siedliskach; w stronę cmentarza ok. 800 m – możliwość dojazdu drogą asfaltową ok. 800 m do starej kopalni gipsu; zjazd przez „Księży lasek” ok. 1 900 m; kapliczka „Krzyżowa”; stare kościelisko; w stronę stopnia wodnego na rzece „Lubenka”: ok. 4 400 m; Lubenia „Luka” ok. 6 100 m; w stronę szkoły w Sołonce (ok. 1 500 m); do źródła słonej wody „SOLANKA” – miejsce odpoczynku, (las, cisza, spokój, stara piękna lipa, pasieki); powrót w stronę kościoła w Straszylu ok. 13 900 m; kamieniołom ok. 15 800 m; kierunek Przylasek – „Studzienka” ok. 20 200 m; drogą przez las ok. 2 km;

wylot na drogę powiatową w Przylasku i powrót w stronę Siedlisk. Jest to trasa bardzo długa i trudna, dla wytrwałych rowerzystów, jednak za ciężkie trudy wynagradza bogactwem krajobrazu i miejsc, które warto zobaczyć. Długość trasy ok. 35 000 m.

- Pieszy szlak solankowy – wytyczony przez Urząd Gminy w Lubeni, wiosną 2012 r., atrakcyjny szlak turystyczno-rekreacyjny przeznaczony jest dla miłośników pieszych wędrówek. Przebiega od centrum Sołonki, przez charakterystyczne dla krajobrazu wioski wzniesienia (do 380 m n.p.m.) pola, lasy i łąki, prowadząc bezpośrednio do źródeł solankowych i źródłanych wód pitnych znajdujących się w przysiółku Podlas. Powietrze wzdłuż traktu, nasycone pożytecznymi dla ludzkiego zdrowia związkami jodu i nieskażonym przez cywilizację tlenem o wyjątkowej czystości i wartości leczniczej, sprawia, że występuje tu specyficzny mikroklimat o charakterze uzdrowskowym. Szlak solankowy liczy niespełna 4 km i można go przejść w spacerowym tempie w czasie 2 godzin, także przy użyciu kijków do nordic walking. Zimą może stanowić atrakcyjne wyzwanie dla miłośników narciarstwa biegowego. Dodatkowym walorem trasy jest jej przyrodniczy i krajoznawczo – kulturowy charakter. Wiedzie ona bowiem przez tereny tzw. mezoregionu Pogórza Dynowsko – Strzyżowskiego, o intensywnych procesach osuwiskowo – złaziskowych, co powoduje występowanie licznych, naturalnych rozpadlin, wąwozów i uroczysk porośniętych bogato roślinnością różnego typu i gatunku.

Na terenie gminy Lubenia zinwentaryzowano źródła leczniczych wód siarczanowych, które są niewątpliwym bogactwem naturalnym gminy. Bardzo wydajne źródło znajduje się u zbiegu granic wsi Lubenia – Hermanowa – Budziwój, w otoczeniu pięknych jarów bukowych oraz bogate źródła wody siarczanowo – jodowej, znajdujące się w przysiółku Horodne w Lubeni.

Jednym z ważniejszych obiektów o dużym znaczeniu dla turystyki aktywnej, konnej jest ośrodek konny HIPO-HIT, który do dyspozycji klientów oddaje: okrągłą oświetloną ujeżdżalnię o piaszczystym podłożu; średnica 16 m; ogrodzony plac trawiasty o wymiarach 80m x 60m; komplet profesjonalnych przeszkód do podstawowych ćwiczeń skokowych; ciekawe i urozmaicone tereny dla zaawansowanych i nie tylko. W ramach fizjoterapii koni można skorzystać z masażu połączonego z rozciąganiem.

W Rzeszowie znajduje się 57 obiektów o walorach krajoznawczych, 16 o walorach wypoczynkowych, 10 w kategorii eko-technologie. Obiektów o walorach specjalistycznych i w kategorii zdrowie nie stwierdzono.

MIASTO RZESZÓW

Wybrane walory turystyczne krajoznawcze

Fotografia 60. Muzeum Dobranocek w Rzeszowie

Źródło: portal internetowy: www.prostoprzedsiębiorca.blog.pl z dnia 29 czerwca 2016 roku

Na terenie Rzeszowa zinwentaryzowano pokaźną liczbę obiektów o charakterze walorów krajoznawczych. We wprowadzeniu niniejszego raportu przedstawiono uzasadnienie, dla którego obiekty o walorach krajoznawczych i wypoczynkowych w mieście Rzeszów zostały uwzględnione w inwentaryzacji. Na uwagę zasługuje podziemna trasa turystyczna, liczne muzea, pomniki, obiekty sakralne, dwory i inne obiekty, stanowiące o potencjale turystycznym nie tylko miasta, ale również okolic, które mogą zyskać dzięki temu, że Rzeszów przyciągnie turystów swoimi walorami, które są rozpoznawalne w skali kraju.

- Muzeum Dobranocek PRL-u w Rzeszowie – jedyne tego typu muzeum w Polsce. Zgromadzone są tutaj liczne zabawki, oryginalne lalki z filmów, gry, plakaty, kartki i znaczki pocztowe, płyty winylowe, kasety VHS, karty telefoniczne, itp.
- Kościół Farny pw. Św. Wojciecha i Św. Stanisława Biskupów – kościół parafialny: murowany, zbudowany w XV w., rozbudowany w 1754 r., konsekrowany najprawdopodobniej w 1754 r. należał do najstarszych i najważniejszych świątyń w Rzeszowie i okolicy. Kościół to trójnawowa, masywna bryła z gotyckim prezbiterium i gotycko-barokową nawą główną i masywnymi barokowymi dobudówkami, kryjącymi kaplice. Do zespołu należy też plebania. Obecny budynek plebani wzniesiony został w latach 1894-1896.
- Bazylika Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny OO. Bernardynów – Kościół OO. Bernardynów w Rzeszowie został wybudowany w latach 1610-1629. Wnętrze kościoła zdobią malowidła freskowe z 2 poł. XVIII wieku przedstawiające sceny Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny oraz postaci czterech Ewangelistów. Najważniejszym i najcenniejszym zabytkiem rzeszowskiej bazyliki jest figura Madonny z Dzieciątkiem, otoczona żywym kultem w kaplicy po prawej stronie kościoła.
- Zespół Klasztorny Bernardynów – zespół klasztorny Bernardynów z lat 1610 – 29. Zespół składa się z kościoła pw. Wniebowzięcia NMP i klasztoru połączonego korytarzem z kościołem oraz ogrodów bernardyńskich i podziemnego parkingu. Zespół posiada plac procesyjny z figurami.
- Sanktuarium Matki Bożej Saletyńskiej – w miejscu dzisiejszego kościoła wybudowano w 1976 r. małą, drewnianą kapliczkę, w której umieszczono (przywiezioną z Dębowca), figurę Matki Bożej Saletyńskiej. Dzieje parafii sięgają roku 1936, kiedy do Rzeszowa przybyli Misjonarze Saletyni, w celu współpracy z ubogą i trudną młodzieżą. Ich główną siedzibą stał się sierociniec, którego budynek służy do dziś jako plebania.
- Cerkiew greckokatolicka pw. Wniebowzięcia NMP – cerkiew greckokatolicka w Zalesiu, ob. kościół rzymskokatolicki p.w. Wniebowzięcia NMP wzniesiona została w 1889 r. Wybudowana została jako murowana na miejscu wcześniejszych drewnianych cerkwi prawosławnych (a następnie greckokatolickich) istniejących w Zalesiu zapewne od XV w. lub wcześniej. Murowana z cegły świątynia zbudowana została w stylu neoromańskim, na rzucie krzyża greckiego, z jedną kopułą.
- Pałac Biskupi w Rzeszowie – wzniesiony został według projektu architekta Józefa Kwiatkowskiego dla rodziny Karpińskich. Budowę pałacu rozpoczęto w roku 1876 i w założeniu miał to być stylowy dwór polski. Pałac jest siedzibą Biskupów Rzeszowskich.
- Pałac Jędrzejowiczów w Rzeszowie – trzykondygnacyjny pałac powstał wraz z parkiem w XIX wieku, dokładnie w latach 1879 - 1883, w wyniku przebudowy wcześniejszego dworu. Projekt wykonał Tadeusz Stryjeński. Ostatni właściciel został wysiedlony z nieruchomości w 1944 roku, a budynek został przystosowany do potrzeb miejscowej Spółdzielni Produkcyjnej. Następnie przeszedł w ręce szpitala i do dnia

dzisiejszego mieści się w nim jeden z oddziałów Specjalistycznego Zespołu Gruźlicy i Chorób Płuc w Rzeszowie.

- Pałac Burgallera w Rzeszowie – XVIII – wieczny Pałac Burgallera to wzorcowy model rzeszowskiego stylu budowniczego panującego po 1772 roku. Jest to przykład zabudowy typu ‘Dworek pod blachą’. W latach 60 – tych Pałac Burgallera wpisany został na listę zabytków, a w 20 lat później przeprowadzono w nim gruntowny remont. Na chwilę obecną mieści się w nim Polskie Radio Rzeszów.
- Zamek Lubomirskich w Rzeszowie – zamek w Rzeszowie wybudowany w latach 1902–1906 na miejscu dawnego zamku Lubomirskich. Aktualnie stanowi siedzibę sądu okręgowego, do 1981 znajdowało się w nim także więzienie. Pierwsza konstrukcja obronna powstała w tym samym miejscu prawdopodobnie już w XVI w. Następnie pod koniec tego stulecia swój dwór obronny w Rzeszowie wybudował Mikołaj Spytek Ligęza. Od 1637 r. zamek był własnością rodziny Lubomirskich. Jego wyburzenie na początku XX w. spowodowane było bardzo złym stanem konstrukcji. W historycznej formie do czasów współczesnych zachowano jedynie wieżę bramową i bastionowe fortyfikacje.
- Barokowy Zespół Klasztorny Pijarów w Rzeszowie – pochodzi z lat 1642 – 46, w składzie: kościół p.w. Świętego Krzyża, kolegium Pijarów, klasztor oraz ogrodzenie. W 1655 r., staraniem Jerzego Sebastiana Lubomirskiego, do Rzeszowa zostali sprowadzeni pijarzy, którzy trzy lata później otworzyli szkołę pod nazwą Collegium Ressoviense. Ta jedna z najstarszych w Polsce szkół średnich została zamknięta przez Austriaków w 1784 roku.
- Synagoga Staromiejska w Rzeszowie („mała”) – synagoga z 1610 roku. Budowana w stylu barokowym, murowana z kamieni i cegły, z dobudówkami i wieżyczką, nakryta wysokim, spadzistym dachem (o charakterze obronnym). Zniszczona w czasie okupacji przez Niemców, odbudowana w latach 1953 – 63.
- Synagoga Nowomiejska w Rzeszowie („duża”) – synagoga wzniesiona w latach 1705 – 12. Spalona w 1944 r., po odbudowie straciła pierwotny wygląd. W 1965 r., dodano górną kondygnację i urządzono dom pracy twórczej i pracownię artystów plastyków. Mieści siedzibę i sale Wystawowe Biura Wystaw Artystycznych.
- Muzeum Okręgowe w Rzeszowie – stałe ekspozycje: „Czyn zbrojny żołnierza polskiego 1914 – 1945, Kolekcja Jana Partyki”, „Galeria Malarstwa Polskiego”, „Odkopana przeszłość – pradzieje Polski południowo – wschodniej”, „Galeria Malarstwa Europejskiego”, „Galeria Rzemiosła Artystycznego”, „Polska Marynarka Wojenna w II wojnie światowej”.
- Muzeum Diecezjalne w Rzeszowie – placówka ta utworzona została 15 sierpnia 1997 r. na mocy dekretu bp. K. Górnego. Zajmuje się gromadzeniem zabytków sztuki sakralnej, wyłączonych już z użytku kultowego, a znajdujących się na terenie diecezji rzeszowskiej.
- Muzeum Mleczarstwa – mieści się w dawnej Krajowej Szkole Mleczarskiej, powołanej w 1903 roku. Muzeum usytuowane jest w halach produkcyjnych dawnego budyn-

ku szkolnej mleczarni. W muzeum zgromadzono urządzenia i maszyny związane z mleczarstwem oraz archiwalne dokumenty obrazujące powstanie i działalność Spółdzielczości Mleczarskiej w Galicji, a także Krajowej Szkoły Mleczarskiej.

- Muzeum Etnograficzne im. F. Kotuli w Rzeszowie – w muzeum znajdują się dwie stałe ekspozycje: „Dawna rzeźba ludowa” oraz „Na co dzień i od święta. Odzież i stroje w społecznościach wiejskich w Rzeszowskiem w XIX i XX w.”
- Muzeum Historii Miasta Rzeszowa – ze stałą wystawą „Sześć wieków Rzeszowa”. Ekspozycja dotycząca miasta i regionu, najważniejszych wydarzeń w jego historii oraz sylwetek słynnych Rzeszowian.
- Podziemna Trasa Turystyczna – przebiega pod kamienicami i płytą Rynku, łącząc wszystkie jego pierzeje. Poszczególnym piwnicom i korytarzom nadano nazwy, odnoszące się do ich funkcji oraz historii miasta. Okres powstania piwnic: XIV-XVIII w.
- Dwór Chłapowskich – XIX – wieczny zespół budynków, do których należy oprócz samego dworu, również park, spichlerz, rządówka, brama, domek myśliwski oraz stajnie i obora. W Dworze Chłapowskich po wojnie znajdował się dom dziecka, następnie posiadłość została przejęta przez magistrat, a finalnie trafił do rąk kurii rzeszowskiej jako rekompensata. Okalający go park pozostał niemniej jednak do użytku publicznego.
- Dwór Jędrzejowiczów – dwór pochodzi z przełomu XVIII i XIX wieku. W 1882 roku, w okresie kiedy włości te należały do rodziny Jędrzejowiczów dokonano przebudowy dworu według projektu Tadeusza Stryjeńskiego. Budynek zyskał cechy małego pałacu z zadaszonym tarasem podpartym kolumnami fasadzie ogrodowej i narożną wieżyczką. Obecnie znajdują się tu mieszkania dla pracowników więzienia.
- Dworek Liwów – dworek pochodzi z ok. 1918 r. – nieduży parterowy budynek, o skromnym wystroju, z pseudoportykiem zwieńczonym trójkątnym frontonem.
- Dworek Skrzyńskich – dworek Skrzyńskich (1 ćw. XIX w., 1928-30) zachował swoją historyczną bryłę. Jest to rozłożysty parterowy budynek, kryty wysokim czterospadowym dachem z facjatą w elewacji południowej. Dworek ozdobiony skromnym wystrojem architektonicznym - pasowa dekoracja ścian, nad otworami okiennymi półkolistę płyciny z dekoracją palmetową, toskańska kolumna przy wejściu. W zespole dworku jest także oficyna (1 ćw. XIX w.) położona na zachód od głównego budynku.
- Dwór Franciszka Piątkowskiego w Rzeszowie – dworek Piątkowskiego (ok. 1730 r.), wybudowany na wschód od zespołu oo. Reformatorów. Został on zaprojektowany przez K. Wiedemanna dla Franciszka Piątkowskiego, urzędnika zamku rzeszowskiego. Budynek murowany, piętrowy na planie prostokąta, kryty czterospadowym dachem, o prostym podziale elewacji - prostokątnych płycinach, ozdobiony delikatnymi regencyjnymi motywami sztukatorskimi. W elewacji frontowej boniowany pseudo-rzylit z trójkątnym szczytem. Od wschodu dobudowano nowe skrzydło połączone przewiązką z dworkiem. Obecnie w budynku mieści się szkoła językowa.

- Resztówki zabudowań dworskich – resztówki zabudowań dworskich w Zwiężycy w postaci spichlerza (poł. XIX w.). Na terenie historycznego Rzeszowa oraz przylączonych do niego okolicznych wsi, było oczywiście więcej zabudowań dworskich-folwarcznych, które jednak nie dotrwały do naszych czasów. Resztówki z takich zespołów zachowały się w Białej - w postaci murowanej piętrowej rządówki (pocz. XX w.). Resztówki zabudowań dworskich w Przybyszówce-Dworzysku - także rządówki (4 ćw. XIX).
- Dwór Rodziny Gumińskich – jedną z siedzib właścicieli ziemskich było Zalesie. Zachował się tam dwór oraz pozostałości położonego na północ od niego parku. Budynek został wybudowany w 4 ćw. XIX w. dla rodziny Gumińskich, właścicieli Zalesia od ok. poł. XIX w. do 1944 r. Dwór został założony na planie podkowy, parterowy z piętrowym skrzydłem południowym. Elewacja frontowa wschodnia poprzedzona głębokim podcieniem wspartym na dwóch filarach. Elewacje ozdobione detałem w postaci m.in. boniowania, opasek okiennych, gzymsów.
- Zespół urbanistyczny starego miasta w Rzeszowie – zespół urbanistyczny pochodzi z XIV – XIX w., z ratuszem i jednopiętrowymi oraz dwupiętrowymi kamieniczkami. Rynek ma kształt czworoboku o długości około 100 m i szerokości 70 m (pierzewa zachodnia). W jego podziemiach prowadzona jest trasa turystyczna.
- Ratusz w Rzeszowie – został wybudowany, podobnie jak zamek, przez Mikołaja Spytka Ligęzę, najprawdopodobniej przed końcem XVI wieku. Dzisiejszą formę przyjął pod koniec XIX wieku, kiedy to w 1867 i 1884, następnie w latach 1897-98 przeprowadzono jego gruntowną przebudowę łączącą elementy stylu neogotyckiego i neorenesansowego.
- Kamienica nr 15 zw. Domem Baldorffa (Dom Esterki) w Rzeszowie – ratusz pozostaje budynkiem, w którym mieści się siedziba Urzędu Miasta i Prezydenta.
- Kamienica nr 19 („Dom Polonii”) w Rzeszowie – pochodzi z XVIII, XI/XX w. Obecnie w stylu klasycystycznym, jest siedzibą Oddziału Stowarzyszenia „Wspólnota Polska”.
- Kamienica Luftmaszyna – kamienica wzniesiona została w pierwszej połowie XIX wieku z przeznaczeniem na hotel prowadzony przez Żyda Ozjasza Finka. Swą oryginalną nazwę budynek zawdzięcza austriackiemu oficerowi, który stracił w przeciągu swą wojskową czapkę krzycząc przy tym: „Herr Gott! Das ist eine Luftmaschine!” („Panie Boże, toż to jest Dmuchawa!”).
- Pomniki i inne obiekty (tablice, kopce) upamiętniające poległych, zasłużonych i innych stanowią bardzo ważny element krajobrazu Rzeszowszczyzny.
- Pomnik Tadeusza Kościuszki – pomnik został wzniesiony w 1980 roku. Obecny pomnik jest repliką poprzedniego monumentu wystawionego w 1897 r. i zburzonego w 1940 r. przez Niemców.
- Pomnik – Głaz Pamięci Żydom – granitowy głaz zlokalizowany jest w małym parku, na terenie nieistniejącego już, XVI-wiecznego cmentarza żydowskiego, zniszczonego w czasie II wojny światowej, obecnie nazywanego placem ofiar getta. Na monu-

mencie wmontowana jest także tablica pamiątkowa z inskrypcją mówiącą o tym, że w lecie 1942 r. gromadzono w tym miejscu Żydów przed wywiezieniem ich do obozów zagłady.

- Pomnik: Urwis z procą – rzeźba przedstawia około 12-letniego chłopca z nieodłącznym atrybutem z lat 60-tych ubiegłego wieku, procą. Rzeźba została zaprojektowana i wykonana przez znanego rzeszowskiego rzeźbiarza Krzysztofa Brzuzana, absolwenta Wydziału Rzeźby krakowskiej ASP. Pomnik odsłonięto w 2014 roku.
- Pomnik wdzięczności Armii Radzieckiej – pomnik wystawiony w 1950 r. w hołdzie Armii Radzieckiej. Po 16 latach, w kwietniu 1966 r., u podstawy pomnika umieszczona została pamiątkowa tablica jako symbol 1000-letniej walki o wolność, niezawisłość narodową i lepszy byt społeczeństwa polskiego.
- Pomnik Adama Mickiewicza – pomnik znajduje się na niewielkim skwerku zwany „Ogrodem Dziadowskim”. Nazwa nawiązuje do autora „Dziadów”, którego pomnik stoi na środku zieleńca. Pomnik Adama Mickiewicza odsłonięto 26 listopada 1892 roku. Twórcą pomnika był Stanisław Roman Lewandowski. W październiku 1940 roku Niemcy zniszczyli pomnik - zachował się tylko mosiężny napis: „Adam Mickiewicz” przechowywany w Muzeum Okręgowym w Rzeszowie. Obecny pomnik, dzieło rzeszowskiego artysty Krzysztofa Brzuzana, odsłonięto 1986 roku.
- Pomnik Czynu Rewolucyjnego w Rzeszowie – Pomnik – symbol Rzeszowa wybudowany w latach 1971 – 1974 oficjalnie wg pomysłu ówczesnego sekretarza KW PZPR Władysława Kruczka, ale prawdopodobnie prawdziwymi pomysłodawcami były inne osoby i jednostki organizacyjne. Uroczyste odsłonięcie nastąpiło 1 maja 1974 roku.
- Pomnik płk. Leopolda Lisa-Kuli – został wystawiony w miejscu zburzonego przez hitlerowców w 1940 r. monumentu, z 1932 roku. Pomnik został zaprojektowany przez rzeźbiarzy Bogusza Salwińskiego i Janusza Wilczyńskiego i jest kopią poprzedniego. Odsłonięcia dokonano dnia 21.11.1992 roku.
- Pomnik Tadeusza Nalepy – podążając ulicą 3 Maja, głównym deptakiem miasta, możemy spotkać idącego Tadeusza Nalepę ubranego w skórzaną kurtkę i wąskie spodnie, trzymającego gitarę w ręce. Pomnik ojca polskiego bluesa został zaprojektowany przez artystów z Krakowa - Agnieszkę Świerzowicz Maślaniec i Marka Maślańca. Jego odsłonięcie nastąpiło dnia 16 grudnia 2009 roku.
- Pomnik Grunwaldu – 500. rocznica bitwy pod Grunwaldem była mocnym impulsem zademonstrowania postaw patriotycznych Polaków. Jedną z pamiątek tych inicjatyw jest budziwojski Pomnik Grunwaldu. Na ziemnym kopcu został umieszczony cokół z kolumną zwieńczoną koroną, na której przysiadł orzeł. Pomnik został wykonany wg projektu inżyniera Klaudiusza Angermana z Boguchwały, natomiast rzeźbę orła wykonał rzeszowski warsztat Janika.
- Pomnik ks. Stanisława Konarskiego – pomnik znajduje się przed I Liceum Ogólnokształcącym, którego patronem jest ks. Stanisław Konarski (1700-1773). Popiersie księdza ustawiono na wysokim cokole w formie ostrosłupa, a na jego podstawie

umieszczono pamiątkową tablicę. Pomnik będący dziełem Kazimierza Mierczyńskiego został odsłonięty w 1983 r.

- Tablica pamięci Marcina Lelewela Borelowskiego – tablica pamiątkowa poświęcona pamięci Marcina Lelewela Borelowskiego (1829-63), rzemieślnika - blacharza, działacza społecznego i patriotycznego pułkownika wojsk polskich w powstaniu styczniowym. Została ufundowana w 1913 roku, w 50. rocznicę śmierci pod Batorzem, przez rękodzielników rzeszowskich.
- Skwer Cichociemnych – na środku znajduje się rzeźba autorstwa Józefa Szajny zatytułowana „Przejście 2000”. Skwer upamiętnia Cichociemnych oraz transport 40 więźniów z Rzeszowa do Oświęcimia 14 czerwca 1940 roku ze stacji w Tarnowie. Kamienie z umieszczonymi na nich nazwiskami więźniów mają symbolizować ich siłę i pamięć.
- Kopiec Konfederatów Barskich Rzeszów – Pobitno – upamiętniający bitwę stoczoną 15 sierpnia 1769 r., (po kilku dniach obrony zamku w Rzeszowie), z wojskami rosyjskimi. Polegli w bitwie konfederaci spoczywają w krypcie w podziemiach kościoła garnizonowego pw. Matki Boskiej Królowej Polski w Rzeszowie.
- Liczne cmentarze na terenie gminy Rzeszów charakteryzują się zróżnicowanym potencjałem turystycznym – turystyka cmentarna czy tanatoturystyka, to formy turystyki coraz bardziej popularne na całym świecie.
- Stary Cmentarz w Rzeszowie – pochodzi z XVIII – XX w. Pochowani są tutaj, m.in.: Józef Łukasiewicz – ojciec Ignacego Łukasiewicza, adwokat Wiktor Zbyszewski – komisarz wojenny powstania styczniowego, ks. Feliks Dymnicki – filantrop, Jan Warna Towarnicki – lekarz i filantrop.
- Cmentarz Pobitno w Rzeszowie – w związku z dopełnieniem się Starego Cmentarza władze miasta podjęły decyzję o lokalizacji nowej nekropolii dla Rzeszowa. Całość została obwiedziona ceglany murem z południową bramą główną. Wraz z cmentarzem zostały wybudowane w 1909 r.: kaplica i dom grabarza. Oficjalne otwarcie nekropolii nastąpiło 1 stycznia 1910 r. Zachowało się wiele zabytkowych nagrobków. Na cmentarzu spoczywają m. in: płk. Łukasz Ciepłiński (grób symboliczny), aktor Wojciech Deneka, ks. Józef Jałowy, ks. Julian Łukaszewicz, płk. Leopold Lis-Kula, ppor. Stanisław Towarnicki.
- Cmentarz komunalny w Rzeszowie – cmentarz został otwarty 1 czerwca 1972 roku. W jego skład wchodzi: założony w 1932 cmentarz wsi Pobitno i Załęże „Na Borcu”, przylegający do niego cmentarz ofiar epidemii tyfusu oraz dawny cmentarz wsi Wilkowyja. Stanowi największą rzeszowską nekropolię, gdyż posiada powierzchnię 27 hektarów i pochowanych jest tu ok. 23 tys. osób. Na jego terenie znajduje się kaplica oraz uruchomiona w 2013 spopielnia zwłok. W 72 mogiłach spoczywa 2221 żołnierzy radzieckich. Na terenie nekropolii powstały pomniki: Ofiar Obozów Koncentracyjnych, Symboliczna Mogiła Ofiar Komunizmu oraz Pomnik Dzieci Nienarodzonych.

- Cmentarz w Budziwoju – powstał w I ćw. XX w. (głównie powstałe w l. 20-40. XX w. postumenty z krzyżami), można wśród nich znaleźć takich twórców jak: nagrobek Józefa Stachurskiego (zm. 1931) z interesującą płaskorzeźbą – portretem Chrystusa wykonany w pracowni Rusinka z Boguchwały. Z tego samego warsztatu pochodzi także płaskorzeźba Jezusa w Ogrójcu (Maria Konkolowa, zm. 1945). Poza Rusinkiem jest również kilka nagrobków z warsztatu miejscowych monopolistów – rodziny Janików.
- Cmentarz w Staromieściu – powstał zapewne w I poł. XIX w. Najcenniejszym i prawdopodobnie najstarszym nagrobkiem jest pomnik proboszcza ks. Stanisława Walickiego (zm. 1846) w formie bogato rzeźbionej antycznej stelli zwieńczonej urną. Na cmentarzu staromiejskim wybudowana została także niewielka murowana, otwarta kaplica.
- Cmentarz w Przybyszówce – powstał przed 1862 r. Najstarszym ze znalezionych nagrobków na tej nekropolii jest stela z ok. 1890 r. (Władysław Łabędź Szameyt, zm. 1890). Wśród zasobu zabytkowych nagrobków dominują pomniki powstałe w I ćw. XX w., a stylistycznie są to głównie postumenty i stelle z krzyżami/krucyfikсами, obeliski.
- Cmentarze w Zalesiu – w Zalesiu zachowane są dwa cmentarze. Związane to jest z istnieniem namiastki cmentarza przycerkiewnego cerkwi w Zalesiu. Wzmianki o cerkwi w Zalesiu są datowane na XV w. i zapewne od tamtego czasu istniał wokół świątyni cmentarz. Obecnie w północno-zachodnim narożniku cerkwiska zgromadzono, zapewne wtórnie, siedem nagrobków, głównie właścicieli Zalesia. Obecny cmentarz powstał po edykcji cesarskiej i istniał już w I poł. XIX w. Już w 1860 r. powstała na nim kaplica, którą Antoni Sołtykiewicz (profesor rzeszowskiego gimnazjum) ufundował pamięci swojej żony Krystyny.
- Cmentarze w Słocinie – Słocina posiada właściwie dwie nekropolie. Jedna, dokumentująca pierwotny cmentarz, który znajdował się przy kościele (dobry klasycystyczny nagrobek z rzeźbą smutnego mężczyzny; żeliwne krzyże; pochówki z pocz. XX w., m.in. proboszcza słocińskiego ks. R. Malinowskiego zm. 1916 r. Druga historyczna nekropolia dawnej wsi Słocina powstała w I poł. XIX w. (widoczna na mapie z 1862 r.). Do ciekawszych niesygnowanych i jednocześnie najstarszych nagrobków na nekropolii można zaliczyć pomnik Władysława Jaklińskiego (zm. 1885 r., wyniosła stela z nałożonym krzyżem).
- Cmentarz żydowski na Czekaju (nowy cmentarz żydowski) – został założony w 1849 r. Ma powierzchnię 2,5 ha. Cmentarz został doszczętnie zdewastowany podczas II wojny światowej. Liczne nagrobki zostały wykorzystane do wybrukowania ulic Asnyka, Szopena i innych, oraz rynku w Tyczynie. Zachowały się 754 nagrobki, w przeważającej większości wyłamanych (leżących). Najstarsza zachowana macewa pochodzi z 1851 r.
- Stary cmentarz żydowski w Rzeszowie – został założony w XVII wieku i znajdował się na miejscu obecnego skweru na placu Ofiar Getta. Obecnie przecina go ul. Sobie-

skiego. Miejsce to jest upamiętnione bazaltowym głazem i granitową tablicą: „W tym miejscu znajduje się XVI-wieczny cmentarz żydowski zniszczony w czasie drugiej wojny światowej przez hitlerowskiego okupanta. W lecie 1942 roku gromadzono tutaj Żydów przed wywiezieniem do obozów zagłady”.

MIASTO RZESZÓW

Wybrane walory turystyczne wypoczynkowe

Fotografia 61. Rzeszowska Fontanna Multimedialna
Źródło: portal internetowy: www.rzeszow.wyborcza.pl z dnia 29 czerwca 2016 roku

Rzeszowska fontanna multimedialna, uruchomiona w 2013 roku, z jednej strony nie jest unikatowa w skali kraju, ale z drugiej – wypromowała stolicę Podkarpacia wśród mieszkańców innych województw.

Ponadto, trzy teatry, filharmonia, centrum sztuki wokalne, jak również parki linowe, hotele, bary i restauracje to bardzo istotna infrastruktura turystyczna i ogólna, przyciągająca potencjalnych turystów do pozostania w Rzeszowie na dłużej niż jeden dzień.

- Rzeszowska Fontanna Multimedialna – otwarta w 2013 roku, jest trzecią co do wielkości budowlą tego typu w Polsce. Całość składa się z pięciu niewielkich fontann

kwiatów, jednej fontanny mokrej w kształcie koła z wyciętą ćwiartką oraz najważniejszej, fontanny interaktywnej. Amfiteatr wyposażono w 300 miejsc siedzących.

- Teatr „Maska” w Rzeszowie – teatr jest jedynym profesjonalnym teatrem lalek na Podkarpaciu. Repertuar teatru obejmuje sztuki dla dzieci, młodzieży i dorosłych. Posiada Muzeum Lalek Teatralnych, w którym można obejrzeć lalki, dekoracje i projekty scenograficzne. W foyer działa Galeria, prezentująca prace dziecięce oraz twórczość profesjonalnych artystów, w sposób szczególny otwarta dla debiutujących twórców.
- Teatr im. Wandy Siemaszkowej – teatr jest jedynym zawodowym teatrem dramatycznym działającym od 70 lat na terenie Rzeszowa i województwa podkarpackiego. Jest instytucją artystyczną o podstawowym znaczeniu dla działalności kulturalnej w województwie. Oferuje mieszkańcom szereg propozycji repertuarowych.
- Teatr Przedmieście – Teatr Przedmieście powstał w 2001 roku z inicjatywy Anety Adamskiej. Stworzyła ona bardzo szybko konsekwentną wizję prowadzenia pracy nad przedstawieniami. W sierpniu 2006 roku zespół zmienił swoją siedzibę na Łańcut, gdzie pracował do sierpnia 2010 roku. Od tego czasu teatr działa niezależnie i wystawia swoje sztuki w Rzeszowie. Teatr inicjuje i organizuje różnorodne wydarzenia o zasięgu międzynarodowym, ogólnopolskim i regionalnym.
- Filharmonia Podkarpacka im. Artura Malawskiego – początki filharmonii sięgają 1955 r., kiedy odbył się koncert Wojewódzkiej Orkiestry Symfonicznej w Rzeszowie, który inaugurował rozpoczęcie pierwszego sezonu. Po czterech latach orkiestrę upaństwowiono i przemianowano na Państwową Orkiestrę Symfoniczną, zaś w 1967 powołano Filharmonię Rzeszowską imienia Artura Malawskiego. W styczniu 1974 zakończono budowę nowego budynku, w którym znajdują się sala koncertowa z amfiteatralną widownią na 800 miejsc oraz sala kameralna na 200 miejsc.
- Centrum Sztuki Wokalnej – działa od 7 lat. W Centrum Sztuki Wokalnej młodzi artyści rozwijają swoje pasje i zainteresowania, pracują nad emisją głosu, interpretacją piosenki, ruchem scenicznym z elementami gry aktorskiej, dykcją, ubiorem scenicznym, uczą się zasad charakteryzacji.
- Alca Traps Rzeszów – Alcatraps to lokal typu „escape the room”, który powstał w 2015 roku. Uczestnicy mają 50 minut na znalezienie klucza do drzwi i wydostanie się z pokoju. W grze liczą się głównie umiejętności kojarzenia i łączenia faktów oraz wykorzystania wszystkich wskazówek, jakie znajdują się w pomieszczeniu.
- Schronisko Młodzieżowe PTSM „Alko” – mieści się ono w rzeszowskim Rynku, w zabytkowej kamienicy „Alko”, w której przed II wojną światową miała swoją siedzibę fabryka likierów, rosolisów, rumu i koniaków. Sam budynek wzniesiony został końcem XVII wieku i chociaż przebudowany został w wieku XIX, chodząc po piętrach i trzykondygnacyjnych piwnicach, można zauważyć jego zabytkowe elementy. Do dyspozycji gości przeznaczono pokoje: dwuosobowe (z łazienką lub bez), trzyosobowe (z łazienką lub bez), czteroosobowe (z łazienką lub bez), dziewięcioosobowy oraz aneks kuchenny.

- Rzeszowski Park Linowy „Expedycja” – można przejść po ścieżce linowej, zjechać tyrolką, czy spróbować swoich sił na trasie wykonanej z ruchomych bali zawieszonych w powietrzu. Trasy są oświetlone, dzięki czemu zabawa możliwa jest nawet późnym wieczorem.
- Park Linowy „Linokoczek” – powstał na 40-arowej działce. Składa się z trzech tras o różnym stopniu trudności. W sumie liczy ok. 50 przeszkód, zawieszonych od kilku, do kilkunastu metrów nad ziemią.
- Hotele – na terenie gminy Rzeszów istnieje bardzo dużo obiektów noclegowych, których liczba cały czas rośnie przez co ciężko ją dokładnie określić. W gminie funkcjonuje: 1 hotel 5-gwiazdkowy (Bristol), 4 hotele 4-gwiazdkowe (Rzeszów, Hilton, Grand, Ambassadorski), powyżej 10 hoteli 3-gwiazdkowych; ponad 30 obiektów niższej kategorii.
- Restauracje i Pizzerie – na terenie gminy funkcjonuje ok. 60 restauracji i pizzerii.
- Puby – dla smakoszy mocniejszych trunków gmina Rzeszów ma do zaoferowania ponad 30 lokali z różnymi alkoholami. Większość z nich znajduje się w ścisłym centrum Rzeszowa, w okolicy Rynku.
- Kluby i Dyskoteki – dla osób lubiących taniec gmina Rzeszów ma do zaoferowania ok. 10 lokali, z różnego rodzaju muzyką.
- Cukiernie i Kawiarnie – z myślą o smakoszach kawy i łasuchach przeróżnych słodkości w gminie Rzeszów powstało ok. 14 typowych cukierni i kawiarni. Większość z nich znajduje się w centrum Rzeszowa.

W gminie Sokołów Małopolski znajduje się 28 obiektów o walorach krajoznawczych, 1 obiekt o walorach specjalistycznych, 9 o walorach wypoczynkowych, 4 w kategorii zdrowie i 1 w kategorii eko-technologie.

GMINA SOKOŁÓW MAŁOPOLSKI

Wybrane walory turystyczne krajoznawcze

Fotografia 62. Kopiec Niepodległości w miejscowości Trzeboś
Źródło: portal internetowy: www.pl.wikipedia.org z dnia 29 czerwca 2016 roku

Na terenie gminy Sokołów Małopolski zinwentaryzowano szereg obiektów pamiętających wydarzenia z czasów I i II wojny światowej, takich jak: getto, fortyfikacje Sokołowa, pomniki i mogiły ofiar wojennych i inne.

- Kopiec Niepodległości w miejscowości Trzeboś – Kopiec Niepodległości usypany w latach 30. XX w. Na kopcu znajduje się granitowy obelisk z umieszczonym na szczycie orłem niepodległościowym. Poniżej umieszczono napis: „Bóg, Honor, Ojczyzna”.
- Parafia Rzymsko-Katolicka pod wezwaniem Ofiarowania NMP w Górnicy – została utworzona w 1599 r. przez kardynała krakowskiego Jerzego Radziwiłła. Obecny kościół według projektu Jana Sas-Zubrzyckiego wybudowano w latach 1911-1913 (neogotycki, pseudo bazylika trójnawowa z transeptem i trójbocznie zamkniętym prezbiterium).
- Kościół pw. MB Królowej Polski – drewniany kościół w Wólce Niedźwiedziej z 1607 r. (przeniesiony z Woli Zarczyckiej). Położony na niewielkim wzniesieniu, tuż przy drodze Sokołów Młp. – Leżajsk jest perłą architektury sakralnej na Podkarpaciu. Na placu kościelnym znajduje się dzwonnica, która została zbudowana w 1971 r. Na uwagę zasługują, bardzo rzadko spotykane już cymbały ołtarzowe, używane w czasie Podniesienia.
- Kościół p.w. św. Bartłomieja Apostoła – pierwszy kościół powstał w roku 1567, służył on parafii ponad 300 lat. Obecny, murowany w stylu neogotyckim, wzniesiono w latach 1895 – 97. Od początku obecnego wieku istnieje cmentarz parafialny o pow. 2 ha, gdzie na początku lat 80-siątych wzniesiono kaplicę.
- Kościół p.w. św. Jana Chrzciciela, Sanktuarium Matki Bożej Królowej Świata - Opiekunki Ludzkich Dróg – obecny kościół parafialny pw. św. Jana Chrzciciela wzniesiono w latach 1908-1916. Trzynawową świątynię zaprojektował w stylu neogotyckim profesor Politechniki Lwowskiej Jan Sas-Zubrzycki. Pierwszy kościół parafialny wzniesiono przed rokiem 1579, który został doszczętnie spalony.
- Kościół p.w. Opatrzności Bożej – w 1795 roku, przeniesiono do Trzebosia drewniany pomocniczy kościół Świętego Ducha z Sokołowa Małopolskiego. Obecny kościół wybudowano w latach 80 – tych XIX wieku. Kościół ma formę trójnawowej bazyliki, znajduje się w nim barokowy krucyfiks, XIX-wieczne organy (dwukrotnie remontowane) oraz XVII-wieczna kopia obrazu Rubensa.
- Nowy cmentarz żydowski w Sokołowie Młp. – został założony w 1880 roku i znajduje się przy obecnej ul. Okulickiego. Do naszych czasów na powierzchni 0,5 ha zachowało się ponad dwieście macew z przełomu XIX i XX wieku.
- Stary cmentarz żydowski w Sokołowie Młp. – założony w 1687 roku i znajdował się przy obecnej ul. Kochanowskiego. Był wykorzystywany do 1853 roku. Uległ zniszczeniu podczas II wojny światowej, po wojnie wybudowano na jego terenie magazyny. Po upadku komunizmu na terenie pocmentarnym wybudowano ohel upamiętniający cadyków Elimelecha Rubina i Abę Hipplera.
- Synagoga/Dom Kultury – została wybudowana w XIX wieku. Podczas II wojny światowej została poważnie zdewastowana przez Niemców. Po wojnie została przebudowana i obecnie mieści się w niej dom kultury oraz regionalne muzeum.

- Getto – znalazło się w nim ok. 3 tysięcy osób pochodzenia żydowskiego, w tym wielu deportowanych z okolicznych wsi oraz z Łodzi. W nocy z 24 na 25 VI 1942 r. zastrzelono podczas egzekucji w getcie 28 osób. 27 VI 1942 r. większość Żydów przeniesiono do getta w Rzeszowie. Grupa ok. 200 osób trafiła do Głogowa Małopolskiego.
- Budynek szkoły powszechnej/Zespół Szkół w Sokołowie Młp. – zespół szkół z jego najstarszym budynkiem, pierwszą szkołą powszechną. Wybudowany został w okresie międzywojennym i pomimo poważnych zniszczeń wojennych służy oświacie do dziś. W czasie II wojny światowej, latem 1943 roku, na dziedzińcu tej szkoły, naziści rozstrzelali trzy osoby pochodzenia żydowskiego oraz ukrywającą ich polską rodzinę Gielarowskich.
- Fortyfikacje Sokołowa – w latach 20. XVII w. miasto zostało otoczone fortyfikacjami ziemnymi. Wały miejskie i fosa miały bronić Sokołowa przed najazdami. Otaczały one miasto właściwe, oddzielając je od przedmieścia. Wały zlikwidowano z polecenia władz austriackich w końcu XVIII w.
- Pomnik Wdzięczności za Odzyskaną Wolność – tworzy go naturalnej wielkości figura Matki Bożej stojąca na postumencie. Pierwsza myśl o jego wzniesieniu miała miejsce po wyzwoleniu Sokołowa w 1918 roku. Dzięki staraniom Klubu Sokołowian z Chicago 29 października 1933 roku dokonano uroczystego odsłonięcia pomnika. Obelisk stanowił wotum dziękczynne za odzyskanie wolności przez naród polski. Na cokole umieszczono także pamiątkowe tablice z nazwiskami sokołowian, którzy poświęcili swoje życie dla ojczyzny.
- Układ urbanistyczny – układ urbanistyczny miasta (1569), z obszernym rynkiem i małomiasteczkową zabudową. Cały układ urbanistyczny starego Sokołowa z urokliwymi uliczkami o różnorodnej zabudowie został wpisany do Rejestru Zabytków. Znajduje się tu dużo domów żydowskich.
- Muzeum Regionalne Towarzystwa Miłośników Ziemi Sokołowskiej – muzeum gromadzi i udostępnia przedmioty związane z historią ziemi sokołowskiej, tzn. przedmioty szewców, stolarzy, kowali i garncarzy, militaria, itp.
- „Mały Katyń Ziemi Sokołowskiej” – pomnik pomordowanych – w 1944 roku, w pobliskiej wsi Trzebuska NKWD zorganizowało obóz. Więziono w nim żołnierzy Armii Krajowej oraz jeńców innych narodowości. Więźniów mordowano w lesie turzańskim. Wszelkie ślady zbrodni próbowano ukryć. Obóz zlikwidowano w październiku 1944 roku. W listopadzie 1944 roku pierwszą ekshumację przeprowadzili działający tutaj partyzanci. W latach PRL. Komuniści ukrywali prawdę o zbrodni. Przypomniano ją dopiero w 1981 roku. Cmentarz i pomnik poświęcony ofiarom sowieckiego terroru.
- Mogiła ofiar terroru NKWD – mogiła ofiar terroru NKWD z 1944r. w lesie Turzańskim – młodych mężczyzn, którzy zginęli od postrzału w tył głowy lub ciosów zadanych nożem. Ofiary miały skrupowane ręce. Zwłoki udało się zidentyfikować jedynie w trzech przypadkach.

- Kapliczka w Górnio – w 1831 roku, wierni wzniesli w pobliżu świątyni kapliczkę reprezentującą panujący na tych terenach styl lasowiacki. Kapliczka kryta jest gontem. Wewnątrz na ścianach obejrzeć można ludowe malowidła z lat trzydziestych XIX wieku przedstawiające Zwiastowanie i Ofiarowanie w Świątyni.
- Sokołowsko-Wilczowolski Obszar Chronionego Krajobrazu – ma powierzchnię 23570 ha. Rosną tu bory mieszane, fragmenty grądów i buczyny karpackiej.

Szlaki turystyczne, piesze i rowerowe, przebiegające przez obszar gminy to, m. in.:

- Leśny Szlak Eurogalicji – to piesza i rowerowa trasa turystyczna licząca 50 km. Przebiega przez 3 gminy: Głogów Małopolski, Sokołów Małopolski i Kamień. Leśny szlak Eurogalicji to nie tylko trasa dla ludzi lubiących aktywny wypoczynek, ale także miłośników, przyrody (piękne lasy i łąki), historii i zabytków oraz tradycyjnego jadła, bo są tu też lokale serwujące takie dania. Odcinek na terenie gminy Sokołów Młp. przebiega przez Turzę i Sokołów Młp.
- Część niebieskiego szlaku Głogów Małopolski – Leżajsk – szlak biegnie przez Głogów Małopolski - Sokołów Małopolski - Julin - Brzoza Królewska – Leżajsk. W gminie Sokołów szlak biegnie przez samo centrum miasteczka Sokołów dalej prowadzi przez Turze i Trzebuskę. Na trasie możemy podziwiać kościoły, kapliczki, pomniki, lasy, miejsca poświęcone więźniom z obozu NKWD.
- Do inicjatyw lokalnych o dużym potencjale dla rozwoju turystyki w regionie zaliczono następujące imprezy o charakterze rozrywkowo-kulturalnym:
- Festiwal muzyki elektronicznej – międzypowiatowy festiwal muzyki elektronicznej to impreza cykliczna prezentująca muzykę na klawiszowych instrumentach elektronicznych. W 2015 roku miała miejsce VII edycja tego konkursu.
- Gminny turniej szachowy – turnieje szachowe organizowane w ramach Współzawodnictwa Gmin Wiejskich. Impreza coroczna trwająca dwa dni. W 2015 roku odbył się XII Gminny Turniej Szachowy Juniorów rozgrywany systemem szwajcarskim (siedem rund). W drugi dzień odbywa się Otwarty Turniej Szachowy rozgrywany równoległe do Wojewódzkiego Turnieju Szachowego Juniorów. Turniej rozgrywany jest systemem szwajcarskim na dystansie dziewięciu rund.
- Powiatowy turniej badmintonu – organizowany w ramach Współzawodnictwa Gmin Wiejskich w Sporcie Młodzieżowym.

GMINA SOKOŁÓW MAŁOPOLSKI

Wybrany walor turystyczny wypoczynkowy

Fotografia 63. Kryta Pływalnia w Sokołowie Małopolskim
Źródło: portal internetowy: www.infobasen.pl z dnia 29 czerwca 2016 roku

Kryta Pływalnia w Sokołowie Młp. to przykład obiektu o charakterze waloru wypoczynkowego. Kryta pływalnia to obiekt nowoczesny typu Aquapark, który posiada basen sportowy z 6 pasami o długości 25m, basen rekreacyjny z masażem karku i tułowia, gejzerem wodnym i sztuczną falą oraz basen dla dzieci z jeżem wodnym i dzwonkiem. Ponadto znajdują się tu: zjeżdżalnia zewnętrzna o długości 64m, sauna sucha i mokra, jacuzzi dla 10 osób (z możliwością gwałtownego schłodzenia ciała) i gabinet fizjoterapeutyczny. Bazę gastronomiczną tworzą: bar szybkiej obsługi i sklepik z artykułami spożywczymi.

GMINA SOKOŁÓW MAŁOPOLSKI

Wybrane walory turystyczne specjalistyczne

Fotografia 64. Zalew „Niedźwiadek” w Wolce Niedźwiedzkiej
Źródło: portal internetowy: www.sokolow-mlp.pl z dnia 29 czerwca 2016 roku

Zalew „Niedźwiadek” to ponad 8-hektarowy akwen, bogaty w karpie, karasie, płocie, szczupaki i liny. Można w nim złowić także suma. Każdego roku na zalewie organizowane są zawody wędkarskie. Powstał w 2000 roku.

GMINA SOKOŁÓW MAŁOPOLSKI

Wybrane obiekty w kategorii zdrowie

Fotografia 65. Dom Spokojnej Starości „Leśniówka” w Sokółowie Małopolskim
Źródło: portal internetowy: www.domyseniора.pl z dnia 29 czerwca 2016 roku

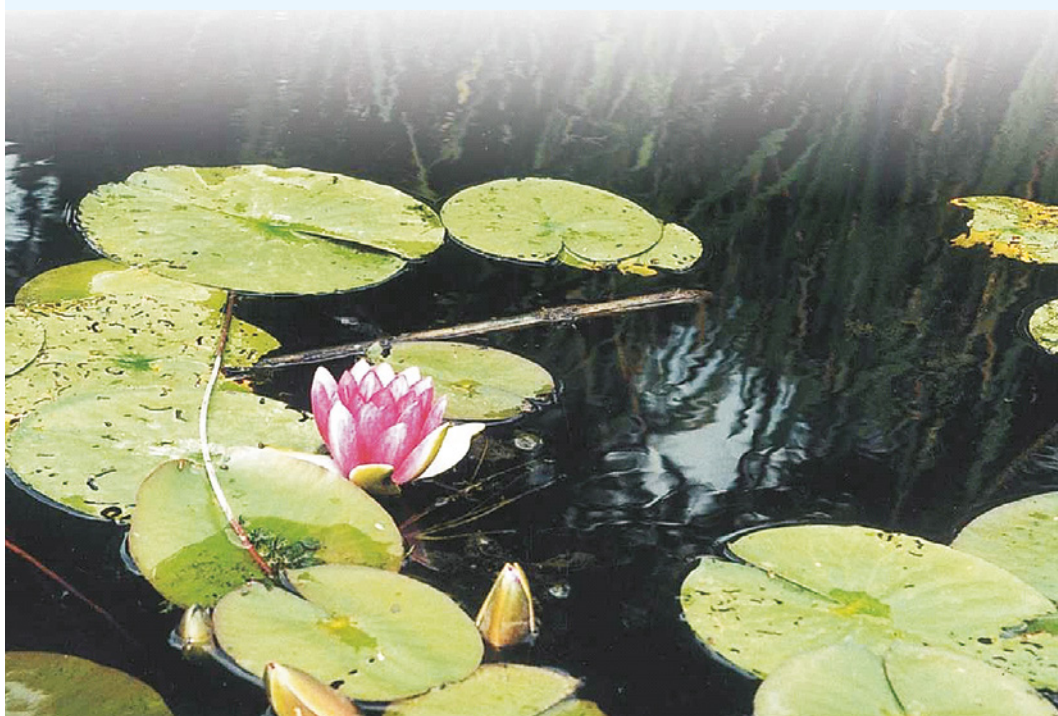
W kategorii zdrowie zinventaryzowano trzy istotne obiekty:

- Dom Spokojnej Starości „Leśniówka” – całkowicie dopasowany do potrzeb osób w podeszłym wieku i niepełnosprawnych. Pokoje jedno - i dwu – osobowe, łącznie 40 miejsc. Dysponuje: kaplicą, pokojami gościnnymi (dla odwiedzających), pomieszczeniami do rehabilitacji i innych zabiegów, pracownią terapii zajęciowej, grota solną, przestronną jadalnią, podręczną kuchenką. Opieka medyczna na terenie domu jest bezpłatna. Obiekt posiada gabinety rehabilitacyjne.
- SPZZOZ „Sanatorium” im. Jana Pawła II w Górnem – Samodzielny Publiczny Zespół Zakładów Opieki Zdrowotnej „Sanatorium” im. Jana Pawła II oferuje specjalistyczne leczenie gruźlicy i chorób płuc, świadczenia medyczne w zakresie opieki długoterminowej oraz specjalistyki ambulatoryjnej, rehabilitacji, diagnostyki i medycyny pracy. Atutem zakładu jest specyficzna lokalizacja. Położenie na terenie leśnym i izolacja od aglomeracji miejskiej eliminuje zanieczyszczenie przemysłowe środowiska.
- Środowiskowy Dom Samopomocy w Sokółowie Młp. - jest placówką pobytu dziennego, czynną od poniedziałku do piątku w godzinach od 7.30 do 15.30, zapewniającą rehabilitację, terapię psychologiczną, terapię zajęciową oraz opiekę medyczną. Terapia zajęciowa oraz rehabilitacja prowadzone są w specjalnie do tego celu przystosowanych pracowniach.

W gminie Świlcza znajduje się 14 obiektów o walorach krajoznawczych, 7 o walorach specjalistycznych, 1 obiekt o walorach wypoczynkowych i 2 w kategorii zdrowie. W gminie nie znajdują się obiekty w kategorii eko-technologie.

GMINA ŚWILCZA

Wybrane walory turystyczne krajoznawcze

Fotografia 66. Rezerwat przyrody „Zabłocie”

Źródło: portal internetowy: www.swilcza.com.pl z dnia 29 czerwca 2016 roku

Na terenie gminy Świlcza na uwagę zasługuje rezerwat przyrody „Zabłocie”, jak również parki podworskie, jak również zabytkowe kościoły.

- Rezerwat przyrody „Zabłocie” – rozciąga się na powierzchni 680,52 ha. W granicach gminy Świlcza znajduje się on na gruntach wsi Bratkowice, a pozostała część znajduje się na terenach sąsiednich gmin: Kolbuszowa, Głogów i Sędziszów. Obejmuje lasy leśnictwa Budy i leśnictwa Poręby o łącznej powierzchni 71,05 ha, a także grunty indywidualnych właścicieli - łąki i rowy - o powierzchni 5,28 ha, co w sumie daje 76,33 ha. Rezerwat „Zabłocie” zawiera w sobie hodowlane stawy, położone

na terenie lasu mieszanego, sosnowo - dębowego, będącego najbardziej naturalnym fragmentem dawnej Puszczy Sandomierskiej. Niemał w środku lasu, na północ od Bratkowic, znajduje się duży kompleks śródleśnych stawów rybnych. Niedawno utworzono specjalne łowiska dla wędkarzy. Do tego celu został przeznaczony jeden staw o powierzchni 7 ha. Wstęp na łowisko jest płatny.

- Stawy rybne w Trzcianie – dwa zbiorniki retencyjne o powierzchni 8 ha, znajdujące się w pobliżu użytku ekologicznego, na dawnych pastwiskach gromadzkich. Oddano je do użytku 10 września 2002 r. Zbiorniki są załączkami ośrodka rekreacyjnego dla mieszkańców Gminy. Średnia głębokość wynosi 1,2m. Są to więc zbiorniki dość płytkie, stanowiące doskonałe środowisko do rozwoju karpia, szczupaka i karasia. Właśnie ten ostatni gatunek mocno zdominował te wody stając się głównym gościem na zastawianych wędkach. Wzdłuż brzegów, tuż nad wodą umieszczono sporo ławeczek. Dostęp do wody jest niczym nie ograniczony więc jednym spojrzeniem można ogarnąć wszystko to co dzieje się dookoła. Drugi stawek jest jednak mniej widoczny bo ginie z oczu w nieco zarośniętym sitowiem wschodnim brzegu.
- Dwór i park krajobrazowy w Trzcianie – obecny charakter budynku piętrowego późno eklektycznego, o oszczędnym, lecz bardzo gustownym wystroju – mającego pozory raczej willi podmiejskiej, niż tradycyjnego dworu ziemskiego. Obrys dworu i jego orientacja nie uległy zmianie, natomiast wystrój niestety tak (po dwóch powojennych przebudowach, jedynie zewnętrzny wiernie utrzymany podczas remontu konserwatorskiego w 1976 r.). Po wojnie w dworze mieściła się świetlica Samopomocy Chłopskiej, a decyzją z 11 sierpnia 1945 r. cały zespół (liczący jak obecnie ok. 11 ha) został przekazany Gminnej Szkole Rolniczej Męskiej, przekształconej później w Technikum Melioracyjne, a obecnie noszącej nazwę Zespół Szkół Techniczno-Weterynaryjnych w Trzcianie. Początkowo szkoła mieściła się w dworze. Początkiem lat 70-tych – częściowo na terenie parku, częściowo ogrodów warzywnych – wybudowano duży internat (nie odnaleziono wskazań lokalizacyjnych i planów), dwór przekształcono w dom nauczyciela, a w 1982 r. zdecydowano o niefortunnej lokalizacji nowego, okazałego budynku szkoły – w miejscu zadrzewień śródfolwarcznych. Na terenie parku założono boiska, korty tenisowe, przed elewacją frontową dworu zaprojektowano nowy, sztywny układ utwardzonych ścieżek. Prace remontowe i adaptacyjne oraz budowa nowych obiektów sprawiły, że teren parku został dość silnie uzbrojony.
- Park podworski w Bratkowicach – bratkowicki park w obecnych granicach zajmuje powierzchnię 5,2 ha. Został wpisany decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z siedzibą w Przemyśle jako dobro kultury do rejestru zabytków. Park stanowi pozostałość dawnego założenia dworsko - parkowego w Bratkowicach, funkcjonującego nieprzerwanie przynajmniej od XVI w. do 1908 r. W czasach Rzeczypospolitej Dwojga Narodów był ośrodkiem tzw. starostwa bratkowickiego, wchodzącego w skład dóbr królewskich. Od zaborcy austriackiego, który przejął dobra królewskie kupili go w 1818 r. Turnauowie, następnie we władaniu Gabriela Jaworskiego, hr. Dominika Reya, Christianich i Adama Wiktora. Na podstawie analizy planu

katastralnego z 1848 r. można stwierdzić, że park nigdy nie był bogato obsadzony drzewami, dominowały duże przestrzenie wolnych terenów użytkowych w postaci łąk kośnych lub trawników. Jedynym obiektem małej architektury na terenie parku jest kapliczka św. Jana Nepomucena (niegdyś drewniana, obecnie murowana). Ponadto jest to w tej chwili jedyny już relikw dawnego terenu folwarcznego i jako taki zasługuje na ochronę.

- Regionalny Dom Tradycji Ludowych – dnia 01.12.2011 roku decyzją Wójta Gminy Świlcza Wojciecha Wdowika Regionalny Dom Tradycji Ludowych w Trzcianie został przekazany pod zarząd Dyrektora Zespołu Szkół w Trzcianie. W chwili obecnej Zespół Szkół w Trzcianie oferuje możliwość zwiedzania Domu Tradycji Ludowych osobom prywatnym, natomiast szkołom i placówkom oświatowym lekcje muzealne oraz warsztaty tematyczne na różnych poziomach nauczania. Orowadzanie po „muzeum” oraz zajęcia tematyczne realizuje pan Zbigniew Lis.
- Zabytkowy kościół w Mrowli – Pierwotny drewniany kościół w Mrowli zbudowano w XIV w., pw. św. Łukasza Ewangelisty. Niestety nie zachował się żaden przekaz ikonograficzny, na podstawie, którego można by odtworzyć jego wygląd. Inicjatorem budowy obecnego kościoła był ówczesny proboszcz ks. kanonik Kaszubski, który pod koniec swojego życia postanowił budować nowy, murowany kościół. Autorem projektu obecnego kościoła był znany architekt polski Sławomir Odrzywolski (1846-1933). W kierownictwie architektonicznym pomagał mu architekt Karol Zaremba. Kościół wybudowany został w stylu neogotyckim, na zewnątrz nie-tynkowany, z czerwonej palonej cegły, na wysokiej podmurówce z ciosanego piaskowca. Ozdobą mrowelskiego kościoła są stacje Drogi Krzyżowej. Jest to 14 wspinających obrazów w gipsowych ramach, o wypukłych figurach pięknie rzeźbionych i polichromowanych.
- Zabytkowy kościół w Trzcianie – trzeci obecny kościół. W Kronice Parafii czytamy, że fundatorami byli właściciele Trzciany rodzina Christianich - a właściwie Ludgarda Christiani, która po śmierci męża legatem z dnia 1 stycznia 1897 roku zapisała na budowę nowego kościoła 20 tysięcy reńskich i już wiosną przystąpiono do prac. Tempo było imponujące, gdyż 1 listopada świątynia była już pokryta dachem. Kościół parafialny w Trzcianie stał się znany w całej Polsce dzięki zabytkowym i cennym ołtarzom. Ołtarze w kościele są prawdziwym skarbem kościoła. Obydwa boczne pochodzą z pierwszej ćwierci XVII wieku i są namalowane w stylu późnorenesansowym na desce tłustą temperą.
- Parafia rzymskokatolicka pw. św. Jana Chrzciciela w Bratkowicach - została erygowana 01.01.1934 r. Wcześniej Bratkowice należały do parafii w Mrowli. Pierwszy kościół wybudowano w 1932 r., dzięki ofiarności parafian i rodaków z Ameryki. 20.08.1933 r. odbyła się uroczysta konsekracja kościoła. Z dniem 01.01.1934 r. parafia w Bratkowicach została ostatecznie oddzielona od parafii Mrowla i stała się samodzielną parafią. Jej pierwszym proboszczem został ks. Julian Bąk. Przystąpił do wyposażenia kościoła w niezbędny sprzęt liturgiczny i kościelny. W marcu 1934 r.

zamówiono w Fabryce Braci Felczyńskich w Przemyśle dzwony kościelne. W czasie okupacji hitlerowskiej, dzwony te zostały zarekwirowane przez Niemców. Po wojnie w 1947 r. zakupiono nowe dzwony. W 1934r. w parafii założono cmentarz, który 02.01.1934 r. został uroczystie poświęcony. W 1948 r. do kościoła zakupiono nowe organy.

- Kolumna szwedzka w Kamionnej – obelisk zbudowany w stylu tokańskim, w 1656 roku. 10-metrowa kolumna wspiera się na czworobocznym cokole, zwieńczona jest abakusem i czworoboczną ażurową latarnią, nakrytą piramidalnym daszkiem i krzyżem. Wewnątrz latarni znajdują się rzeźba Chrystusa Frasobliwego. Książę Jerzy Lubomirski zatrzymał się z wojskiem w Kamionnej, na wzgórzu ponad wsią. Był to dobry punkt strategiczny, ponieważ stąd było widać wszystko wokół i nic ważnego nie mogło ująć uwadze. Wreszcie nadeszli Szwedzi maszerujący z Krakowa do Sącza i rozgorzała bitwa, w której brali także udział okoliczni chłopci. Książę miał oczywiście przewagę ze względu na zajmowane położenie i odniósł zdecydowane zwycięstwo. Nie wiemy dokładnie jak liczne wojska uczestniczyły w tej bitwie - prawdopodobnie była ona niewielka. Lecz książę wystawił pomnik dla upamiętnienia zwycięskiej potyczki.
- Kapliczka w Leszczynie – o cechach barokowo - klasycystycznych. Z kamienia i cegły, otynkowana, kryta blachą. Wnętrze nakryte sufitem z fasetą i sztukateriami listwowymi. Elewacja frontowa ujęta w narożach pozornym boniowaniem, zwieńczona trójkątnym szczytem, oddzielonym profilowanym gzymsem i ujętym po bokach małymi obeliskowymi sterczynami, zakończonymi kulami; w zwieńczeniu sterczyna z kulą, kutym krzyżem i wiatrowskazem w kształcie koguta; na podstawach obelisków płaskorzeźby: św. Antoni i Michał Archanioł; pośrodku nisza ujęta kolumnienkami z posążkiem N.P. Maryi Niepokalanie Poczętej, zwieńczona uskrzydloną główką aniołka. Portal zamknięty półkoliście, nad nim płycina ujęta wolutami z krzyżem i datą budowy, powyżej płaskorzeźba św. Jerzego.
- Cmentarz wojenny – cmentarz położony na prawo (na północ) od drogi Muchówka - Łapanów, w lesie, w odległości ok. 200 m od kościoła w Leszczynie. Wspaniale wkomponowany w zalesione wzgórze obiekt został zbudowany na planie prostokąta, do którego z trzech stron przylegają półkola. Powierzchnia cmentarza wynosi 2,5 tys. m². Centralnym elementem nekropolii jest okrągła, kamienna kaplica z dwoma symetrycznymi przedsionkami, nakryta stożkowym, drewnianym gontem. Wejście przez bramę zamkniętą półokrągłym łukiem i stalową furtką z prętów. Cmentarz zaprojektował Franz Stark. Zdecydowana większość pochowanych to żołnierze bezimienni, którzy polegli w dniach 5 - 10 grudnia 1914 r. W 6 grobach pojedynczych i 123 zbiorowych pochowano tu 860 żołnierzy, w tym 117 austriackich, 143 niemieckich oraz 600 rosyjskich.
- Pomnik „Polegli w latach 1914 – 1918” – 13 lipca 1937 roku postawiono w Trzcianie, poniżej kościoła pomnik „Polegli w latach 1914 -1918”. Na dwóch tablicach wypi-

sano 57 nazwisk mieszkańców gminy poległych na frontach I wojny światowej. Pod figurą Serca Pana Jezusa widnieje napis: „Oto serce, które umiłowało tak ludzi”.

- Nagrobny, kamienny obelisk z metalową tablicą: „Tu spoczywa podch. Łukasiewicz, który poległ w walce o polską ziemię z hitlerowskim najeźdźcą w dniu 5 IX 1939 r. Cześć i chwała bohaterom Września. Młodzież Szkoły Podstawowej w Trzcianie w 30-lecie PRL”. – nagrobny, kamienny obelisk z metalową tablicą znajduje się na cmentarzu wojennym w Trzcianie, w kwaterze dolnej cmentarza parafialnego. Postawiony został z inicjatywy uczniów i dyrekcji Szkoły Podstawowej w Trzcianie (dyr. Józef Korta) w 1975 r. Jest poświęcony podchorążemu sierżantowi Michałowi Łukasiewiczowi - żołnierzowi I Brygady Kawalerii Pancernej, urodzonemu w Warszawie, który zginął 5 września 1939 roku na terenie Trzciany, osłaniając odwrót oddziału. Dnia 5 września 1939 roku toczyła się tu walka oddziału Wojska Polskiego z czołowymi oddziałami niemieckimi. Plutonowy Michał Łukasiewicz, widząc beznadziejność walki o utrzymanie pozycji, wobec liczebnej przewagi wroga i grożącego okrążenia, polecił drużynie wycofać się, a sam ranny osłaniał odskok żołnierzy ogniem karabinu maszynowego. Ostatnim nabojem pozbawił się życia.

GMINA ŚWILCZA

Waler turystyczny wypoczynkowy

Fotografia 67. Zbiornik retencyjny w Bratkowicach- kąpielisko w Bratkowicach
Źródło: portal internetowy: www.swilcza.com.pl z dnia 29 czerwca 2016 roku

Zbiornik retencyjny w Bratkowicach to kąpielisko o charakterze retencyjnym, zasilany wodami miejscowego potoku. Położony jest on na pastwiskach. Jego budowę rozpoczęto w 1995 roku i po dwóch latach zakończono. Kąpielisko ma powierzchnię 1,80 ha,

średnia głębokość wynosi 1,30 m, natomiast maksymalna 2,50 m. Mimo, że w głównej mierze akwen ten zapewnia wodę do celów rolniczo-gospodarskich, to jest on też wykorzystywany do celów rekreacyjnych. Kąpielisko usytuowane jest przy lesie. Na plażach wokół zbiornika znajdują się ławeczki i stoliki, są też miejsca na ogniska. W pobliżu jest sklep. Przy drodze dojazdowej znajduje się parking. W pobliżu miasta Rzeszowa niewiele jest miejsc zdatnych do kąpeli i uprawiania sportów wodnych z uwagi na zanieczyszczenie rzek i ubóstwo jezior. Dlatego też zalew w Bratkowicach jest miejscem atrakcyjnym, jest też dużą szansą dla gminy na przyciągnięcie turystów.

GMINA ŚWILCZA

Wybrane walory turystyczne specjalistyczne

Fotografia 68. Kompleks sportowy w Rudnej Wielkiej
Źródło: portal internetowy: www.swilcza.com.pl z dnia 29 czerwca 2016 roku

W grupie walorów o charakterze wypoczynkowym wyodrębnione zostały: kompleks sportowy w Rudnej Wielkiej, klub sportowy „Trzciana 2000” oraz ścieżki dydaktyczno-przyrodnicze i szlaki turystyczne.

- Kompleks sportowy w Rudnej Wielkiej – w skład obiektu wchodzi: boisko do gry w piłkę nożną o wymiarach 30 m×62 m ze sztuczną nawierzchnią (sztuczna trawa) oraz boisko wielofunkcyjne o wymiarach 20 m × 30 m z nawierzchnią tartanową, na

którym można grać w koszykówkę i siatkówkę. Kompleks jest dostępny dla wszystkich mieszkańców Gminy Świlcza.

- Klub sportowy „Trzciana 2000” - w gminie od 2000 roku działa Klub Sportowy „Trzciana 2000”, który prowadzi sekcje piłki nożnej seniorów i juniorów. W roku 2000 kilku miłośników piłki nożnej terenu gminy Trzciana postanowiło założyć gminny klub piłkarski. Gmina Trzciana od niedawna odłączona od gminy Żegocina posiadała ku temu zaplecze w postaci własnego boiska sportowego w Rdzawie, jak również miała na swoim terenie kilkunastu zawodników grających w innych klubach, a także miejscową młodzież która posiadała potencjał, dlatego zaczęto realizować pomysł.
- Szlak turystyczny pieszy - nizinny szlak żółty „Dookoła Rzeszowa” – szlak ten cechuje jego uniwersalność ze względu na możliwość uprawiania na nim turystyki: pieszej, narciarskiej i kolarskiej. Wybierając się na szlak „Dookoła Rzeszowa” można dostrzec różnice zachodzące pomiędzy Pogórzem Rzeszowskim, Pogórzem Strzyżowskim, Pradoliną Podkarpacką, dawną Puszcą Sandomierską, a starorzeczem Mrowli i Wisłoka. Na trasie można podziwiać piękne widoki oraz stare i nowe kapliczki przydrożne, które są nieodłącznym motywem krajobrazu województwa podkarpackiego. Znakowana kolorem żółtym trasa okrężna wokół Rzeszowa liczy 20 odcinków o łącznej długości 120,5 km, jest tak pomyślana, że umożliwi krótsze i dłuższe wędrowki „na raty”, łącząc najczęściej dogodnie końcowe lub pośrednie przystanki PKS, MPK i PKP. Jest atrakcyjną propozycją zarówno dla wszystkich dzieci, jak i dorosłych. Jest łatwa, do przebycia w każdych warunkach, wszystkich porach roku, pieszo, rowerem i na nartach biegowych. Jest przede wszystkim bezpieczna, prowadzi najczęściej bocznymi drogami, drózkami, ścieżkami, leśnymi duktami. Tylko na kilku krótkich odcinkach prowadzi drogami asfaltowymi.
- Ścieżka ekologiczna – długość ścieżki około 5 km, czas zwiedzania małej pętli około 2 godz. (przystanki nr 1-8), a całej około 3 godzin (przystanki nr 1 -10).
 1. pola uprawne i torfowisko niskie
 2. brzeg stawu od strony południowo-zachodniej
 3. wschodni brzeg stawu o pow. 2,67 ha
 4. most betonowy na rzece mrowli (czarna)
 5. urokliwe oczko wodne otoczone olsem
 6. łąka na torfowisku
 7. szuwar z pałka szerokolistną
 8. łąka na miejscu wypalonego torfu
 9. las lipowo-jesionowo-czeremchowy
 10. odkrywka glebowa.
- Ścieżka dydaktyczno - przyrodnicza - ścieżka w leśnictwie Bratkowice stanowi istotny element programu edukacji ekologicznej Nadleśnictwa. Jej usytuowanie przy drodze, w sąsiedztwie siedziby leśnictwa czyni ją w pełni dostępną o każdej porze roku. Ścieżka tworzy pętlę zaczynającą się i kończącą w punkcie edukacyjnym na skraju lasu. Są tam ławki i stoły jest wyznaczone miejsce na ognisko. Zarówno w punkcie edukacyjnym, jak i na trasie ścieżki ustawiono tablice opisujące las, procesy w nim zachodzące, a także miejsca szczególnie cenne kulturowo i historycznie.

W gminie Trzebownisko znajdują się 33 obiekty o walorach krajoznawczych, 1 obiekt o walorach specjalistycznych, 9 o walorach wypoczynkowych, 8 obiektów w kategorii zdrowie i 1 w kategorii eko-technologie.

GMINA TRZEBOWNISKO

Wybrane walory turystyczne krajoznawcze

Fotografia 69. Barokowy pałac w miejscowości Łąca
Źródło: portal internetowy: www.polskiezamki.pl z dnia 29 czerwca 2016 roku

Gmina Trzebownisko charakteryzuje się występowaniem zabytków sztuki sakralnej, licznych pomników upamiętniających poległych w czasie walk, jak również walory przyrodnicze, pomniki i rezerваты przyrody.

- Barokowy pałac w Łące – wzniesiony przez Lubomirskich na przełomie XVII i XVIII w. według projektu Tylmana z Gameraen, w miejscu dawnego dworu obronnego Kostków datowanego na XVI w. Pałac został poddany przebudowie w latach 1763 - 1776. W 1853 r. Zofia z hr. Potockich utworzyła w pałacu zakład dla sierot. Oprócz pałacu zachowały się także ślady obwarowań, spichlerz, stajnie oraz XVIII - wieczna brama.

Istnieją również pozostałości parku krajobrazowego z aleją dojazdową oraz fosą z drugiej połowy XVI w. Obecnie mieści się tu Dom Pomocy Społecznej dla Dzieci prowadzony przez Zgromadzenie Sióstr Opatrzności Bożej.

- Muzeum Regionalne w Zaczerniu – w muzeum można obejrzeć eksponaty obrazujące życie wsi od najdawniejszych czasów. Zbiory te są świadectwem życia przodków. Eksponaty – narzędzia rolnicze, stroje ludowe, dawne fotografie i dokumenty zbierał przez lata założyciel muzeum – Stanisław Rząsa.
- Kościół pw. Niepokalanego Serca NMP – kościół w Stobiernej powstały w 1891 r. Posiada drewnianą ambonę w kształcie łodzi rybackiej oraz późnogotycki posąg Madonny z Dzieciątkiem z początku XVI w.
- Kościół parafialny pw. Św. Onufrego – kościół parafialny w Łące, późnobarokowy, z 1713 r., ukończony w 1744 r. Z XVIII w. pochodzi urządzenie wnętrza, dzwonnica i ogrodzenie.
- Kościół pw. Narodzenia NMP – kościół w Zaczerniu, wybudowany w latach 1803 - 1806, z pięcioma ołtarzami oraz dwunastogłosowymi organami. Przy kościele znajduje się kaplica grobowa Jędrzejowiczów z 1885 r. Wybudowana według projektu Tadeusza Stryjeńskiego.
- Zespół klasztorny sióstr służebniczek Starowiejskich – zespół klasztorny w Jasionce z 1892 r. Obejmujący kościół parafialny pw. Św. Stanisława Kostki i dom zakonny.
- Kościół pw. Św. Wojciecha – kościół parafialny w Trzebowniku z 1945 r. Poświęcenia kamienia węgielnego dokonał, pochodzący z Trzebownika, ksiądz biskup Wojciech Tomaka.
- Sanktuarium Matki Bożej Fatimskiej i św. Ojca Pio – sanktuarium wybudowane w latach 1984 - 1988 z inicjatywy pochodzącego z Terliczki zakonnika kapucyńskiego o. Włodzimierza Lecha (dwupoziomowy kościół wzniesiony jako wotum wdzięczności dla Matki Bożej Fatimskiej za ocalenie życia Ojca Świętego Jana Pawła II po zamachu 13 maja 1981 roku).
- Zespół dworski w Jasionce – aktualnie hotel „Ostoya” - zbudowany w pierwszej połowie XIX w. Jest to budowla w typie romantycznym powstała prawdopodobnie przy udziale znakomitych architektów - Piotra Aignera i Fryderyka Baumana. W 1887 r. Jędrzejowiczowie dokonali rozbudowy dworu według planów Tadeusza Stryjeńskiego. W otoczeniu dworu znajduje się park krajobrazowy z końca XVIII w. Jego ozdobą jest okazały platan klonolistny mający w obwodzie 500 cm.
- Drewniana studnia w Terliczce – podczas prac archeologicznych w Terliczce natrafiono na drewnianą studnię datowaną na koniec IX w. p.n.e. Studnia z czasów kultury łużyckiej jest najstarszym tego typu obiektem w Polsce. Obecnie przeniesiona do Muzeum Okręgowego w Rzeszowie.

Pomniki, obeliska to również obiekty charakterystyczne dla gminy.

- Pomnik poległych podczas I wojny światowej – pomnik poległych w I wojnie światowej wzniesiony w Zaczerniu w 1937 r. Upamiętniono na nim nazwiska Legionistów

poległych w latach 1918 – 1920 oraz później dopisanych żołnierzy z II wojny światowej – mieszkańców Zaczernia.

- Pomnik ofiar pacyfikacji wsi w Stobiernej – największą wojenną tragedię przeżyli mieszkańcy Stobiernej w czwartek 8 lipca 1943 roku, gdy hitlerowscy siepacze dokonali pacyfikacji wsi, torturując i mordując 17 jej mieszkańców. Spoczywają na parafialnym cmentarzu. W tracie wszystkich lat II wojny życie oddało 50 Stobiernian. Ich bohaterstwo opiewa pomnik odsłonięty w 1969 roku w 25 – rocznicę pacyfikacji Stobiernej. W dowód męczeństwa mieszkańców wsi w latach okupacji hitlerowskiej, Stobierną odznaczono Krzyżem Grunwaldu II klasy.
- Pomnik Walki i Męczeństwa w Trzebowniku – 12 listopada 1967 roku odsłonięto pomnik Walki i Męczeństwa, upamiętniający śmierć 25 mieszkańców Trzebownika poległych i pomordowanych w trakcie II wojny światowej, a także 13 żołnierzy Armii Radzieckiej, którzy zginęli w trakcie wyzwania wsi w okresie lipiec – sierpień 1944 roku. W dowód męczeństwa mieszkańców wsi w latach okupacji hitlerowskiej, w 1974 roku Trzebownik odznaczono Krzyżem Grunwaldu II klasy.
- Pomnik na cześć ofiar wojen w Zaczerniu – wśród ochotników, którzy w 1914 roku zasilili szeregi Legionów było 14 Zaczernian. Austriacki zaborca zwerbował wówczas wszystkich zdolnych do służby rezerwistów. Co najmniej 70 z nich zginęło w walkach. Dla nich to, 26 września 1937 roku odsłonięto pomnik. Po II wojnie monument otrzymał elementy upamiętniające także ofiary II wojny. W wyniku hitlerowskiej okupacji życie utraciło bowiem 18 mieszkańców wsi. Ponad 50 osób wywieziono do III Rzeszy na przymusowe roboty. W 2013 roku pomnik został gruntownie odnowiony.
- Obelisk poświęcony poległym w walce z hitlerowskim najeźdźcą – obelisk upamiętniający mieszkańców, którzy oddali życie za Ojczyznę w trakcie I i II wojny światowej. Na głównej tablicy wyryto nazwiska 44 bohaterów II wojny, w tym 22 z nich mieszkało w Łące, 8 – w Łukawcu Dolnym, 11 w Palikówce, 3 - w Terliczce. Tablicę tę ufundowali w 1981 roku działacze NSZZ Rolników Indywidualnych „Solidarność”.
- Figurka Nepomucena z Łąki – przy ogrodzeniu zespołu pałacowo-parkowego w Łące, stoi kamienna figura św. Jana Nepomucena. Na początku XIX wieku właścicielem pałacu i majątku był pochodzący z Czech Ignacy Morski. W swym majątku zatrudniał rodaków i to oni wystawili tuż przy dworskich stawach kamienną figurę św. Jana. Surowo ciosana figura świętego datowana jest na początki XX stulecia.
- Kaplica rodziny Jędrzejewiczów – przy kościele parafialnym swoje miejsce spoczynku znalazły kolejne pokolenia Jędrzejewiczów. Od Ludwika Jędrzejewicza, na którego grobie stoi neogotycki krzyż żeliwny z 1845 roku, poprzez kolejnych członków rodu spoczywających w neogotyckiej kaplicy grobowej z 1892 projektu Tadeusza Stryjeńskiego, popularnego w galicyjskich sferach ziemiańskich architekta i budowniczego.

- Część szlaku żółtego – „Dookoła Rzeszowa” – przez gminę biegną dwa odcinki szlaku: Wysoka Głogowska - Stobierna: 4 km „Płaskowyżem Kolbuszowskim”; Stobierna - Nowa Wieś: 6 km „Między opłotkami do Mrowli”; Nowa Wieś - Załęże: 11 km „Starorzeczem Mrowli i Wisłoka”. Znakowana kolorem żółtym trasa okrężna wokół Rzeszowa liczy 20 odcinków o łącznej długości 120,5 km. Jest propozycją dla wszystkich, zarówno dzieci, jak i dorosłych. Jest łatwa, do przebycia pieszo, rowerem i na nartach biegowych. Przy zagrodach, drogach, na granicach wsi, można podziwiać kapliczki fundowane od wieków przez miejscową ludność.
- „Szlakiem Starego Wisłoka” – szlak prowadzi wzdłuż koryta starego Wisłoka, który przed laty zmienił swój bieg i na odcinku wytyczonej trasy przecina teren gmin: Trzebowniko i Krasne. Trasa 17 kilometrowego szlaku powstała z myślą ocalenia tego ciekawego miejsca, przed jego degradacją. Nie brak tu charakteryzujących starorzecze zakoli, urokliwych zakątków. Na szlaku znajdują się trzy trasy: trasa piesza, trasa rowerowa rekreacyjna, trasa rowerowa trudna.

W granicach gminy znajduje się 130 ha rezerwatu przyrody „Bór”, który jest pozostałością po dawnej Puszczy Sandomierskiej, która przed wiekami porastała obszary sięgające średniowiecznego Rzeszowa. Można tu znaleźć wiele gatunków roślin chronionych, w tym rzadko spotykane w tej części Polski górskie gatunki roślin. W lesie można spotkać m.in.: jelenie, sarny, dziki, borsuki i lisy. Liczne są tu także małe drapieżniki – łasice, kuny i gronostaje. Z ptaków gości tu bocian czarny i myszołów. Przez teren rezerwatu „Bór” prowadzą ścieżki edukacyjne i szlaki turystyczne.

Na terenie gminy Trzebowniko zinwentaryzowano 18 najcenniejszych i najstarszych okazów drzew. Najbardziej wyróżniającym się obiektem jest szpaler 12 lip drobnolistnych w Trzebowniku koło cmentarza. Mają w obwodzie od 200 – 500 cm, liczą co najmniej 150 – 200 lat. W miejscowości Łąka zachowały się 3 lipy drobnolistne rosnące w otoczeniu kościoła, zaś całkiem niedaleko koło starej szkoły dąb szypułkowy. Miano pomnika nosi również platan klonolistny, rosnący w parku w Zaczerniu.

Spółeczność lokalna gminy działa aktywnie na różnych polach. Świadczy o tym duża liczba kapel i zespołów, opisanych poniżej:

- Orkiestra Dęta w Zaczerniu – działa od 1984 roku, kontynuując tradycje swoich poprzedników z 1910 r. i okresu międzywojennego. Obecnie orkiestra liczy 28 osób. W repertuarze posiada prawie 200 utworów. W czasie swojego istnienia koncertowała około 600 razy. Ważniejsze występy to: występ w Krośnie w 1997 roku podczas wizyty papieża Jana Pawła II, koncert w Preszowie na Słowacji w 1994 roku. Za całokształt swojej pracy w 1999 roku orkiestra otrzymała Nagrodę Marszałka Województwa Podkarpackiego.
- Zespół tańca estradowego i nowoczesnego LARGO – w 2004 roku nastąpiła reorganizacja pracy zespołów tanecznych prezentujących nowoczesne formy taneczne.

Z trzech mniejszych grup, działających od 1994 roku pod nazwami SWIFT i WALENTYNYKI, został utworzony jeden zespół tańca estradowego i nowoczesnego LARGO, do którego uczęszczają dzieci i młodzież z terenu całej gminy. Zespół bierze udział w przeglądach, występuje podczas uroczystości lokalnych, a także na terenie całego województwa podkarpackiego.

- Zespół tańca ludowego CZTEROLISTNA KONICZYNKA – zespół działa od 2001 roku, występuje podczas uroczystości lokalnych i gminnych, a także bierze udział w przeglądach zespołów.
- Kapela ludowa „ZAGRODZIANIE” – kapela powstała z inicjatywy Franciszka Bałandy, w czerwcu 2000 roku. W jej repertuarze znalazło się wiele melodii i przyśpiewek zanotowanych w książce Józefa Rysia. Kapela ZAGRODZIANIE zadebiutowała w cyklicznym programie SPOTKANIE Z FOLKLOREM w niedzielę, 15 lutego 2004r. Historię pracy muzycznej ma bardzo bogatą, zdobyła wiele nagród m.in. I miejsce na Spotkaniu Muzyków i Śpiewaków „DOLINA ŁĄCKA”.
- Zespół Śpiewaczy ŻYTNIOKI – zespół działa od 1999 roku w Zaczerniu. Czterokrotnie reprezentował gminę w Wojewódzkim Przeglądzie Zespołów Śpiewaczych w Tyczynie, a także występuje podczas uroczystości lokalnych, gminnych i ponadgminnych.
- Zespół śpiewaczy JASIOŁCZANIE – zespół został utworzony w 2004 roku w ramach Koła Gospodyń Wiejskich w Jasionce. Występuje podczas uroczystości lokalnych i ponadgminnych.
- Zespół teatralny 39 – grupa powstała w 2002 roku spośród dzieci z Tajęciny. Ważniejsze występy to: przegląd teatrów dziecięcych w Strzyżowie, udział w międzywojewódzkim konkursie „Poeci i pisarze dzieciom” w 2005 roku w Rzeszowie.
- Zespół śpiewaczy w Łukawcu – zespół działa od 2006 roku. W repertuarze posiada piosenki biesiadne i okolicznościowe.

Jedną z imprez na terenie gminy jest Ultramaraton Podkarpacki – impreza biegowa organizowana na Podkarpaciu. Dystanse: 50 km 70 km 115 km. W Trzebownisku znajduje się biuro i cały zarząd tej imprezy.

Na terenie gminy Trzebownisko zlokalizowany jest Międzynarodowy Port Lotniczy Rzeszów-Jasionka, który powoduje, że województwo podkarpackie jest atrakcyjnym miejscem dla zagranicznej turystyki przyjazdowej. Pole wzlotów oraz lotnisko w Jasionce powstały w roku 1941 tuż przed wybuchem wojny sowiecko-niemieckiej. Lotnisko leży we wsi Jasionka około 10 km od centrum Rzeszowa. Atutem lotniska jest bezpłatny i monitorowany parking dla samochodów osobowych oraz autobusów (650 miejsc). Teren lotniska zajmuje ponad 650 ha. Port dysponuje drugim najdłuższym pasem startowym w Polsce. Ma on długość 3200 m i szerokość 45 m.

Nieodłącznym elementem infrastruktury związanej z przemysłem lotniczym są pokazy lotnicze - po 25 latach przerwy na terenie lotniska Ośrodka Kształcenia Lotniczego

w Jasionce k. Rzeszowa od 2011 roku wznowiono „Air Show Rzeszów”. Jest to impreza promująca lotnictwo, najnowsze osiągnięcia przemysłu lotniczego, a także formę rodzinnego spędzania czasu.

Nie można pominąć obiektu, którym jest Podkarpacki Park Naukowo-Technologiczny AEROPOLIS – park technologiczny utworzony 2006 r. obejmuje obszar 70 ha. Misją Parku jest stymulowanie wielofunkcyjnego rozwoju ekonomicznego województwa podkarpackiego, wspieranie przedsiębiorczości zorientowanej na zaawansowane technologie. Zadaniem technicznym Parku jest zgromadzenie na jego terenie firm z branży lotniczej i nowych technologii, które otrzymają pod swoją działalność uzbrojone tereny wyposażone we wszystkie potrzebne media i drogi dojazdowe.

GMINA TRZEBOWNISKO

Wybrane walory turystyczne wypoczynkowe

Fotografia 70. Ośrodek Sportu i Rekreacji w Trzebownisku z siedzibą w Nowej Wsi
Źródło: portal internetowy: www.golklub.pl z dnia 29 czerwca 2016 roku

Obiekty o walorach wypoczynkowych, znajdujące się na terenie gminy Trzebownisko, to przede wszystkim:

- Ośrodek Sportu i Rekreacji w Trzebownisku z siedzibą w Nowej Wsi – ośrodek prowadzi działalność sportową w obiektach: krytej pływalni „Fala”, hali tenisowej z zapleczem oraz na boiskach zewnętrznych. Wymienione wyżej obiekty są w pełni przystosowane do korzystania przez osoby niepełnosprawne.
- GOLKLUB - oferuje dwie hale piłkarskie z nawierzchnią ze sztucznej trawy, ogrzewane hale zimą. GOLKLUB oferuje wyjątkowe zajęcia dla kobiet i mężczyzn z TRX-em, siłownię wyposażoną w nowy sprzęt renomowanej marki Sport Art, gabinet masażu, jak również saunę z koloroterapią.

W gminie Tyczyn znajdują się 2 obiekty o walorach krajoznawczych, 10 o walorach wypoczynkowych, 2 obiekty w kategorii zdrowie. Obiekty o walorach specjalistycznych i w kategorii eko-technologie nie stwierdzono w gminie podczas prowadzonych badań.

GMINA TYCZYN

Wybrane walory turystyczne krajoznawcze

Fotografia 71. Zespół kościelny w Tyczynie
Źródło: portal internetowy: www.tyczyn.pl z dnia 29 czerwca 2016 roku

Gmina Tyczyn to głównie zespół kościelny w Tyczynie oraz zabytkowy układ urbanistyczny Tyczyna, składający się, m. in. z pomnika Grunwaldu, domu mieszkalnego z zachowaną kuczką żydowską na strychu i innych.

- Zespół kościelny w Tyczynie – kompleks z 2 poł. XV w., w skład którego wchodzi: kościół parafialny p.w. św. Katarzyny i pw. Trójcy Przenajświętszej z dwoma dzwoniczami, wikarówką, ogrodzeniem kościoła i cmentarzem oraz trzema bramkami w ogrodzeniu kościelnym, plebanią wraz ogrodzeniem i bramą wjazdową do

plebani. Kościół budowany początkowo w stylu gotyckim, ukończony w stylu barokowym.

- Układ urbanistyczny w Tyczynie - kształtowany od 1368 r. do początków XIX w. Rynek z zabytkowymi kapliczkami w skład którego wchodzi: Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury im. Katarzyny Sobczyk, budynek Urzędu Miejskiego, pomnik Grunwaldu z figurą Matki Bożej, dom mieszkalny z zachowaną kuczką żydowską na strychu (obiekt wpisany do rejestru zabytków).

GMINA TYCZYN

Wybrane walory turystyczne wypoczynkowe

Fotografia 72. Centrum Turystyki i Rekreacji Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Kielnarowej
Źródło: portal internetowy: www.wsiz.rzeszow.pl z dnia 29 czerwca 2016 roku

Na wyróżnienie zasługuje Centrum Turystyki i Rekreacji Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Kielnarowej – w skład obiektów sportowych wchodzi: hala sportowa, ośrodek jeździecki, boiska otwarte do koszykówki i piłki siatkowej. Hala sportowa posiada wymiary o długości 72 m i szerokości 34 m (alternatywnie: duże boisko do piłki nożnej z bramkami 5 m × 2 m, boisko do piłki ręcznej z bramkami 3 m × 2 m, 2 boiska do piłki nożnej z bramkami 3 m × 2 m, 3 boiska do piłki siatkowej, 2 boiska do koszykówki, 3 korty tenisowe, mata do sportów walki). Dodatkowo zaplecze obiektu wyposażone jest w siłownię, gabinety fizjoterapii, masażu, odnowy biologicznej i saunę. Ośrodek jeździecki składa się ze stajni dla koni oraz z pomieszczeń: sal ćwiczeniowych, szatni i sanitariatów. Wyposażony jest w krytą ujeżdżalnię, która pozwala na prowadzenie zajęć i treningów przez cały rok. W ośrodku prowadzone są zajęcia dydaktyczne z hipoterapii, turystyki konnej i integracyjnej oraz treningi klubu jeździeckiego. Duża powierzchnia rekreacyjna, miejsca

noclegowe i zaplecza gastronomiczne pozwalają na aktywny i przyjemny wypoczynek. Z obiektów mogą korzystać osoby indywidualne oraz grupy zorganizowane.

Ponadto, ważną rolę pełni hala sportowa przy Publicznym Gimnazjum w Tyczynie. Hala sportowa wyposażona jest w salę gimnastyczną o wymiarach 22×44 m z boiskiem do koszykówki, piłki ręcznej i siatkówki (salę można podzielić na trzy części, na których można równolegle rozegrać trzy mecze siatkówki) oraz widownię na 198 miejsc. Na zapleczu znajdują się dwie sale do tenisa stołowego, siłownia, pomieszczenia sanitarne (toalety, natryski), szatnie, pomieszczenia magazynowe. Obiekt w pełni przystosowany jest do przyjęcia osób niepełnosprawnych, posiada windę, wydzielone toalety i miejsca na widowni. Na zewnątrz hali znajdują się: kort do tenisa oraz boiska asfaltowe do koszykówki i siatkówki.

Wśród walorów wypoczynkowych gminy Tyczyn na uwagę zasługuje Żółty Szlak Turystyczny „Dookoła Rzeszowa”. Szlak powstał z inicjatywy działaczy PTTK na użytek mieszkańców Rzeszowszczyzny, a szczególnie dzieci i młodzieży postanowiono ożywić najbliższe okolice Rzeszowa. W 1978 r. Tadeusz Dyb zainicjował trasy i zapisał w pierwszym folderze szlak turystyczny „Dookoła Rzeszowa”. Po prawie 20 latach zaszły znaczne zmiany w terenie, w wyniku jego intensywnego zagospodarowania, co zadecydowało o opracowaniu i wydaniu odświeżonego przewodnika po tym szlaku. Trasa I - Wilkowyja - Tyczyn - 20,5 km/ok. 6 godz. Trasa II - Tyczyn - Mogielnica - 29 km/ok. 8,5 godz. Trasa III - Mogielnica – Dąbrowa - 17 km/ok. 5 godz. Trasa IV - Dąbrowa Głogów Młp. - 26 km/ok. 8 godz. Trasa V - Głogów Młp. - Wilkowyja - 28 km/ok. 8 godz.

5. POWIAT STRYŻÓWSKI

W powiecie stryżowskim, do którego należą gminy: Strzyżów, Czudec, Niebylec, Frysztak, Wiśniowa znajduje się 159 zinwentaryzowanych obiektów. Autorzy w badaniach przyporządkowali obiekty do poszczególnych gmin w celu ich weryfikacji i opisu. Tabela 5 przedstawia liczbę obiektów w poszczególnych gminach.

Tabela 5. Liczba skategoryzowanych obiektów w powiecie stryżowskim

Gmina	Liczba obiektów
Strzyżów	62
Czudec	10
Niebylec	14
Frysztak	51
Wiśniowa	22

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań

W gminie Czudec znajdują się 4 obiekty o walorach krajoznawczych, 4 o walorach wypoczynkowych i 2 o walorach specjalistycznych. Podczas prowadzonych badań w gminie Czudec stwierdzono, że nie znajdują się tam obiekty w kategorii zdrowie i eko-technologie.

GMINA CZUDEC

Wybrane walory turystyczne krajoznawcze

Fotografia 73. Kapliczka w Nowej Wsi Czudeckiej z 1846 roku – Pogórze Strzyżowskie
Źródło: portal internetowy: <http://napogorzu.blogspot.com> z dnia 27 czerwca 2016 roku

Walory krajoznawcze w gminie Czudec o dużym potencjale dla rozwoju turystyki to, według autorów raportu, przede wszystkim:

- Kapliczka w Nowej Wsi Czudeckiej z 1846 roku nieopodal cmentarza w Nowej Wsi Czudeckiej, odnowiona, kryta blachą, z lastrиковym postumentem. Upamiętnia powstrzymanie buntowników na tamtych ziemiach.
- Rezerwat Przyrody „Wielki Las” na terenie Strzyżowsko-Sędziszowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Rezerwat został utworzony 25 lipca 1997 roku na po-

wierzchni 88,34 ha. Celem ochrony jest zachowanie kompleksu leśnego z licznym udziałem ponad stuletnich buków.

- Zespół Parkowo-Dworski w Nowej Wsi - obiekt zbudowano w I połowie XIX wieku jako dwór parkowy, klasycystyczny. Przebudowano w końcu XIX wieku w okresie eklektyzmu. Starsza część wybudowana z cegły i kamienia, nowsza wyłącznie z cegły. Pierwotnie był to obiekt parterowy na planie prostokąta, przykryty dachem czterospadowym, z długą kalenicą północ - południe i podcieniem od strony południowej. Wewnątrz dworu znajdowało się szesnaście izb mieszkalnych i pięć innych pomieszczeń, w większości budynek jest podpiwniczony. Dwór w bardzo złym stanie technicznym został kupiony przez osobę prywatną w 2000 roku. Od tego czasu prowadzony jest remont obiektu pod nadzorem konserwatora.
- Ekstremalna Droga Krzyżowa w Czudcu o długości 43 km odbywa się z inicjatywy ludzi, dlatego nie jest wydarzeniem cyklicznym. Trasa drogi krzyżowej przebiega przez: Rzeszów - Rzeszów Zalesie - Łany - Tyczyn - Hermanowa - Lecka - Podlas - Pogorzała - Babica – Czudec do Sanktuarium Matki Bożej Czudeckiej (parafia Świętej Trójcy).

GMINA CZUDEC

Wybrane walory turystyczne wypoczynkowe

Fotografia 74. Ośrodek konferencyjno-rekreacyjny „Siedlisko Janczar” w Pstrągowej
Źródło: portal internetowy: www.czudec.pl z dnia 27czerwca 2016 roku

Wśród obiektów o walorach wypoczynkowych wyróżniono następujące:

- Ośrodek konferencyjno-rekreacyjny „Siedlisko Janczar” w miejscowości Pstrągowa - to idealne miejsce do organizacji rodzinnych uroczystości, wypoczynku, krótkich weekendowych pobytów, zielonych szkół, wakacji w siodle, nauki jazdy konnej,

a także spotkań biznesowych, szkoleń, konferencji, imprez integracyjnych i wyjazdów służbowych. Ośrodek dysponuje nowoczesną i komfortową bazą noclegowo-gastronomiczną i konferencyjną oraz stadnina koni.

- Winnica Anna Maria Restaurant and Wine Resort w miejscowości Wyżne - obiekt posiada restaurację, a także pokoje 1,2 i 3-osobowe z łazienką, klimatyzacją, telewizorem i dostępem do Internetu oraz apartament (4-osobowe studio) i całoroczne domki letniskowe z widokiem na winnicę i Pogórze.
- Zajazd „Magyar” w miejscowości Wyżne - znajduje się tam baza gastronomiczno-noclegowa, 17 miejsc noclegowych (pokoje 2,3-osobowe).

GMINA CZUDEC

Wybrane walory turystyczne specjalistyczne

Fotografia 75. Stadnina Koni UKJ Kucyk w Czudcu
Źródło: portal internetowy: www.favore.pl z dnia 27 czerwca 2016 roku

Walory specjalistyczne gminy Czudec to przede wszystkim:

- Stadnina Koni UKJ Kucyk - jest to uczniowski klub jeździecki zlokalizowany na Przedmieściu Czudeckim.
- Koło Łowieckie Bażant w Czudcu dzierżawi obecnie obwód 139 pk. o powierzchni 14580 ha, z czego 2981 ha to lasy. Obwód leży na terenie dwóch powiatów: strzyżowskiego i rzeszowskiego, czterech gmin: Strzyżów, Czudec, Niebylec, Lubenia. Podlega on Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Krośnie. Nadleśnictwo Strzyżów i jest położony w regionie hodowlanym Dolina Wisłoka nr IX.

W gminie Frysztak znajduje się 11 obiektów o walorach krajoznawczych, 20 o walorach wypoczynkowych, 10 o walorach specjalistycznych, 9 obiektów w kategorii zdrowie i 1 w kategorii eko-technologie.

GMINA FRYSZTAK

Wybrane walory turystyczne krajoznawcze

Fotografia 76. Zespół schronu kolejowego w Stępinie
Źródło: portal internetowy: www.strzyzowski.pl z dnia 27 czerwca 2016 roku

Markowym produktem turystycznym gminy Frysztak mógłby stać się schron kolejowy w Stępinie, będący częścią zespołu schronowego, zbudowanego przez Niemców w czasie II wojny światowej. Na uwagę zasługują również: Kaplica Grobowa Denkertów we Frysztaku, kirkut we Frysztaku oraz Rezerwat Góra Chełm na terenie Czarnorzecko-Strzyżowskiego Parku Krajobrazowego.

- Zespół schronu kolejowego w Stępinie. Zespół schronów, wzniesiony przez Niemców w 1940 roku. W jego skład wchodzi: tunel kolejowy, kompleks schronów, zaplecze techniczne, ufortyfikowana linia obrony. Jego długość wynosi 382 m, szerokość

14 m. 27 lipca 1941 roku odbyło się w nim spotkanie Adolfa Hitlera z Benito Mussolinim. Do dziś wiele pomieszczeń zalanych wodą nie zostało zbadanych.

- Kaplica Grobowa Denkertów we Frysztaku. Kaplica znajduje się na cmentarzu w Gogołowie. Została wzniesiona w 1869 roku z fundacji rodziny Denkertów. Zachwyca pięknem późnoklasycystycznej dekoracji. Obok kaplicy pochowany jest generał Ignacy Kruszewski - uczestnik powstania listopadowego.
- Kościół pw. Św. Michała w Lubli z 1611 roku. Obiekt ten jest jednym z najcenniejszych zabytków drewnianych Pogorza Strzyżowskiego. Kościół jednonawowy, z węższym zamkniętym trójbocznie prezbiterium i stojącą przy nim od północy prostokątną zakrystią. Niewielkie wnętrze wypełniają liczne zabytkowe sprzęty, rzeźby i obrazy.
- Kościół we Frysztaku p.w. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny – świątynię wzniesiono w 1927 roku. Ogromne zasługi w powstanie kościoła wniósł ówczesny proboszcz parafii Frysztak, Ksiądz Prałat Wojciech Blajer. Kościół w znacznej części został zniszczony podczas II wojny światowej, a następnie odbudowany. Wnętrze zdobią cenne obiekty.
- Kirkut we Frysztaku - cmentarz żydowski z II połowy XVII w. z częściowo zachowanymi kamiennymi macewami, ogrodzony.
- Kapliczka w Cieszynie - wzniesiona na planie prostokąta zamkniętego półkuliście, pochodząca z II połowy XIX w. We wnętrzu znajduje się XIX - wieczny obraz Matki Boskiej Częstochowskiej.
- Kaplica - zespół kościoła parafialnego św. Katarzyny we Frysztaku - Kaplica wchodzi w skład zespołu kościoła parafialnego pw. św. Katarzyny, pochodzi z końca XIX w. Wpisana jest do rejestru zabytków pod numerem A-778.
- Figura Św. Floriana we Frysztaku w rynku. Frysztak był kilkakrotnie spalony, dlatego od wieków posiadał pomniki tego świętego, który miał chronić mieszkańców przed pożarami. Obecna figura powstała w 1901 roku i została odrestaurowana.
- Dwór w Kobylu - wzniesiony w latach 1922-1923 na miejscu starego, pochodzącego prawdopodobnie z I poł. XIX w. Pierwotny dworek znajdował się kolejno w posiadaniu Golczewskich, do 1920 roku - Bielińskich, potem Edmunda Bohaczka, a następnie jego córki Anny Liszcz. Z pierwotnego budynku zachowały się piwnice sklepione kolebkowo. Dwór otoczony jest resztkami parku z pozostałościami starego drzewostanu: dęby, lipy, akacje, graby. Obok dworku stoi niski budynek średnich rozmiarów, kryty czerwoną dachówką, w którym od 1930 roku do końca II wojny światowej mieścił się bardzo dobrze funkcjonujący zakład serowarski.
- Dawna apteka we Frysztaku - w parterowym budynku od początku istnienia znajdowała się apteka. Zbudowana w 1870 roku. Przebudowana około 1900 roku. Ustawiona frontem na północ, kalenicowo, na niewielkim stoku nad drogą, w otoczeniu starych drzew. Na licowanej ciosanym kamieniem podmurówce, murowana z cegły, pokryta blachą.

- Rezerwat Góra Chełm na terenie Czarnorzecko-Strzyżowskiego Parku Krajobrazowego, usytuowany jest na Pogórzu Strzyżowskim, pomiędzy potokiem Stępinka - dopływem Wisłoka, a Górą Klonową. Leży na terenie gminy Frysztak i Wiśniowa w Czarnorzecko-Strzyżowskim Parku Krajobrazowym. Powstał w 1996 roku w celu zachowania ze względów naukowych, dydaktycznych i krajobrazowych, jedynej w województwie rzeszowskim enklawy lasów bukowych porastających Górę Chełm. Powierzchnia rezerwatu wynosi ok. 155 ha.

GMINA FRYSZTAK

Wybrane walory turystyczne wypoczynkowe

Fotografia 77. Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji we Frysztaku
Źródło: portal internetowy: www.gosir.frysztak.pl z dnia 27 czerwca 2016 roku

Funkcję wypoczynkową na terenie gminy Frysztak pełni Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji we Frysztaku, ośrodek rekreacyjno-wypoczynkowy „Stępinka” w Stępinie oraz wyciąg narciarski „Pod Dziedzicem” w Gogołowie.

- Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji we Frysztaku - ośrodek dysponuje 4,5 hektarami ogrodzonej powierzchni rekreacyjno - sportowej położonej w okolicy podgórskiej nad rzeką Wisłok przy trasie z Rzeszowa do Krosna. Do dyspozycji znajdują się: hotel z 45 całorocznymi miejscami noclegowymi w pokojach 2 i 4 osobowych, sauna, sala wykładowa, sala gimnastyczna, płyta boiska do piłki nożnej 98 × 60m z widownią na około 1500 miejsc, boisko do gier małych, asfaltowy kort tenisowy, bieżnia prosta 100 m, skocznie do skoku w dal, itp. Ponadto, pole namiotowe dysponujące 25 miejscami, możliwość karawaniingu i możliwość korzystania z ciepłej wody. Na terenie ośrodka znajduje się zespół basenów odkrytych.
- Ośrodek rekreacyjno-wypoczynkowy „Stępinka” w Stępinie - ośrodek znajduje się na terenie Strzyżowskiego Parku Krajobrazowego. Usytuowany pośród lasów i wyżyn, które przecinają szlaki turystyczne. Prowadzona jest tam również nauka jazdy konnej z instruktorem.

- Wyciąg narciarski „Pod Dziedzicem” - stok narciarski w Gogołowie o trasie zjazdowej 600-700 m, dostosowany dla dzieci i dorosłych. Obok stoku mieszczą się bary i baza noclegowa z gastronomią. Cały stok położony jest w malowniczym miejscu Gogołowa.

GMINA FRYSZTAK

Wybrane walory turystyczne specjalistyczne

Fotografia 78. Spływy Kajakowe we Frysztaku na rzece Wisłok
Źródło: portal internetowy: www.gosir.fryszak.pl z dnia 27 czerwca 2016 roku

Przez okolice Frysztaka prowadzi szlak wodny, którym jest rzeka Wisłok. Choć nie jest ona przystosowana do spływów kajakowych (brak przystani i wydzielonych tras), to w okresie letnim można zauważyć wielu amatorów tego rodzaju rekreacji. Najbardziej popularną trasą, którą pokonują kajakarze, jest odcinek rzeki od Frysztaka do Strzyżowa. Jego długość wynosi około 16 km. Jest to bardzo przyjemny i łatwy odcinek rzeki, nawet dla mało wprawnych turystów kajakowych.

Rzeka Stępinka to rzeka, której źródło znajduje się na Górze Chełm i ciągnie się przez całą miejscowość Stępina aż do Wisłoka, gdyż jest jej dopływem. Jest to malowniczy ciek wodny o bogatym ułożeniu. Rzeka stanowi potencjał dla uprawiania różnych form turystyki wodnej.

Na terenie gminy Frysztak zinwentaryzowanych zostało szereg tras i szlaków turystycznych jak poniżej:

- Szlak niebieski: Dębica - Wiśniowa – Czarnorzeki - szlak ten wchodzi na teren gminy nad miejscowością Huta Głogowska i ciągnie się przez malownicze pasma zahaczając o najwyższy szczyt gminy górę Bardo 534 m n.p.m. , lasy i wzgórza. Ciągnie się dalej przez miejscowość kierując się ku drodze: Babica - Wiśniowa, gdzie zaczyna się malownicza panorama na Kotlinę Frysztacką i okolice.
- Szlak żółty: Kołaczyce - Czudec - rozpoczyna się na Dziale nad Gogołowem, skąd roztacza się panorama na rzeźbę ratuszową gminy i obszarów graniczących. Przebiega przez większość miejscowości w gminie Gogołów. Przy końcu, szlak ten biegnie tak samo jak szlak niebieski, ciągnąc się dalej w malownicze miejsca gminy.
- Szlak zielony: Frysztak – Bardo zaczyna się przy stacji PKP Frysztak i przystanku PKS od tego miejsca ku drodze Babica Warzyce, a kończy się na wejściu na szczyt Barda. Droga powrotna może prowadzić szlakiem żółtym lub niebieskim, można też wybrać powrót drogami leśnymi.
- Trasa turystyczna: Stęпина - góra Chełm - trasa rozpoczyna się przy budynku Szkoły Podstawowej w Stępinie, począwszy od polnej drogi w kierunku północnym ku widocznemu z dala szczytowi. Polami, a następnie leśną dróżką dotrzeć można do zabytkowej kapliczki na górze Chełm. Od kapliczki przez Chytrówkę schodzi się do wsi Stęпина. Po drodze mija się położoną w malowniczym miejscu szkołę w Chytrówce, w której można przenocować w warunkach turystycznych.
- Trasa rowerowa: Frysztak, Pułanki, Cieszyna, Stęпина, Huta Gogołowska, Gogołów, Glinik Górny, Glinik Dolny, Frysztak - oznaczona kolorem czerwonym. Długość trasy (od skrzyżowania w Cieszynie do centrum Frysztaka) wynosi około 22 km (22300 m wskazania licznika rowerowego). Czas przejazdu to około 4 godziny.
- Trasa rowerowa: Twierdza, Glinik Dolny, Lubla, Widacz, Twierdza - oznaczona kolorem fioletowym. Długość trasy (od GOK-u do GOK-u) to około 17,5 km (17400 m wskazania licznika rowerowego). Czas przejazdu to około 2,5 godziny (w zależności od indywidualnego tempa jazdy).
- Trasa rowerowa: Kobyle, Jazowa, Kobyle - oznaczona kolorem brązowym. Długość trasy (początek i koniec trasy na moście w Kobylu) to około 12 km (11680 m wskazania licznika rowerowego). Czas przejazdu to około 2 godziny (w zależności od indywidualnego tempa jazdy).

Dla amatorów turystyki konnej wartą polecenia jest stajnia koni huculskich "Chrapka", która usytuowana jest w wyjątkowo atrakcyjnym rejonie Pogorza Strzyżowskiego, na szczycie grzbietu Dział w Gogołowie w otulinie Czarnorzeczko - Strzyżowskiego Parku Krajobrazowego w kompleksie rekreacyjnym „Pod Dziedzicem”. Niezwykle widoki na wierzchołku stoków dopełniają oryginalne i tajemnicze rzeźby - inspirowane sztuką ludową. Właściciele oferują, m.in. naukę jazdy konnej i pobyty rekreacyjne w ośrodku z własnym wyciągiem narciarskim i miejscami hotelowymi w gospodarstwie agroturystycznym.

GMINA FRYSZTAK

Wybrane obiekty w kategorii zdrowie

Fotografia 79. Dom Pomocy Społecznej im. Jana Pawła II w Gliniku Dolnym
Źródło: portal internetowy: www.domy-pomocy-spoecznej.pl z dnia 27 czerwca 2016 roku

W kategorii zdrowie wyróżniono dwa obiekty:

- Dom Pomocy Społecznej im. Jana Pawła II w Gliniku Dolnym - przeznaczony jest dla 60 osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie. Dom zapewnia całodobową opiekę i rehabilitację osobom dorosłym niepełnosprawnym intelektualnie, które nie są w stanie samodzielnie egzystować we własnym środowisku. W obiekcie znajdują się 1, 2, 3 i 4-osobowe pokoje z łazienkami i WC wyposażone w funkcjonalne i estetyczne meble stwarzające przytulną atmosferę.
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej we Frysztaku – ośrodek pomaga rodzinom oraz osobom samotnym w trudnych sytuacjach życiowych. Celem działań podejmowanych przez instytucje działające w zakresie szeroko pojętej pomocy społecznej jest zapewnienie warunków życia odpowiadających godności człowieka. Na pomoc mogą liczyć osoby cierpiące z powodu ubóstwa, bezrobocia, a także bezdomne. Pomoc społeczna przeznaczona jest także dla osób niepełnosprawnych lub przewlekle chorych.

W gminie Niebylec znajduje się 11 obiektów o walorach krajoznawczych, 2 o walorach wypoczynkowych, 1 o walorach specjalistycznych. W trakcie prowadzonych badań w gminie nie stwierdzono obiektów w kategoriach zdrowie i eko-technologie.

GMINA NIEBYLEC

Wybrane walory turystyczne krajoznawcze

Fotografia 80. Dwór Obronny w Niebylcu

Źródło: portal internetowy: www.zamki.res.pl z dnia 27 czerwca 2016 roku

Jednym z ważniejszych obiektów w kategorii walory krajoznawcze, zlokalizowanych na terenie gminy Niebylec, jest dwór obronny w Niebylcu, który stanowi o potencjale turystycznym gminy. Kolejno, są to: dwór w miejscowości Baryczka, a także muzea tematyczne.

- Dwór Obronny w Niebylcu - zbudowany został na stromym wzgórzu przez Mikołaja Machowskiego, dworzanina i krajczego królowej Elżbiety Rakuszanki lub kogoś z jego potomków w 1 poł. XVI w. - świadczy o tym zachowana szczątkowo renesansowa kamieniarka. Najbardziej znanym mieszkańcem dworu był Kajetan Junosza Żempicki, walczący z carskim wojskiem w czasie konfederacji barskiej i w powsta-

niu kościuszkowskim. Dwór uległ przebudowom: w połowie XVII wieku Janusz Romer przebudował go w stylu barokowym, w XIX w. powstała drewniana oficyna i prawdopodobnie drewniane piętro w stylu szwajcarskim. Ostatnimi prywatnymi właścicielami była żydowska rodzina Wallachów. Po wojnie teren dworski przejęła Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna „Nowa Droga” z Czudca”.

- Dwór w Baryczce - wzniesiony został w 2 poł. XVIII w. na prawym, wysokim brzegu potoku Gwoźnica. Był własnością kolejno: Sierakowskich, Żywieckich i Jabłońskich. Następnie mieściła się w nim szkoła, a obecnie biblioteka szkolna. Zmiany, jakim uległ dwór w trakcie remontów i prac adaptacyjnych, pozbawiły go dawnych charakterystycznych elementów siedziby ziemiańskiej końca XVIII w. Budynek zachował jedynie pierwotną bryłę w formie wydłużonego prostokąta z murowanym gankiem i czterosпадowym, mansardowym dachem z powiekami w dolnej połaci. Z dwóch stron otaczają go stare drzewa, będące pozostałościami zniszczonego założenia parkowego.
- Synagoga w Niebylcu - biblioteka - synagoga została zbudowana w drugiej połowie XIX wieku. Podczas II wojny światowej hitlerowcy zdemastowali synagogę. W czasie wojny, a także po jej zakończeniu, w budynku synagogi znajdował się magazyn zboża i nawozów. W latach 70. budynek poddano konserwacji, a od 1977 mieści się tutaj Biblioteka Publiczna.
- Cerkiew pw. Świętych Kosmy i Damiana w Gwoździance - cerkiew, z poł. XIX w., drewniana, konstrukcji zrębowej, trójdzielna, z prezbiterium zamkniętym trójbocznie i prostokątną nawą. Od zachodu przylega do niej kruchta na planie kwadratu.
- Cerkiew pw. Zaśnięcia NMP w Bliziance - pochodzi z 1870 roku, została wybudowana przez ludność ruską, nazwaną przez etnografów „Zamieszkańcy”. Od 1945 roku przejęta przez kościół katolicki. Remontowana w 1927 roku i w latach ,90 XX wieku (wymieniono pokrycie dachowe i szalunki ścian). Cerkiew drewniana o konstrukcji zrębowej, salowa, kruchta od frontu nawy.
- Kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Lutczy z XVIII w., w miejscu pierwotnego z 2 poł. XV w. Wzniesiony na podmurowaniu kamiennym, podbity gontem, trójnawowy według tradycji późnogotyckiej, z bogatymi detalami ciesielskimi. W kościele zachowało się zabytkowe wyposażenie, m.in.: ołtarz główny późnobarokowy z 1 poł. XVIII w., ołtarze boczne z 2 poł. XIX w., barokowa chrzcielnica z XVII w.
- Kościół pw. Św. Mikołaja w Połomi – ufundowany został przez dziedzica Połomi, Kaspra Dunina - Przystalowskiego w 1577 roku. Zbudowany został z kamienia ciosanego w stylu gotyckim. W 1614 roku - od południa dobudowano kruchtę. Późniejsze lata to ciągle restaurowanie, m.in. po pożarze, który wybuchł w 1769 r. Wnętrze kościoła pełne jest zabytków wpisanych do rejestrów zabytków kultury narodowej. Na szczególną uwagę zasługuje późnogotycki tryptyk, będący prawdopodobnie kopią starszego obrazu ołtarzowego. We wnętrzu podziwiać można m.in.: gotycką chrzcielnicę z końca XV wieku, kamienne portale pomiędzy prezbiterium a zakrystią

z drzwiami z blachy z 1644 r., zaopatrzony w oryginalny zamek wykonany przez cech stryżowskich kowali, ołtarz główny z 1 poł. XVIII wieku z obrazem „Męczeństwo Św. Sebastiana” i ambonę rokokową z 2 poł. XVIII wieku.

- W gminie Niebylec zinwentaryzowano trzy muzea: Muzeum Regionalne „Gajówka” w Połomi, Muzeum Społeczne Gminy Niebylec w Konieczkowej oraz Muzeum Biograficzne Juliana Przybosia w Gwoźnicy Górnej, przedstawione poniżej:
- Muzeum Regionalne „Gajówka” w Połomi - powstało w przykościelnym budynku z inicjatywy ks. Artura Grzędy - Proboszcza Parafii p.w. Świętego Mikołaja w Połomi. W czterech pomieszczeniach muzeum znajduje się kilkaset eksponatów, z których najcenniejszy stanowi zabytkowy egzemplarz Biblii z 1793 roku. Ponadto, w muzeum znaleźć można szereg przedmiotów codziennego użytku, m.in.: naczynia kuchenne, stare lampy naftowe, prawidła na buty, stare adaptory, pamiątkowe obrazy, zastawy stołowe, wrzeciona, cierlice, a także niemieckie hełmy z lat 40. W muzeum odnajdujemy także kącik poświęcony Henrykowi Jackowi, mało znanemu połomskiemu aktorowi i poecie, który zginął podczas II wojny światowej.
- Muzeum Społeczne Gminy Niebylec w Konieczkowej - powstało w 2012 roku z inicjatywy radnego Rady Gminy Niebylec - Grzegorz Smela, który dostarczył większość eksponatów. W muzeum podziwiać można m.in. narzędzia codziennego użytku, klucze, elementy zabytkowej motoryzacji, radia, maszyny do pisania, maszyny do szycia, wagi, obrazy religijne czy też dobrze zachowaną starą prasę i dokumenty, a także zdjęcia. Szczególne miejsce w muzeum poświęcone zostało spoczywającemu na cmentarzu parafialnym w Niebylcu p. Janowi Ziomkowi, który był osobistym kierowcą mjr. Henryka Sucharskiego - historycznego dowódcy obrony Westerplatte. W muzeum znalazło się też wiele dokumentów i fotografii mieszkańców gminy, biorących udział w działaniach wojennych I i II wojny światowej.
- Muzeum Biograficzne Juliana Przybosia w Gwoźnicy Górnej - zostało utworzone w latach 80. XX wieku w zagrodzie pogórzańskiej, składającej się z: chałupy z XIX wieku, stodoły, spichlerza oraz stajni - będących własnością kmiecia rodziny Błądzińskich. Wystawa poświęcona pamięci poety Juliana Przybosia, pochowanego zgodnie z wolą na miejscowym cmentarzu, urządzona jest we wnętrzu chałupy w oparciu o materiały ikonograficzne oraz kopie rękopisów utworów, pochodzące ze zbiorów Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Warszawie.

GMINA NIEBYLEC

Wybrane walory turystyczne wypoczynkowe

Fotografia 81. Gminny Ośrodek Kultury w Niebylcu
Źródło: portal internetowy: www.strzyzowski.pl z dnia 27 czerwca 2016 roku

Gminny Ośrodek Kultury w Niebylcu to ośrodek o walorach wypoczynkowych, gdzie krzewiona jest kultura regionu. Przez ten gminny ośrodek organizowane są różne wydarzenia, ważne dla całej gminy i okolic. Odbývają się tam koncerty, nauczanie dzieci i młodzieży.

GMINA NIEBYLEC

Wybrane walory turystyczne specjalistyczne

Fotografia 82. Koń rasy Haflinger

Źródło: portal internetowy: www.haflinger.pl z dnia 27 czerwca 2016 roku

W gminie Niebylec znajduje się stadnina koni rasy Haflinger w miejscowości Koniczkowa.

W gminie Strzyżów znajduje się 15 obiektów o walorach krajoznawczych, 18 o walorach wypoczynkowych, 12 o walorach specjalistycznych, 16 obiektów w kategorii zdrowie. W gminie podczas prowadzonych badań nie stwierdzono obiektów w kategorii eko-technologie.

GMINA STRYŻÓW

Wybrane walory turystyczne krajoznawcze

Fotografia 83. Tunel schronowy w Strzyżowie

Źródło: portal internetowy: <https://pl.wikipedia.org> z dnia 27 czerwca 2016 roku

Tunel schronowy w Strzyżowie, będący częścią całego kompleksu schronowego, to jeden z ważniejszych obiektów o walorach krajoznawczych zlokalizowanych na terenie gminy Strzyżów.

Ponadto, warto zauważyć, że obiekty sakralne (kościół, cerkwie, synagogi) świadczą o zróżnicowanym religijnie i kulturowo społeczeństwie, osiadłym na terenie Strzyżowa i okolic. Może to stać się przyczynkiem do rozwijania turystyki etnicznej, mniejszości narodowych, czy też turystyki sentymentalnej.

- Tunel schronowy z okresu II wojny światowej w Strzyżowie - we wschodniej części miasta znajduje się obiekt architektury militarnej - tunel schronowy wraz z obiektami pomocniczymi. Wchodził on w skład całego kompleksu schronowego Führershauptquartier - Anlage Süd, wzniesionego również w Stępinie-Cieszynie. W odróżnieniu od pozostałych schronów kolejowych na terenie Polski, schron w Strzyżowie ma charakter podziemny - został on przekopany pod Żarnowską Górą. Tunel schronowy jest budowlą w całości podziemną na rzucie wydłużonego prostokąta o łącznej długości 438 m i przekroju kołistym o średnicy 8,87m.
- Stary most i pomnik w Żarnowej koło Strzyżowa - w ciągu drogi krajowej nr 988 Babica - Warzyce znajdował się most, który został zbudowany pod koniec XIX w., podczas budowy linii kolejowej. W 2013 roku rozpoczęto prace przy nowym moście. Przęsło starego mostu umieszczono przy pomniku, który znajduje się obok mostu kolejowego na Wisłoku. Pomnik z 1969 roku (betonowy postument z armatą), z tablicą pamiątkową: „Tu 28 lipca 1944 roku miejscowy oddział AK w walce z okupantem niemieckim ochronił mosty przed zniszczeniem w XXV rocznicę PRL ZBOWiD Żarnowa 1969 roku”. Wieś za bohaterską akcją obrony mostów i działalność partyzancką została odznaczona Krzyżem Walecznych. Dla upamiętnienia tych walk w Żarnowej w latach 2004-2008 końcem lipca w rocznicę tzw. Bitwy o Żarnowskie Mosty organizowane były rekonstrukcje historyczne „Operacja Żarnowskie Mosty”, które przyciągały kilkudziesięcioletnią widowiskową. Widowiska historyczne przebiegały z udziałem grup rekonstrukcyjnych z kraju i zagranicy.
- Kaplica Matki Boskiej Bolesnej z około 1900 roku w Strzyżowie - wybudowana z charakterystycznej czerwonej cegły. Usytuowana jest na wzniesieniu na północ od miasta przed lasem Ratośniówki. Przed kaplicą jest płyta kamienna oprawiona w dębowe ramy i zapis, który informuje, że fundatorem był Sebastian Gaworek, strzyżowski malarz. Wewnątrz znajdują się dwa obrazy z I poł. XIX w.: obraz Matki Bożej Różańcowej i Matki Bożej Szkaplerznej.
- Kościół parafialny w Dobrzechowie - położony na niewielkim wzniesieniu kościół parafialny pw. św. Stanisława Biskupa powstał według planów Teodora Talowskiego, jednego z najwybitniejszych architektów swoich czasów. Wzniesiony w latach 1888 - 1893 zastąpił starą, drewnianą XV-wieczną świątynię. Kościół to potężna, neogotycka budowla, do której wiodą kamienne schody. Nad wejściem wyrasta potężna, czworoboczna wieża nakryta dachem namiotowym, wybiegającym w smukłą wieżyczkę. Kościół jednonawowy z transeptem i kaplicami otoczony jest szerokim obejściem i pięknym neobarokowym ogrodzeniem. Kościół Parafialny w Strzyżowie z XV w. (zespół kościelny) - kościół wzniesiono w XV w. Zniszczony w XVII wraz z miastem przez wojska Jerzego Rakoczego. Odbudowany po 20 latach. Wieża częściowo spalona w 1895 roku, odbudowana w 1897 roku jako murowana, z dzwonem z 1613 r. Plebania pochodzi z 1884 r. Strzyżowska fara to gotycki kościół murowany z tzw. łamanego kamienia o długim trójnawowym prezbiterium, zamkniętym trójbocznie.

Wnętrze świątyni przekształcone i wyposażone przez stulecia zadziwia różnorodnością szczegółów współtworzących niepowtarzalny klimat.

- Cerkiew grekokatolicka pw. Opieki Matki Bożej w Bonarówce - drewniana cerkiew wybudowana w pierwszej połowie XVII wieku w Bonarówce, erygowana około 1460 roku. Początkowo o nawie trójdzielnej, trójkopułowa. Budynek gruntownie przekształcono w 1841 roku do konstrukcji zrębowej. W końcu XIX wieku do nawy dostawiono wieżę kryjącą babiniec. Obecnie budynek należy do kościoła katolickiego parafii w Żyznowie. Przy nim znajduje się odnowiony cmentarz, jedyna pamiątka po miejscowych grekokatolikach, zamieszkujących wieś do 1945 roku. W trakcie prac konserwatorskich zabezpieczono 38 nagrobków. Najstarszy z nich pochodzi z 1902 roku. Na kilkunastu nagrobkach zachowały się nazwiska.
- Budynek synagogi żydowskiej w Strzyżowie - 2 poł. XVIII wieku - dawna bożnica, wzniesiona w końcu XVIII w. Obecnie siedziba Miejsko-Gminnej Biblioteki Publicznej im. Juliana Przybosa. Budynek został częściowo przebudowany w latach 1961-1966. Bożnica murowana, tynkowana, o zaokrąglonych narożach, opięta jest z trzech stron pilastrami. Od zachodu wznosi się piętrowa, niższa od budynku przybudówka, mieszcząca pierwotnie schody prowadzące do sali kobiet. Prostokątne okna umieszczone są w głębokich wnękach. Sala modlitw podczas remontów została podzielona na dwie kondygnacje, izba szkolna na trzy pomieszczenia, w miejscu aron ha-kodeszu wybito nowe okno. Zachowała się bima sklepiona żagliasto, na czterech potężnych filarach.
- Cmentarz żydowski z końca XIX wieku w Strzyżowie - założony w 1850 r. leży przy osiedlu Żarnowska Góra, najmłodszy i jedynie ocalały z trzech funkcjonujących niegdyś w Strzyżowie. Został zdewastowany podczas II wojny światowej. Najstarszy z cmentarzy żydowskich zlokalizowany był przy obecnej ul. Przeclawczyka, powstał na przełomie XVI i XVII w. i początkowo zajmował powierzchnię około 500 metrów kwadratowych. Cmentarz ten w okresie okupacji został całkowicie zniszczony, obecnie znajduje się tam skwer miejski. Drugi - założony w XVIII w. - cmentarz miejscowej gminy żydowskiej, znajdował się przy ul. Daszyńskiego, w miejscu zajętym dziś przez przyszkolne boisko. W wyniku zniszczeń wojennych po obu tych nekropoliach nie ma już śladu.
- Dwór Dydyńskich w Strzyżowie z XVIII wieku - budynek wzniesiony około 1786 roku z kamienia rzeczno. Został gruntownie przebudowany w 1926 roku - od frontu wzbogacono go gankiem z tarasem opartym na czterech filarach. Odrestaurowany w 1969 roku. Do dziś zachowały się pozostałości XVII-wiecznego parku. Obecnie mieści się tu oprócz tymczasowej siedziby Muzeum Samorządowego Ziemi Strzyżowskiej im. Zygmunta Leśniaka w Strzyżowie, także Środowiskowy Dom Samopomocy.
- Zespół pałacowy z końca XIX wieku w Strzyżowie - obecnie siedziba Domu Dziecka im. Janusza Korczaka. Budynek pałacu wybudowano końcem XIX w., zastąpił wcześniejszy, z którego zachowały się jedynie piwnice. Zbudowany na rzucie prostokąta, wzniesiony z cegły, posiadał dwukondygnacyjny parter i poddasze.

kąta, piętrowy, z mieszkalnym poddaszem, murowany i tynkowany stanowił kolejno własność Wołkowickich i Konopków. W 1974 roku pałac przeszedł gruntowny remont, podczas którego przystosowano obiekt do pełnienia nowej funkcji - ulokowano w nim Dom Dziecka. Pałac otacza park krajobrazowy, opadający tarasowo ku południowi, z alejami, dwoma stawami i pięknymi starymi drzewami. Spora liczba drzew pochodzi jeszcze z końca XVIII w.

- Zespół pałacowy w Żyznowie - 1 poł. XIX wieku - neoklasycyzy pałac został wybudowany z cegły i kamienia przez rodzinę Łempickich w XIX w., na resztkach dawnego drewnianego dworu, wzmiankowanego w 1536 r. W skład zespołu pałacowo-parkowego wchodzi: pałac, budynek gospodarczy (dawne stajnie), budynki mieszkalne oraz park. Całość zespołu parkowo-pałacowego otacza potok Bonarówka oraz rzeka Stobnica.
- Muzeum Samorządowe Ziemi Strzyżowskiej im. Z. Leśniaka w Strzyżowie - muzeum powstało dzięki przekazaniu zbiorów muzealnych Towarzystwa Miłośników Ziemi Strzyżowskiej. Gromadzenie eksponatów zostało zapoczątkowane w 1959 roku przez nauczyciela Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcącego w Strzyżowie - Zygmunta Leśniaka. Mieszkańcy oddawali swoje rodzinne pamiątki, dokumenty, przedmioty codziennego użytku chcąc je ocalić od zapomnienia, przekazać ich historię oraz wzbogacić wiedzę o ziemi strzyżowskiej. Muzeum posiada ok. 5 tysięcy eksponatów z różnych dziedzin. Stanowią je zbiory paleontologiczne, archeologiczne, numizmatyczne oraz sfragistyka, archiwalia, militaria, a następnie rzemiosło, etnografia i sztuka.
- Dworzec kolejowy w Strzyżowie - obecny dworzec kolejowy w Strzyżowie znajduje się w piętrowym budynku przy ul. Witosy, który został zbudowany w 1890 roku. Tu w budynku stacji kolejowej w latach 1898-1903 mieszkał Wojciech Weiss - wybitny malarz i grafik, uczeń, profesor i rektor krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych. Jego postać na tyle mocno związana jest ze Strzyżowem, że nawet jedna z ulic łączących stację PKP z ulicą Słowackiego nosi nazwę aleja Wojciecha Weissa.
- Folwark Golcówka w Wysokiej Strzyżowskiej - założony w XV wieku przez cystersów. Był największym w tym rejonie folwarkiem, a o jego ważności świadczy fakt, że przeniesiono tam z Dobrzechowa dwór opata; był również miejscem urzędowania sędziego cystersów. Do dziś zachowały się pozostałości głównego budynku dworskiego oraz elementy budynków gospodarczych, nie zachował się spichlerz, który spłonął przed II wojną światową. W zachowanych pozostałościach zabudowań dworskich znajduje się obecnie mini skansen. Wśród eksponatów znajdują się m.in. przedmioty domowego użytku, meble ludowe, zbiór starych zdjęć ze szklanych negatywów oraz obrazy, militarne pozostałości ostatnich wojen, itp.
- Budynek Domu Kultury „Sokół” w Strzyżowie - wzniesiono go w 1910 roku dla potrzeb Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”. W okresie międzywojennym z jego balkonu przemawiał premier Wincenty Witos. W styczniu 1958 roku budynek po byłym już Towarzystwie „Sokół” został przekazany Prezydium Powiatowej Rady Naro-

dowej na cele kulturalno-oświatowe. W 1963 roku przeszedł gruntowny remont. Powstało wówczas kino „Odrodzenie” oraz Powiatowy Dom Kultury (przemianowany na Miejski Dom Kultury).

GMINA STRYŻÓW

Wybrane walory turystyczne wypoczynkowe

Fotografia 84. Dwór Maria Antonina w Gliniku Zaborowskim
Źródło: portal internetowy: www.gdziewesele.pl z dnia 27 czerwca 2016 roku

Gmina Strzyżów oferuje potencjalnym odwiedzającym następujące obiekty o charakterze wypoczynkowym:

- Dwór Maria Antonina w Gliniku Zaborowskim - w miejscu tym trenowane są konie do zawodów jeździeckich. Grupa, która się tym zajmuje nosi nazwę Uchwyt Team. Dwór posiada 15 pokoi, 2 sale konferencyjne, salę balową, restaurację, SPA, gabinet masażu, altany do biesiady, plac zabaw dla dzieci.
- Ośrodek Wypoczynkowo – Rekreacyjny ”OAZA” w Strzyżowie - stok narciarski czynny w sezonie zimowym. Stok liczy ok 500 m, jest też mały stok dla dzieci. Ośrodek oferuje naśnieżany stok o dobrych warunkach z wyciągiem orczykowym.
- Pensjonat Czarna Owca w Brzeżance - jest to pensjonat, w którym są pokoje dwu i trzy osobowe. Jest też możliwość skorzystania z gastronomii, całodobowe wyżywienie, pro-

dukty od okolicznych rolników. W obrębie pensjonatu są następujące możliwości uprawiania sportu i wypoczynku: tenis ziemny, basen z brodzikiem dla dzieci, tenis stołowy, bilard, sprzęt do ćwiczeń fitness, jacuzzi, sauna, możliwość skorzystania z rowerów.

- Agroturystyka Słoneczne Wzgórze w Grodzisku - agroturystyka znajdująca się w malowniczej okolicy, posiada pokoje wraz z całodobowym wyżywieniem. Oferuje także możliwość jazdy konnej, przejażdżki po okolicy.
- Gospodarstwo Agroturystyczne Zagroda Jeździecka Szmer w Godowej - gospodarstwo oferuje aktywny wypoczynek na wsi, organizuje warsztaty, wakacje na wsi dla dzieci, imprezy, spotkania integracyjne.
- Gospodarstwo Agroturystyczne Zielony Gaj w Łętowni - ośrodek położony jest w malowniczej miejscowości na terenie Pogórza Strzyżowskiego, otoczony lasem, z dogodnym dojazdem. W ofercie Zielonego Gaju są cztery pokoje dwuosobowe, z czego dwa posiadają osobne łazienki, a dwa wspólną łazienkę z pełnym wyposażeniem.
- Pole Biwakowe w Brzeżance - znajduje się na wzniesieniu Brzeżanka (477) ok. 3 km od Strzyżowa z dala od głównych linii komunikacyjnych. Pole to położone jest na zielonym szlaku PTTK z Krosna, przez Odrzykoń z zamkiem „Kamieniec”, Górę Królewską, Węglówkę i Bonarówkę do Strzyżowa przez masyw Brzeżanki. Do pola biwakowego prowadzi również szlak rowerowy oznaczony na mapie „Tras rowerowych zielonych okolic Strzyżowa”. Prowadzi on pętlą ze Strzyżowa przez Brzeżankę, Bonarówkę, Żyżnów, Godową i z powrotem do Strzyżowa.

Na terenie gminy Strzyżów znajduje się Czarnorzecko-Strzyżowski Park Krajobrazowy, który zajmuje obszar ponad 25 tys. ha najpiękniejszych i najbardziej wartościowych przyrodniczo terenów Pogórza. Park ciągnie się od zachodu wzniesienia Klonowej Góry (540 m n.p.m.), Barda (534 m), Chełma (532 m), największe pasmo z Herbami (469 m), Czarnówkę (491 m) i Suchą Górą (591 m) oraz położone na północ grzbiety Czarnego Działu (518 m) i Brzeżanki (477m). Na północy granice parku sięgają miejscowości: Brzeziny, Wiśniowa, Wysoka Strzyżowska, Strzyżów, Lutcza, na południu - Odrzykoń, na zachodzie - Brzostek, na wschodzie - Domaradz i Wola Komborska.

Do pozostałych obiektów o walorach wypoczynkowych zaliczone zostały:

- Centrum Sportu Turystyki i Rekreacji w Strzyżowie - obiekt sportowo-wypoczynkowy, w którym znajduje się: park wodny, stadion, korty tenisowe itp. Organizowane są też różne imprezy i akcje w związku z krzewieniem kultury fizycznej, sportu, rekreacji i zdrowia.
- Dom Kultury „Sokół” w Strzyżowie – dom kultury jest centrum kulturalnym gminy i miasta Strzyżów. To miejsce wystaw, koncertów, spotkań poetyckich, konferencji, seansów filmowych itd. Dom Kultury organizuje zajęcia artystyczne dla dzieci i dorosłych z zakresu plastyki, śpiewu i tańca. Działają tu zespoły muzyczne, folklorystyczne i taneczne, a także amatorskie grupy teatralne. DK „Sokół” jest organizatorem wielu cyklicznych imprez, takich jak: kiermasze świąteczne na Wielkanoc i Boże Narodzenie,

Noworoczne Impresje Muzyczne, cykliczne koncerty jazzowe (Wiosenne Spotkania Jazzowe, Zaduszki Jazzowe), pikniki historyczne, dożynki.

- Biblioteka Publiczna Gminy i Miasta im. Juliana Przybosa w Strzyżowie zajmuje się gromadzeniem, opracowywaniem i udostępnianiem zbiorów bibliotecznych. Działa tu wypożyczalnia i czytelnia dla młodzieży i dorosłych oraz wypożyczalnia i czytelnia dla dzieci. Biblioteka zajmuje się także działalnością kulturalną oraz edukacyjno-wychowawczą. Organizowane są tu wystawy malarstwa, rękodzielnictwa, wystawy tematyczne, spotkania poetyckie.

GMINA STRYŻÓW

Wybrane walory turystyczne specjalistyczne

Fotografia 85. Kościół pw. Wniebowzięcia NMP w Lutczy będący punktem Szlak Architektury Drewnianej
Źródło: portal internetowy: www.bartlomiejbara.pl z dnia 27 czerwca 2016 roku

Przez teren gminy Strzyżów przebiegają Szlaki Architektury Drewnianej oraz liczne szlaki i ścieżki turystyczne. Poniżej przedstawiono najbardziej atrakcyjne z punktu widzenia gospodarki turystycznej regionu.

- Szlak Architektury Drewnianej w Lutczy - trasa I krośnieńsko-brzozowska. Na terenie powiatu znajdują się na niej: cerkiew pw. Przeświętej Bogurodzicy w Baranówce i kościół pw. Wniebowzięcia NMP w Lutczy.

- Szlak Architektury Drewnianej w Gogołowie - trasa VIII jasielsko-dębicko-ropczycka. Na terenie powiatu w jej skład wchodzi: kościół parafialny pw. Św. Katarzyny w Gogołowie i kościół parafialny pw. Św. Mikołaja w Lubli. Stawy w Dobrzechowie - dawniej była tu wykopywana glina do pobliskiej cegielni. Dziś są to stawy, w których znajdują się ryby; są to stawy hodowlane. Obiekt ten jest wykorzystywany przez wędkarzy i mieszkańców w celach rekreacyjnych.
- Zielony szlak pieszy - prowadzi ze Strzyżowa w kierunku południowym przez Godową - Brzeżankę i wchodzi na grzbiet Pasma Brzeżanki, gdzie dochodzi czarny szlak turystyczny z Babicy. Z grzbietu Pasma Brzeżanki zielony szlak schodzi do Bonarówki, skąd prowadzi do ruin zamku „Kamieniec” w Odrzykoniu.
- Czarny szlak pieszy - prowadzi z Babicy przez Lubenię, Połomię, Działy do Żarnowej. Następnie polami schodzi do doliny Stobnicy, aby stromą drogą wspiąć się na Pasma Brzeżanki. Tu czarny szlak turystyczny łączy się ze szlakiem zielonym.
- Ścieżka rekreacyjno-edukacyjna w Łętowni na obszarze Strzyżowsko-Sędziszowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu - można skorzystać z kompleksu ścieżek edukacyjno-rekreacyjnych. Tworzą go: ścieżka zdrowia i ścieżka przyrodniczo-dydaktyczna. Obie swój początek mają na polanie obok leśniczówki w Łętowni.
- Ścieżka rekreacyjno-edukacyjna w Łętowni - ścieżka przyrodniczo-dydaktyczna wiedzie przez najbardziej urokliwe zakątki leśne. Jej długość to ponad 2,5 km. Na jej trasie umieszczono 10 tablic poglądowych, które stanowią kompendium wiedzy o życiu lasu, o gatunkach roślin i zwierząt tu występujących.
- Ścieżka rekreacyjno-edukacyjna w Łętowni - ścieżka zdrowia o długości około 1 km i oznakowana w terenie kolorem biało-czerwonym, ma swój początek po przeciwległej w stosunku do leśniczówki stronie polany i wiedzie w górę, by po chwili połączyć się ze ścieżką edukacyjną. Na jej trasie umieszczono 6 elementów do ćwiczeń: konstrukcyjnych bądź wykorzystujących specyficzny układ naturalnych skupisk drzew. Za przejściem przez jar, trasa ścieżki schodzi w dół w stronę kąpieliska.
- Trasa rowerowa Łętownia - licząca około 10 km trasa ścieżki rowerowej bierze swój początek przy leśniczówce w Łętowni. Prowadzi przez strzyżowski las, dalej ul. Leśną, później polną drogą nad stokiem narciarskim i stromo w dół, obok cmentarza „Na Krzywuli”. Tutaj skręca się w prawo dojeżdżając do ulicy Kombatantów, którą wraca się do leśniczówki.
- Trasa rowerowa - trasa bardzo trudna z licznymi, stromymi podjazdami i zjazdami. Trasa raczej dla rowerzystów z dużym doświadczeniem. Liczy około 16 km. W początkowym swoim biegu prowadzi do pola biwakowego na Brzeżance wspólnie z trasą rowerową Brzeżanka-Bonarówka. Od pola biwakowego skręca się w prawo w wąską leśną ścieżkę i później jeszcze raz w prawo w kierunku Wysokiej Strzyżowskiej. Można podziwiać pięknie zalesione wzgórza, ale trzeba być uważnym przy stromych zjazdach na odcinku ok. 5 km. Dalej jedzie się krętą drogą w kierunku Strzyżowa.

W gminie Wiśniowa znajduje się 10 obiektów o walorach krajoznawczych, 2 o walorach specjalistycznych, 10 o walorach wypoczynkowych. W trakcie prowadzonych badań w gminie nie stwierdzono obiektów w kategoriach zdrowie i eko-technologie.

GMINA STRYŻÓW

Wybrane walory turystyczne krajoznawcze

Fotografia 86. Zespół pałacowo-parkowy w Wiśniowej
Źródło: portal internetowy: www.zabytki-podkarpacie.pl z dnia 27 czerwca 2016 roku

Zespół pałacowo-parkowy w Wiśniowej - (dawny majątek Mycielskich), w skład którego wchodzi: pałac z przełomu XVII - XVIII wieku, barokowa oficyna z XV w., stajnie podworskie z XVII w. oraz zabytkowy park z wieloma pomnikami przyrody oraz ciekawą aleją grabową to niewątpliwie duży potencjał dla rozwoju turystyki, wymagający dużych nakładów finansowych. Niemniej jednak może to stanowić czynnik zachęcający do przyjazdu i zwiedzenia pozostałych obiektów na obszarze gminy. Zaliczono do nich, m. in.:

- Cegielnia w Dobrzechowie - założona w 1870 roku. Początkowo była to ręcznie obsługiwana cegielnia połowa. W 1896 roku hrabia za namową proboszcza parafii Dobrzechów ks. Karola Fiszera i po konsultacji z profesorami lwowskimi zlecił firmie

Keller budowę nowego zakładu w pełni zmechanizowanego. Produkcję poszczególnych asortymentów, wypróbowując urządzenia, zapoczątkowano już w 1902 roku. W 1905 roku nowo wybudowaną cegielnię, poświęcił biskup Karol Fiszer. Z czasem do spółki z Michałowskimi dołączył hr. Alfred Potocki z Łańcuta. W czasach PRL-u cegielnia przeżywała lata świetności, rozwijała się produkcja cegieł i innych produktów ceramicznych. Z czasem jednak firma zaczęła chylić się ku upadkowi, by w 1992 roku przestać oficjalnie istnieć.

- Izba Pamięci „Jak żyli i pracowali nasi przodkowie” w Szufnarowej - utworzenie Izby Pamięci jest wyrazem wdzięczności i hołdem dla pierwszego proboszcza parafii śp. ks. kan. Bronisława Domino, z inicjatywy którego w 1996 roku w niezagospodarowanym do tej pory budynku, obok Kościoła Parafialnego p.w. Matki Bożej Ostrobramskiej w Szufnarowej utworzone zostało Muzeum Parafialne „Jak żyli i pracowali nasi przodkowie”. Ekspozycje stanowią sprzęty i narzędzia gospodarcze związane z dawnym życiem na wsi i pracą rolników, a także przedmioty codziennego użytku, dokumenty, rodzinne pamiątki pozyskane od mieszkańców Szufnarowej i okolicznych wsi.
- Izba Pamięci Wincentego Witosa w Markuszowej - rozpoczęła swoją działalność w 1989 roku. Jej organizacją zajął się miejscowy działacz społeczny Kazimierz Przystaś, współpracując z nauczycielami Szkoły Podstawowej w Markuszowej. W zbiorach muzeum znaleźć można pamiątki z pobytu Wincentego Witosa w Markuszowej w roku 1932. Wśród nich, m.in.: obraz olejny dworku w Markuszowej, portret Wincentego Witosa oraz sztandar Koła Ludowego wręczony przez W. Witosa. Ponadto w Domu Ludowym, gdzie Izba ma swoją siedzibę, zebrano liczne fotografie żołnierzy z czasów II wojny światowej, dokumenty wojskowe w języku polskim i angielskim, kamienne epitafium Rodu Trzeciekich 1430 r.-1740 r. oraz wiele innych cennych eksponatów.
- Kaplica grobowa Mycielskich w Wiśniowej - kaplica grobowa Mycielskich w Wiśniowej - neoromańska, wzniesiona po 1901 roku staraniem Walerii z Tarnowskich według projektu architekta Zygmunta Hendla. Wewnątrz znajdują się: popiersie Chrystusa (koniec XV w.), płaskorzeźba Matki Bożej z Dzieciątkiem (około połowy XV w.), obie wmurowane w ścianę, ołtarz oraz obraz Matki Bożej z Dzieciątkiem, malowany na desce z 1 poł. XVII wieku. Przez kilkadziesiąt lat kaplica służyła miejscowej ludności jako kościół parafialny. Dziś odzyskała swoją pierwotną funkcję, pełni funkcję mauzoleum rodziny Mycielskich.
- Pomnik poświęcony ofiarom Katynia w Wiśniowej - pomnik poświęcony ofiarom Katynia usytuowany jest na dziedzińcu kościoła pw. Św. Anny w Niewodnej. Wzniesiony został w czasach reżimu komunistycznego jako jeden z pierwszych w Polsce w 1980 roku, przez ówczesnego proboszcza ks. Michała Pelczara.
- Młyn wiatrowy z połowy XX wieku w Różance - młyn wiatrowy zbudowany w roku 1947 przez Władysława Szaro, ojca obecnego właściciela - Tadeusza Szaro posiada oryginalne wyposażenie. Wysokość wiatraka wynosi 3,5 m, a średnica śmigieł 5 m.

Mechanizm służący do przemiału zboża wykonał i zamontował sam W. Szaro. Po dziś dzień w wiatraku znajdują się oryginalne, kamienne żarna, sita przesiewające przemiał, koła i napęd z drewna. W roku 1998 młyn został poddany remontowi. Wtedy to oszalowano konstrukcję, pokryto dach blachą i wymieniono śmigła.

- Cmentarz wojenny z okresu I wojny światowej w Jazowej - cmentarz wojenny z okresu wojny 1914 - 1918 roku, świadczący o tragicznym przebiegu działań wojennych, mających miejsce na tych terenach. Po latach zapomnienia cmentarz został uporządkowany i ogrodzony. Cmentarz w Jazowej został zlokalizowany na dworskim polu w pobliżu granicy z gruntami wsi Kozłówek, w sąsiedztwie dawnej drogi prowadzącej z Jazowej do Łęk Strzyżowskich.
- Kościół pw. Św. Anny w Niewodnej - obecny kościół parafialny pw. Św. Anny w Niewodnej został wybudowany w latach 1921 - 1924 dzięki staraniom ks. Jana Baraniewskiego. Kościół poświęcono w 1924 roku, a uroczyście konsekrował go 27 czerwca 1927 roku sufragan przemyski bp Karol Józef Fiszer. Kościół Św. Anny jest budowlą neogotycką, o typowej, powszechnej, chociaż nie pozbawionej uroku architekturze. Czworoboczna masywna wieża, nakryta wysokim pobitym blachą dachem, góruje nad pagórkowatym terenem. W trójnawowe bazylikowe wnętrze, ozdobione współczesną ornamentalno - figuralną polichromią wprowadzono starsze, XVII-wieczne elementy: trzy ołtarze, ambonę, chrzcielnicę i chór muzyczny.
- Cerkiew pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Oparówce - dawna, zabytkowa cerkiew grekokatolicka, wybudowana przez ludność ruską nazwaną przez etnografów Zamieszkańcami. Pierwotna drewniana cerkiew wybudowana około 1700 roku, odnowiona i konsekrowana w 1882 roku. Dzisiejszy wygląd cerkiew uzyskała w 1912 roku. Jest ona murowana w stylu neoromańskim, z carskimi wrotami i bogatą polichromią. Polichromia zawiera narodowe akcenty ukraińskie. Parafia prawosławna istniała tutaj od 1513 roku, grekokatolicka przypuszczalnie od 1692. Obecnie cerkiew pełni funkcję kościoła dojazdowego, ponieważ mieszkańcy Oparówki należą do parafii w Wysokiej Strzyżowskiej.

Na terenie gminy Wiśniowa znajduje się rezerwat przyrody „Herby” w Jazowej, który został utworzony w 1999 roku i obejmuje obszar lasu o powierzchni 145,85 ha. Położony jest w granicach gmin: Frysztak i Wiśniowa w Nadleśnictwie Strzyżów w Czarnorzecko - Strzyżowskim Parku Krajobrazowym. W szczytowej partii malowniczych wzniesień położone są skałki zwane „Herbami” - 496 m n.p.m. Rozciągają się począwszy od drogi leśnej Kozłówek - łąki Strzyżowskie na długości ok. 1,5, km tworząc grupy lub występując pojedynczo, w postaci ambon, progów oraz grzęd, prowadząc w kierunku wschodnim do przetoku Wisłoka zwanego również „Bramą Frysztacką”

GMINA WIŚNIOWA

Wybrane walory turystyczne wypoczynkowe

Fotografia 87. Zespół Parkowo-Dworski i Folwarczny w Wiśniowej
Źródło: portal internetowy: www.zpdif.jimdo.com z dnia 27 czerwca 2016 roku

W kategorii turystyczne walory wypoczynkowe gminy Wiśniowa wyróżniono:

- Zespół Parkowo-Dworski i Folwarczny w Wiśniowej - obiekt został odbudowany z pieniędzy funduszu unijnego. W zespole budynków mimo, że ma wartość historyczną dla regionu, mieści się Centrum Konferencyjno - Noclegowe o łącznej powierzchni użytkowej 635,00 m², z niewielką recepcją oraz salą konferencyjną na 80 osób. Centrum przystosowane jest do organizacji spotkań biznesowych, konferencji, szkoleń, seminariów oraz spotkań wynikających z potrzeb rady powiatu w Strzyżowie. Obiekt umożliwia wygodny nocleg dla 30 osób w 14 pokojach noclegowych (trzynastu - 2 osobowych i jednym - 4 osobowym).
- Gminny Ośrodek Kultury w Wiśniowej - ośrodek kultury, który stanowi centrum rozrywki, edukacji i kultury w gminie. Działają przy nim zespoły muzyczne, kółka plastyczne dla dzieci, biblioteka, chór męski oraz Zespół Pieśni i Tańca „Wisznia”, który promuje folklor i kulturę regionalną.

Gospodarstwa agroturystyczne na terenie gminy Wiśniowa to, m. in.:

- „Na Liwku” - gospodarstwo położone jest w pobliżu lasu z dala od głównych aglomeracji. Malowniczy krajobraz, dobre warunki do wypoczynku w ciszy i spokoju. Gospodarstwo oferuje zdrową żywność, wycieczki po okolicy, jazdę konno, przejażdżki bryczką, a zimą kuligi i jazdę na sankach i nartach. Wieczorem organizowane są ogniska.
- Gospodarstwo agroturystyczne Z.M. Skowronowie w Pstrągówce – w gospodarstwie znajdują się: 2 pokoje, jest możliwość rozbicia namiotu, parking na terenie zagrody, wypożyczalnia rowerów.
- „Na końcu świata” w Szufnarowej - gospodarstwo położone jest z dala od dróg szybkiego ruchu, co czyni je zakątkiem ciszy i spokoju. Propozycja spędzenia czasu w gospodarstwie kierowana jest w szczególności do osób ceniących piękno natury.
- Gospodarstwo agroturystyczne K. J. Opielowski w Szufnarowej - gospodarstwo położone jest obok lasu w malowniczym, pagórkowatym terenie. Czyste powietrze, cisza i dużo zieleni stwarzają dobre warunki do wypoczynku.

GMINA WIŚNIOWA

Wybrane walory turystyczne wypoczynkowe

Fotografia 88. Kamień „Dudniacz” w Wiśniowej

Źródło: portal internetowy: www.tompi.bikestats.pl z dnia 27 czerwca 2016 roku

Kamień „Dudniacz” - skała zwana Dudniaczem, owiana jest wielowiekową legendą. Jeśli wejdzie się na tę skałę, zaczyna głucho dudnić, jakby była pusta w środku. Na skale tej, według legendy, zbudowany był zameczek, w którym mieszkał założyciel wsi, przybyły z północy rycerz Szufnar. Rycerz ów, razem ze swym synem brał udział w wojnach z Tatarami. Gdy jego syn został pojmany w niewolę i zginął w straszliwych męczarniach, ojciec w ramach zemsty pozbawił życia gromadę jeńców przetrzymywanych w podziemiach zamku skazując ich na powolną śmierć głodową.

PODSUMOWANIE

Podsumowując badania ilościowe i jakościowe przeprowadzane na terenie ww. pięciu powiatów województwa podkarpackiego, należy stwierdzić, że liczba obiektów w poszczególnych powiatach i gminach znacznie się różniła. Przeważały obiekty z kategorii walory turystyczne krajoznawcze, następnie wypoczynkowe i specjalistyczne. Obiekty w kategorii zdrowie i eko-technologie nie występowały w każdej gminie. W trakcie inwentaryzacji obiektów pozyskano informacje o ich ilości i charakterystyce, a w tekście dodano wybraną dokumentację fotograficzną.

We wszystkich pięciu powiatach, objętych badaniami (lubaczowski, przemyski, ropczycko-sędziszowski, rzeszowski, strzyżowski), zinwentaryzowano następującą liczbę obiektów (liczba obejmuje łącznie wszystkie kategorie, tj. turystyka, zdrowie, eko-technologie):

- powiat lubaczowski: 214 obiektów,
- powiat przemyski: 453 obiekty,
- powiat ropczycko-sędziszowski: 200 obiektów,
- powiat rzeszowski: 521 obiektów,
- powiat strzyżowski: 159 obiektów.

Na podstawie uzyskanych wyników inwentaryzacji można stwierdzić, iż na terenie ww. powiatów znajduje się ponad 1550 obiektów w kategorii: turystyka, zdrowie, eko-technologie. Przechodząc do charakterystyki poszczególnych powiatów należy zauważyć, że największą ilością zabytków odznacza się powiat rzeszowski, następnie powiat przemyski, kolejno: lubaczowski, ropczycko-sędziszowski i strzyżowski.

Powiat rzeszowski to powiat składający się z 14 gmin. Gmina i miasto Rzeszów charakteryzują się największą liczbą zinwentaryzowanych obiektów. Następnie, gminy bogate w walory turystyczne (krajoznawcze, wypoczynkowe i specjalistyczne) to Głogów Małopolski, Trzebowno, Dynów, Błażowa, Kamień. W gminie Błażowa przeważają walory turystyczne krajoznawcze, a wśród nich między innymi: kaplice cmentarne, zabytkowe kościoły, skała magmowa, rezerwat „Wilcze”, kapliczki przydrożne, trasy turystyczne. W gminie Boguchwała warto wyróżnić Towarzystwo Kobiet Krzewienia Kultury Regionalnej w Boguchwale oraz inne liczne inicjatywy lokalnych społeczności (Kapela i Zespół Śpiewaczy „Kompanija”, Zespół „Nosowiany” z Nosówki), wpływające na atrakcyjność turystyczną gminy. Walory wypoczynkowe gminy Boguchwała stanowią między innymi: Gminne Centrum Sportu i Rekreacji w Niechobrzcu, lodowisko, baseny, stadiony sportowe, Street Park w Boguchwale i inne. Kolejna gmina – gmina Chmielnik – w porównaniu do innych gmin nie jest bogata w atrakcje turystyczne. Niemniej jednak na uwagę zasługuje Cudowny Obraz Matki Boskiej Łaskawej (walor krajoznawczy), Pasma Marii Magdaleny (394–395m) (walor wypoczynkowy) oraz strefy obserwacji archeologicznych (walor specjalistyczny). Gmina Dynów, podobnie jak wiele gmin badanych powiatów, może pochwalic się kapliczkami przydrożnymi, zabytkowymi kościołami, szlakami wodnymi, trasami

rowerowymi i pieszymi dla wytrwałych, a także stacją zabytkowej kolejki wąskotorowej. W gminie Głogów Małopolski zinwentaryzowano najwięcej obiektów w kategorii walory turystyczne krajoznawcze. Warto podkreślić, że jest to element wspólny dla większości powiatów objętych badaniami. W kategorii walorów krajoznawczych należy wyróżnić XVII – wieczną kapliczkę zwaną „latarnią umarłych”, dawny Pałac Lubomirskich. Ponadto, pomniki, figurki świętych, pomniki przyrody, szlaki turystyczne oraz rezerваты przyrody. W kategorii walorów specjalistycznych gmina Głogów Małopolski charakteryzuje się licznymi stadninami koni i klubami jeździeckimi oraz trasami pieszymi, rowerowymi oraz konnymi. Gmina Hyżne z kolei to liczne walory ważne z punktu widzenia historii Polski, na przykład Izba Muzealna poświęcona Gen. Władysławowi Sikorskiemu, pomnik Grunwaldu czy pomnik wystawiony w hołdzie polskiemu i radzieckim partyzantom poległym w czasie II wojny światowej. W gminie Kamień zinwentaryzowano 25 obiektów w kategorii walory turystyczne krajoznawcze, takie jak na przykład ścieżki edukacyjne, szlaki turystyczno-rowerowe, ale również szereg inicjatyw i projektów lokalnych społeczności wpływających na wzrost atrakcyjności turystycznej gminy. Kolejna gmina, to gmina Krasne, na terenie której znajdują się między innymi cztery zabytkowe kościoły parafialne, bażantarnia wzniesiona przez Potockich oraz trasy rowerowe. W gminie Lubenia z kolei znajduje się między innymi wczesnośredniowieczny gród obronny, gipsiarnia Branickich, kapliczki, muzea, tężnia solankowa, ścieżki rowerowe, źródła wód leczniczych oraz inne obiekty warte uwagi. Gmina i Miasto Rzeszów charakteryzuje się największą liczbą obiektów w kategorii walory turystyczne krajoznawcze. Na uwagę zasługują między innymi barokowy Zespół Klasztorny Pijarów w Rzeszowie, Muzeum Dobranocek PRL-u, liczne muzea, pałace, dwory i dworki, pomniki, cmentarze, teatry i inne. Gmina Sokołów Małopolski to liczne kościoły zabytkowe oraz obiekty związane z I i II wojną światową, typu: cmentarze, pomniki, getto, fortyfikacje. Wśród inicjatyw lokalnych znajduje się między innymi turniej szachowy, turniej badmintonu, festiwal muzyki elektronicznej. Gmina Świlcza to kolejna gmina powiatu rzeszowskiego. Znajduje się tam między innymi rezerwat przyrody „Zabłocie”, cmentarze wojenne, pomniki poległych, jak również szlaki turystyczne piesze, ścieżki dydaktyczne. Na terenie gminy Trzebownisko znajduje się 33 obiekty o walorach krajoznawczych, a także inne o walorach specjalistycznych i wypoczynkowych. Wśród nich na uwagę zasługuje barokowy spichlerz z XVIII wieku w miejscowości Łąka, zabytkowe kościoły parafialne, drewniana studnia w Terliczce z czasów kultury łużyckiej, pomniki na cześć ofiar II wojny światowej, cenne okazy drzew i inne. Gmina Tyczyn to ostatnia z czternastu gmin powiatu rzeszowskiego. Na jej obszarze zinwentaryzowano takie walory turystyczne jak na przykład: układ urbanistyczny w Tyczynie, żółty szlak turystyczny i inne.

Powiat przemyski posiada dziesięć gmin wiejskich i ponad czterysta pięćdziesiąt zinwentaryzowanych obiektów. Na podstawie uzyskanych wyników inwentaryzacji można stwierdzić, iż na terenie gminy Bircza znajduje się 68 obiektów. Zwrócić uwagę należy na cerkwie, których jest osiem. Gmina wyróżnia się głównie pod kątem kulturowym: kościoły, kapliczki, pomniki. Gminę wyróżnia najgłębszy otwór wiertniczy w Polsce oraz stano-

wiska dokumentacyjne. Ponadto są stadniny, szlaki turystyczne piesze i rowerowe, gospodarstwa agroturystyczne oraz rezerваты przyrody. Na terenie gminy Dubiecko znajdują się 63 obiekty. Na terenie gminy wyróżnić można głównie obszary przyrody chronionej w postaci rezerwatów przyrody, obszarów chronionego krajobrazu, pomników przyrody, a przy nich szlaki turystyczne piesze i rowerowe. Na terenie gminy znajdują się również dwie cerkwie, kościoły zabytkowe, kapliczki, zespoły zamkowe oraz muzeum skamieniałości. Na terenie gminy Fredropol znajduje się 68 obiektów. Jest to gmina która posiada dziesięć cerkwi. Jest to największa ilość w całym powiecie. Dodatkowo posiada wiele ruin oraz pozostałości starych cerkwi i zamków. W gminie wyróżnić można drewnianą zabudowę, obeliski kamienne, dziesięć stanowisk dokumentacyjnych, dużą ilość kapliczek. Ponadto, umiejscowiona jest tu Kalwaria Paławska z Zespołem Klasztornym Franciszkanów. Spotkać tu można również cudowne źródło. Na terenie gminy Krasiczyn znajduje się 76 obiektów. Jest to kolejna gmina, która pochwalić się może dużą ilością cerkwi, których jest siedem. Ponadto wyróżniamy dawny browar, fortyfikacje, stanowiska dokumentacyjne oraz archeologiczne, stadniny koni. Pod kątem przyrodniczym zinwentaryzowano około pięćdziesięciu pomników przyrody, dwa rezerваты przyrody, a na szczególną uwagę zasługuje pomnik konia oraz zamek Krasiczyn. Na terenie gminy Krzywca znajdują się 33 obiekty. Podobnie jak w sąsiednich gminach znaleźć tu można pięć cerkwi, trzy zabytkowe kościoły, wiele zabytkowych kapliczek, ruiny cerkwi i dworów oraz stanowiska dokumentacyjne. W gminie spotkać można również trasy rowerowe. Na uwagę zasługuje obecność kurhanów z przed prawie 3000 lat. Na terenie gminy Medyka znajduje się 31 obiektów. Na terenie ww. gminy spotykamy cztery cerkwie, cmentarze, forty. Na uwagę zasługuje obecność dawnych koszar austriackich, osady z okresu rzymskiego oraz ruin lotniska. Ponadto jest rezerwat przyrody, liczne szlaki turystyczne oraz agroturystyka. Na terenie gminy Orły znajduje się 19 obiektów. Na terenie gminy wyróżniamy cztery cerkwie, drewniane domy, forty, cmentarze wojenne oraz ruiny zamku. Wyróżnić można farmę wiatrową. Na terenie gminy Przemysł znajdują się 53 obiekty. Gmina oprócz czterech cerkwi, licznych kapliczek i kościołów posiada wiele ciekawych miejsc. Wyróżnić można prawosławny monaster, prywatne obserwatorium astronomiczne, wioskę „fantasy”. Ponadto na terenie gminy są zespoły dworskie i folwarczne, liczne szlaki piesze i rowerowe, dwa rezerваты przyrody oraz liczne pomniki przyrody. Na terenie gminy Stubno znajduje się 16 obiektów. Jest to najmniejsza ilość w całym powiecie. W gminie znajdują się zespoły dworskie, dwie stadniny koni, cerkiew, rezerwat przyrody. Wyróżnić można pomnik bociana, fermę strusi oraz pomnik UPA. Na terenie gminy Żurawica znajdują się 23 obiekty. Jednym z ważniejszych w ostatnich kilku dekadach miejsc w gminie jest arboretum (ogród botaniczny) i Zakład Fizjografii w Bolestraszcach, cztery cerkwie, trzy forty, zabytkowe kościoły, zespoły dworskie i pałacowe oraz ponad sto pomników przyrody.

Powiat lubaczowski posiada siedem gmin oraz miasto Lubaczów z ponad dwustu zainwentaryzowanymi obiektami. Na podstawie uzyskanych wyników inwentaryzacji można stwierdzić, iż na terenie Gminy Cieszanów znajdują się 34 obiekty. Pod względem ogólnej ilości obiektów przodują głównie cerkwie, których jest prawie dziesięć. Znajduje

się tu również kilka pomników, miejsca rekreacyjne nad wodą, pałac, ruiny dworu oraz synagoga. Warto zwrócić uwagę na dwie duże imprezy muzyczne znane w całej Polsce. Na podstawie uzyskanych wyników inwentaryzacji można stwierdzić, iż na terenie gminy Horyniec-Zdrój znajdują się 34 obiekty. Pod względem ogólnej ilości obiektów przodują głównie cerkwie, których jest siedem. Znajdują się tu również ciekawe budowle jak: pałac, teatr, klasztor, bunkry oraz park krajobrazowy i obszar Natura 2000. Należy zwrócić uwagę na uzdrowiska w Horyńcu-Zdroju oraz tzw. świątynie słońca i bunkry. Na terenie gminy Lubaczów znajduje się 7 obiektów. Jest to między innymi cerkiew, drewniana dzwonnica, rezerwat przyrody oraz nowo powstały obiekt hotelowo-konferencyjny w Baszni Dolnej, w którym można znaleźć dużo informacji o okolicach, np. dawnej hucie kryształów. Na terenie gminy Narol znajduje się 35 obiektów. Są to głównie cerkwie, których jest pięć, pałace, dwór i kilka zabytkowych kościołów. W gminie wyróżnia się kilka imprez cyklicznych, park krajobrazowy, trzy rezerваты przyrody oraz liczne trasy i ścieżki turystyczne piesze i rowerowe. Na terenie gminy Oleszyce znajduje się 22 obiekty. Są to trzy cerkwie, zabytkowe zabudowania miasteczka, koła gospodyń wiejskich, koła łowieckie oraz imprezy cykliczne oraz muzyczne. Na terenie gminy Stary Dzików znajduje się 9 obiektów. Podobnie jak w regionie są to cztery cerkwie, zabytkowy kościół, ścieżki przyrodnicze oraz imprezy regionalne. Na terenie gminy Wielkie Oczy znajduje się 24 obiekty. Pod względem ogólnej ilości obiektów przodują głównie Cerkwie, których jest sześć oraz pięć zabytkowych kościołów. Znajdują się tu również ciekawe budowle jak: dwór, synagoga, zespół klasztorny oraz dwie izby pamięci. W gminie znajdują się ponadto cmentarze żydowskie oraz austriackie, rezerwat i obszar Natura 2000. Na terenie miasta Lubaczów znajduje się 49 obiekty. W samym centrum spotkać można zabytkowy rynek, cerkiew oraz kościół oddalone od siebie kilkadziesiąt metrów. W mieście znajduje się galeria, muzeum, ruiny zamku. Miasto wyróżniają również imprezy regionalne i zabytkowe budynki.

W powiecie ropczycko-sędziszowskim jest pięć gmin, na terenie których zinwentaryzowano 200 obiektów w trzech kategoriach. Pod względem liczby obiektów przoduje gmina Sędziszów Małopolski, natomiast na obszarze pozostałych gmin zinwentaryzowano podobną liczbę obiektów, tj. 25-37. Gmina Iwierzycy wyróżniła się organizacją licznych imprez lokalnych, okolicznościowych, typu: Wieczór Kolęd i Pastorałek, spotkanie z działaczami kultury, Dzień Seniora i inne. Ponadto, zaobserwowano występowanie na terenie tej gminy licznych kapliczek przydrożnych i kamiennych rzeźb. Na uwagę zasługuje między innymi Pałac Lubienieckich i Michałowskich z XVIII wieku oraz liczne ruiny dworów mieszczańskich. Przechodząc do charakterystyki kolejnej gminy, należy zauważyć, że wizytówką gminy Ostrów jest park historyczny w Bliźnie. Ponadto występują liczne figurki i kapliczki przydrożne, zabytkowe kościoły, poniemieckie bunkry, jak również w kategorii walory wypoczynkowe - ośrodki wypoczynkowe, kompleksy sportowo-rekreacyjne, pola biwakowe i trasy rowerowe. W gminie Ropczyce najliczniejsze (podobnie jak w pozostałych gminach) są walory turystyczne krajoznawcze. Wśród nich na wyróżnienie zasługują między innymi: dwory szlacheckie, zabytkowe kościoły parafialne, pomniki (Pomnik Chrystusa Króla, pomnik upamiętniający zbrodnię hitlerowską), jak również wąwóz les-

sowy i zespoły dworskie. Do walorów turystycznych specjalistycznych na terenie gminy Ropczyc zaliczono między innymi szlak chasydzki, trasy piesze i rowerowe oraz stadninę koni. W gminie Sędziszów Małopolski znajduje się ponad 70 obiektów, a wśród nich są kaplice cmentarne, kamienne rzeźby, koszary, zabytkowe kościoły parafialne, trasy rowerowe. Gmina Wielopole Skrzyńskie leży na obszarze Czarnorzecko – Strzyżowskiego Parku Krajobrazowego. To również liczne kapliczki przydrożne oraz Lipa Profesora Szafera, Pomnik Spalonych czy zespoły dworskie.

Powiat strzyżowski posiada pięć gmin z prawie 160 zinwentaryzowanymi obiektami. Gmina Strzyżów jest najbogatsza pod względem ilości i zróżnicowania obiektów w kategorii walory turystyczne. Na terenie gminy Strzyżów znajduje się ponad 60 obiektów, głównie w kategorii walory turystyczne krajoznawcze. Wśród tych walorów na uwagę zasługują takie obiekty, jak: tunel schronowy z okresu II wojny światowej, zespoły pałacowo-parkowe, synagoga, dwory, cerkwie. Do walorów turystycznych specjalistycznych należą między innymi szlaki piesze, trasy rowerowe, ścieżki rekreacyjno-edukacyjne oraz Szlaki Architektury Drewnianej. Gmina Czudec to ponad 10 zinwentaryzowanych obiektów w kategorii: walory turystyczne, w tym między innymi: rezerwat przyrody „Wielki Las” czy ekstremalna droga krzyżowa, jak również stadnina koni. W gminie Frysztak należy zwrócić uwagę na: kirkut, rezerwat Góra Chełm, odcinek tunelu schronowego, jak również liczne kapliczki i figurki przydrożne. Warto nadmienić, że całe województwo podkarpackie charakteryzuje się występowaniem licznych figur i kapliczek przydrożnych, celebrowanych i odnawianych przez mieszkańców danych miejscowości. W gminie Frysztak powstały liczne trasy rowerowe w celach rekreacyjnych oraz uprawiania turystyki aktywnej, kwalifikowanej, a dokładnie turystyki rowerowej. W gminie Niebylec zinwentaryzowano 11 obiektów, z których na uwagę zasługuje Muzeum Biograficzne Juliana Przybosa. Ponadto występują tam również cerkwie, synagoga, zabytkowe kościoły i dwory. Wśród walorów turystycznych specjalistycznych gminy Niebylec jest stadnina koni Haflinger w Konieczkowiej. Gmina Wiśniowa to z kolei izby pamięci osób zasłużonych dla zamieszkiwanego przez nich terenu oraz lokalnych społeczności, na przykład Izba Pamięci Wincentego Witosa w Markuszowej. Na uwagę zasługują również: cmentarz wojenny z okresu I wojny światowej, rezerwat przyrody „Herby” w Jazowej oraz kamień „Dudniacz” w Wiśniowej, owiany wielowiekową legendą.

Raport z inwentaryzacji obiektów stanowić może przyczynek do podjęcia działań mających na celu zapewnienie dostępu do infrastruktury turystycznej, okołoturystycznej we wszystkich gminach z powiatów objętych badaniami. Zsyntetyzowane wyniki posłużą do opracowania bazy zasobów materialnych pod kątem szeroko rozumianej turystyki, ekotechnologii i zdrowia. Informacje uzyskane dzięki połączeniu zastosowanych metod pozwolą na stworzenie całościowego obrazu zasobów turystycznych i kulturowych badanego terenu.

BIBLIOGRAFIA:

Pozycje zwarte:

1. Babbie E., *Badania społeczne w praktyce*, PWN, Warszawa 2006.
2. Bosiacki S., Grell J., Sikora J., *Samorządowa koncepcja rozwoju turystycznego gminy*, AWF Poznań, Poznań 1996.
3. Deng J., King B., Bauer T., *Evaluating natural attractions for tourism*, "Annals of Tourism Research" 29(2), 2002.
4. Dziedzic E., *Obszar recepcji turystycznej jako przedmiot zarządzania strategicznego*, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 1998.
5. Jacobsen J.K.S., *The making of an attraction: The Case of North Cape*, "Annals of Tourism Research" 24, 1997.
6. Kruczek Z., *Polska. Geografia atrakcji turystycznych*, wyd. IV, Proksenia, Kraków 2006.
7. Lijewski T., Mikułowski B., Wyrzykowski J., *Geografia turystyki Polski*, PWE, Warszawa 2002.
8. Makowska M., (red.), *Analiza danych zastanych. Przewodnik dla studentów*. Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2013.
9. Nowakowska A., *Produkt turystyczny [w:] Kompendium wiedzy o turystyce*, G. Gołembski (red.), PWN, Warszawa -Poznań 2002.
10. Rogalewski O., *Zagospodarowanie turystyczne*, WSiP, Warszawa 1974.
11. Rzepko M., *Ocena wybranych czynników jakości życia w aspekcie stabilności posturalnej osób starszych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2016.
12. Wall G., *Tourist attractions: points, lines and areas*, "Annals of Tourism Research" 24(1), 1997.
13. Warszńska J., Jackowski A., *Podstawy geografii turystyki*, PWN, Warszawa 1978.
14. Żgleń P., *Partnerstwo publiczno-prywatne a konkurencyjność i rozwój obszarów recepcji turystycznej w Polsce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2014.

Netografia:

www.wup-rzeszow.pl
www.podkarpackie.fotopolska.eu
www.sobieski.lubaczow.com.pl
<https://pl.wikipedia.org>
www.roztocze.pl
www.wielkieoczy.info.pl
www.lubaczow.fotopolska.eu

www.turystykawgminie.pl
www.eholiday.pl
www.cerkiewne.tematy.net
www.krasiczyn.com.pl
www.polskaniezwykla.pl
www.cerkiewne.tematy.net
www.biznesistyl.pl
www.partnerstwo5gmin.pl
www.lesna-cisza.pl
www.polskiezabytki.pl
www.gminaostrow.eu
www.kamionka.orzech.com.pl
www.slideplayer.pl
www.atlas.rezydencji.pl
www.urbanity.pl
www.fodz.pl
www.vitoos.blox.pl
www.placeknow.com
www.wielopole.eu
www.e-teatr.pl
www.zbigniew-lubecki.flog.pl
www.blazowa.com.pl
www.diecezja.rzeszow.pl
www.chelmiankachelm.futbolowo.pl
www.archiwum.buchwala.pl
www.bikeforum.pl
www.rzeszow-tatry.blogspot.com
www.dolinastrugu.republika.pl
www.lokalnazywnosc.pl
www.dynow.przemysl.opoka.org.pl
www.archiwum.dynow.pl
www.swietyhubert.parafia.info.pl
www.kluby-sportowe.com.pl
www.zabajka.org
www.gdzietu.pl
www.dylagowka.skigo.pl
www.elomaps.com
www.gminakamien.pl
www.e-turysta.net
www.panoramio.com
www.skyscrapercity.com

www.lubenia.pl
www.brzeziny.entro.pl
www.gspol.wordpress.com
www.prostoprzedsiebie.blog.pl
www.rzeszow.wyborcza.pl
www.infobasen.pl
www.sokolow-mlp.pl
www.domyseniora.pl
www.swilcza.com.pl
www.swilcza.com.pl
www.polskiezamki.pl
www.golklub.pl
www.tyczyn.pl
www.wsiz.rzeszow.pl
http://napogorzu.blogspot.com
www.czudec.pl
www.favore.pl
www.stryzowski.pl
www.gosir.fryszak.pl
www.domy-pomocy-spoecznej.pl
www.zamki.res.pl
www.halfinger.pl
www.gdziewesele.pl
www.bartlomiejbara.pl
www.zabytki-podkarpacie.pl
www.zpdif.jimdo.com
www.tompi.bikestats.pl

SPIS TABEL

Tabela 1. Liczba skategoryzowanych obiektów w powiecie lubaczowskim	11
Tabela 2. Liczba skategoryzowanych obiektów w powiecie przemyskim	41
Tabela 3. Liczba skategoryzowanych obiektów w powiecie ropczycko-sędziszowskim	93
Tabela 4. Liczba skategoryzowanych obiektów w powiecie rzeszowskim	131
Tabela 5. Liczba skategoryzowanych obiektów w powiecie strzyżowskim	225

SPIS FOTOGRAFII

Fotografia 1. Cerkiew pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny we wsi Gorajec.....	12
Fotografia 2. Cerkiew we wsi Radruż.....	16
Fotografia 3. Cerkiew we wsi Szczutków	21
Fotografia 4. Cerkiew św. Paraskewy w Łówczy	23
Fotografia 5. Cerkiew we wsi Borchów	28
Fotografia 6. Cerkiew św. Michała Archanioła w Moszczanicy	30
Fotografia 7. Cerkiew we wsi Łukawiec	32
Fotografia 8. Cerkiew św. Mikołaja w Lubaczowie	36
Fotografia 9. Cerkiew w Jaworniku Ruskim.....	42
Fotografia 10. Cerkiew we wsi Piątkowa Górna.....	48
Fotografia 11. Cerkiew pw. Opieki Matki Bożej we wsi Kłokowice.....	54
Fotografia 12. Zespół zamkowy w Krasiczynie.....	60
Fotografia 13. Zespół dworski we wsi Babice	68
Fotografia 14. Cerkiew we wsi Leszno	72
Fotografia 15. Cerkiew w miejscowości Zadąbrowie.....	77
Fotografia 16. Cerkiew w miejscowości Łuczyce	80
Fotografia 17. Cerkiew we wsi Stubienko.....	85
Fotografia 18. Arboretum i Zakład Fizjografii w Bolestraszcach	88
Fotografia 19. Pałac Lubienieckich i Michałowskich z XVIII wieku w Iwierzycach	94
Fotografia 20. Dworek „Leśna Cisza” w Wiercanach	98
Fotografia 21. Ruiny dworku w Olchowej jako punkt na trasie rowerowej „Pętla”.....	99
Fotografia 22. Park historyczny w Bliźnie	100
Fotografia 23. Zalew na rzece Tuszynka w miejscowości Kamionka	103
Fotografia 24. Trasa rowerowa Ropczyce - Kamionka – Ropczyce.....	105
Fotografia 25. Pałac Lubienieckich w Ropczycach-Witkowicach.....	106
Fotografia 26. Centrum Sportu i Rekreacji w Ropczycach	110
Fotografia 27. Cmentarz żydowski w Ropczycach jako punkt Szlaku Chasydzkiego.....	111
Fotografia 28. Kościół i klasztor o.o. Kapucynów w Sędziszowie Małopolskim.....	114

Fotografia 29. Park „Buczyna” w Górze Ropczyckiej	120
Fotografia 30. Gospodarstwo agroturystyczne „Leśna Stajnia” w Krzywej-Porębach	122
Fotografia 31. Dzwonnica przy kościele pw. św. Mikołaja Biskupa w Brzezinach.....	125
Fotografia 32. Ośrodek Dokumentacji i Historii Regionu - Muzeum Tadeusza Kantora w Wielopolu Skrzyńskim jako punkt ścieżki edukacyjnej poświęconej życiu i twórczości Tadeusza Kantora	128
Fotografia 33. Kościół parafialny pw. św. Marcina w Błazowej.....	132
Fotografia 34. Hala Sportowa w Błazowej.....	136
Fotografia 35. Kościół pw. Wszystkich Świętych w Zabierzowie.....	139
Fotografia 36. Stadion Izo Arena w Boguchwale	143
Fotografia 37. Trasy rowerowe w gminie Boguchwała.....	146
Fotografia 38. Odrestaurowana zabytkowa rzeźba Matki Bożej w kapliczce w Zabratówce	148
Fotografia 39. Pasma Marii Magdaleny (394 –395m)	150
Fotografia 40. Trasy rowerowe w gminie Chmielnik	151
Fotografia 41. Produkty z gospodarstwa ekologicznego „Zuza” w Chmielniku	152
Fotografia 42. Kościół pw. św. Wawrzyńca w Dynowie	153
Fotografia 43. Ośrodek turystyczny „Błękitny San” w Dynowie	155
Fotografia 44. Trasy rowerowe w gminie Dynów	156
Fotografia 45. Kaplica myśliwska pw. św. Huberta w Miłocinie.....	159
Fotografia 46. Ośrodek Sportu i Rekreacji z krytą pływalnią „Wodnik” w Głogowie Młp.	164
Fotografia 47. Ludowy Klub Jeździecki w Zabajce	165
Fotografia 48. Zakład Technicznych Wyrobów Włókienniczych – dawny Pałac Lubomirskich.....	167
Fotografia 49. Pomnik Grunwaldu w Hyżnem	168
Fotografia 50. Stok narciarski „Ostra Góra-Dyłałówka”.....	170
Fotografia 51. Kapliczka św. Rozalii w miejscowości Wrocanka.....	173
Fotografia 52. Szkolne Schronisko Młodzieżowe wchodzące w skład Zespołu Szkół im. Św. Stanisława Kostki w Kamieniu.....	177
Fotografia 53. Stadnina koni w miejscowości Kamień	178
Fotografia 54. Środowiskowy Dom Samopomocy w Kamieniu w budynku Urzędy Gminy Kamień.....	179
Fotografia 55. Pomnik Grunwald w Strażowie.....	180
Fotografia 56. „Trasy Rowerowe Polski Wschodniej”	182
Fotografia 57. Kaplica bł. Józefa Kowalskiego w Siedliskach	183
Fotografia 58. Siedlisko „Brzeziny”	186
Fotografia 59. Trakt Madziarski.....	188
Fotografia 60. Muzeum Dobranocek w Rzeszowie.....	191
Fotografia 61. Rzeszowska Fontanna Multimedialna.....	199

Fotografia 62. Kopiec Niepodległości w miejscowości Trzeboś	202
Fotografia 63. Kryta Pływalnia w Sokołowie Małopolskim	206
Fotografia 64. Zalew „Niedźwiadek” w Wolce Niedźwiedzkiej	207
Fotografia 65. Dom Spokojnej Starości „Leśniówka” w Sokołowie Małopolskim	208
Fotografia 66. Rezerwat przyrody „Zabłocie”	209
Fotografia 67. Zbiornik retencyjny w Bratkowicach - kąpielisko w Bratkowicach.....	213
Fotografia 68. Kompleks sportowy w Rudnej Wielkiej	214
Fotografia 69. Barokowy pałac w miejscowości Łąka	216
Fotografia 70. Ośrodek Sportu i Rekreacji w Trzebownisku z siedzibą w Nowej Wsi	221
Fotografia 71. Zespół kościelny w Tyczynie.....	222
Fotografia 72. Centrum Turystyki i Rekreacji Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Kielnarowej.....	223
Fotografia 73. Kapliczka w Nowej Wsi Czudeckiej z 1846 roku – Pogórze Strzyżowskie	226
Fotografia 74. Ośrodek konferencyjno-rekreacyjny „Siedlisko Janczar” w Pstrągowej.....	227
Fotografia 75. Stadnina Koni UKJ Kucyk w Czudcu.....	228
Fotografia 76. Zespół schronu kolejowego w Stępinie.....	229
Fotografia 77. Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji we Frysztaku	231
Fotografia 78. Spływy Kajakowe we Frysztaku na rzece Wisłok.....	232
Fotografia 79. Dom Pomocy Społecznej im. Jana Pawła II w Gliniku Dolnym.....	234
Fotografia 80. Dwór Obronny w Niebylcu.....	235
Fotografia 81. Gminny Ośrodek Kultury w Niebylcu	238
Fotografia 82. Koń rasy Haflinger	239
Fotografia 83. Tunel schronowy w Strzyżowie.....	240
Fotografia 84. Dwór Maria Antonina w Gliniku Zaborowskim.....	244
Fotografia 85. Kościół pw. Wniebowzięcia NMP w Lutczy będący punktem Szlak Architektury Drewnianej	246
Fotografia 86. Zespół pałacowo-parkowy w Wiśniowej.....	248
Fotografia 87. Zespół Parkowo-Dworski i Folwarczny w Wiśniowej.....	251
Fotografia 88. Kamień „Dudniacz” w Wiśniowej.....	252

This summary presents the results of research carried out under the project „Model of Activation of Local Communities and the IT Tools with use of Co-Design” (MASiT_COD). The project was supported by the grant from The National Centre for Research and Development of Poland (<http://www.ncbir.pl/en/>) in the framework of the „Social Innovations” programme and conducted by cluster of Life Quality sector - „Podkarpacie Country” and its partners: University of Rzeszów, Nomino Ltd, and KlasterPro.pl Ltd. The area of the Project in the research phase consisted of five counties of the Podkarpacie province in the south-eastern Poland: Lubaczów county, Przemyśl county, Ropczyce-Sędziszów County, Rzeszów county and Strzyżów county.

The research phase of the project was comprised by both: quantitative and qualitative research.

The activities carried out in the research phase included:

1. The quantitative study, carried out among residents of mentioned above counties with use of the Paper & Pen Personal Interview technique (PAPI), aimed at diagnosing the endogenous resources of social and human capital which can be used for activation of local communities.

2. The quantitative study, carried out among business representatives with use of the Computer Assisted Telephone Interview technique (CATI), aimed at diagnosing the possibility of mutual influence on each other necessary for the elicitation of endogenous resources of local communities.

3. The desk research study aimed at creation of an inventory of the resources of the (tangible and intangible) cultural capital occurring in the five counties covered by the execution of the Project.

4. Qualitative study, carried out among representatives of local authorities, non-governmental organizations, and other local community leaders, with use of the Focus Group Interview technique (FGI) and the panel of experts, which was aimed at deepening the previously gathered knowledge, verifying the ideas developed in the course of above mentioned research and the dissemination of the project ideas and propositions among the local leaders and experts.

More information about the project is available on the webpage: www.kraina-podkarpacie.pl/projekty

Niniejszy raport prezentuje wyniki badań przeprowadzonych w ramach Projektu pt. „Model aktywizacji społeczności lokalnych oraz narzędzia IT poprzez Co-design” o akronimie „MASiT_COD”. Projekt został dofinansowany przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju w ramach Programu „Innowacje Społeczne”. Projekt realizowany jest przez Klaster Jakości Życia „Kraina Podkarpacie” wraz

z partnerami: Uniwersytetem Rzeszowskim, Nomino Sp. z o.o. i KlasterPro.pl Sp. z o.o. Obszar realizacji Projektu w fazie badawczej obejmował pięć powiatów województwa podkarpackiego: lubaczowski, przemyski, ropczycko-sędziszowski, rzeszowski i strzyżowski.

Na część badawczą Projektu złożyły się zarówno badania ilościowe, jaki i jakościowe. Działania zrealizowane w fazie badawczej obejmowały:

1) Badanie ilościowe, zrealizowane wśród mieszkańców w/w powiatów za pomocą techniki PAPI, mające na celu diagnozę zasobów kapitału społecznego i ludzkiego pod kątem możliwości aktywizacji społeczności lokalnych przy wykorzystaniu zasobów endogennych

2) Badanie ilościowe, zrealizowane wśród przedstawicieli biznesu za pomocą techniki CATI, mające na celu diagnozę możliwości wzajemnego oddziaływania na siebie podmiotów gospodarczych niezbędnych do wyzwolenia zasobów endogennych lokalnych społeczności

3) Badanie desk research (analiza danych zastanych), którego głównym celem była inwentaryzacja zasobów kapitału kulturowego (materialnego oraz niematerialnego) występującego na obszarze pięciu powiatów objętych realizacją Projektu.

4) Badanie jakościowe, zrealizowane wśród przedstawicieli władz samorządowych i organizacji pozarządowych, a także innych lokalnych liderów społecznych za pomocą techniki FGI oraz panelu eksperckiego, które miało na celu pogłębienie zebranej wiedzy, weryfikację pomysłów wypracowanych w trakcie realizacji badań oraz upowszechnianie Projektu wśród lokalnych liderów i ekspertów.

Więcej informacji o Projekcie dostępnych jest na stronie: www.kraina-podkarpacie.pl/projekty